

รายงานรวมบทความวิจัยและบทความวิชาการ
สืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ
(PROCEEDINGS)

การประชุมวิชาการ ระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 11
The 11th National and International Conference
“New Normal: การวิจัยเพื่อสังคมใหม่ ในยุคออนไลน์”
New Normal: The Research for New Social in the Online Era
27 -28 มิถุนายน 2563

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลลำไทร อำเภोजังหวัดพระนครศรีอยุธยา

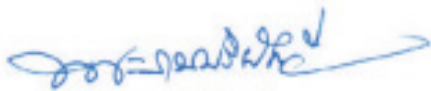
สารจากอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทความในหนังสือเล่มนี้เป็นบทความวิจัยและบทความวิชาการที่นำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติ และนานาชาติครั้งที่11 ซึ่งจัดโดยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภายใต้ความร่วมมือกับภาคีทางวิชาการอันประกอบไปด้วย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ สถาบันไทยพัฒนา และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จัดขึ้นในวันที่ 27 มิถุนายน 2563

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ก่อตั้งขึ้นในปี 2533 เพื่อฉลองครบรอบ 90 ปี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงเป็นผู้ก่อตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ คือเพื่อสนับสนุนนักวิจัยวิจัยในการพัฒนางานวิจัยในด้านต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนา และประยุกต์กับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม

ดังนั้นการสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากงานวิจัยและงานวิชาการในการประชุมวิชาการในครั้งนี้ ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด19 จะเป็นการทบทวนองค์ความรู้ ในการทำความเข้าใจและเรียนรู้ สถานการณ์ทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การประชุมวิชาการในหัวข้อ “New Normal: การวิจัยเพื่อสังคมใหม่ในยุคออนไลน์” จึงมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมที่กำลังถูกท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ขอขอบคุณนักวิชาการทุกคนที่ให้ความสนใจส่งบทความเข้าร่วมนำเสนอในครั้งนี้ และขอขอบคุณคณะบรรณาธิการ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ภาคีทางวิชาการทุกท่าน เจ้าหน้าที่และนักวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ตลอดจนภาคีจิตอาสาจากหน่วยงานต่างๆ เช่น ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย และอีกหลายๆท่าน ที่มีส่วนร่วมในการรวบรวมบทความวิจัยและบทความทางวิชาการในงานประชุมวิชาการในครั้งนี้ ขอขอบคุณทุกท่าน มา ณ โอกาสนี้

(พระราชปริยัติกวี,ศ.ดร.)

อธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สารจากผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ “New Normal : การวิจัยเพื่อสังคมใหม่ในยุคออนไลน์” ได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีและต่อเนื่องมาเป็นครั้งที่ 11 แล้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสารและเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการของคณาจารย์ นักศึกษา และบุคคลทั่วไปทั้งในและนอกรวมมหาวิทยาลัยสู่สาธารณชน ถือเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์องค์ความรู้ซึ่งเกิดจากการศึกษาวิจัย และส่งต่อสู่สาธารณชน ในรูปแบบของประโยชน์จากงานวิจัย โดยเฉพาะองค์ความรู้จากการวิจัยที่มุ่งทบทวนและเสนอทางออกให้กับสังคมในยุคออนไลน์ ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสังคมยุคใหม่

การจัดประชุมวิชาการในครั้งนี้ถือเป็นกิจกรรมหนึ่ง ที่กระตุ้นและสร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมร่วมกัน ภายในงานจึงได้จัดกิจกรรมการนำเสนอผลงานวิจัย และผลงานทางวิชาการในรูปแบบออนไลน์ ถือเป็น การปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอให้สอดคล้องกับสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด19

การจัดประชุมนี้จะประสบผลสำเร็จและลุล่วงไปไม่ได้หากขาดความร่วมมือร่วมใจจากบุคลากรในทุกภาคส่วน ดังนั้นสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ขอขอบคุณ ภาควิชาธรรมศาสตร์ อันได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ สถาบันไทยพัฒนา และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ท่านอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะกรรมการจัดการประชุม คณะอนุกรรมการดำเนินงานฝ่ายต่างๆ ผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาผลงาน วิทยากร ผู้ดำเนินรายการ หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และบุคลากรของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกท่าน อย่างไรก็ตาม การประชุมครั้งนี้หากพบข้อบกพร่องประการใด สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ขอน้อมรับทุกคำติชม เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานประชุมในครั้งต่อไป

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สารบัญ

ที่	ชื่อบทความ	ชื่อผู้แต่ง	หน้า
1	การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองพุ่ม อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู	เบญจมาศ ชนะภักดี จรัสวรรณ จันทร์ตัน	1
2	ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์	ปัญญา กันภัย	13
3	การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร 4 ตำบลสลักได อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์	พระณัฐวุฒิ อาภาทโร พระปลัดสุระ ญาณธโร (จันทิก) ดร. พระครูปัญญาสุธรรมนิเทศ พระมหาพุทธพิชาญ โยธสาสน์	35
4	ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีการรอลงโทษพระสงฆ์ไทยและฆราวาส	ประเสริฐ ลิ่มประเสริฐ	49
5	บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านขบ อำเภอสว่าง จังหวัดสุรินทร์	พระปลัดสุระ ญาณธโร เศรษฐพร หนูนชู ลัดดาวัลย์ คงดวงดี	65
6	กลยุทธ์การสื่อสารองค์กร	ประวิทย์ ชัยสุข พระมหาสมบัติ ธนปญโญ	79
7	ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์	พระวัชระ วิสุทโธ พระปลัดสุระ ญาณธโร เศรษฐพร หนูนชู	95
8	การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา	สรารุณย์ วิจิตรปัญญา พระครูประโชติพัชรพงศ์ พระมหาธวัชชัย ธมมรสี นรุณ กุลผาย	107
9	การเสริมสร้างเครือข่ายในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบูรณ์	สรารุณย์ วิจิตรปัญญา พระครูประโชติพัชรพงศ์ พระมหาธวัชชัย ธมมรสี นรุณ กุลผาย	127
10	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท 4 ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์	พระสุรศักดิ์ สุรสกโก/เถื่อนนุช พระปลัดสุระ ญาณธโร (จันทิก) พระครูปัญญาสุธรรมนิเทศก์	143
11	การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักอิทธิบาท 4 นิยธรรมในชุมชนโคกตะเคียน 4 หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์	พระวินัย วิริโย (สมชอบ) พระปลัดสุระ ญาณธโร พระครูสุธรรมกิจโกศล กิตติคุณ ดั่งวงษ์	159
12	การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์	พระครูประโชติพัชรพงศ์	173

13	การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรม เชียงพุดในจังหวัดเพชรบูรณ์	พระปลัดพิระพงษ์ ฐิตธมโม ปิยวัช ละคร	199
14	รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์	สุพล ศิริ พระครูสิริพัชรการ ปิยวัช ละคร	213
15	กระบวนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของทายาทหม่อนไหม	กัญญารัตน์ สุโกพันธ์	229
16	กระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม บ้านปลาค้าว ตำบลปลาค้าว อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ	วิปีศยา โพธิบุตร	247
	ภาคผนวก		267

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม

อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

ADMINISTRATION IN ACCORDANCE WITH GOOD GOVERNANCE

OF NA NONG THUM SUBDISTRICT MUNICIPALITY

NA KIANG DISTRICT, NONG BUA LAMPHU PROVINCE

วิชชุตตา อึ้งปา¹

Witchuta Uengpa

ดร. สุปิ่น สมสาร²

Supan Somsa

คณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยพิษณุพนธ์

E-Mail : Wichuta_21@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม ทั้งเพศชายและหญิงที่สามารถให้ข้อมูลได้ โดยคำนวณจากใช้สูตรของ Taro Yamane (Yamane. 1973) จำนวน 348 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถาม ประกอบไปด้วยเนื้อหา 3 ส่วน และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือสถิติพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ T-test และ F-test สำหรับการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ในการทำงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ผลการวิจัย พบว่า

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56, S.D.= 0.87$) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านหลักความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.67, S.D.= 0.97$) รองลงมา คือ ด้านหลักความโปร่งใส ($\bar{X} = 3.57, S.D.= 1.09$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.44, S.D.= 0.92$)

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยพิษณุพนธ์.

² อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยพิษณุพนธ์.

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ในการทำงาน และรายได้ต่อเดือน โดยภาพรวม พบว่า อาชีพ และประสบการณ์ในการทำงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน

คำสำคัญ : การบริหารงาน, หลักธรรมาภิบาล, เทศบาลตำบล

ABSTRACT

This research is a survey research. The objective of this research was to study the on the concept on Administration in Accordance with Good Governance of Na Nong Thum Subdistrict Municipality in Na Klang District of Nong Bua Lamphu Province. The samples were 348 persons from the chives of families in the area of Na Nong Thum Subdistrict Municipality for both males and females on providing information by using the regulation of Taro Yamane (Yamane. 1973). The instruments using for study were 3 rating scales questionnaire and the statistics using for data analysis were descriptive statistics included percentage, mean and standard deviation for study general data of the samples. The estimation statistics included T-test and F-test comparison with the administration by Good Governance of Na Nong Thum Subdistrict Municipality by dividing on gender, age, educational levels, occupation, working experiences and monthly income.

The result of findings were as follows :

For overall of the concepts on Administration in Accordance with Good Governance of Na Nong Thum Subdistrict Municipality in Na Klang District of Nong Bua Lamphu Province were in high level ($\bar{X} = 3.56$, S.D.= 0.87) and considering on each aspect, there were founded that the highest level was responsibility ($\bar{X} = 3.67$, S.D.= 0.97), the rest was transparency ($\bar{X} = 3.57$, S.D.= 1.09) and the least level was cooperation ($\bar{X} = 3.44$, S.D.= 0.92)

For overall of the results on comparison of the concepts on Administration in Accordance with Good Governance of Na Nong Thum Subdistrict Municipality in Na Klang District of Nong Bua Lamphu Province by dividing on gender, age, educational levels, occupation, working experiences and monthly income were on statistical significant Difference

at 0.05 level. But, there were not on Difference for dividing on gender, age, educational levels, and monthly income.

Keywords : The Administration, Good Governance, Subdistrict Municipality

บทนำ

แนวความคิดเรื่องหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ถูกนำเสนอเป็นครั้งแรก โดยองค์กรระหว่างประเทศ คือ ธนาคารโลก และองค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ซึ่งมีความหมายสากล คือ ระบบโครงสร้างและกระบวนการต่าง ๆ ที่วางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของประเทศ โดยเฉพาะภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อพัฒนาการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข³

ประเทศไทยได้ให้ความสนใจเรื่องหลักธรรมาภิบาลอย่างมาก ภายหลังประเทศเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ใน พ.ศ. 2540 เมื่อมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็ยังมุ่งเน้นการพัฒนาให้สัมพันธ์กับหลักธรรมาภิบาล โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน ตลอดถึงเรื่องการตรวจสอบอำนาจรัฐโดยภาคประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยใน พ.ศ. 2542 คณะรัฐมนตรีได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 เพื่อนำหลักธรรมาภิบาลไปปรับใช้ในองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนซึ่งมีการพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง และใน พ.ศ. 2545 ก็ได้มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 โดยเพิ่มมาตรา 3/1 ซึ่งมีหลักการเพื่อมุ่งเน้นให้ส่วนราชการใช้วิธีการบริหารบ้านเมืองที่ดี มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการอีกทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ซึ่งได้มีการกำหนดเกี่ยวกับเรื่อง การบริหารบ้านเมืองที่ดีเอาไว้อีกด้วย รวมทั้งได้กำหนดแนวทางเพื่อการพัฒนาสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีให้มีประสิทธิภาพ ปราศจากการทุจริตบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังได้บัญญัติหลักธรรมาภิบาลไว้ในหมวด 4 หน้าที่ของชนชาวไทยโดยบัญญัติไว้ในมาตรา 74 กำหนดให้บุคคลผู้เป็นข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐมีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อรักษาผลประโยชน์รวมตลอดจนอำนวยความสะดวก และให้บริการแก่ประชาชนตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่ และในการปฏิบัติกรอื่นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

เทศบาลตำบลนาหนองทุ่มได้จัดตั้งเป็นเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย วันที่ 27 ตุลาคม 2552 ปัจจุบันปรับเป็นเทศบาลขนาดกลาง ณ วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2554 การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในด้านการบริหารภายในเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม พบปัญหาในระดับบุคคล คือ ยังมี

³ อริย์ชัย แก้วเกาะสะบ้า, ธรรมาภิบาลกับหลักสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ, กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์, 2548.

บุคลากรบางส่วนที่ยังไม่เปลี่ยนพฤติกรรม อีกทั้งประชาชนไม่เข้าใจบทบาทของตนเองว่าจะมีส่วนร่วมในเรื่องหลักธรรมาภิบาลที่ดีได้อย่างไร และเมื่อได้ดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาลในหลักการหนึ่งหลักการใดหรือในทุกหลักการแล้วจะต้องพึงระลึกว่าต้องมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้สาธารณะชนทั่วไปได้รับทราบอย่างเป็นระบบทั่วถึงและต่อเนื่อง เช่น ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในเทศบาลเนื่องจากยังขาดทักษะความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมาภิบาล หรือไม่สามารถปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากมีอำนาจอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องหรือแทรกแซงจนทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้⁴

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองพุ่ม เพื่อนำมาซึ่งความสุขของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลนาหนองพุ่มอย่างแท้จริง ตรงตามวิสัยทัศน์ ที่ว่า “ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหาร สืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นดินแดนที่น่าอยู่ ผู้คนเรียนรู้ตลอดชีวิต ปลอดภัยจากสารเสพติด ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง”

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติประชาชนในเขตเทศบาลตำบลนาหนองพุ่ม ต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองพุ่ม อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติประชาชนในเขตเทศบาลตำบลนาหนองพุ่ม ต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองพุ่ม อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ในการทำงาน และรายได้ต่อเดือน
3. เพื่อใช้ข้อมูลเป็นแนวทางการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองพุ่ม อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาแนวคิดทฤษฎีของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ดังกล่าวมาปรับใช้ในการบริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลนาหนองพุ่ม อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยยึดหลักว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 ประกอบด้วย 6 หลักได้แก่ หลักนิติธรรม (Rule of Law) หลักคุณธรรม (Ethics) หลักความโปร่งใส (Transparency) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หลักความรับผิดชอบ (Accountability) หลักความคุ้มค่า (Value for Money)

⁴ เทศบาลตำบลนาหนองพุ่ม อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู, ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลตำบลนาหนองพุ่ม อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู, 2563.

2. ขอบเขตด้านประชากร

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม ครัวเรือนละ 1 คน จำนวน 15 หมู่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 2,663 ครัวเรือน⁵

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู ทั้งหมด 348 ครัวเรือน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยด้วยการใช้สูตรยามาเน⁶ โดยกำหนดความเชื่อมั่น 95% และได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) แบบเป็นสัดส่วน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent variable) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และรายได้

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent variable) ได้แก่ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

4. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย เทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู ครัวเรือนละ 1 คน จำนวน 15 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น จำนวน 2,663 ครัวเรือน

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1+Ne^2} \quad \text{แทนค่า} \quad n = \frac{2,663}{1+2,663 (0.05)^2} \quad \text{ได้ } n = 348 \text{ คน}$$

ดังนั้นในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างหัวหน้าครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยแบ่งตามเขตปกครอง 15 หมู่บ้าน

⁵ เทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู, ข้อมูลทะเบียนราษฎร์ของเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู, 2563.

⁶ Taro Yamane, *Statistics: An Introductory Analysis*, 3rd Ed, New York, Harper and Row Publications, 1973.

เครื่องมือในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมี 3 ส่วน ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ทศนคติเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในเขตเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และในด้านทศนคติเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค⁷ ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ 0.968

ผลการวิจัย

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 51.72 และเป็นเพศหญิง จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 48.28 อายุอยู่ระหว่าง 31 - 40 ปี จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 31.90 และช่วงอายุน้อยที่สุด คือมากกว่า 60 ปีขึ้นไป จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 4.60 มีระดับการศึกษา ประถมศึกษา จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 39.08 และน้อยที่สุดคือสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.59 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรวม จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 54.31 และน้อยที่สุดผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.44 มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 15 ปีขึ้นไป จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 29.89 และน้อยที่สุด 1 - 5 ปี จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 19.54 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 0 - 10,000 บาท จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 51.72 รองลงมา 10,001 - 15,000 บาท จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 27.30 และน้อยที่สุด มากกว่า 30,000 บาทขึ้นไป จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.74

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม
อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านหลักนิติธรรม	3.56	0.97	มาก
2. ด้านหลักคุณธรรม	3.55	0.98	มาก
3. ด้านหลักความโปร่งใส	3.57	1.09	มาก
4. ด้านหลักการมีส่วนร่วม	3.44	0.92	มาก
5. ด้านหลักความรับผิดชอบ	3.67	0.97	มาก
6. ด้านหลักความคุ้มค่า	3.56	1.01	มาก

⁷ Cronbach, L. J., Coefficient alpha and the internal structure of tests, Psychometrika, 1951, p. 297-334.

รวม	3.56	0.87	มาก
-----	------	------	-----

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$, S.D.= 0.87) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านหลักความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.67$, S.D.= 0.97) รองลงมาคือด้านหลักความโปร่งใส ($\bar{X} = 3.57$, S.D.= 1.09) และ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านหลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.44$, S.D.= 0.92) และวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นแต่ละด้านได้ดังนี้

2.1 ด้านหลักนิติธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$, S.D.= 0.97) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 5. การปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารเทศบาล เป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ($\bar{X} = 3.61$, S.D.= 1.01) รองลงมาคือ ข้อ 2. เทศบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับทราบเกี่ยวกับระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่จะมีผลบังคับใช้กับหมู่บ้าน ($\bar{X} = 3.58$, S.D.= 1.18) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 1. บุคลากรของเทศบาลปฏิบัติต่อประชาชนโดยยึดหลักความถูกต้องตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับ ($\bar{X} = 3.50$, S.D.= 1.21)

2.2 ด้านหลักคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$, S.D.= 0.98) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 6. บุคลากรของเทศบาล ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรมบนพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{X} = 3.66$, S.D.= 1.10) รองลงมาคือ ข้อ 10. บุคลากรของเทศบาล มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีไมตรีจิตพร้อมให้บริการ ($\bar{X} = 3.58$, S.D.= 1.09) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 8. บุคลากรของเทศบาล บริหารงานโดยยึดหลักความถูกต้อง เป็นธรรมและเสมอภาค ($\bar{X} = 3.45$, S.D.= 1.10)

2.3 ด้านหลักความโปร่งใส โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$, S.D.= 1.09) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 12. เทศบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนติดตามตรวจสอบการทำงานของเทศบาลตลอดถึงแผนงานและโครงการต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.73$, S.D.= 1.97) รองลงมาคือ ข้อ 15. ข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ต่อสาธารณะชน มีความถูกต้องตรงกับความเป็นจริง ($\bar{X} = 3.64$, S.D.= 1.16) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 11. เทศบาล มีการสรุป / เปิดเผยแพร่การบริหารงานของเทศบาลต่อสาธารณะ เช่น ประชาสัมพันธ์/ปิดประกาศให้ประชาชนรับทราบ ($\bar{X} = 3.44$, S.D.= 1.11)

2.4 ด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.44$, S.D.= 0.92) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 20. เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ารับฟังการประชุมสภา เพื่อกำหนดนโยบาย, การออกระเบียบ, ข้อบังคับของเทศบาล ($\bar{X} = 3.58$, S.D.= 1.08) รองลงมาคือ ข้อ 16. เทศบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อประชาชน ($\bar{X} = 3.56$, S.D.= 1.20) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 17. เทศบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนมีอิสระที่จะเสนอความคิดเห็นและสามารถแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหาาร่วมกัน ($\bar{X} = 3.16$, S.D.= 1.12)

2.5 ด้านหลักความรับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$, S.D.= 0.97) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 24. การให้บริการต่าง ๆ ของเทศบาล ให้ด้วยความรับผิดชอบตอบสนองความต้องการของหมู่บ้าน ($\bar{X} = 3.73$, S.D.= 1.15) รองลงมาคือ ข้อ 25. บุคลากรของ

เทศบาล มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X} = 3.71, S.D. = 1.08$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 22. เทศบาล มีความเอาใจใส่ต่อปัญหาของประชาชนและเร่งแก้ไขเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน ($\bar{X} = 3.59, S.D. = 1.04$)

2.6 ด้านหลักความคุ้มค่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56, S.D. = 1.01$) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 26. ผู้บริหารของเทศบาลมีนโยบายการประหยัดรายจ่ายในด้านต่าง ๆ และมีการจัดสรรการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุด ($\bar{X} = 3.65, S.D. = 1.07$) รองลงมาคือ ข้อ 27. เทศบาลมีการประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการใช้ทรัพยากรเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าสูงสุด ($\bar{X} = 3.60, S.D. = 1.12$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 28. บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญเหมาะสมกับงานที่รับผิดชอบและมีอัตรากำลังที่มีจำนวนเหมาะสมกับปริมาณงาน ($\bar{X} = 3.47, S.D. = 1.12$)

3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองพุ่ม อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ในการทำงาน และรายได้ต่อเดือน โดยภาพรวม พบว่า อาชีพ และประสบการณ์ในการทำงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน

4. ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองพุ่ม อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู ได้แก่ 1. เทศบาลตำบลควรมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงาน 2. เทศบาลตำบลควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้กับประชาชนได้เข้าถึงง่ายที่สุด 3. ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการต่าง ๆ

อภิปรายผล

เนื่องจากประชาชนบางกลุ่มยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการดำเนินการต่าง ๆ ของทางเทศบาลตำบลนาหนองพุ่ม อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู ดังนั้นเทศบาลควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้กับประชาชนได้เข้าถึงง่ายที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพิชัยรัฐ หมั่นด้วง^๘ ที่พบว่าระดับการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารงานท้องถิ่น เทศบาลเมืองหนองบัวลำภู อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = 4.18 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า หลักนิติธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.47 รองลงมาคือ หลักความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.39 หลักความคุ้มค่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = 4.16 หลักความโปร่งใส อยู่ในระดับ

^๘ พิชัยรัฐ หมั่นด้วง, การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารงานท้องถิ่น:กรณีศึกษาเทศบาลเมืองหนองบัวลำภู อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู, วารสาร “ศึกษาศาสตร์ มจร” คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2561 ; 6(1), หน้า 225-270.

มาก มีค่าเฉลี่ย = 4.14, หลักการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย= 4.05 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ หลักคุณธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = 3.97 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของวีระ หาญกัน และ สุวรัฐ แลสันกลาง⁹ ที่พบว่าโดยภาพรวมองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้เฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.50$) โดยด้านที่นำมาใช้ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 4 อันดับแรกได้แก่ การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงาน ด้านหลักนิติธรรม ($\bar{X}=3.59$) รองลงมาได้แก่ด้านการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานด้านหลักความรับผิดชอบต่อ ($\bar{X}=3.57$) ด้านการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานด้านหลักความคุ้มค่า ($\bar{X}=3.51$) และด้านการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{X}=3.50$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางมีอยู่ 2 ด้านคือ ด้านการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานด้านหลักความโปร่งใส ($\bar{X}=3.48$) และด้านการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานด้านหลักคุณธรรม ($\bar{X}=3.41$) สำหรับข้อเสนอแนะ 1) ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในด้านของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำหลักการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในองค์กรและ 2) ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในด้านของผลสัมฤทธิ์จากการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในองค์กรโดยเฉพาะองค์กรที่ประสบผลสำเร็จจาก การนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้เพื่อเป็นต้นแบบหรือองค์กรตัวอย่างให้กับองค์กรอื่น ๆ และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของธเนศ เรียรนนท์¹⁰ ที่พบว่าผลการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อผลการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองท่าช้าง อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดสรุปได้ว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อผลการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองท่าช้าง อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ในด้านหลักนิติธรรม อยู่ในระดับดีมากที่สุดโดยมีความคิดเห็นเป็นอันดับแรก รองลงมาคือด้านหลักความรับผิดชอบต่อ อยู่ในระดับดีมาก ด้านหลักคุณธรรมอยู่ในระดับดีมาก ด้านหลักความโปร่งใสอยู่ในระดับดีมากด้านหลักความคุ้มค่าอยู่ในระดับดีมาก ตามลำดับ และด้านหลักการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับดีมาก แต่มีความคิดเห็นเป็นอันดับสุดท้าย

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองพุ่ม อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ในการทำงาน และรายได้ต่อเดือน โดยภาพรวม พบว่า อาชีพ และประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของอรทัย ทวีระวงษ์¹¹ ที่พบว่าทัศนคติเกี่ยวกับการ

⁹ วีระ หาญกัน และสุวรัฐ แลสันกลาง, การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง 2559 ; 5(1), หน้า 53-67.

¹⁰ ธเนศ เรียรนนท์, ความคิดเห็นของประชาชนต่อผลการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองท่าช้าง อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี, ปัญหาพิเศษปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี, 2556.

¹¹ อรทัย ทวีระวงษ์, การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี, หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 2557.

บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด หลักประสิทธิผล หลักการตอบสนอง หลักการมีส่วนร่วม และหลักความเสมอภาค อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนหลักประสิทธิภาพ หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส หลักการกระจายอำนาจ หลักนิติธรรม และหลักมุ่งฉันทามติ อยู่ในระดับมาก และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า บุคลากรภายในองค์กรที่มีเพศ และระดับการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ไม่แตกต่างกัน ส่วนบุคลากรภายในองค์กรที่มีอายุ ตำแหน่ง และรายได้ต่างกัน มีทัศนคติต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้

เนื่องจากผลการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาหนองหุ้ม อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56, S.D. = 0.87$) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านหลักความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.67, S.D. = 0.97$) รองลงมาคือด้านหลักความโปร่งใส ($\bar{X} = 3.57, S.D. = 1.09$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านหลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.44, S.D. = 0.92$) ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ ดังนี้

1.1 เทศบาลควร มีการสร้างความรู้ ความเข้าใจ อีกทั้งกระตุ้นประชาชนให้ทราบถึงบทบาท อำนาจหน้าที่ของประชาชนที่มีต่อ เทศบาลเพื่อให้ประชาชนทราบว่าตนเองต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง มีบทบาทหน้าที่ ต่อการทำงานของเทศบาลอย่างไร อันจะส่งผลให้การใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน

1.2 เทศบาลควรมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างโปร่งใสอธิบายข้อสงสัยได้เข้าใจ ชัดเจน สะดวกต่อการเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและมากยิ่งขึ้น

1.3 เทศบาลควรมีมาตรการ ในการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เช่น การอบรมด้านจริยธรรม การให้รางวัลแก่ผู้ประพฤติดีและลงโทษผู้ที่กระทำการทุจริต เป็นต้น และในส่วนของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำผลประโยชน์ของเทศบาลการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาล ไม่ว่าจะ เป็นนักการเมือง ผู้รับเหมาหรือบุคคล ที่เกี่ยวข้องเทศบาล ควรมีมาตรการขั้นเด็ดขาด เช่น แจ้งความ ดำเนินคดีตามกฎหมายหากพบการกระทำทุจริตของบุคคลดังกล่าว เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล

1.4 เทศบาลควรมีการให้ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทแก่ประชาชน สื่อมวลชนและสาธารณชนให้สามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินงานได้อย่างเต็มที่และเกิดประโยชน์สูงสุดโดยการออกประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ ทั้งในด้านพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนและวารสารเผยแพร่

1.5 เทศบาลควรมีการรณรงค์และสนับสนุนให้ใช้หลักคุณธรรมเพื่อการบริหารจัดการและปฏิบัติงานที่ดี โดยการจัดอบรมปฏิบัติสร้างจิตสำนึกในสำนักงานและชุมชนในเทศบาลให้มากขึ้นอีก เพื่อจะได้ช่วยให้ความเข้มแข็งขึ้นบริบทของคุณธรรมในสังคมปัจจุบัน

1.6 บุคลากรในเทศบาลควรมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่ออำนาจ, หน้าที่ของตนเอง ใส่ใจในหน้าที่อย่างเต็มที่ เสียสละเวลา เสริมสร้างความรู้ให้มากขึ้นใส่ใจดูแลประชาชนเสมือนกับญาติตัวเองอยู่เสมอ ให้ความห่วงใยกับทุกบริบทของเทศบาล ดูแลให้ความสะดวกและพร้อมอยู่เสมอ ทั้งโครงสร้างพื้นฐาน สุขภาพ และสาธารณูปโภคต่าง ๆ

1.7 เทศบาลควรมีระบบเอกสารที่เป็นระเบียบ สะดวกต่อการใช้งานและตรวจสอบจากประชาชน โดยการจัดให้มีข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ อยู่ในห้องสมุดประจำหมู่บ้าน เพื่อความสะดวกของประชาชนและจัดให้มีที่ร้องเรียนร้องทุกข์ประจำหมู่บ้านด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล พร้อมทั้งแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม

2. ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาล ตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

เอกสารอ้างอิง

เทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู. ข้อมูลทะเบียนราษฎรของเทศบาล ตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู. 2563.

เทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู. ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู. 2563.

ธเนศ เขียรนันท์. ความคิดเห็นของประชาชนต่อผลการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองท่าช้าง อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี. ปัญหาพิเศษปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี. 2556.

พิชัยรัฐ หมั่นด้วง. การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารงานท้องถิ่น:กรณีศึกษาเทศบาลเมืองหนองบัวลำภู อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู. วารสาร “ศึกษาศาสตร์ มมร” คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2561 ; 6(1) : 225-270.

วีระ หาญกัน และสุวรรัฐ แลสันกลาง. การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง.วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง 2559 ; 5(1) : 53-67.

อรรถัย ทวีระวงษ์. การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ
พนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการ. มหาวิทยาลัย
ราชภัฏ กาญจนบุรี. 2557.

อริย์รัช แก้วเกาะสะบ้า. ธรรมาภิบาลกับหลักสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์.
2548.

Cronbach, L.J. Coefficient alpha and the internal structure of tests. Psychometrika. 1951
; 16 (3) : 297-334.

Taro Yamane. Statistics: An Introductory Analysis. 3rdEd. New York. Harper and Row
Publications. 1973.

ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีผลต่อความยั่งยืน
ทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

The Social and Cultural Relationship of Ethnic group of Cultural Ecology
Sustainability in Phetchabun Province

ผศ.ปัญญา กัญภัย¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์

E-mail : anya_mcupb@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยทำการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 4 กลุ่มได้แก่ 1) กลุ่มชาวพื้นเมือง บ้านสะเดียง 2) กลุ่มชาวไทยหล่ม บ้านนาแซง 3) กลุ่มชาวเขา บ้านเข็กน้อย และ 4) กลุ่มชาวนน บ้านน้ำเลา เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน กล่าวคือการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจาก คัมภีร์ งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 36 รูป/คน แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมแบบหลวม ๆ เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายในเรื่องชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม แต่ยังสามารถผสมผสานได้อย่างกลมกลืน มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และมีวิถีชีวิตหรือการเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ด้วยเหตุนี้จึงมีองค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมดังนี้ 1) ระบบความเชื่อ 2) ค่านิยม 3) จารีตประเพณี 4) ความร่วมมือหรือความสามัคคี 5) ความเสียสละ 6) การอนุรักษ์ 7) การสร้างความรู้ 8) บทบาทองค์กรทางศาสนา 9) บทบาทหน่วยงานภาครัฐ 10) การส่งเสริมและสนับสนุนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และ 11) กฎหมาย องค์ประกอบทั้ง 11 ประการนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเริ่มจากความเชื่อ ความศรัทธาสังคฤหัสถ์ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดความกลัวต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ จึงพากันทำการบูชาด้วยเครื่องสักการะต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่คนในครอบครัวและชาวบ้าน จนกลายเป็นจารีตประเพณีที่ทุกคนในกลุ่มจะต้องทำตาม เป็นธรรมเนียมปฏิบัติร่วมกัน นอกจากนี้ยัง

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์

ได้รับการชี้แนะจากผู้นำทางศาสนาและองค์กรภาครัฐในการร่วมดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้และธรรมชาติอื่น ๆ รวมถึงการปลูกฝังให้กลุ่มชาติพันธุ์มีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจในการปลูกป่าทดแทน อันจะทำให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

คำสำคัญ : ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม, ความยั่งยืน, นิเวศวิทยาวัฒนธรรม

ABSTRACT

This research aimed to study social and cultural factors of Ethnic group affecting ecological and cultural sustainability in Phetchabun Province which studies four Ethnic groups as follows ; 1) Native group in Ban Sadiang 2) Thai Lom group in Ban Na Saeng 3) Hill tribe group in Ban Khek Noi and 4) Upper group in Ban Nam Lao. It is studying It is an integrative research by studying scriptures, the research and related the documents, including interviewing with 36 related sectors, then Analysis data by Content Analysis.

The research results were found as follows ;

Ethnic groups in Phetchabun Province has a loose social and cultural structure, because it is a province that is diverse in ethnicity, religion and culture, but still able to blend harmoniously. There are beautiful traditions and inherited from ancestors and have a simple way of life or living. For this reason, there are social and cultural components that affect ecological sustainability as follows ; 1) belief system 2) values 3) customs 4) co-operation 5) sacrifice 6) conservation 7) knowledge creation 8) role of religious organizations 9) role of government agencies 10) promotion and support of those involved, and 11) law. These elements are closely related, that begin with beliefs in sacred objects in nature and environment. They fears of supernatural things therefore they worshiped with various sacrifices to get a blessing to the family and the villagers. It became customary that everyone had to follow. In addition, religious leaders and government organization guided in co-operation for forest and other nature conservation including cultivates ethnic groups with unity and co-operation in reforestation which will result in ecological and cultural sustainability.

Keywords : Social and cultural relationship, Sustainability, Cultural ecology

บทนำ

ในสังคมมนุษย์มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นอยู่ ๒ ส่วนคือความสัมพันธ์ทางสังคมกับความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม แม้ความสัมพันธ์ทั้งสองส่วนจะมีความเกี่ยวข้องกัน แต่มีลักษณะที่แตกต่างกัน ความสัมพันธ์ทางสังคมมุ่งถึงการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคมระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุของประชากร ระดับการศึกษาของประชาชน และอัตราการเพิ่มของประชากร เป็นต้น ส่วนความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม มักเน้นการประดิษฐ์ของสังคม ทั้งที่เป็นการประดิษฐ์ทางวัตถุและไม่ใช่วัตถุ เช่น ภาษา ศิลปะ ศีลธรรม ดนตรี การเล่นอันเป็นประเพณีต่าง ๆ รวมถึงความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานทางสังคม ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมนั้น จะมีความเกี่ยวข้องระหว่างกัน เช่น การประดิษฐ์ย่อมมีผลกระทบต่อระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม การผลิตนวัตกรรมทางการศึกษาทำให้สามารถใช้ระบบมหาวิทยาลัยเปิด (Open University) มีผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ในทางตรงข้ามการสร้างระบบสังคมใหม่ ย่อมทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องประดิษฐ์สิ่งใหม่ เพื่อสนองต่อระบบสังคมนั้น เช่น ในระบบเศรษฐกิจของสังคมเมืองที่สตรีเลี้ยงครอบครัวร่วมกับสามีทำให้เกิดความจำเป็นในการประดิษฐ์เครื่องซักผ้า อาหารกระป๋อง เครื่องดูดฝุ่น เพื่อลดภาระของคู่สมรส เป็นต้น ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น จะนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคม เช่นเดียวกับพฤติกรรมรวมหมู่ แต่ความสัมพันธ์ของทั้ง 2 สิ่งนี้ก็เหมือนกัน ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ไม่สิ้นสุด และมีผลต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตของสมาชิกโดยส่วนรวม

อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมรวมหมู่อาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่กระตุ้นให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม แต่มีการเปลี่ยนแปลงอีกมีขึ้นน้อยที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน โดยไม่จำเป็นจะต้องเกิดจากพฤติกรรมรวมหมู่มาเป็นตัวเร่ง เช่น การเปลี่ยนแปลงทางศิลปกรรม ความรู้ และการประดิษฐ์ เป็นต้น ในภาพรวมสังคมไทยมีภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้นในระดับหนึ่ง จากการร่วมกันขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน และสังคม แต่ก็ยังไม่เพียงพอรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเตรียมพร้อมให้ประเทศสามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน จำเป็นต้องปรับตัวในการเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจโลกและภูมิภาค พร้อมก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในปี 2558 โดยเฉพาะการยกระดับคุณภาพคน การเสริมสร้างองค์ความรู้ การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ให้เป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมไทย การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในยุคโลกาภิวัตน์ จึงเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่าง ๆ เพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน โดยนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพมาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งเสริมสร้างให้แข็งแกร่งเพื่อเป็นรากฐานการ

พัฒนาประเทศที่สำคัญได้แก่ การเสริมสร้างทุนสังคมหรือทุนมนุษย์ ทุนสังคม และทุนทางวัฒนธรรม มีการบริหารจัดการประเทศเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม²

จังหวัดเพชรบูรณ์ มีตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ลักษณะทางกายภาพนั้นเป็นพื้นที่ราบลุ่มแบบท้องกระทะ ประกอบด้วยเนินเขา ป่า และที่ราบเป็นตอนๆสลับกันไป พื้นที่มีลักษณะลาดชันจากเหนือลงไปใต้ ตอนเหนือมีทิวเขาสูง ตอนกลางเป็นพื้นที่ราบและมีเทือกเขานาบกันไปทั้งสองข้างมีลักษณะเป็นรูปเกือกม้า³ มีแม่น้ำป่าสักเป็นแม่น้ำสายสำคัญโดยไหลจากจังหวัดเลย เพชรบูรณ์ ผ่านไปสู่จังหวัดลพบุรี สระบุรี และพระนครศรีอยุธยา ลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ตามลำดับ จึงส่งผลให้พื้นที่มีทรัพยากรธรรมชาติมากมาย ดินมีสภาพอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชทำการเกษตร รวมทั้งส่งเสริมปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ประชาชนส่วนใหญ่อพยพมาจากดินแดนหลายแห่ง โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคกลาง ทำให้จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นศูนย์รวมขอประเพณีและวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายเป็นอย่างมาก⁴ โดยมีภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไปซึ่งประกอบด้วยกลุ่มภาษาถิ่นไทยกลาง กลุ่มภาษาถิ่นไทยอีสาน กลุ่มภาษาไทหล่ม กลุ่มภาษาลาว และภาษากลุ่มชวเขา ได้แก่ ภาษาม้ง ภาษาเย้า ภาษาลีซอ ภาษามูเซอ ภาษาจีนฮ่อ วัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดที่แตกต่างจากที่อื่น ได้แก่ ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ ประเพณีเส็งกลองล่องโขมไฟ ไหว้พ่อขุนผาเมือง วัฒนธรรมอื่นที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้แก่ ประเพณีบุญข้าวจี ประเพณีบุญข้าวหลาม ประเพณีบุญกำฟ้าของชาวลาวพวน ประเพณีพิธีกินข้าวใหม่ ประเพณีใส่กำไลคอ ประเพณีปีใหม่ของชาวเขาเผ่าม้ง ซึ่งนับว่าเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่สำคัญ มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์

กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมในแต่ละชุมชน แสดงให้เห็นถึงความเป็นลักษณะเฉพาะหรือความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน ปัญหาและความต้องการในแต่ละชุมชนย่อมแตกต่างกันไป การช่วยเหลือหรือชุมชนต้องการพึ่งพาตนเองย่อมแตกต่างกัน ไม่เหมือนกันทั้งหมด อาจจะมีลักษณะทั่วไปในสถาบันทางสังคมที่มีความคล้ายคลึงกัน แต่ความมีชีวิตทางวัฒนธรรมในสถาบันต่าง ๆ ย่อมแตกต่างกันไป ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความสำคัญอย่างมากในงานพัฒนา ดังจะเห็นว่าผลกระทบของการพัฒนาประเทศโดยไม่ได้คำนึงถึงการพัฒนาดังกล่าวที่ต่างตามความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงทำให้เกิดช่องว่างของการพัฒนา หรือเกิดผลกระทบในการ

² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555-2559*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2555), หน้า 7.

³ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเพชรบูรณ์*, (กรุงเทพมหานคร : ศุภสภาลาดพร้าว, 2542), หน้า 1.

⁴ คมคาย หมีนสาย, *ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ*, สำนักวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, (เพชรบูรณ์ : ดี ดี การพิมพ์, 2539), หน้า 67.

พัฒนาประเทศที่ทำให้บางชุมชนไม่ได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมาะสมตามสมควร⁵ อย่างไรก็ตาม ผู้คนทั่วไปที่เกี่ยวข้องก็ยังขาดความตระหนักรู้เพียงพอลงถึงความร้ายแรงของปัญหาภาวะวิกฤติทางภาษาและวัฒนธรรม และผลกระทบที่เกิดขึ้นอันจะทำลายความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมซึ่งเป็นแหล่งเก็บภูมิปัญญาของมนุษยชาติติดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ส่งผลให้เกิดวิกฤตด้านอัตลักษณ์ของกลุ่มชนต่าง ๆ ต่อเนื่องกันไปเป็นลูกโซ่ ซึ่งมีผลให้กลุ่มชนต่าง ๆ อ่อนแอ ไม่สามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้ ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ประสบกับภาวะวิกฤตนี้ทำให้สังคมอ่อนแอ ขาดความเชื่อมั่น ความมั่นคง ซึ่งเป็นรากฐานของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

การศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ครั้งนี้ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำให้เห็นถึงวิถีชีวิตหรือการเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้ อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดำเนินการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือการร่วมใจกันพัฒนาแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติ ทั้งต้นไม้ ดิน แหล่งน้ำ หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เพราะแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แม้จะมีความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน แต่อาจจะมีกระบวนการหรือวิธีการในการดำเนินการเกี่ยวกับนิเวศวิทยาแตกต่างกัน ทำให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้มีข้อมูลเป็นพื้นฐานเพื่อวางนโยบายและดำเนินการให้การส่งเสริมสนับสนุนต่อยอดให้มีความมั่นคงและยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อวิเคราะห์ความยั่งยืนของนิเวศวิทยาวัฒนธรรมบนฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

⁵ กมล บุญเขต และคณะ, การสร้างทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ผ่านความหลากหลายทางชาติพันธุ์, รายงานการวิจัย, สาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2557), หน้า 1-2.

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ 4 กลุ่มได้แก่ 1) กลุ่มชาวพื้นเมือง บ้านสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ 2) กลุ่มชาวไทยหล่ม บ้านนาแซง ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า 3) กลุ่มชาวเขา บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ และ 4) กลุ่มชาวนา บ้านน้ำเลา ตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการระบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์ของจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 36 รูป/คน ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชน จำนวน 12 คน 2) ผู้นำด้านนิเวศวิทยาวัฒนธรรม จำนวน 12 รูป/คน และ 3) หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 12 คน

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาสาระของการศึกษาครั้งนี้ได้แก่

3.1) การศึกษาเพื่อให้เห็นถึงลักษณะขององค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

3.2) การศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นหลัก

3.3) เป็นการวิเคราะห์ความยั่งยืนของนิเวศวิทยาวัฒนธรรมบนฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยอาศัยฐานข้อมูลจากกลุ่มชาติพันธุ์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษานี้ศึกษาในช่วงเวลาระหว่างเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2559 ถึง เดือน กันยายน พ.ศ. 2560

5. ขอบเขตด้านตัวแปร

การศึกษานี้ได้กำหนดตัวแปรดังนี้

5.1 ด้านองค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ ระบบความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณีความร่วมมือหรือความสามัคคี ความเสียสละ การอนุรักษ์ การสร้างความรู้ บทบาทองค์กรทางศาสนา บทบาทหน่วยงานภาครัฐ การส่งเสริมและสนับสนุนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กฎหมาย

5.2 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นการศึกษาความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

5.3 ด้านความยั่งยืนของนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เป็นการศึกษาวิเคราะห์ ๘ ประเด็นได้แก่ 1) ระบบนิเวศน์มีความสมดุล 2) ค่านิยม 3) ภูมิปัญญาชาวบ้าน 4) การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและการรักษาสิ่งแวดล้อม 5) ความสำนึกรักภริชธรรมชาติ 6) ทศนคติของการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับระบบนิเวศน์ 7) ระบบเศรษฐกิจพอเพียง และ 8) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระเบียบวิธีวิจัย

1. แหล่งข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 36 รูป/คน ประกอบด้วย

1.1) ผู้นำชุมชน จำนวน 12 คน ได้แก่

- (1) นายสมบุญณ์ แยมอุบล ประธานชุมชนเทศบาล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
 - (2) นายเสนอ อินทวงษ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑ ตำบลสะเตียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
 - (3) นายสนั่น พรหมประเสริฐ สมาชิกสภาเทศบาลเมืองเพชรบูรณ์
 - (4) นายธนกฤต เสียงอ่อน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔ ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
 - (5) นายมานิช ทองโปร่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔ ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
 - (6) นางมาลา จอมสี กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๔ ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
 - (7) นายช่าง ศักดิ์เจริญชัยกุล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
 - (8) นายเล่าชัว สืบศักดิ์วงศ์ กรรมการหมู่บ้าน บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
 - (9) นายโด่งเซ่ง แซ่ท้าว กรรมการหมู่บ้าน บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
 - (10) นายสมบัติ ช่วยเมือง ผู้ใหญ่บ้าน บ้านน้ำเลา ตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
 - (11) นายเดชณรงค์ เดชจันทร์ กรรมการชุมชนบ้านน้ำเลา ตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
 - (12) นายรวม ช่วยเมือง กรรมการชุมชนบ้านน้ำเลา ตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
- #### 1.2) ผู้นำด้านนิเวศวัฒนธรรม จำนวน 12 รูป/คน ได้แก่
- (1) พระครูสถิตพัชรเขต เจ้าอาวาสวัดทุ่งสะเตียง ตำบลสะเตียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
 - (2) พระธีรวัฒน์ สุเมโธ รักษาการเจ้าอาวาสวัดประตูดาว ตำบลสะเตียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
 - (3) ดร.วิศัลย์ โฆษิตานนท์ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์
 - (4) พระครูกัลยาณพัชรสถิตย์ เจ้าคณะตำบลนาแซง วัดประชิดกัลยาณมุนี ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

- (5) นางสาวภา จันทรหว่าง ประธานกลุ่มสตรี ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
- (6) นางบัวผัน ตรีถัน กรรมการกลุ่มออมทรัพย์ชุมชน ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
- (7) พระครูปริยัติพัชรโกวิท เจ้าอาวาสวัดทุ่งสมอ/พระนักเผยแผ่ศาสนาบนที่ราบสูง เข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
- (8) พระครูใบฎีกาภูวนารถ ธมมานนโท หัวหน้าศูนย์อบรมศีลธรรมและส่งเสริมพระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
- (9) นางสาวธัญญา วงศ์วิริยชาติ ประธานกลุ่มอาชีพ ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
- (10) พระครูปัญญาพัชรสิทธิ์ เจ้าคณะตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
- (11) พระอธิการอนันต์ มหาปัญญา เจ้าอาวาสวัดน้ำเลา (ช่องลมเทวา) ตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
- (12) นางเตือนใจ เดชจันทร์ ประธานกลุ่มอาชีพชุมชนบ้านน้ำเลา ตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.3) หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 12 คน ได้แก่

- (1) นายประทีน นาคสำราญ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลสะเตียง
- (2) นายบรรณพล จันทรพิลา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสะเตียง
- (3) นายประมวล สงค์ประเสริฐ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสะเตียง
- (4) นายสุนทร สมสร้อย กำนันตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
- (5) นายจรัส จันทรนุช ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาแซง
- (6) นางปราณปรียา แก่นสารี เลขาธิการสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาแซง
- (7) นายจตุศักดิ์ ศักดิ์เจริญชัยกุล กำนันตำบลเข็กน้อย/ประธานสภาวัฒนธรรม ตำบลเข็กน้อย
- (8) นายสันติ สืบศักดิ์วงศ์ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย
- (9) นายราเชนทร์ บุญกำพริ้ว ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย
- (10) นายกระแส มีกำลัง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์
- (11) นายภักคพงษ์ ปลาเงิน รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์
- (12) นางบุญทัน ขำปลอด สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

2. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ มีทั้งหมดจำนวน 4 ข้อ ได้แก่ 1) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ 2) วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์ 3) สถานที่สัมภาษณ์ และ 4) ผู้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 รายการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 องค์กรประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยา วัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

ส่วนที่ 2 ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยา วัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

ส่วนที่ 3 วิเคราะห์ความยั่งยืนของนิเวศวิทยาวัฒนธรรมบนฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล ดำเนินการดังนี้

3.1) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย และจัดส่งไปยังกลุ่มเป้าหมายก่อนเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

3.2) ลงพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อร่วมสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมและการทำงานด้านนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

3.3) ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

3.4) ประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมและกิจกรรมการดำเนินงานด้านนิเวศวิทยาวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

3.5) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการประชุมย่อย ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

4.1) วิเคราะห์แนวคิดทางสังคมและวัฒนธรรมจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นตำรา รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ

4.2) วิเคราะห์องค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยา วัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการสังเกตและสัมภาษณ์

4.3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

4.4) วิเคราะห์ความยั่งยืนของนิเวศวิทยาวัฒนธรรมบนฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

4.5) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวทฤษฎี เพื่อให้เห็นกิจกรรม กระบวนการ ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เพื่อนำไป ประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย องค์กร ชุมชน และปัจเจกบุคคล

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และรวบรวม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ มีรายละเอียดที่ค้นพบดังต่อไปนี้

1. องค์กรประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัด เพชรบูรณ์

จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณี เพราะประกอบด้วย หลายกลุ่มชาติพันธุ์ มีภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ระบบสังคมและ วัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์จึงมีโครงสร้างแบบหลวม ๆ แต่ยังสามารถผสมผสานได้อย่างกลมกลืน มี ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม และมีวิถีชีวิตหรือการเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย จากการศึกษาพบว่า องค์กรประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น ประกอบด้วย

1) **ระบบความเชื่อ (Beliefs)** กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ล้วนแต่มีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับ ธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมจึงมีความเชื่อว่า ในธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมนั้นมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถดลบันดาลให้ มนุษย์ได้อยู่เย็นเป็นสุข ได้รับสิ่งที่ปรารถนา จึงจำเป็นต้องร่วมแรงร่วมใจกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบวชป่า การปลูกไม้ทดแทน การป้องกันไฟป่า เป็นต้น บางกลุ่มชาติพันธุ์มีความ เชื่อสิ่งเหล่านั้นจนกลายเป็นกฎทางสังคม เช่น ชาวเข็กน้อย มีการดำรงชีวิตที่กลมกลืนกับสภาพธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม เชื่อกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติที่ชาวเข็กน้อยหรือชาวมังถ่อว่าเป็นศาสนา หรือการนับถือผีล้วน มีการ ถวายทอดมาจากบรรพบุรุษ และแฝงไว้ด้วยกฎแห่งการควบคุมทางสังคมอยู่ในตัว ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมทาง จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่า ชาวเขาบ้าน เข็กน้อยมีความเชื่อว่า ในธรรมชาติ เช่น ป่า แหล่งน้ำ จอมปลวก ล้วนมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองพิทักษ์รักษาอยู่ หากบุคคลใดทำร้ายโดยไม่มีความจำเป็นก็จะได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้สามารถปกป้อง คุ้มครองมนุษย์จากภัยธรรมชาติ สัตว์ป่า และโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ

2) **ค่านิยม (Values)** เป็นสิ่งที่บุคคลหรือสังคมยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ และกำหนดพฤติกรรม ของบุคคล เพราะเป็นสิ่งที่บุคคลพอใจหรือเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแล้วยอมรับไว้เป็นความเชื่อหรือความรู้สึก นึกคิดของตนเอง แล้วประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อนั้น ค่านิยมจะอยู่ในตัวบุคคลในลักษณะของความเชื่อ ตลอดไป จนกว่าจะพบค่านิยมใหม่ อาจกล่าวได้ว่า ค่านิยมเป็นสิ่งที่ควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม ช่วยให้

คนในสังคมมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน ทำให้มีความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ อย่างเดียวกัน ดังนั้นค่านิยมของสังคม จึงจัดว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยให้แก่สังคม กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนใหญ่จะมีพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกันได้แก่ รักอิสระ แต่งกายเรียบง่าย เป็นคนทำงานหนัก หนักเอาเบาสู้อย่างไม่เกียจงาน มีน้ำใจ มีความรักความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน รวมถึงการปลูกฝังอนุชนรุ่นหลังให้มีความรักแผ่นดินเกิด หรือรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของบรรพบุรุษไว้ด้วย อาทิเช่น ชาวบ้านสะเดียงเป็นคนชอบสนุกสนาน มีการละเล่นเพลงฉ่อยบ้านสะเดียงหรือการเล่นต๊อบแก่ง⁶ ซึ่งเป็นการบรรเลงเล่นในพิธีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานศพ งานเทศกาลสงกรานต์ หรืองานอัฐมพระดำน้ำ และพยายามปลูกฝังลูกหลานให้สืบทอด

3) จารีตประเพณี (Tradition) เป็นระเบียบพฤติกรรมหรือความประพฤติของมนุษย์ที่ยอมรับนับถือ และปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีจารีตประเพณีหลัก ๆ แตกต่างกัน แม้จะมีวิถีชีวิตอาศัยป่าไม้หรือสิ่งแวดล้อมเหมือนกัน เช่น ประเพณีการกินข้าวใหม่ของชาวเข็กน้อย ซึ่งจะทำกันในเดือนตุลาคมของทุกปี ข้าวใหม่คือข้าวที่ปลูกขึ้นมาเพื่อที่จะเช่นถวายให้กับผีปู่-ผีย่า จะเริ่มเกี่ยวได้เมื่อรวงข้าวสุกแต่ยังไม่เหลืองมาก นำข้าวเปลือกที่นวดเรียบร้อยแล้วมาคั่วให้เมล็ดข้างแข็งและเปลือกข้างแห้ง เพื่อสะดวกในการตำข้าว ในอดีตนั้นนิยมการตำข้าวด้วยโคกกระต๋อง เมื่อตำเสร็จเรียบร้อยแล้วนำข้าวมาหุงเพื่อเช่นไหว้ผีปู่-ผีย่า โดยการนำไก่ตัวผู้มาเช่นไหว้ตรงผีประตูก่อน⁷ รวมไปถึงประเพณีฉลองปีใหม่ม้ง ที่เรียกกันว่า “น่อเป็โจวฮ์” แปลตรงตัวได้ว่า “กินสามสิบ” สืบเนื่องจากกลุ่มชาวเขา บ้านเข็กน้อยหรือชาวมังจะนับช่วงเวลาตามจันทรคติ โดยจะเริ่มนับตั้งแต่ขึ้น 1 ค่ำ ไปจนถึง 30 ค่ำ ซึ่งตามปฏิทินจันทรคติจะแบ่งออกเป็นข้างขึ้น 15 ค่ำ และข้างแรม 15 ค่ำ เมื่อครบ 30 ค่ำ จึงนับเป็น 1 เดือน ดังนั้นในวันสุดท้าย คือ 30 ค่ำของเดือนสุดท้าย หรือเดือนที่ 12 ของปีจึงถือได้ว่าเป็นวันส่งท้ายปีเก่า ประเพณีนี้เป็นการพบปะกันระหว่างกลุ่มญาติ มีประเพณีขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผู้อาวุโส เป็นวันที่หนุ่มสาวในหมู่บ้านจะได้เลือกคู่ และมีการละเล่นต่าง ๆ มากมาย เช่น ลูกข่าง ลูกช่วง ยิงหน้าไม้ โดยทั่วไปการเลือกคู่ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ จะไม่มีลักษณะเช่นนี้ ส่วนใหญ่จะยังคงกำหนดให้ฝ่ายชายเป็นผู้หาสินสอดหรือของหมั้นไปขอฝ่ายหญิง นอกจากนี้ยังมีประเพณีพันธุระของลูกหลาน ชาวบน บ้านน้ำเลา อันเป็นประเพณีที่จัดขึ้นเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในป่าหรือสิ่งแวดล้อมและวิญญาณบรรพบุรุษที่คอยคุ้มครอง รักษาลูกหลานให้มียุติธรรมเป็นสุข

4) ความร่วมมือ (Participation)/ความสามัคคี (Harmony) ในการดำเนินงานทุกกิจกรรมจะต้องอาศัยความร่วมมือ ความสมัครสมานสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จึงจะนำความสำเร็จมาสู่ชุมชน ในการจัดการระบบนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม จำต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เริ่มจากการกระตุ้นให้คนในชุมชนสำนึกรักและหวงแหนป่าไม้ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตอยู่กับสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ จำเป็นอย่างยิ่งที่

⁶ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเพชรบูรณ์, หน้า 166-167.

⁷ [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/site/41isomatectgroup/project-definition?tmpl>

จะต้องร่วมแรงร่วมใจกันสร้างความสมดุลให้เกิดแก่ธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือด้านกำลังกาย กำลัง ทรัพย์ หรือกำลังสติปัญญา เพื่อให้ธรรมชาติได้คงอยู่จังหวัดเพชรบูรณ์และประเทศชาติสืบไป จากการศึกษา พบว่า แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ก็มีความสามัคคีในการร่วมกันบริหารจัดการระบบนิเวศน์ ทั้งป่าไม้ แหล่งน้ำ และ ภูเขา ให้มีสภาพสมบูรณ์

5) ความเสียสละ(Sacrifice) เป็นองค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมประการหนึ่งที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์สามารถบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ไม่เห็นแก่ตัว มีจิตใจกว้างขวาง ยอมรับความคิดเห็นของกลุ่ม ยอมปฏิบัติตามข้อตกลงโดยไม่มีข้อแม้ เช่น การเสียสละพื้นที่ทำมาหากินของตนบางส่วนเพื่อสร้างเป็นฝายชะลอน้ำ ปลูกต้นไม้ทดแทน สร้างระบบน้ำหมุนเวียน หรือเสียสละทรัพย์เพื่อร่วมกันจัดตั้งกองทุนรักษาป่า เป็นต้น

6) การอนุรักษ์ (Conservation) กิจกรรมประการหนึ่งที่ทำให้ระบบนิเวศวิทยาเกิดความยั่งยืนนั้น คือการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่มักจะเห็นว่า มีการบริโภคใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติเป็นประจำ แต่ไม่ค่อยอนุรักษ์ ในพื้นที่ของกลุ่มเป้าหมายจะมีป่าไม้ แหล่งน้ำ และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ บางส่วนถูกทำลายจนมองเห็นเป็นภูเขาหัวโล้น (ไม่มีต้นไม้ม) ทำให้เกิดภาวะแห้งแล้ง ฝนไม่ตก น้ำในแหล่งน้ำ ขาดแคลน เนื่องจากป่าไม้ต้นน้ำมีจำนวนน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ในฐานะที่อาศัยธรรมชาติเป็นหลักจึงได้ร่วมกัน อนุรักษ์ป่าไม้ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดในการหาของป่า ร่วมกันปลูกป่าทดแทน ร่วมกันป้องกันไฟป่าซึ่งอาจเกิดจากธรรมชาติเองหรือมนุษย์เป็นผู้ก่อขึ้น การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญคือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด โดยใช้ให้น้อย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด รวมทั้งต้องมีการ กระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึง

7) การสร้างองค์ความรู้ (Knowledge creation) การจัดการระบบนิเวศวิทยานั้นจะต้องอาศัยการสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง ในที่นี้ได้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัย ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย เป็นที่ทำมาหากิน หรือเป็น แหล่งสร้างรายได้ของชุมชน การสร้างความรู้ได้ดำเนินการหลากหลายรูปแบบ เริ่มจากปลูกจิตสำนึกของเด็ก และเยาวชนให้รู้จักประโยชน์และคุณค่าจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยที่ชาวเขา บ้านเข็มน้อย ได้จัดกลุ่ม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน ประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลเข็มน้อย จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ การสร้างรายได้เสริมจาก ป่าชุมชน รวมถึงการจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมด้วยและจัดอบรมชาวบ้านให้รู้ เข้าใจ และตระหนักใน คุณของป่าไม้ โทษของการทำลายป่าไม้และธรรมชาติ รวมถึงการฝึกอบรมให้รู้จักนำวัสดุจากป่าไม้มาทำเป็น เครื่องมือใช้สอยอย่างประหยัดและคุ้มค่า เป็นต้น

8) บทบาทองค์กรทางศาสนา (Roles of religious organizations) องค์กรทางศาสนาถือเป็น ส่วนสำคัญยิ่งที่จะหลอมรวมความคิด ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ แม้บางชาติพันธุ์จะไม่ยึดหลักศาสนาใด ศาสนาหนึ่งเป็นแนวดำเนินชีวิตโดยเฉพาะ ในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศวิทยานั้น

จำเป็นต้องอาศัยความเชื่อเป็นพื้นฐาน ผู้นำทางศาสนาจึงมีส่วนสำคัญในการที่จะนำพากลุ่มชาติพันธุ์จัดกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุสามเณร หรือบพทหลวงในคริสต์ศาสนา เนื่องด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีหลักความเชื่อผสมผสานระหว่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับคำสอนทางศาสนา บางชาติพันธุ์เช่น กลุ่มชาวเขากลือธรรมชาติเป็นศาสนาด้วยซ้ำไป เพราะส่วนใหญ่จะยึดถือความศักดิ์สิทธิ์ของสิ่งที่สถิตอยู่กับธรรมชาติเป็นที่เคารพนับถือ เมื่อมีผู้นำทางศาสนาเข้าไปเผยแผ่ศาสนา แนะนำในสิ่งที่ประโยชน์ ก็ยอมรับมาประพฤติปฏิบัติแต่อาจจะเป็นแนวทางรองลงไป อย่างไรก็ตาม การจัดการระบบนิเวศวิทยาให้มีความยั่งยืนนั้น องค์การทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพุทธศาสนา หรือคริสต์ศาสนา ต่างก็ร่วมกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่พยายามหาวิธีและแนวทางที่จะรักษาป่าและสิ่งแวดล้อมไว้ไม่ให้ถูกทำลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศูนย์อบรมศีลธรรมและส่งเสริมพระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง บ้านเข็กน้อย ได้นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นหลักให้ชาวเข็กน้อยได้ปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสมเกี่ยวกับป่าไม้ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ทำให้สามารถเพิ่มพื้นที่ป่าได้มากยิ่งขึ้น

9) บทบาทหน่วยงานภาครัฐ (Roles of government agencies) องค์การภาครัฐที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยทำการสงวน อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการจัดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดนั่นคือ องค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มชาติพันธุ์ใด ๆ หรือชาวบ้านจะมีความคิดหรือร่วมแรงร่วมใจกันมากน้อยเพียงใด หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ก็ไม่สามารถดำเนินการให้ประสบความสำเร็จได้ หน่วยงานภาครัฐก็เช่นกัน อาจมีนโยบายที่ดีหรือนำประโยชน์มากมายแก่ประชาชน ในขณะที่เดียวกัน หากประชาชนไม่ให้ความร่วมมือก็ไม่สามารถดำเนินการได้เช่นกัน

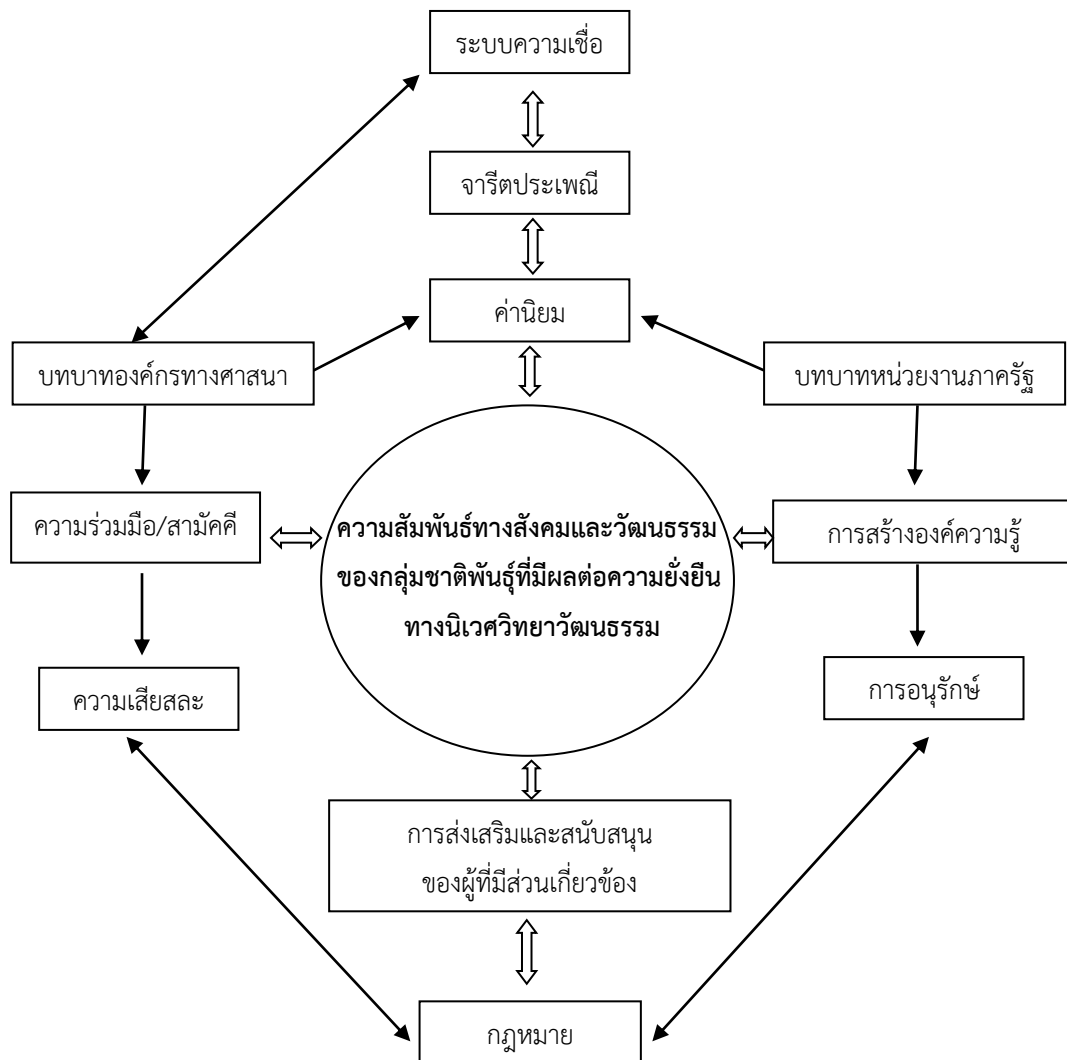
10) การส่งเสริมและสนับสนุนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Promotion and support of relevant parties) การดำเนินงานด้านนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ นอกจากกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง องค์การทางด้านศาสนา และหน่วยงานภาครัฐแล้ว ยังมีผู้ที่ทำให้การส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการระบบนิเวศวิทยาให้มีสภาพที่สมบูรณ์อื่นอีก ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาคเอกชน หรือประชาชนชาวบ้าน เช่น การจัดตั้งโครงการป่าเพื่ออนาคตในประเทศไทย ของอิตาชิ กรุ๊ป ซึ่งมีคำขวัญในการดำเนินงานว่า ปลุกต้นไม้เพื่อโลก, ปลุกต้นไม้เพื่ออนาคต โดยเริ่มโครงการจากพนักงานของบริษัท และขยายไปยังประชาชนทั่วไป จุดมุ่งหมายหลักเพื่อเป็นการปลูกป่าทดแทน อีกโครงการที่ถือเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนได้แก่ “โครงการคืนป่าให้ชุมชน เพื่อสังคมยั่งยืน” ของพิวเจอร์พาร์ค ซึ่งได้ปลุกต้นไม้ในรูปแบบของการฟื้นฟูระบบนิเวศน์ป่าไม้ แต่เนื่องจากตระหนักถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันระหว่างป่า คน และชุมชน จึงปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็น “การปลูกป่าทดแทนป่าสงวนแห่งชาติ” มีการคัดเลือกพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมกับพื้นที่ และชาวบ้านสามารถเก็บเกี่ยวใช้สอยได้ ตลอดจนให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมเข้ามาช่วยดูแล การดำเนินงานได้รับความร่วมมือจากกรมป่าไม้ในการคัดเลือกแปลงปลูกป่า ประสานกับผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ให้ร่วมกันดูแลผืนป่าเป็นอย่างดี

11) กฎหมาย (Law) การดำเนินการเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมนอกจากอาศัยข้อตกลงร่วมกันแล้ว จำเป็นต้องมีกฎหมาย คำสั่งหรือข้อบังคับที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ ความสัมพันธ์ระหว่างกัน เพื่อควบคุมความประพฤติของมนุษย์ในสังคมนั้น ๆ แม้การปฏิบัติบางครั้งอาจเกิดจากความไม่เต็มใจที่จะปฏิบัติ แต่หากเป็นคำสั่ง คำบัญชาแล้ว ผู้รับคำสั่ง คำบัญชา ต้องปฏิบัติตาม หากขัดขืนไม่ปฏิบัติตามก็จะเกิดสภาพบังคับของกฎหมาย อันเป็นผลร้ายต่อผู้ฝ่าฝืนคำสั่งนั้น ดังนั้นกฎหมายจึงองค์ประกอบหรือเป็นมาตรการสุดท้ายในการดำเนินการแก่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม โดยที่แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะมีข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น กลุ่มชาวนน บ้านน้ำเลา อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ซึ่งมีอาชีพหรือการเป็นที่อาศัยป่าไม้เป็นหลัก จำเป็นจะต้องร่วมมือร่วมใจกันรักษาป่า จึงมีข้อตกลงร่วมกันที่จะรักษาป่า ด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการป้องกันไฟป่า และคณะกรรมการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าไม้ เพื่อให้ระบบนิเวศน์เกิดความสมบูรณ์แล้วการดำรงชีพของคนในชุมชนก็จะยั่งยืนตามมา หรือกลุ่มชาวเขา บ้านเข็กน้อย ได้ตั้งกติกาในการรักษาหน้าดิน ป้องกันการเสื่อมโทรมของดิน ให้ชาวบ้านปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่การทำกินของตนเองทุกปี รวมถึงในพื้นที่ใช้สอยร่วมกันด้วย

จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม ไม่ว่าจะเป็ นพฤติกรรมส่วนตัวหรือส่วนรวมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เพราะแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต่างก็อาศัยป่าไม้เป็นหลัก นับตั้งแต่การตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย การดำรงชีพด้วยการหาของป่า การปลูกพืชพันธุ์ต่าง ๆ จนเกิดเป็นความเชื่อที่นับถือธรรมชาติหรือสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ที่สถิตอยู่ในที่นั้น ๆ จึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ซึ่งอาจได้รับการแนะนำชี้แนะหรือความร่วมมือจากพระสงฆ์และหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นองค์กรหรือหน่วยงานราชการที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด จะต้องสร้างความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

2. ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา และวัฒนธรรม เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีวิถีชีวิตหรือการเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความอุดมสมบูรณ์และมีความยั่งยืน เริ่มจากความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อเป็นข้อตกลงเบื้องต้นในการดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟู จนกระทั่งการได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ ในการศึกษารวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสรุปความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีผลความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังรูปภาพที่ 1

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ เริ่มจากความเชื่อ ความศรัทธาสังคฤห์สิทธิ์ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดความกลัวต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ กล่าวคือมีความเชื่อสังคฤห์สิทธิ์ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่มีถิ่นที่อยู่และวิถีชีวิตอยู่กับป่าไม้ จึงมีความเชื่อเรื่องภูตผี หรือเชื่อว่า ในป่าหรือต้นไม้ที่ใหญ่จะมีผีนางไม้หรือเทพาอารักษ์อาศัยอยู่คอยปกป้องคุ้มครองต้นไม้ นั้น ๆ ถ้าหากใครลบหลู่จะมีอันเป็นไปและจะต้องกลับมาเช่นไหว้เพื่อขอขมา จึงพากันทำพิธีบูชาด้วยเครื่องสักการะต่าง ๆ ก่อนเข้าพื้นที่ทำมาหากินหรือแม้แต่หลังจากทำไร่ ทำสวนแล้ว ก็มีการจัดเครื่องสังเวยมาให้แก่สังคฤห์สิทธิ์ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่คนในครอบครัวและชาวบ้าน พฤติกรรมดังกล่าวกลายเป็นจารีตประเพณีและค่านิยมที่ชุมชนจะต้องปฏิบัติร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดำเนินการด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ทุกคนต้องเคารพในข้อตกลงร่วมกัน ร่วมแรงร่วมใจในการอนุรักษ์ป่าไม้และสิ่งแวดล้อม ปลูกฝังแนวคิดให้ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดูแลรักษา ปกป้องมิให้มีการทำลายมากเกินไป พยายามให้มีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ ในฐานที่ทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม จะต้องร่วมกันรับผิดชอบในการส่งเสริมและสนับสนุนให้

กลุ่มชาติพันธุ์ได้มีความรู้ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้เพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้และธรรมชาติอื่น ๆ ซึ่งเริ่มจากการสร้างองค์ความรู้ใน 3 เรื่องหลักได้แก่ 1) การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร เพื่อให้รู้ความสำคัญของการอนุรักษ์ป่า รู้จักวิธีการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารให้มีความอุดมสมบูรณ์ และให้ทราบถึงผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่า 2) การดำรงวิถีชีวิตเกษตรกรรม มุ่งเน้นการส่งเสริมการผลิตที่ถูกต้องและเหมาะสม ให้รู้จักการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างคุ้มค่า และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ยังมุ่งให้รู้จักกระบวนการปรับปรุงดินและวิธีการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ เปลี่ยนจากใช้สารเคมีมาใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพที่ทำขึ้นใช้เอง และ 3) การรักษาสิ่งแวดล้อม มุ่งให้รู้จักการจัดเก็บขยะและกำจัดขยะอย่างเป็นระบบ เพื่อป้องกันพิษภัยที่เกิดจากขยะมูลฝอย รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สิ่งอื่นทดแทน อันเป็นวิธีการช่วยให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ น้อยลง และไม่ทำลายสิ่งแวดลอม เช่น การใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก การใช้พลังงานแสงแดดแทนแร่เชื้อเพลิง เป็นต้น การดำเนินการดังกล่าวถือเป็นส่วนสำคัญในปลูกจิตสำนึกให้รู้สึกห่วงแหน จะทำให้อยากร่วมมือหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดลอม ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายบังคับให้ต้องทำ แต่ทำด้วยใจที่อยากจะทำ ยกเว้นเมื่อไม่สามารถดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้จำเป็นต้องใช้กฎหมายอันเป็นมาตรการสุดท้ายที่จะนำมาใช้ แต่มิได้หมายความว่าไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดลอมเลย กฎหมายยังมีความจำเป็นในกระบวนการบางอย่างเพื่อให้สำเร็จประโยชน์ตามประสงค์

3. วิเคราะห์ความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมบนฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

การศึกษาพบว่า ความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับสิ่งแวดลอม เป็นการปรับตัวของมนุษย์เราเข้ากับสภาพแวดลอม และดำเนินการเพื่อให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศน์ อันเป็นการถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันหรือการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับระบบนิเวศน์ จนสามารถก่อให้เกิดการเป็นอยู่หรือวิถีชีวิตแบบใหม่ หรือบางครั้งอาจเป็นปรับเปลี่ยนค่านิยมใหม่ให้เกิดแก่มนุษย์ที่อาศัยระบบนิเวศน์ และมนุษย์สามารถดำเนินชีวิตไปในทิศทางที่เหมาะสมกับสิ่งแวดลอมมากยิ่งขึ้น การดำเนินชีวิตส่วนหนึ่งอาจมาจากภูมิปัญญาชาวบ้านหรือความรู้ดั้งเดิมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษด้วยวิธีการที่แตกต่างกันตามสภาพสิ่งแวดลอม บ้างก็ปฏิบัติหรือทำให้เห็น บ้างก็อาศัยความเชื่อตามหลักการทางศาสนา บ้างก็เชื่อภูตผีต่าง ๆ รวมถึงความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐาน จะเห็นได้ว่า ความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้จะต้องอาศัยการดำเนินการของผู้ที่มีอยู่อาศัยระบบนิเวศน์เป็นหลัก โดยผ่านกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งมีอยู่เดิมบ้าง หน่วยงานภาครัฐส่งเสริมและสนับสนุนให้มีขึ้นเพิ่มเติมบ้าง จากการศึกษาสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมบนฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปได้ดังภาพที่ 2

จากภาพที่ 2 กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตอยู่กับป่าไม้ ป่าจึงเป็นเสมือนชีวิตของชุมชน โดยที่ได้พึ่งพาอาศัยธรรมชาติแทบทุกด้าน ตั้งแต่อาหารการกิน เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ตั้งแต่สมัยที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังไม่พัฒนาก้าวหน้า ยังไม่มีระบบการค้าขายแบบสมัยใหม่ ไม่มีตลาด ชาวบ้านมีหลักเกณฑ์ในการใช้สิ่งของในธรรมชาติ ไม่ตัดไม้อ่อน ปลูกต้นไม้ในป่าทดแทนต้นไม้ที่ถูกตัดไป ชาวบ้านยังไม่รู้จักสารเคมี ไม่มีการใช้ยาฆ่าแมลง ฆ่าหญ้า ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี แต่ใช้สิ่งของในธรรมชาติให้เกื้อกูลกัน ใช้มูลสัตว์ ใบไม้ ใบหญ้าที่เน่าเปื่อยเป็นปุ๋ยทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ น้ำสะอาดและไม่เหือดแห้ง หรือการจับปลา ล่าสัตว์ก็มีการกำหนดเวลาไว้ว่า เวลาไหน ที่ใด และวิธีใดจะจับปลาหรือล่าสัตว์ ทำให้สัตว์ป่ามีการขยายพันธุ์ทันช่วงที่ในการบริโภคของมนุษย์ บางครั้งได้อาศัยความเชื่อ ความเคารพธรรมชาติที่ว่ามีเทพหรือเทวดาสถิตอยู่ในดิน น้ำ ป่า เขา สถานที่ทุกแห่ง จะทำอะไรต้องขออนุญาตและทำด้วยความเคารพ รวมถึงทำด้วยความพอดี พองามหรือพอเหมาะ จึงเกิดมีพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อความเคารพนั้น ไม่ว่าจะเป็พิธีเกี่ยวกับป่าไม้ ภูเขา หรือบ้านเรือน เช่น พิธีขอขมาแม่น้ำคงคา พิธีสู่ขวัญป่าไม้ พิธีสู่ขวัญข้าว พิธีสู่ขวัญสัตว์ เป็นต้น การดำเนินการของชาวบ้านดังกล่าว ถือเป็นการใช้ภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอยู่กับธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมโดยแท้ ทำให้ระบบนิเวศวิทยาที่มีความสมดุล เพราะมีการเว้นระยะหรือมีหลักเกณฑ์การใช้ธรรมชาติแบบพอดี เป็นไปเพื่อยังชีพหรือการดำรงชีวิตของแต่ละวันเท่านั้น

ประเด็นที่ถือว่าเป็นความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมนั้นเริ่มจากระบบนิเวศที่มีความสมดุล ระบบนิเวศหนึ่ง ๆ นั้นประกอบด้วยบริเวณที่สิ่งมีชีวิตดำรงอยู่และกลุ่มประชากรที่มีชีวิตอยู่ในบริเวณดังกล่าว กล่าวคือต้นไม้ พืชและสัตว์ เพื่อการมีชีวิตอยู่รอดตลอดไป โดยที่ระบบนิเวศจะมีกลไกในการปรับสภาวะ

ตัวเอง ซึ่งมีรากฐานมาจากความสามารถของสิ่งมีชีวิตแต่ละชนิด อันเป็นองค์ประกอบของระบบนิเวศนั้น ๆ คือ ผู้ผลิต ผู้บริโภค และผู้ย่อยสลายในการทำให้เกิดการหมุนเวียนของธาตุอาหารผ่านสิ่งมีชีวิต ถ้าระบบนิเวศนั้นได้รับพลังงานอย่างพอเพียงและไม่มีอุปสรรคขัดขวางวัฏจักรของธาตุอาหารแล้วก็จะทำให้เกิดภาวะสมดุลขึ้นมาได้ ความสมดุลทางนิเวศวิทยาจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องดำเนินการให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ด้วยหลากหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นการปลูกป่าทดแทน การไม่ตัดต้นไม้อ่อน หยุดลอบเผาป่า หรือการเว้นระยะห่างของการล่าสัตว์ในป่า รวมถึงการพัฒนาระบบนิเวศน์ แต่เมื่อเราจะพัฒนานั้นควรตระหนักว่าในการพัฒนาใด ๆ ของมนุษย์ที่จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นวัตถุดิบนั้น เราจะต้องคำนึงถึงปัญหาการเสียสมดุลทางนิเวศวิทยาด้วย เพื่อมิให้การพัฒนาที่ย้อนกลับมาสร้างปัญหาต่อมนุษย์เอง ไม่ว่าจะตรงหรือทางอ้อม ไม่ว่าจะเกิดปัญหาภาวะมลพิษหรือการขาดแคลนทรัพยากรในอนาคต ดังนั้น การปรับเปลี่ยนทัศนคติหรือค่านิยมของชาวบ้านจึงมีความจำเป็น เมื่อระบบเทคโนโลยีและระบบทุนนิยมเข้ามาแทนที่ระบบการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นไปในลักษณะที่ทำให้ความสำคัญกับวัตถุหรือเทคโนโลยีมากเกินไป ทำให้พฤติกรรมมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดจนทำให้เกิดการใช้จ่ายที่มากเกินไปเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุที่เกินความจำเป็น ซึ่งบางอย่างเป็นความนิยมชมชอบตามกระแสเท่านั้น เช่น การใช้สมาร์ทโฟน การนิยมซื้อรถยนต์และมอเตอร์ไซด์บิ๊กไบค์ เป็นต้น ทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีความจำเป็น เมื่อเป็นเช่นนั้น การทำลายธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมจึงเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพียงเพื่อสนองตอบระบบเทคโนโลยีและระบบทุนนิยมดังกล่าว

เมื่อเป็นเช่นนั้น สิ่งที่จะทำให้เกิดชาวบ้านต้องปฏิบัติต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยไม่มีข้อโต้แย้งคือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งเป็นความรู้ที่ประกอบด้วยคุณธรรมซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิม หรือมีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในชุมชน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อาศัยองค์ความรู้นี้ช่วยสร้างหลักเกณฑ์ในการอนุรักษ์ป่าไม้ หากจะให้ป่าไม้หรือธรรมชาติคงอยู่และชาวบ้านก็มีการเป็นอยู่ที่ดีตามวิถีทาง ภูมิปัญญานี้แหละจะทำให้ชาวบ้านเชื่อถือเบื้องต้น ยอมรับปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อโต้แย้ง เป็นความเชื่อที่บางครั้งไม่จำเป็นต้องอธิบาย ทุกคนในชุมชนยอมรับปฏิบัติตาม การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและการรักษาสิ่งแวดล้อมก็จะเกิดขึ้น ไม่เพียงแต่อาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านเท่านั้นยังต้องปลูกจิตสำนึกรักษ์ธรรมชาติ ร่วมแรงร่วมใจในการอนุรักษ์ป่าไม้ พยายามหาหนทางอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล ไม่ให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม ปรับทัศนคติของคนในชุมชนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้คนในชุมชนได้ร่วมกันบริหารจัดการระบบนิเวศน์ให้เกิดความสมดุลมากยิ่งขึ้น เริ่มจากการตั้งกติกาในการใช้สอย การตัดต้นไม้ การล่าสัตว์ รวมถึงการร่วมกันป้องกันไฟป่า ทำฝายชะลอน้ำเพื่อให้น้ำไม่ไหลหลากเร็วเกินไป ทำให้มีน้ำใต้ดินอย่างเพียงพอ การปลูกต้นไม้ทดแทน การจัดพิธีบวชป่า เหล่านี้ล้วนเป็นกระบวนการที่ชุมชนได้ร่วมกันทำเพื่อให้อยู่ร่วมกันได้ระหว่างมนุษย์กับระบบนิเวศน์ เมื่อระบบนิเวศน์มีความสมดุลแล้ว จะต้องมีการใช้สอยอย่างพอเพียง กล่าวคือรู้จักความพอดีในการใช้สอยทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยนำเอาระบบเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นเครื่องนำทาง อันจะทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ประคับประคองใจตนเอง ยับยั้งช่างใจมิให้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป รู้จักการใช้สอยธรรมชาติ อาศัยความพอประมาณในการประกอบอาชีพ ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายที่ไม่

จำเป็นทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการใช้ชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เป็นไปเพื่อการค้าขายหรือแก่งแย่งผลประโยชน์กันมากเกินไป เมื่อทุกคนมองไป จุดเดียวกัน กล่าวคือพยายามปรับตัวเข้ากับธรรมชาติ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเท่าที่จำเป็นโดยอาศัยหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นพื้นฐานก็จะเกิดความยั่งยืนทางระบบนิเวศน์ขึ้นอย่างชัดเจน สุดท้ายความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม อย่างแท้จริง ชาวบ้านจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มจากแรงบันดาลใจหรือปลูกฝังให้มีความรัก ความผูกพันกับสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง แล้วการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมก็จะเกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ ไม่มีกฎ กติกา หรือข้อบังคับใด ๆ มาบีบบังคับให้ชุมชน ต้องกระทำตาม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็จะมีประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จ ด้วยการร่วมแรงร่วมใจ หรือการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

จะเห็นได้ว่า ความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น เกิดขึ้นได้ด้วยอาศัยการปรับเปลี่ยนทัศนคติและวิถีชีวิตของชุมชนที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งให้ใช้สอยอย่างประหยัด คุณค่า และเป็นไปอย่างพอเพียง อาจใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านบางอย่างมาเป็นหลักเกณฑ์ให้ชุมชนได้ปฏิบัติ เพราะบางเรื่องหากเกิดจากความเชื่อ ความศรัทธาของชุมชนเองแล้ว ย่อมปฏิบัติตามอย่างไม่เคลือบแคลงสงสัย รวมถึงการร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและรักษาสิ่งแวดล้อมด้วย ชุมชนต้องมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ รู้สึกมีความผูกพันจึงจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างเต็มใจและก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้น สิ่งที่บ่งบอกถึงความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเกิดมาจากผลลัพธ์ ๓ ประการได้แก่ 1) สังคมดี หมายถึงการที่ประชาชนหรือชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ มีการเป็นอยู่ที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข กล่าวคือการดำเนินชีวิตไม่เคร่งเครียดเกินไป เป็นสังคมที่ไม่เอาัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการแบ่งปัน คนในสังคมมีความเป็นระเบียบ เคารพกฎกติกาต่าง ๆ รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ประพฤติตนในสังคมอย่างเหมาะสม และจะต้องเป็นผู้มีศีลธรรมอันดี ยอมรับเหตุผลของกันและกัน และจะต้องมีการกระจายรายได้ที่ดี ไม่เหลื่อมล้ำกันมากเกินไป แสดงให้เห็นว่า สังคมที่ประชาชนหรือชาวบ้านสามารถมีการเป็นอยู่ที่ดีได้นั้น จะต้องเป็นสังคมที่ประกอบด้วยเสรีภาพ เสมอภาพ และภราดรภาพ อันเป็นเหตุให้เกิดสันติสุขในสังคม 2) เศรษฐกิจดี ชาวบ้านจะต้องมีอาชีพที่มั่นคง สามารถนำรายได้มาจุนเจือครอบครัวได้อย่างสม่ำเสมอ การที่ภาครัฐให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ได้รวมกลุ่มเพื่อดำเนินการแปรรูปผลิตภัณฑ์ตามภูมิปัญญาหรือตามพืชผลที่เกิดขึ้นในแต่ละฤดูกาล อันเป็นการสร้างมูลค่าให้แก่สินค้าชุมชน รวมถึงให้คำแนะนำแหล่งการขายหรือการตลาด จะสังเกตได้จากทุกชุมชนจะมีการรวมกลุ่มผลิตสินค้าตามศักยภาพหรือภูมิปัญญาที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษ ถ่ายทอดออกมาเป็นสินค้า ทำให้สมาชิกในชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น เมื่อมีรายได้ การเป็นอยู่ก็ดีขึ้น สุขภาพกายดี สุขภาพจิตดี รายได้หมุนเวียน ปัญหาสังคมก็ไม่เกิด ความสงบเรียบร้อยก็ตามมา จากสภาวะการณ์ปัจจุบัน เกิดปัญหาสังคมมากมายมีสาเหตุหลักมาจากการขาดรายได้หรือระบบเศรษฐกิจครัวเรือนไม่ดีพอ ดังนั้น หากสังคมหรือชุมชน รู้จักรวมกลุ่มดำเนินงานกิจกรรมสร้างรายได้ร่วมกัน แบ่งปันรายได้ ใช้จ่ายใช้สอยในสิ่งที่จำเป็นหรือเหมาะสม การเป็นอยู่ของชุมชนก็จะดีขึ้น และสามารถพัฒนาต่อยอดให้มีความมั่นคงและยั่งยืนได้ในอนาคต และ 3)

สิ่งแวดล้อมดี มนุษย์ในชุมชนจะต้องพยายามช่วยกันรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพที่ปกติ มีความสะอาด ไม่ก่อมลพิษ ซึ่งในภาวะการณ์ปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า มนุษย์เข้าไปอยู่ในสถานที่ใด สถานที่นั้นมักจะเกิดสิ่งสกปรกมากมาย มีสารพิษตกค้าง มีมลพิษเกิดขึ้น อากาศไม่บริสุทธิ์ ต้นไม้ถูกทำลาย เนื่องจากมนุษย์มักจะบอกว่าสิ่งที่ตนเองทำนั้นเป็นการพัฒนา ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมขึ้น ป่าไม้ลดน้อยลง เมื่อต้นไม้ลดลง น้ำก็ลดน้อยลง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล

ดังนั้น ความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยระบบสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม มีความสมดุลกัน กล่าวคือจะต้องเกิดเป็นสิ่งที่ดีด้วยกันทั้ง 3 ระบบ เพราะการพัฒนาเศรษฐกิจ ต้องอยู่ในกรอบของสังคม และทั้งเศรษฐกิจและสังคมต้องอยู่ภายในข้อจำกัดของสิ่งแวดล้อม ไม่สามารถดำเนินการให้เกิดความยั่งยืนได้หากละเว้นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือพัฒนาสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่อีกสิ่งหนึ่ง โดยที่พยายามปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือสร้างบรรยากาศที่ดี อย่างที่กลุ่มชาวเขา บ้านเข็กน้อยได้ดำเนินการสร้างสิ่งแวดล้อมให้เป็นจุดเด่น จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่โด่งดังไปทั่วโลก ทำให้นักท่องเที่ยวอยากเดินทางไปสัมผัส เพียงเริ่มต้นจากขนบธรรมเนียมประเพณีที่ทำอยู่เป็นประจำทุกปี กลายเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ แต่แต่ละปีมีรายได้เข้าสู่ชุมชนเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อันเป็นการชี้ชัดถึงความยั่งยืนของชุมชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติ วิถีชีวิตการเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย จึงจำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนในการอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม หากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่มีความสมบูรณ์ กลุ่มชาติพันธุ์ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ หรือมีความเป็นอยู่ที่ลำบาก จึงเป็นการสมควรที่ทุกภาคส่วนจะต้องร่วมแรงร่วมใจกันส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการอนุรักษ์และถ่ายทอดไปยังคนรุ่นหลัง โดยปลูกฝังให้ตระหนักในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดเป็นนโยบายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารให้เห็นเป็นรูปธรรม เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม นอกจากนี้ควรสร้างกิจกรรมปลูกจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติให้มากกว่าที่เป็นอยู่ด้วยหลากหลายกิจกรรม และให้จัดกิจกรรมสาธารณะแก่ทุกคนในสังคมเพื่อให้มีทุกคนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือซ่อมแซม สิ่งแวดล้อม และควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กมล บุญเขต และคณะ. การสร้างทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ผ่านความหลากหลายทางชาติพันธุ์. รายงานการวิจัย. สาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2557.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดเพชรบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : ศุภสภาลาดพร้าว, 2542.

คมคาย หมื่นสาย. ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ. สำนักวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์ : ดี ดี การพิมพ์, 2539.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555-2559. กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, <https://sites.google.com/site/41isomatectgroup/project-definition?tmpl. 2555>.

การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔
ตำบลสลักไถ อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์
The Development of Local Administration Organization by the Principles
of the four Brahmavihara of Salak Dai Sub-district,
Muang Surin District, Surin Province.

พระณัฐวุฒิ อากาศโร¹

พระปลัดสุระ ญาณธโร (จันทิก) ดร.²

พระครูปัญญาสุธรรมนิเทศก์³

พระมหายุทธพิชาญ โยธสาสน์⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

E-Mail : thamanoon2020@gmail.com

บทคัดย่อ

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ ๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักไถ อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ๒) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักไถ อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง ๑๖ หมู่และผู้นำท้องถิ่นตำบลสลักไถ อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๓๘ คน แยกเป็น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ๑ คน รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ๒ คน เลขาธิการองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ๑ คน ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ๑ คน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ๑ คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ๓๒ คน รวม ๓๘ คน สถิติที่ใช้คือค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย พบว่า

๑) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักไถ อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากคือ ($\bar{X} = ๔.๑๒$, S.D. = ๐.๔๖)

¹ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

² คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

³ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

⁴ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นด้านอุเบกขา อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านกรุณาอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีความคิดเห็นสุดท้ายคือ ด้านเมตตา

๒) แนวทางการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔ คือ ทุกองค์กรต้องใช้ศักยภาพของปัจจัยในการบริหารและจัดการจัดการที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดโดยการใช้กลยุทธ์ในการปรับตัว ขององค์กรและการบริหารการเปลี่ยนแปลงให้สามารถเกิดการพัฒนาในทางที่ดีขึ้นได้เพียงใด เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือว่าเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ ดังนั้น หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการวางกรอบบริหารบ้านเมือง องค์กรใดมีหลักธรรมในการบริหารด้วยหลักธรรมโดยผู้บริหารมีความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งทางกายและทางใจ เช่นการยึดหลักพรหมวิหาร ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมของผู้ปกครองหรือผู้นำ ในการบริหารชุมชน ให้มีประสิทธิภาพ ประชาชนมีความเป็นอยู่อย่างมีความสุข โดยผู้นำจะต้องประกอบไปด้วย ๑) เมตตา มีความต้องการให้ผู้อื่นหรือสมาชิกในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความสุขปราศจากอันตรายต่าง ๆ ๒) กรุณา ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ช่วยเหลือชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนอย่างต่อเนื่อง ๓) มุทิตา ความยินดี ให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้า ๔) อุเบกขา การวางใจเป็นกลาง มีจิตใจที่เมตตาและกรุณาต่อบุคคลากรภายในชุมชนให้มีความเจริญเติบโต สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยหลักธรรมพรหมวิหาร ๔

คำสำคัญ: การพัฒนา, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น , หลักพรหมวิหาร ๔

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the level of opinions concerning the development of local administrative organizations by the principles of the four Brahmavihara (Pāli:brahmavihāra, sublime states of mind) of Salak Dai Sub-district, Muang Surin District, Surin Province. 2) to study the suggestions for the development of local administrative organizations by the principles of the four Brahmavihara (Pāli:brahmavihāra, sublime states of mind) of Salak Dai Sub-district, Muang Surin District, Surin Province. The population used in this study were 38 peoples of subdistrict administrative organization 16 peoples and local leaders of Salak Dai Sub-district, Mueang District, Surin Province, Chief Executive of the subdistrict administrative organization 1 peoples, Deputy Chief Executive of the subdistrict administrative organization 1 peoples, Secretary to the Chief Executive of the subdistrict administrative organization 1 peoples, Chairman of the subdistrict administrative organization 1 peoples, Member of the subdistrict administrative organization 32 peoples, total 38 peoples. The statistics used were frequency, percentage, mean and standard deviation.

research results were as follows:

1) The mean scores of level of opinions concerning the development of local administrative organizations by the principles of the four Brahmavihara (Pāli:brahmavihāra, sublime states of mind) of Salak Dai Sub-district, Muang Surin District, Surin Province were rated at a high level, ($\bar{x} = 4.12$, S.D. = 0.46) in both overall and studied aspects. The highest score can be seen in the aspect of (Upekkhā), followed by that (Karūṇā), (Muditā) and the last (Mettā).

2) The guidelines for the development of local administrative organizations by the principles of the four Brahmavihara (Pāli:brahmavihāra, sublime states of mind) found that are that all organizations must utilize the potential of management factors and manage existing ones to maximize efficiency by using adaptation strategies of the organization and how change management can be improved Because the local government organization considered as the foundation of national development Therefore, the Buddhist principles used in the framework of the country administration. Any organization has the principles of managing the principles by which the executives have the desire for happiness and happiness, both physically and mentally, such as the adherence to the four Principles of Brahmavihara, which is the principle of the ruler or leader in community management to be effective people live happily. The leader must consist of 1) (Mettā), there is a need for others or members of local organizations. Happy without danger. 2) (Karūṇā), pleased wish others free from suffering and help the villagers who have been suffering continuously. 3) (Muditā), pleased to allow others to have happiness and progress. 4) (Upekkhā), neutral trust have a compassion for the people in the community to grow can live together happily with the principle of the four Brahmavihara.

Keywords: The development, Local Administration Organization, the four Brahmavihara

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบลที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดมีพื้นที่เท่ากับตำบลแต่ละตำบลจัดตั้งมาจากสภาตำบลที่มีรายได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดและมีจำนวนราษฎรไม่น้อยกว่า ๒,๐๐๐ คน โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อดูแลทุกข์สุขและให้บริการประชาชนในหมู่บ้านตำบล เขต อบต. แขนงรัฐบาลกลาง มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และหน้าที่อื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งมีงบประมาณ และพนักงานเจ้าหน้าที่ของ อบต. เอง องค์กรการบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรที่มีความสำคัญยิ่งในการบริหารงานพัฒนาในระดับตำบลเป็น

องค์กรที่ได้รับการคาดหวังว่าจะเป็นหลักหรือเป็นแกนนำที่สำคัญในการพัฒนาที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวทั้งด้าน เศรษฐกิจสังคมและการเมืองในระดับตำบลตลอดจนกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่ได้ตื่นตัว และร่วมกิจกรรม พัฒนาในด้านต่าง ๆ แต่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าความสามารถในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตาม นโยบายรัฐบาลที่มุ่งหวังให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรดำเนินงานพัฒนาในท้องถิ่นนั้นประสบ ผลสำเร็จแตกต่างกันออกไปความสำเร็จในการพัฒนาส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งตาม กฎหมายมาตรา ๖๐ ได้กำหนดให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบล⁵ องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กที่สุดซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็น ราชการส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามกฎหมายโดยองค์การบริหารส่วนตำบลมีความสำคัญ ต่อชุมชนในลักษณะที่เป็นองค์กรพื้นฐานของท้องถิ่นและเป็นกลไกที่สำคัญต่อการบริหารการพัฒนาในระดับ ตำบลทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติ ในทางทฤษฎีมีความเชื่อว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีแนวโน้มว่าจะ มีศักยภาพสูงในการพัฒนาชนบทเป็นองค์กรที่มีพลังของประชาชนในท้องถิ่นอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนและ ทรัพยากรต่าง ๆ ในชนบทจึงน่าจะรู้ปัญหาความต้องการที่แท้จริงรวมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหาคือได้เป็นอย่างดี อัน จะส่งผลต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจสังคมการเมือง และสิ่งแวดล้อมใน ชุมชนในอดีตมีการจัดระเบียบบริหารระดับตำบลมี ๓ รูปแบบ คือ

รูปแบบที่หนึ่ง คณะกรรมการตำบลและสภาตำบลตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๒๒๒/๒๔๙๙ โดย คณะกรรมการตำบลประกอบด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบล แพทย์ประจำตำบล ครูประชาบาลในตำบล นั้นคนหนึ่ง ราษฎรผู้ทรงคุณวุฒิในตำบลนั้น ไม่น้อยกว่า ๒ คน และให้มีข้าราชการที่ปฏิบัติงานในตำบลนั้นเข้า ร่วมเป็นคณะกรรมการตำบลด้วย ส่วนสภาตำบลประกอบด้วยสมาชิกสภาตำบลซึ่งมาจากราษฎรผู้มีคุณสมบัติ เช่นเดียวกับผู้สมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านละ ๒ คน

รูปแบบที่สอง องค์การบริหารส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบลพ.ศ. ๒๔๙๙ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลประกอบด้วยสภาตำบลและคณะกรรมการตำบล ซึ่งสภาตำบล ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรในหมู่บ้านเลือกตั้งหมู่บ้านละ ๑ คน และกำนันและผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบล เป็นสมาชิกสภาตำบลโดยตำแหน่ง ส่วนคณะกรรมการตำบล ประกอบด้วย กำนันตำบลท้องที่เป็นประธาน ผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบล แพทย์ประจำตำบล และกรรมการอื่นซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากครูใหญ่โรงเรียนใน ตำบลหรือผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจำนวนไม่เกิน ๕ คน

รูปแบบที่สาม สภาตำบลตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๒๗๕/๒๕๐๙ ซึ่งเป็นการบริหารในรูปของ คณะกรรมการเรียกว่า “คณะกรรมการสภาตำบล” ซึ่งประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลและ แพทย์ประจำตำบลเป็นกรรมการสภาตำบลโดยตำแหน่ง นอกจากนี้ยังประกอบด้วยครูประชาบาลในตำบลนั้น ๑ คน ซึ่งนายอำเภอคัดเลือกจากครูประชาบาลในตำบลเป็นกรรมการสภาตำบลและราษฎรผู้ทรงคุณวุฒิ หมู่บ้านละ ๑ คน ซึ่งราษฎรในหมู่บ้านเลือกตั้งขึ้นเป็นกรรมการสภาตำบล โดยกำนันเป็นประธานกรรมการ

⁵ โกวิทย์ พวงงาม, การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๔๓), หน้า ๑๗๐.

สภาตำบลโดยตำแหน่ง และมีรองประธานกรรมการสภาตำบลคนหนึ่งซึ่งคณะกรรมการสภาตำบลเลือกตั้งจากกรรมการด้วยกัน การบริหารงานของสภาตำบลนอกจากจะมีคณะกรรมการสภาตำบลดังกล่าว สภาตำบลยังมีเลขานุการสภาตำบลคนหนึ่งซึ่งคณะกรรมการสภาตำบลเลือกตั้งกันขึ้นมาหรือตั้งจากบุคคลภายนอก และมีที่ปรึกษาสภาตำบล ซึ่งเป็นพัฒนากรตำบลนั้นอีกด้วย⁶ การจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้นในสมัยนั้น ก็เพื่อให้การปกครองในระดับตำบลที่มีความเจริญและมีรายได้ระดับหนึ่งได้มีการปกครองตนเองตามหลักการปกครองท้องถิ่น ต่อมาในปี ๒๕๑๕ องค์การบริหารส่วนตำบลได้ถูกยุบเลิกไป โดยประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๒๖ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๕⁷ ซึ่งประกาศคณะปฏิวัตินี้ดังกล่าวยังคงให้สภาตำบลมีอยู่ต่อไปหลังจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬใน พ.ศ.๒๕๓๕ กระแสในการปฏิรูปการเมืองได้ก่อตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองในหลายๆด้าน และด้านหนึ่งคือการเรียกร้องให้มีการกระจายอำนาจตั้งนั้นในปี ๒๕๓๗ ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.๒๕๓๗ ซึ่งประกาศใช้ในวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๗ และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๓๘⁸ โดยสาระสำคัญของกฎหมายฉบับดังกล่าวคือการยกฐานะสภาตำบลที่มีรายได้โดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันสามปี เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ ๑๕๐,๐๐๐ บาท สามารถจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลได้ ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลจึงกลับมาเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบลอีกครั้งหนึ่ง⁹

การบริหารและการจัดการองค์กรให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้นั้น ปัจจัยที่ถือว่าเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน ที่สำคัญต่อการจัดการที่จะช่วยให้องค์กรสามารถบริหารงานได้อย่างสัมฤทธิ์ผล ทั้ง ๔ ประเภท ได้แก่ บุคคล (Man) เงินทุน (money) วัสดุอุปกรณ์ (material) และวิธีการจัดการ(management) ทรัพยากรมนุษย์ถือว่าเป็นทรัพยากรทางการบริหารที่มีคุณค่าที่สุดในองค์การเพราะนอกจากจะใช้ความรู้ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์จากทรัพยากรมนุษย์แล้วทรัพยากรมนุษย์ยังสามารถบริหารจัดการทรัพยากรทางการบริหารอื่น ๆ ได้อีกด้วยองค์การต่าง ๆ จึงพยายามที่จะค้นหาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเข้ามาทำงานรวมถึงพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ให้มีศักยภาพและขีดความสามารถในระดับที่องค์การต้องการในการพัฒนาองค์กรให้มีความเจริญก้าวหน้าจำเป็นต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกหลักพรหมวิหาร ๔ ได้แก่

⁶ ชวงศ์ ฉายะบุตร, ๒๕๓๙, หน้า ๑๙๔ - ๑๙๖.

⁷ ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๒๖, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ ๘๙ ตอนที่ ๑๙๐, ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๕, หน้า ๑๒๒.

⁸ ธเนศวร์ เจริญเมือง, ๑๐๐ ปี การปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. ๒๔๔๐ - ๒๕๔๐ (กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, ๒๕๔๒, หน้า ๑๖๕.

⁹ กิริติ ยศยิ่งยง, การวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มิสเตอร์ ก๊อปปี้ (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑.

๑. เมตตา : ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ เช่น ความสุขเกิดจากความรัก ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค ความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ เป็นต้น

๒. กรุณา : ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ และเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน พระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่าความทุกข์มี ๒ กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้ทุกข์โดยสภาวะ หรือเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกาย เช่น การเกิด การเจ็บไข้ ความแก่และความตายสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดมาในโลกจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งรวมเรียกว่า กายิกทุกข์ทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจ อันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา เช่น เมื่อปรารถนาแล้วไม่สมหวังก็เป็นทุกข์ การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ รวมเรียกว่า เจตสิกทุกข์

๓. มุทิตา : ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า "ดี" ในที่นี้ หมายถึง การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ไม่มีจิตใจริษยา ความริษยา คือ ความไม่สบายใจ ความโกรธ ความฟุ้งซ่านซึ่งมักเกิดขึ้นเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีกว่าตน เช่น เห็นเพื่อนแต่งตัวเรียบร้อยแล้วครูชมเชยก็เกิดความริษยาจึงแกล้งเอาเศษชอล์ก โคลน หรือหมึกไปป้ายตามเสื้อกางเกงของเพื่อนนักเรียนคนนั้นให้สกปรกเลอะเทอะ เราต้องหมั่นฝึกหัดตนให้เป็นคนที่มีมุทิตา เพราะจะสร้างไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่นได้ง่ายและลึกซึ้ง

๔. อุเบกขา : การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดียอมไม่ได้ดี ใครทำชั่วยอมได้ชั่ว ตามกฎแห่งกรรม คือ ใครทำอะไรได้ไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำ เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกรรมในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น เราควรมีความปรารถนาดีคือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ต้องทำตามทำนองคลองธรรม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ครั้งนี้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาถึงสภาพการดำเนินงานของและการวางแผนการพัฒนา วิธีการดำเนินงาน การบริหารจัดการ ปัญหาและอุปสรรค การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการดำเนินนโยบาย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

๒. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น [Independent Variables] ได้แก่ สถานภาพส่วนบุคคล ๑. เพศ ๒. อายุ ๓. สถานภาพสมรส ๔. การศึกษา ๕. อาชีพ ๖. รายได้

ตัวแปรตาม [Dependent Variables] ได้แก่ แนวทางในการพัฒนาการบริหารส่วนท้องถิ่น ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา การพัฒนาคุณภาพด้านการบริการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์จังหวัดสุรินทร์โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ทั้ง ๑๖ หมู่ จำนวน ๓๘ คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

ขอบเขตด้านพื้นที่

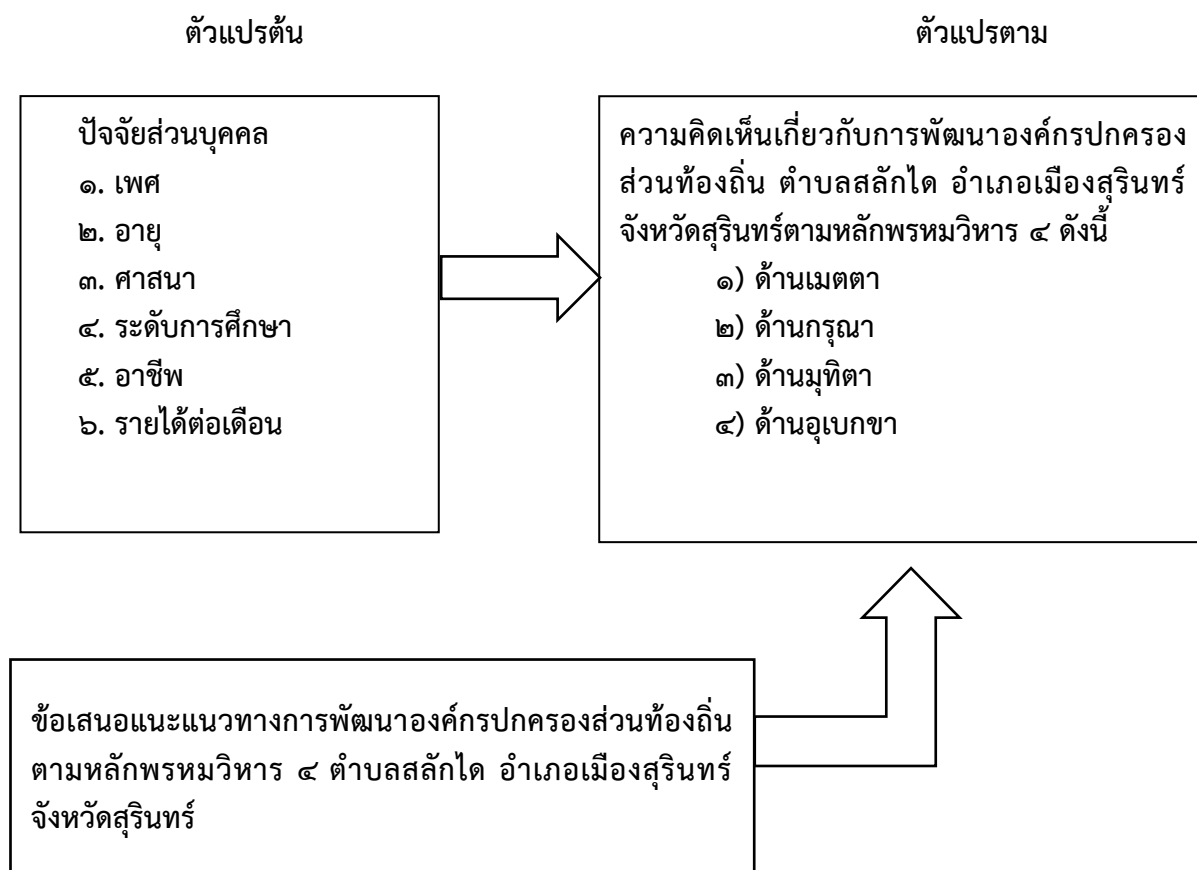
องค์การบริหารส่วนตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยนี้ใช้ระยะเวลาในการวิจัยตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ – กันยายน ๒๕๖๓

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้คือแนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น แนวคิดการวางแผนพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยเชิงยุทธศาสตร์การวางแผนพัฒนาท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนกับการมีส่วนร่วมการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักพรหมวิหาร ๔ จากข้างต้นผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยประกอบด้วยตัวแปรต้นและตัวแปรตามดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดงานวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นด้วยตนเอง เป็น แบบสอบถามเพื่อการวิจัย เรื่องการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- ๑) ศึกษาหลักการพัฒนาองค์กรท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔
- ๒) ศึกษาหลักการและทฤษฎี จากเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
- ๓) ศึกษาแบบสอบถามจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๔) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้านำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม เสนออาจารย์ที่ปรึกษา และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขแล้วนำเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาอีกครั้ง ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา (Content Validity)

ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับ การพัฒนาองกรส่วนท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาองกรส่วนท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔ ท้องถิ่นตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ มี ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านเมตตา ๒) ด้านกรุณา ๓) ด้านมุทิตา ๔) ด้านอุเบกขา ซึ่งเป็นคำถามแบบให้คะแนนหรือประมาณค่า (Rating Scale) โดยใช้เกณฑ์การ กำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น ๕ ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการ พัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์จังหวัดสุรินทร์

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำ จากอาจารย์ที่ปรึกษาในรายวิชาการระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ และ ผู้เชี่ยวชาญเพื่อ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถาม ที่สร้างเสร็จแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อ ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัยก่อน นำไปใช้ เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจน ภาษาที่ใช้และตรวจสอบ คุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนี ความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถาม และวัตถุประสงค์ หรือหาค่า IOC(Index of Item Objective Congruence) โดยค่าดัชนีความสอดคล้องที่ยอมรับได้ค่า IOC เท่ากับ ๑.๐๐ ทุกข้อซึ่งถือว่าเครื่องมือใช้ได้

๓. หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามทดลองใช้ (Try out) กับ กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน ๓๐ คนเพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่า สัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) ใช้ โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นมากกว่า ๐.๗๐

๔. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอความเห็นชอบและ จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อแจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

๑. ขอนหนังสือขอความร่วมมือจากประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ถึงองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตำบลสลักไถ่ เพื่อขอความอนุเคราะห์จากการตอบแบบสอบถาม

๒. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมายคือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสลักไถ่ จำนวน ๓๘ คน ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

๓. นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้วนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาระดับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักไถ่ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ สถิติที่ใช้คือค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๒๑ - ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๔๑ - ๔.๒๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์มาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๖๑ - ๓.๔๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๘๑ - ๒.๖๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์น้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ - ๑.๘๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) การวิเคราะห์ข้อมูลจากคำถามปลายเปิด (Open ended Question) การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔ และข้อเสนอแนะอื่นๆ วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis technique) ประกอบบริบทนำเสนอเป็นความเรียง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายเปิด

ผลการวิจัย

๑.ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักไถ่ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ($\bar{X} = ๔.๑๒$, S.D. = ๐.๔๖) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ความคิดเห็นด้านอุเบกขาอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่า ($\bar{X} = ๔.๒๘$, S.D. = ๐.๑๑) รองลงมาคือ ด้านกรุณาอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่า ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D. = ๐.๔๙) และ ด้านที่มีความคิดเห็นสุดท้ายคือ ด้านเมตตา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดมีค่า ($\bar{X} = ๓.๙๓$, S.D. = ๐.๖๑)

ด้านเมตตา พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านเมตตา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุดคือ ($\bar{X} = ๓.๙๓$, S.D. = ๐.๖๑) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นผู้บังคับบัญชามอบหมายงานตามความรู้ความสามารถ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่า ($\bar{X} = ๔.๒๑$, S.D. = ๐.๗๘) รองลงมาคืออยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยเรียงจากมากไปหาน้อยคือ ประารถนาให้ทุกคนมีความสามัคคีกัน โดยมีค่า ($\bar{X} = ๔.๑๖$, S.D. = ๐.๗๕) และ ข้อที่มีความคิดเห็นสุดท้ายคือ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีค่า ($\bar{X} = ๓.๔๒$, S.D. = ๐.๕๐)

ด้านกรุณา พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านกรุณา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุดคือ ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D. = ๐.๕๐) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นผู้บริหารชี้แนะสิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นโทษให้กับบุคลากรอย่างจริงจัง, ผู้บริหารจัดหาสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ให้กับบุคลากร และมีความห่วงใยต่อสวัสดิการและให้การช่วยเหลือ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่า ($\bar{X} = ๔.๔๒$, S.D. = ๐.๕๐) รองลงมาคือ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อโดยเรียงจากมากไปหาน้อยคือ อุทิศเวลาในการปฏิบัติหน้าที่เต็มกำลังความสามารถ โดยมีค่า ($\bar{X} = ๔.๑๓$, S.D. = ๐.๘๔) และ ข้อที่มีความคิดเห็นสุดท้ายคือ ร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีค่า ($\bar{X} = ๓.๘๗$, S.D. = ๐.๙๙)

ด้านมุทิตา พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านมุทิตา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุดคือ ($\bar{X} = ๔.๐๒$, S.D. = ๐.๖๙) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นสร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดกับบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ และรักษาสัมพันธภาพอันดีงามแก่บุคลากรทุกคน อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่า ($\bar{X} = ๔.๔๒$, S.D. = ๐.๕๐) รองลงมาคือ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อโดยเรียงจากมากไปหาน้อยคือ เป็นที่ไว้วางใจของบุคลากรทุกคน โดยมีค่า ($\bar{X} = ๓.๘๗$, S.D. = ๐.๙๙) และ ข้อที่มีความคิดเห็นสุดท้ายคือ เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ มีค่า ($\bar{X} = ๓.๕๓$, S.D. = ๐.๖๐)

ด้านอุเบกขา พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ด้านอุเบกขา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุดคือ ($\bar{X} = ๔.๒๘$, S.D. = ๐.๑๑) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นผู้บริหารจัดระเบียบในการบริหารพัฒนาองค์กรอย่างเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่า ($\bar{X} = ๔.๕๘$, S.D. = ๐.๕๐) รองลงมาคือ จัดสรร

งบประมาณอย่างเหมาะสมกับงานแต่ละฝ่าย และดำเนินการทางวินัยและการลงโทษอย่างยุติธรรม อยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่า ($\bar{X} = 4.42, S.D. = 0.50$) และ ข้อที่มีความคิดเห็นสุดท้ายคือ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ อยู่ในระดับมากโดยมีค่า ($\bar{X} = 3.58, S.D. = 0.50$)

๒. แนวทางการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า แนวทางการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔ คือ องค์กรต้องใช้ศักยภาพของปัจจัยในการบริหารจัดการจัดการที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดโดยการใช้กลยุทธ์ในการปรับตัว ขององค์กรและการบริหารการเปลี่ยนแปลงให้สามารถเกิดการพัฒนาในทางที่ดีขึ้นได้เพียงใด เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ ดังนั้นหลักพุทธธรรมที่ใช้ในการวางกรอบการบริหารบ้านเมือง องค์กรใดมีหลักธรรมในการบริหารด้วยหลักธรรมโดยผู้บริหารมีความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งทางกายและทางใจ เช่นการยึดหลักพรหมวิหาร ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมของผู้ปกครองหรือผู้นำ ในการบริหารชุมชน ให้มีประสิทธิภาพ ประชาชนมีความเป็นอยู่อย่างมีความสุข โดยผู้นำจะต้องประกอบไปด้วย ๑) เมตตา มีความต้องการให้ผู้อื่นหรือสมาชิกในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความสุขปราศจากอันตรายต่าง ๆ ๒) กรุณา ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ช่วยเหลือชาวบ้านที่ได้รับเดือดร้อนอย่างต่อเนื่อง ๓) มุทิตา ความยินดี ให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้า ๔) อุเบกขา การวางใจเป็นกลาง มีจิตใจที่เมตตาและกรุณาต่อบุคคลากรภายในชุมชนให้มีความเจริญเติบโต สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยหลักธรรมพรหมวิหาร ๔

สรุป

การศึกษาวินิจฉัยเรื่องการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นสำคัญเพื่อเป็นองค์ความรู้จากงานวิจัยดังนี้

ด้านเมตตา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุขกับงานที่ทำในองค์กรโดยเฉพาะในการทำงานตามระดับสายงานเช่นผู้บังคับบัญชามีความเมตตาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในยามที่ลูกน้องมีความสุข หน้าที่การงานและชีวิตส่วนตัวดำเนินไปได้อย่างราบรื่น เจ้านายก็ควรสนับสนุน ส่งเสริมให้พวกเขาได้มีความสุขกับชีวิตอย่างยั่งยืน คอยหมั่นสังเกตและซักถามความเป็นอยู่ของลูกน้อง จะทำให้พวกเขารู้สึกว่าหัวหน้าเอาใจใส่และห่วงใยพวกเขาจากใจจริง เกิดเป็นความสัมพันธ์ที่ดีที่จะช่วยส่งเสริมให้การบริหารเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านกรุณา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้พ้นทุกข์ในยามที่ลูกน้องประสบปัญหา ไม่ว่าจะปัญหาเรื่องงานหรือเรื่องส่วนตัว หัวหน้าก็ควรจะยื่นมือเข้าไปให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสม เวลานี้เป็นเวลาที่เราต้องการการสนับสนุนมากที่สุด ซึ่งหลายครั้งสิ่งที่พวกเขาต้องการอาจเป็นแค่เพียงคำพูดที่สร้างแรงบันดาลใจหรือคำพูดที่ให้กำลังใจก็เป็นได้ สิ่งที่สำคัญคือ หัวหน้าจะต้องไม่ทอดทิ้งกันในวันที่พวกเขามีปัญหา เพราะเมื่อคนในองค์กรของตนต่างมีความรักความปรารถนาดีแก่กันองค์กรก็จะพัฒนาได้

ด้านมุทิตาคือความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ในบางครั้งในยามที่ผู้ร่วมงานในองค์กรประสบความสำเร็จ ทำผลงานได้ดี ได้เลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งก็ควรแสดงความยินดีด้วยจากใจจริง อย่างกลัวว่าจะได้ดีขึ้นมาจนเหนือ

ตนเอง แต่กลับควรส่งเสริมอย่างเต็มที่และภาคภูมิใจเสียด้วยซ้ำว่าเพื่อนร่วมอาชีพกำลังได้รับความก้าวหน้าเหมาะสมกับความสามารถและความทุ่มเทที่เขามีให้กับองค์กร

ด้านอุเบกขา คือ การรู้จักวางเฉย ทำใจเป็นกลาง ไม่ปฏิบัติเอนเอียงด้วยความรักหรือชังอย่างไรก็ตาม ความหวังดีควรมีขอบเขตและตั้งอยู่บนความยุติธรรม มีหลายครั้งที่แม้หัวหน้าอาจจะเกิดความปรารถนาอยากช่วยเหลือลูกน้องในยามที่เดือดร้อน แต่หากสิ่งที่ลูกน้องทำเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เช่น มีการยกยอก คดโกง ทำผิดกฎหมาย ในกรณีเช่นนี้ต่อให้เป็นเพื่อนสนิทก็ไม่ควรยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือควรปล่อยให้เขาได้รับผลจากการกระทำไปตามที่ควรจะเป็น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. องค์การบริหารส่วนตำบล ควรทำการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ โดยการอบรมและจัดทำคู่มือให้กับผู้นำชุมชนผู้ใหญ่บ้านกำนันและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเป็นแกนในการนำความรู้ไปขยายต่อให้ประชาชนได้รับทราบ

๒. องค์การบริหารส่วนตำบลมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร การทำแผนยุทธศาสตร์ในหลาย ๆ ช่องทาง เช่น แผ่นพับใบปลิวป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข่าวสารการจัดทำแผน

๓. องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดเจ้าหน้าที่เข้าไปร่วมพูดคุยตามบ้านของประชาชนเพื่อจะได้รับทราบปัญหาได้กว้างขึ้นและมากขึ้นเพื่อดูปัญหาในพื้นที่ไม่ใช่นำปัญหาที่มาจากการประชุมเพียงอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๑. ควรทำการศึกษาทัศนคติของกลุ่มผู้นำส่วนท้องถิ่น ในการนำแผนพัฒนาระยะกลางที่ร่างไว้เพื่อศึกษาว่า เมื่อนำแผนมาใช้ในพัฒนาจริงจะบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด

๒. ควรทำการศึกษาการมีส่วนร่วมตัดสินใจขององค์การบริหารส่วนตำบลประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการจัดทำแผนให้ความรู้ความเข้าใจสร้างจิตสำนึกการรักท้องถิ่นความสามัคคีในชุมชนให้เห็นความสำคัญของการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อสร้างแรงจูงใจให้มาร่วมตัดสินใจในแผนต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล

๓. ควรทำการศึกษาการมีส่วนร่วมวางแผน เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการวางแผนกับองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่ง ประกอบด้วย การกำหนดระเบียบ หรือหลักเกณฑ์การปฏิบัติที่ชัดเจนไว้ สำหรับให้องค์การบริหารส่วนตำบลถือปฏิบัติ หรือการที่จะดำเนินงานในเรื่องใดนั้นต้องให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยกระบวนการประชาคมประชาพิจารณ์หรือประชาคมติเพื่อให้การวางแผนมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับปัญหาความต้องการของประชาชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรทำการศึกษารูปแบบและกระบวนการองค์ประกอบโครงสร้างส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างทางด้านบริบทพื้นที่เศรษฐกิจ สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม

๒. ควรทำการศึกษาเชิงทดลองในพื้นที่องค์ประกอบส่วนท้องถิ่นโดยมีการแยกกลุ่มตามประเภทขององค์ประกอบส่วนท้องถิ่นเพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบที่แตกต่างกันของขนาดและการบริหารขององค์ประกอบส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ

๓. ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมให้เกิดปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กิริติ ยศยิ่งยง. การวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร:มิสเตอร์ ก๊อปปี้ (ประเทศไทย) จำกัด. ๒๕๔๙.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้านการบริการ จัดหางาน. กรุงเทพฯ : กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน, ๒๕๕๐.

โกวิท พวงงาม. การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. ๒๕๔๓.

เฉลิมเกียรติ ผิวนวล, ประชาธิปไตยแบบไทย: แนวคิดและความหมาย, ใน ความคิดทางการเมืองของทหารไทย ๒๕๑๙-๒๕๓๕. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผู้จัดการ, ๒๕๓๕.

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. การบริหารและการนิเทศภายในโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ปัตตานี: ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษาสำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๓๖.

ดวงเดือน พันธมนาวิน. ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. กรุงเทพมหานคร:สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๔.

ทักษ์ เฉลิมเกียรติ. การเมืองระบบพ้อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๘.

ธเนศวร์ เจริญเมือง. ๑๐๐ ปี การปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. ๒๔๔๐ - ๒๕๔๐ (กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์ คปไฟ. ๒๕๔๒.

บุญมี แทนแก้ว. จริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.

ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๒๖. ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ ๘๙ ตอนที่ ๑๙๐, ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๕.

เมตต์ เมตต์การุณจิต.การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม.กรุงเทพมหานคร:บริษัทบุ๊คพอยท์จำกัด, ๒๕๔๖.

ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและประชาชน

: ศึกษาเฉพาะกรณีการรอกการลงโทษพระสงฆ์ไทยและฆราวาส

The Effecting Factors Towards Opinion of Criminal Justice

Personnel and People : A case Study of Punishment Suspension

of Monk and the Secular in Thailand

ประเสริฐ ลิ้มประเสริฐ¹

E-Mail : Prasert.limprasert2020@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อดำเนินการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความคิดเห็นของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและประชาชนที่มีต่อการรอกการลงโทษพระสงฆ์ไทยและฆราวาส 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและประชาชนที่มีต่อการรอกการลงโทษพระสงฆ์ไทยและฆราวาส 3) เพื่อแสวงหาแนวทางในการประสานและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการรอกการลงโทษของพระสงฆ์ไทย โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยได้แก่กลุ่มบุคลากรและประชาชนที่ปฏิบัติงานและมีความเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วย ทนายความ ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา พนักงานราชทัณฑ์ พนักงานคุมประพฤติ ครู อาจารย์ นิสิต/นักศึกษา และประชาชนทั่วไป อันได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบ Accidental Sampling และกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้โควตา (Quota Sampling) ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 2 ชุด ในชุดแรกนั้นเป็นแบบสอบถามสำหรับประชาชนทั่วไป ส่วนชุดที่สองเป็นแบบสอบถามสำหรับบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม สำหรับแบบสัมภาษณ์จะใช้สำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ จากนั้นนำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ด้วยประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยนับถือศาสนาพุทธและพระสงฆ์นั้นโดยสถานะแล้วถือเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของพระรัตนตรัย อันมีสถานะเป็นบุคคลที่พุทธศาสนิกชนเคารพและสักการะ การดำเนินคดีและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ได้นำมาใช้บังคับกับพระสงฆ์นั้นจึงควรมีลักษณะและหลักเกณฑ์ที่มีความแตกต่างกันกับฆราวาส เนื่องจากมีบทบัญญัติกฎหมายที่นำมาใช้ในการดำเนินคดีพระสงฆ์ ได้แก่ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีความเกี่ยวข้องกับการสละสมณเพศด้วย ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสถานะของพระสงฆ์เป็นอย่างมาก และในด้านการรอกการลงโทษพระสงฆ์นั้น และได้มีปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและประชาชนอยู่หลายประการ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชานิติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ในการศึกษาและวิจัยครั้งนี้ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง การรอกการลงโทษพระสงฆ์ไทยและฆราวาสที่อยู่ในระดับมาก มี 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจที่มีต่อการรอกการลงโทษ 2) ความรู้ความเข้าใจในประเพณีฐานความผิด 3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลัก ยุติธรรมชุมชน 4) ความรู้ความเข้าใจที่มีต่อการดำเนินคดีอาญากับพระสงฆ์ ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง คือปัจจัยภูมิหลังส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ สถานภาพในครอบครัว และ สถานภาพการสมรส

คำสำคัญ : การรอกการลงโทษ , หลักยุติธรรมชุมชน , พระสงฆ์ , ฆราวาส , สละสมณเพศ

ABSTRACT

This research aimed were 1) to study the effecting factors towards the opinion of Criminal Justice personnel and people for punishment suspension of Thai monks and secular 2) to study the opinion comparison between criminal justice personnel and people for punishment suspension of monks and secular 3) to find the method for acceptance and understanding in judicial process of punishment suspension of Thai Monks. The Samples were the criminal justice personnel and people who work in judicial process included Barrister , Police , Attorney , Judge , Probation officers , Teachers , Lecturers , Student and general people. They were selected by Acciderital Sampling and Quota Sampling that devided into 2 sets, first is for general people and the second is for Criminal justice personnel. The interview for Qualitative data Collecting and analyze data by Quantitative data analysis and Qualitative data analysis for content analysis.

People in Thailand mostly are Buddhist and monk by status is one of the Triple Gem that Buddhist respect and worship so the judicial process should be different from secular. There is “The Sangha Act” that is related with Leave the Buddhist monkhood that affects the monk status and the punishment suspension has affecting factors for criminal justice personnel and people opinion in many ways.

The research results were found as follows, the important factors toward the opinion of samplers in case of punishment suspension and secular has 4 high levels ; 1) The understanding of Punishment Suspension 2) The understanding of offense 3) The understanding of Community Justice 4) The understanding of criminal proceeding with monk.

The factors without effect to the opinion of the samplers were personal background include sex , age , income , family status and marital status.

Keyword : Punishment Suspension , Community Justice , Monk, Secular , Leave the Buddhist monkhood

บทนำ

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น กระบวนการยุติธรรมนับได้ว่า เป็นกลไกที่สำคัญที่สุดที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชนและเป็นหลักประกันสิทธิความเสมอภาคของทุกคน ภายใต้กฎหมาย² การบังคับใช้กฎหมาย (Law enforcement) เป็นรากฐานสำคัญที่จะนำพาสังคมไปสู่ความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อย³ โดยเฉพาะบทบาทของกระบวนการยุติธรรมในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาอาชญากรรม ซึ่งเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของประชาชน อีกทั้งยังเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของสังคมอีกด้วย⁴ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีองค์กรที่รับผิดชอบในการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) โดยเฉพาะ หน่วยงานที่มีภารกิจหลักเช่นว่านี้ ได้แก่องค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม (Criminal Justice) ซึ่งประกอบด้วย หมายความ ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ และการคุมประพฤติ⁵

กระบวนการยุติธรรม เป็นการดำเนินงานเพื่อให้ความยุติธรรมแก่ผู้กระทำผิดกฎหมาย และอำนวยความยุติธรรมแก่สังคม⁶ แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าประสงค์หลักที่จะต้องให้ความยุติธรรมแก่อาชญากร และอำนวยความยุติธรรมแก่ผู้เสียหาย หรือสังคมนั้นมักจะกลายเป็นประเด็นปัญหาความขัดแย้ง อยู่เสมอ กล่าวคือ การตัดสินลงโทษจำเลยในคดีอาญาจะถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมจนบ่อยครั้งปรากฏว่าการตัดสินลงโทษจำเลยในคดีอาญาของกระบวนการยุติธรรมนั้นกลับสวนกระแสความรู้สึกของผู้คนในสังคม ความแตกต่างระหว่างกระบวนการยุติธรรมทางสังคมกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญานี้ ได้นำไปสู่ข้อกังขาที่ว่าเกิด

² อัญญาณ์ เชี่ยวธาตา, ความร่วมมือระหว่างองค์กรกระบวนการยุติธรรมต่อกรณีข้อมูลข่าวสารเพื่อประสิทธิภาพการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม, วิทยาลัยการยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2549.

³ จรรย์ ภักดีธนากุล, ตุลาการกับกระบวนการยุติธรรม ตุลาการ เล่ม 1, ปีที่ 44 (มกราคม - มีนาคม 2540).

⁴ สุมณฑิพย์ จิตสว่าง, เอกสารประกอบคำบรรยาย "อาชญาวิทยา", www.polsci.chula.ac.th/sumonthip/, 5 มกราคม พ.ศ.2563,

⁵ นวลจันทร์ พิศนชัยกุล. อาชญากรรม (การป้องกัน-การควบคุม), ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548.

⁶ อ่างแล้ว, เอกสารประกอบคำบรรยาย "อาชญาวิทยา", www.polsci.chula.ac.th/sumonthip/, 5 มกราคม พ.ศ.2563

ความไม่สุจริตหรือมีการเลือกปฏิบัติ ทั้งที่ตามปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ระบุว่า “บุคคลทุกคนต่างเสมอกันในทางกฎหมาย และชอบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ทุก ๆ คนชอบที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอหน้าจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ”⁷

สำหรับประเทศไทย ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมยังเป็นกลุ่มบุคคลที่ถูกกล่เลยอยู่มาก กฎหมายอาญาของไทยยังไม่ได้มีบทบัญญัติถึงการจ่ายค่าชดเชย หรือค่าทดแทนสำหรับเหยื่ออาชญากรรมแต่ประการใด ผู้เสียหายจึงต้องดำเนินการฟ้องร้องเรียกจากผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือพระราชบัญญัติรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 ในเรื่องละเมิด อย่างไรก็ตามผู้เสียหายจำนวนมากน้อยที่เป็นคนมีฐานะยากจน แม้มีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในทางแห่งได้ก็ตาม แต่ปัญหาสำคัญคือการฟ้องคดีแพ่งนั้นต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงทั้งค่าธรรมเนียมศาลตามกฎหมาย ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทนายความ รวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ติดตามมา นอกจากนี้ญาติพี่น้องและบุคคลใกล้ชิดของผู้เสียหายที่เรียกว่าเหยื่อทุติยภูมิบ่อยครั้งจะต้องรับภาระเลี้ยงดูจ่ายค่ารักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในระหว่างที่ผู้เสียหายเจ็บป่วยซึ่งบางครั้งอาจถึงกับตลอดชีพในกรณีพิการทุพพลภาพ รวมทั้งตัวผู้เสียหายเอง ตลอดช่วงระยะเวลาจากการถูกประทุษร้ายไม่ว่าต่อทรัพย์สิน ร่างกายหรือชีวิต จนกระทั่งมีการพิจารณาคดีในศาลอาจตกเป็นเหยื่อในชั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมซ้ำแล้วซ้ำอีก ตั้งแต่การไปแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวน ในฐานะที่ตกเป็นผู้เสียหาย แต่อาจไม่ได้รับการบริการที่สะดวกรวดเร็วและสุภาพ บางครั้งใช้กริยาทำทางหรือถ้อยคำที่อาจเป็นการประทุษร้ายเหยื่อให้เกิดการเจ็บปวดทางจิตใจ นับทวีคูณขึ้น เช่น ในคดีถูกข่มขืน ในชั้นนี้ผู้เสียหายต้องตกเป็นเหยื่อของกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่การสอบปากคำของพนักงานสอบสวน การสอบสวนเพิ่มเติมจากพนักงาน อัยการ การซักค้านจากทนายความฝ่ายจำเลยในศาล การพิจารณาพิพากษาคดีของศาล และการที่ผู้ต้องขังได้รับโทษน้อยกว่าที่ศาลพิพากษา เป็นต้น⁸ อาทิ ตัวอย่างคดีที่จำเลยที่มีการศึกษาสูงถึงระดับปริญญาเอกได้ทำร้ายร่างกายภรรยาตนเองจนเสียชีวิตเมื่อกลางปี พ.ศ. 2544 ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 290 วรรค แรก ซึ่งระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 3-15 ปี ศาลอาญากรุงเทพใต้ ได้พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย 4 ปี แต่คำให้การของจำเลยเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา จึงลดโทษให้กึ่งหนึ่ง คงจำคุก 2 ปี อย่างไรก็ตามจำเลยไม่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อน ที่กระทำความผิดไปก็เพราะอารมณ์โทสะที่เกิดขึ้นในช่วงขณะและได้รับผลจากการกระทำโดยสูญเสียคนรักไป จำเลยเป็นผู้มีการศึกษาสูงยังสามารถใช้ความรู้อันเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติได้ ประกอบกับจำเลยมีภาระต้องดูแลบุตรซึ่งอายุยังน้อยโทษจำคุกจึงให้รอลงอาญาไว้มีกำหนด 3 ปี แต่กำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤติให้จำเลยใช้ความรู้สอนหนังสือนักเรียน นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

⁷ กุลพล พลวัน, พัฒนาการสิทธิมนุษยชน, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538.

⁸ ศรีลา ทองกลาง, ร่างพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา “The Act for the Granting of Compensation to Aggrieved Parties and Accused in Criminal Cases”, www.lawonline.co.th/Document/Titleke3.doc, 5 มกราคม พ.ศ.2563

ตามสถานศึกษาต่าง ๆ มีกำหนด 54 ชั่วโมง⁹ ซึ่งจากคำพิพากษาดังกล่าว ได้เป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดความสนใจของสาธารณชนและได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าการลงโทษจำเลยไม่เหมาะสมกับความผิดโดยเป็นการลงโทษเบาเกินไป เป็นต้น

กรณีดังกล่าวเป็นตัวอย่างหนึ่งของความแตกต่างระหว่างกระบวนการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับกระบวนการยุติธรรมของสังคม ซึ่งมีที่มาเนื่องจากปรัชญาแนวคิดและทฤษฎีที่แตกต่างกันในการอธิบายสาเหตุของอาชญากรรม ซึ่งจะเป็แนวคิดพื้นฐานในการกำหนดนโยบายทางอาญา (Criminal Policy) และการลงโทษอาชญากร ปัญหาเช่นนี้เป็นปรากฏการณ์โดยทั่วไปที่สามารถพบได้ในสังคมที่กระบวนการยุติธรรมมีปรัชญาแนวคิดอย่างหนึ่ง แต่กระแสของสังคมเป็นไปอีกร้อยอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นทิศทางที่ตรงกันข้าม เหตุปัจจัยแห่งความแตกต่าง ดังกล่าว เกิดจากอิทธิพลของสำนักคิดของศาสตร์ทางอาชญาวิทยา (School of Thought of Criminology) ของสองสำนักคิด ได้แก่ (1) สำนักคิดอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School of Criminology) เชื่อว่าสาเหตุของการประกอบอาชญากรรมเกิดมาจากเจตจำนงอิสระ (Free Will) มนุษย์มีอิสระในตนเองและการกระทำผิดเกิดขึ้นเพราะสมัครใจ ดังนั้นจึงต้องบัญญัติกฎหมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ หากเกิดการละเมิดกฎหมายจะต้องลงโทษผู้กระทำผิด วัตถุประสงค์ของการลงโทษก็เพื่อเป็นการยับยั้งชั่งน้ำหนัก (Deterrence) เพื่อให้เกิดการเกรงกลัวต่อการลงโทษ อิทธิพลของสำนักคิดนี้เป็น กระแสหลักของสังคม ดังปรากฏของสังคมมักเรียกร้องให้ลงโทษรุนแรงแก่ผู้กระทำผิดเสมอ เช่นการนำโทษประหารชีวิตมาใช้เพื่อเป็นการข่มขวัญสาธารณชนมิให้ประกอบ อาชญากรรม^{10, 11, 12} (2) สำนักคิดปรัชญาวิทยาศาสตร์ (Positive School of Criminology) สำนักนี้เชื่อว่ามนุษย์ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลจากสภาพแวดล้อมบีบบังคับหรือความผิดปกติของร่างกาย จิตใจเป็นสาเหตุนำไปสู่การกระทำผิด (Determinism) ดังนั้นการอธิบายสาเหตุของอาชญากรรมด้วยความเข้าใจอย่างเป็นวิทยาศาสตร์จะนำไปสู่ การแก้ไขอาชญากรรมได้ผลกว่าการออก

⁹ ผู้จัดการ ออนไลน์, วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2549.

¹⁰ สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2549.

¹¹ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, การบริหารงานยุติธรรมในระบอบประชาธิปไตย, รายงานการวิจัย, สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2535.

¹² อัจฉางค์ เขียวธาดา, ความร่วมมือระหว่างองค์กรกระบวนการยุติธรรมต่อกรณีข้อมูลข่าวสารเพื่อประสิทธิภาพการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม,

กฎหมายและการลงโทษที่รุนแรง หากแต่ต้องป้องกันที่สาเหตุของการกระทำผิด ดังนั้นจุดประสงค์ของการลงโทษจึงเป็นการแก้ไข (Correction) มิใช่แก้แค้น^{13, 14, 15}

ความแตกต่างและอิทธิพลของสำนักคิดทั้งสองดังกล่าวข้างต้นได้ก่อให้เกิด ทฤษฎีต่าง ๆ มากมายในการพยายามอธิบายสาเหตุของอาชญากรรม กลุ่มทฤษฎีสาเหตุอาชญากรรมตามกรอบแนวคิดของสำนักคิดทั้งสอง แบ่งออกได้เป็นสองกลุ่มทฤษฎี ได้แก่ (1) ทฤษฎีควบคุม (Control Theory) และ (2) กลุ่มทฤษฎีกดดัน (Strain Theory) โดยสำนักดั้งเดิมเชื่อในเขตอำนาจแห่งความเป็นอิสระ (Free Will) ดังนั้นกลุ่มทฤษฎีที่อธิบายสาเหตุอาชญากรรมจะอยู่ในกลุ่มทฤษฎีควบคุม ตัวอย่างทฤษฎีเหล่านี้ ได้แก่ ทฤษฎี Social Bond Theory ทฤษฎี Containment ของ Travis Hirschi และ Walter

Reckless เป็นต้น สำหรับสำนักปรัชญาวิทยาศาสตร์ เชื่อใน Determinism เมื่อมนุษย์กระทำผิดเพราะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อม ดังนั้นกลุ่มทฤษฎีที่อธิบายสาเหตุของอาชญากรรม ได้แก่ กลุ่มทฤษฎีกดดัน (Strain Theory) ซึ่งได้แก่ ทฤษฎี Anomic ของ Durkheim เป็นต้น¹⁶

ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎีอันเป็นที่มาของความเชื่อที่มีต่อการอธิบายสาเหตุของอาชญากรรมที่ต่างกันของทั้งสองสำนักคิดจึงเป็นที่มาของความแตกต่างแห่งแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการลงโทษนั่นเอง ถ้าหากสังคมใดหรือบุคคลใดที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสำนักคิดดั้งเดิมจะมีความคิดว่าการลงโทษมีวัตถุประสงค์เพื่อยับยั้งการกระทำผิด (Deterrent) เพื่อเป็นการแก้แค้น (Retribution) และถ้าเชื่อในสำนักปรัชญาวิทยาศาสตร์ ปรัชญาวัตถุประสงค์ของการลงโทษจะเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Correction and Rehabilitation)¹⁷

อิทธิพลของสองสำนักคิดดังที่นำเสนอมาตามลำดับข้างต้นนั้น มิใช่มีผลต่อสังคมเท่านั้น หากแต่มีอิทธิพลต่อรูปแบบของกระบวนการยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นสามารถจำแนกเป็นสองรูปแบบ ได้แก่ Crime Control และ Due Process^{18, 19} Crime Control Model นั้น มุ่งควบคุมอาชญากรรม

¹³ สุมนทิพย์ จิตสว่าง, เอกสารประกอบคำบรรยาย "อาชญาวิทยา", www.polsci.chula.ac.th/sumonthip/, 5 มกราคม พ.ศ.2563.

¹⁴ อ้างแล้ว, ความร่วมมือระหว่างองค์กรกระบวนการยุติธรรมต่อกรณีข้อมูลข่าวสารเพื่อประสิทธิภาพการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม,

¹⁵ สุภาสิทธิ รอวันชัย, 2547

¹⁶ สุมนทิพย์ จิตสว่าง, เอกสารประกอบคำบรรยาย "อาชญาวิทยา", จาก www.polsci.chula.ac.th/sumonthip/, 5 มกราคม พ.ศ.2563,

¹⁷ อติศร ไชยคุปต์, ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการไม่สั่งฟ้องคดีอาญา, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต (นิติศาสตร์), มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.

¹⁸ Packer, 1968, p 71.

¹⁹ สุภาสิทธิ รอวันชัย, 2547

เป็นสำคัญหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ การปราบปรามอาชญากรรม รักษาความสงบสุขของสังคม ดังนั้นจะต้องจัดการกับอาชญากรรมด้วยความรวดเร็ว เน้นประสิทธิภาพของการสืบสวน จับกุม และลงโทษอาชญากร ส่วน Due Process Model เป็นรูปแบบที่เคร่งครัดต่อกฎหมายเป็นสำคัญ มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล อาชญากรจะต้องได้รับการพิสูจน์โดยผ่านกระบวนการพิจารณาตัดสินของศาล ระบบการพิจารณาคดีต้องรอบคอบเป็นธรรม ผู้บริสุทธิ์ต้องได้รับความคุ้มครอง ผู้กระทำผิดต้องถูกลงโทษ และผู้ต้องสงสัยจะยังคงเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้พิสูจน์ในชั้นสุดท้ายว่าได้กระทำผิดจริง อย่างไรก็ตามรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งสองต่างมีจุดหมายร่วมกัน คือ การคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ ลงโทษผู้กระทำผิดเพียงแต่มีวิธีการแตกต่างกัน กล่าวคือ รูปแบบการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) จะเน้นความเด็ดขาด รวดเร็ว การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนรูปแบบนิติธรรม (Due Process) นั้นจะเน้นความเป็นธรรมว่าจะต้องเกิดขึ้นทั้งในขณะจับกุม สอบสวน และพิจารณาคดี รูปแบบทั้งสองมีทั้งจุดอ่อนและจุดแข็งโดยสรุป คือ รูปแบบ Crime Control มีจุดแข็งคือมีวิธีดำเนินการรวดเร็ว เด็ดขาด เน้นประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย สามารถจัดการกับอาชญากรได้อย่างฉับไวแต่มีจุดอ่อน คือ จะมีการใช้อำนาจไปในทางมิชอบ ส่วน Due Process มีจุดแข็งหรือข้อดี คือ เคารพต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ยอมปล่อยผู้กระทำผิดสืบคนดีกว่าลงโทษผู้บริสุทธิ์เพียงคนเดียว แต่มีข้อเสียคือ หากให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลมาก เกินไปก็จะทำให้ความสงบเรียบร้อยของสังคมกระทบกระเทือน อาชญากรมีโอกาสรอดจากการจับกุมลงโทษ ฉะนั้นจึงเป็นจึงเป็นประเด็นโต้แย้งกันระหว่างสิทธิเสรีภาพกับประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมว่าความเหมาะสมความพอดีคืออะไร เพราะนอกเหนือจากจะต้องมีประสิทธิภาพสูงในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม (Crime Control) แล้วยังจะต้องมีมาตรการในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Due Process) ที่มีประสิทธิภาพด้วย ทั้งนี้เพื่อสร้างความศรัทธาแก่ประชาชนในกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา²⁰ การให้รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจมากเกินไป ย่อมกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในทำนองเดียวกันหากต้องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมาก ก็ต้องจำกัดการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ ข้อโต้แย้งที่มักเกิดขึ้นได้เสมอ คือเมื่อเกิดอาชญากรรมรุนแรงเพิ่มขึ้น สังคมมักเรียกร้องให้เพิ่มบทลงโทษ เรียกร้องให้เจ้าหน้าที่รัฐเอาจริงเอาจังกับการจัดการกับอาชญากรอย่างเด็ดขาด แต่บางครั้งการที่เจ้าหน้าที่รัฐมีอำนาจมากเกินไป สังคมก็จะเรียกร้องให้จำกัดการใช้อำนาจรัฐเพื่อป้องกันมิให้มีการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของสาธารณชน ความยุติธรรมของกระบวนการยุติธรรมกับความยุติธรรมของกระบวนการยุติธรรมทางสังคม จึงกลายเป็นข้อถกเถียงกันมาอย่างช้านาน ความคิดเห็นที่ต่างกักันของประชาชนในสังคมกับบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม จึงทำให้เกิดข้อโต้แย้งวิพากษ์วิจารณ์กันตลอดเวลา ดังตัวอย่างคดีซึ่งอยู่ในความสนใจของสังคมซึ่งมีผู้เสียชีวิตมากมาย เช่น กรณีรถบรรทุกแก๊สคว่ำที่

²⁰ อำนาจ เนตยสุภา, **สาระสำคัญของการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**, www.ago.go.th/bykanongdetch/viaya.html, 5 มกราคม พ.ศ.2563

ถนนเพชรบุรี²¹ กรณีโป๊ะของโรงแรมแดกผู้คนจมน้ำตาย (คดีหมายเลข 5238 - 5244/2547) ซึ่งเป็นคดีที่ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บและทายาทของผู้ที่ถึงแก่ความตายรวม 16 คน กรณี โศกนาฏกรรมโรงงานตุ๊กตาเคเดอร์ ซึ่งเป็นเหตุให้คนงานเสียชีวิตถึง 200 คน คดีโรงแรมรอยัล พลาซ่า ถลอม มีผู้เสียชีวิต 157 คน กรณีไฟไหม้โรงแรมรอยัล จอมเทียน ในปี พ.ศ. 2541 มีผู้เสียชีวิต 91 คน²² รวมทั้งคดีของอาจารย์จบปริญญาเอกฆ่าภรรยาตนเอง ดังที่ได้กล่าวแล้ว เป็นต้น คดีเหล่านี้เป็นที่สงสัยและนำมาวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในเรื่องดุลพินิจของศาลในการตัดสินรอกการลงโทษ (Suspension)

การรอกการลงโทษเป็นแนวคิดของการแก้ปัญหาอาชญากรรมโดยเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในข้อหาที่ไม่ร้ายแรงให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี โดยไม่ส่งตัวผู้กระทำผิดเข้ารับโทษจำคุกในเรือนจำและเป็นวิธีการเลี้ยงโทษจำคุกระยะสั้นที่ศาลนิยมใช้มากที่สุด คือ การรอกการลงโทษวิธีการนี้ศาลจะยังไม่ลงโทษแก่ผู้กระทำผิดทันทีแต่จะให้โอกาสผู้กระทำผิดโดยปล่อยตัวผู้กระทำผิดกลับบ้านไปใช้ชีวิตและทำหน้าที่ของตนในสังคมมิให้เป็นภาระของสังคม แต่ผู้กระทำผิดจะต้องไม่กระทำความผิดภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดหรืออาจจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ศาลเห็นสมควรกำหนดไว้เพื่อคุ้มครองประพฤติดูผู้กระทำผิด²³ มาตรการการรอกการลงโทษมีที่มาจากแนวคิดของสำนักปรัชญาวิทยาศาสตร์ที่มุ่งเน้นแก้ไขผู้กระทำผิดและได้รับการยอมรับทางวิชาการว่าได้ผลดีกว่าการใช้โทษจำคุก การรอกการลงโทษตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายก็เพื่อมุ่งเน้นการลงโทษเพื่อแก้ไข มิใช่เป็นการแก้แค้น กระบวนการยุติธรรมจึงได้ดำเนินงานตามเจตนารมณ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ หากแต่อาจยังเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดความไม่เห็นด้วยในสังคมเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมในการนำมาตราการดังกล่าวมาใช้ที่เหมาะสม²⁴

ประเทศไทยนั้นมีประชากรที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ อันมีพระสงฆ์เป็นนักบวชหรือสาวกผู้เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงปรากฏว่าในประเทศไทยมีพระสงฆ์จำนวนมาก จากผลสำรวจพระภิกษุ สามเณรของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ประจำปี 2562 ข้อมูล ณ วันที่ 31 สิงหาคม 2562 มีพระภิกษุ สามเณร ทั่วประเทศจำนวน 252,851 รูป ซึ่งในปัจจุบันพบว่า การกล่าวหาว่าพระสงฆ์กระทำความผิดอาญานั้นมีจำนวนมากขึ้นเช่นกัน ซึ่งในหลักการแล้วผู้ที่ยังมิได้ถูกตัดสินหรือมีคำพิพากษาว่ากระทำความผิดจริงนั้น ยังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์และมีสิทธิในการต่อสู้คดีพิสูจน์ข้อกล่าวหาของตนเอง แต่ยังคงมีปัญหาจากบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติให้พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา หากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้า

²¹ ข่าวสด, 19 พฤศจิกายน พ.ศ, 2547,

²² ศูนย์ปฏิบัติการพิบัติภัย สภากาชาดไทย, 2550,

²³ สงวน พรวิษยานนท์, 2531, หน้า 14

²⁴ Aker, R,L, **Criminological Theories : Introduction and Evaluation**, Los Angeles : Roxbury Publishing Company, 1995, p.80.

อวาตแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ จากนั้นเมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขัง พระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ยังให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น ตามมาตรา 29 และ 30 ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 จึงเป็นปัญหาที่ว่าหากพระสงฆ์ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาและถูกดำเนินการตามมาตราดังกล่าวแล้ว ต่อมาสามารถพิสูจน์ตนเองผ่านกระบวนการยุติธรรมว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ การที่พระสงฆ์ผู้ที่ถูกดำเนินการให้สละสมณเพศยอมเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรมต่อพระสงฆ์ผู้นั้น จึงเป็นปัญหาที่ว่ากฎหมายที่บังคับใช้ในปัจจุบันมีความเหมาะสมกับข้อเท็จจริงและบริบทของสังคมในสภาวะการณ์ปัจจุบันแล้วหรือไม่

ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและประชาชนโดยศึกษาเฉพาะกรณีการรอกการลงโทษพระสงฆ์ไทยและฆราวาสซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้ดุลยพินิจเรื่องการรอกการลงโทษของศาล พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวน เพราะเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้าหาคำตอบว่า ความคิดเห็นของประชาชนในสังคมกับบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ในกรณีของการรอกการลงโทษระหว่างพระสงฆ์ไทยและฆราวาสหรือประชาชนทั่วไป มีความแตกต่างกันอย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความคิดเห็นดังกล่าว และจะมีแนวทางการประสานความแตกต่างดังกล่าวเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีและถูกต้องระหว่างการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับความคิดเห็นของสาธารณชน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมระหว่างความมีประสิทธิภาพสูงทั้งในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม (Crime Control) และมาตรการในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Due Process) และทำนุบำรุงซึ่งความศรัทธาในพระพุทธศาสนา อันจะนำมาซึ่งการสร้างเชื่อมั่น เคารพศรัทธาแก่ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพุทธศาสนิกชนในกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาของไทยต่อไป แต่ก็ยังมีปัญหาในการทำการวิจัย คือ 1) ปัญหาทัศนคติของผู้ให้ข้อมูล 2) ปัญหาการให้ความร่วมมือของผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลบางรายมีเวลาว่างไม่มากนัก ทำให้ผู้วิจัยต้องใช้ความพยายามในการให้ได้มาซึ่งข้อมูลเป็นอย่างมาก 3) การสร้างแบบสอบถามในงานวิจัยแนวนี้ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างบางรายเกิดความไม่แน่ใจในการให้ข้อมูล 4) ปัญหาสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความคิดเห็นที่แตกต่างกันระหว่างบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและประชาชนที่มีต่อการรอกการลงโทษพระสงฆ์ไทยและฆราวาส และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความคิดเห็นของประชาชนในสังคมกับบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมในกรณีของการรอกการลงโทษ

คำถามการวิจัย

1. ความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของประชาชนในสังคมกับบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมในกรณีของการรื้อการลงโทษของพระสงฆ์ไทยและฆราวาสเป็นอย่างไร
2. มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความคิดเห็นที่แตกต่างกันในกรณีการรื้อการลงโทษของพระสงฆ์ไทยและฆราวาส
3. มีแนวทางหรือวิธีการใดบ้างในการประสานความคิดเห็นที่แตกต่างกันการรื้อการลงโทษของพระสงฆ์ไทยและฆราวาสเพื่อให้เกิดความเหมาะสมระหว่างความมีประสิทธิภาพสูงทั้งในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม (Crime Control) และมาตรการในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Due Process)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความคิดเห็นของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและประชาชนที่มีต่อการรื้อการลงโทษพระสงฆ์ไทยและฆราวาส
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและประชาชนที่มีต่อการรื้อการลงโทษพระสงฆ์ไทยและฆราวาส (ทนายความ ตำรวจ อัยการ ศาล พนักงานราชทัณฑ์ พนักงานคุมประพฤติ ครู อาจารย์ นิสิต/นักศึกษา และประชาชนทั่วไป)
3. เพื่อแสวงหาแนวทางประสานและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในการรื้อการลงโทษของพระสงฆ์ไทยและฆราวาส

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาในพื้นที่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ประชากรในการศึกษา คือ ทนายความ ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา พนักงานราชทัณฑ์ พนักงานคุมประพฤติ ครู อาจารย์ นิสิต/นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ที่ประกอบอาชีพอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีจำนวน (N)ทั้งสิ้น 5,666,264 คน²⁵

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ กลุ่มตัวอย่างของประชากรที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 400 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โควต้า (Quota Sampling)

²⁵ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย 2562 สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณีการรอกการลงโทษพระสงฆ์ไทยและฆราวาส โดยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 บุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม คือ ทนายความ ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา พนักงานราชทัณฑ์ พนักงานคุมประพฤติ และ กลุ่มที่ 2 ประชาชนทั่วไป ที่ประกอบอาชีพอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ศึกษาในช่วงเวลาระหว่างเดือน เมษายน พ.ศ. 2562 ถึง เดือน เมษายน พ.ศ. 2563

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีการรอกการลงโทษพระสงฆ์ไทยและฆราวาส มีวิธีการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Survey) โดยศึกษาจาก หนังสือ ตำรา ตลอดจนบทความทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งของไทยและต่างประเทศ
2. การศึกษาภาคสนาม (Field Research) โดยมีแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การวิจัยคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีแบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือ ตลอดจนการทำ Focus Group เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

1. แหล่งข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ กลุ่มตัวอย่างของประชากรที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 400 คนได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โควต้า (Quota Sampling)

2. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ประเภทของเครื่องมือ

ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2 องค์ประกอบของเครื่องมือ

การเก็บรวบรวมข้อมูลมี 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นกรณีการรอกการลงโทษพระสงฆ์

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

3.การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการดังนี้

3.1 กำหนดข้อมูล ตัวแปรและตัวชี้วัด เป็นการกำหนดว่าข้อมูลที่ต้องการมีอะไรบ้าง โดยการศึกษาและวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์หรือปัญหาของการวิจัยเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และจะใช้อะไรเป็นตัวชี้วัดจึงจะได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

3.2 กำหนดแหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง

3.3 สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

3.4 นำเครื่องมือวิจัยไปใช้สัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นตลอดจนการทำ Focus Group เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการ ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากการรวบรวมแบบสอบถามเสร็จเรียบร้อยแล้วจะนำแบบสอบถามตรวจความเรียบร้อยและทำการลงรหัส (Coding) แล้วจึงทำการประมวลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการ ดังนี้

ผู้วิจัยจะอาศัยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การทำ Focus Group ตลอดจนตัวอย่าง กรณีศึกษา เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง โดยใช้หลักตรรก (Logic) ประกอบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (Indept Interview) เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวม (Holistic Approach)

ผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

1. ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความเห็นของกลุ่มตัวอย่างกรณีการรอกการลงโทษพระสงฆ์ไทยและฆราวาสที่อยู่ในระดับมาก มี 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจที่มีต่อการรอกการลงโทษ 2) ความรู้ความเข้าใจในประเพณีฐานความผิด 3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักกฤษฎีธรรมชุมชน 4) ความรู้ความเข้าใจที่มีต่อการดำเนินคดีอาญากับพระสงฆ์

2. ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง คือปัจจัยภูมิหลังส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ สถานภาพในครอบครัว และสถานภาพการสมรส

3. ความคิดเห็นระหว่างบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมกับประชาชนที่มีต่อการรอกการลงโทษพระสงฆ์ไทยมีความแตกต่างกันด้วยปัจจัยในด้านความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

4. แนวทางในการประสานและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทาง

อาญา ในการรอกการลงโทษของพระสงฆ์ไทยและฆราวาส คือการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรมแก่ประชาชนให้มากขึ้น รวมทั้งบริบททางพระพุทธศาสนา กฎหมาย วิธีปฏิบัติที่เกี่ยวข้องและแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) อันได้แก่ หลักยุติธรรมชุมชน (Community Justice) และ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) ภายใต้การกำกับดูแลร่วมกันของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมการศาสนา, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, มหาเถรสมาคม, คณะสงฆ์ในแต่ละจังหวัด, มหาวิทยาลัยสงฆ์ รวมทั้งเปิดโอกาสในมูลนิธิ สมาคมหรือภาคเอกชนที่ต้องการสนับสนุนมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ

5. ควรให้มีการแก้ไขบทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 และกฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 29 และมาตรา 30 ให้มีเนื้อหาและสภาพการบังคับใช้ที่เหมาะสมกับการดำเนินการต่อพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางที่จะประสานและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในการรอกการลงโทษของพระสงฆ์ไทยและฆราวาส คือการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรมแก่ประชาชนให้มากขึ้น รวมทั้งบริบททางพระพุทธศาสนา กฎหมาย วิธีปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง และแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ

1) พระภิกษุสงฆ์ เป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา ที่มีบทบาทหน้าที่และความสำคัญแล้วนั้นยังเป็นองค์ประกอบของสถาบันศาสนาซึ่งเป็นสถาบันหลักของชาติไทยอีกด้วย นอกจากการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ อีกทั้งยังเป็นต้นแบบของการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและอยู่ในศีลธรรมอันดี เป็นบุคคลที่ชาวพุทธเคารพบูชาสักการะ มีคุณค่าและมีผลต่อจิตใจเป็นอย่างมาก

การที่กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามหลายคน ไม่ทราบและไม่มีความเข้าใจต่อบริบทและความสำคัญของพระสงฆ์ต่อพระพุทธศาสนาตงเช่นนี้ จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้มีความคิดเห็นดำเนินการดั่งเช่นเดียวกับฆราวาสหรือบุคคลธรรมดา ซึ่งจะนำมาซึ่งผลกระทบและความเสียหายรวมทั้งแนวความคิดที่มีได้เป็นไปตามความเหมาะสมกับสังคมไทยในปัจจุบัน

2) การดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในการรอกการลงโทษต่อพระสงฆ์ไทยนั้นมีความละเอียดอ่อน นอกจากการนำกฎหมายอาญามาพิจารณาและบังคับใช้นั้น ยังต้องนำพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาใช้ประกอบด้วย

การที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 29 และมาตรา 30 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการให้อำนาจและดุลยพินิจเจ้าพนักงานในการดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้น ๆ ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดสละสมณเพศได้นั้น จึงทำให้มีวิธีปฏิบัติและขั้นตอนบังคับใช้ที่มีผลลัพธ์ในด้านการ สละสมณเพศ ซึ่งทำให้ขาดจากความเป็น

พระภิกษุมาเกี่ยวข้อง ความไม่เข้าใจและไม่ทราบถึงรายละเอียดของกฎหมายข้อนี้จึงมีผลทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามบางรายมิได้ตระหนักถึงผลเสียประการนี้ที่ตามมา

การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อกฎหมายและการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อันเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

3) หลักการ แนวคิด ทฤษฎีในการลงโทษผู้กระทำความผิดสมัยใหม่ ที่ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ และเป็นแนวทางในการปฏิบัติทั้งในกระบวนการยุติธรรมหลัก (Main Justice) และกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative Justice) นั่นคือแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ซึ่งหากมีการดำเนินการที่ถูกต้องและประสบความสำเร็จแล้ว จะก่อให้เกิดผลที่ทุกฝ่ายสมัครใจให้เกิดขึ้นและผู้กระทำความผิดได้สำนึกและรับผิดชอบต่อผลการกระทำของตน ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมเยียวยาทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำผิด ลดภาระขององค์กรและบุคลากรกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งยังสนับสนุนการฟื้นฟูและผู้กระทำผิดกลับสู่สังคมใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข

การเสริมสร้างให้ประชาชนเข้าใจและทราบถึงข้อดีของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) จะทำให้บุคคลผู้นั้นมีทัศนคติ ความคิดเห็นและแนวทางการปฏิบัติที่เป็นไปในทางที่ดีและเหมาะสม ในทางพุทธศาสนาหมายถึง สัมมาสังกัปปะ (right resolve) หมายถึง ดำริชอบ หรือความนึกคิดในทางที่ถูกต้องอันเกิดจากองค์ประกอบด้านความรู้ (The Cognitive Component) และองค์ประกอบด้านความรู้สึก (The Affective Component) ทำให้ผลจากพฤติกรรมหรือการกระทำเป็นไปในทิศทางที่ดี อันสอดคล้องกับ ทฤษฎีของความยุติธรรม (Theories Of Justice) แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) แนวคิดหลักยุติธรรมชุมชน (Community Justice) และทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation)

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางในการประสานและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในการรอกการลงโทษของพระสงฆ์ไทยและฆราวาส คือการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรมแก่ประชาชนให้มากขึ้น รวมทั้งบริบททางพระพุทธศาสนา กฎหมาย วิธีปฏิบัติที่เกี่ยวข้องและแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) อันได้แก่ หลักยุติธรรมชุมชน (Community Justice) และ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation)

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ได้แก่

การกำกับดูแลร่วมกันของภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมการศาสนา, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, มหาเถรสมาคม, คณะสงฆ์ในแต่ละจังหวัด, มหาวิทยาลัยสงฆ์ รวมทั้งเปิดโอกาสในมูลนิธิ สมาคมหรือภาคเอกชนที่ต้องการสนับสนุนมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กมลพล พลวัน. พัฒนาการสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน. 2538.
- เจริญ ภักดีธนากุล. ตุลาการกับกระบวนการยุติธรรม ตุลาการ เล่ม 1. ปีที่ 44 (มกราคม - มีนาคม 2540) นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล. อาชญากรรม (การป้องกัน-การควบคุม). ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2548.
- ประธาน วัฒนวานิชย์. ระบบความยุติธรรมทางอาญา แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม. 2543. (ฉบับสำเนา).
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. ทัศนคติ : เทคนิคการวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์. 2526
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. การบริหารงานยุติธรรมในระบอบประชาธิปไตย. รายงานการวิจัย. สำนักวิจัยสถาบัน บัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์. 2535.
- ศรีลา ทองกลาง. ร่างพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา The Act for the Granting of Compensation to Aggrieved Parties and Accused in Criminal Cases. www.lawonline.co.th/Document/Titleke3.doc5 มกราคม พ.ศ.2563
- สุนททรัพย์ จิตสว่าง. อาชญาวิทยา. www.polsci.chula.ac.th/sumonthip/ 5 มกราคม พ.ศ.2563 (เอกสารประกอบคำบรรยาย)
- อดิศร ไชยคุปต์. ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการไม่สั่งฟ้องคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต (นิติศาสตร์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2542.
- อัษฎางค์ เขียวธาดา. ความร่วมมือระหว่างองค์กรกระบวนการยุติธรรมต่อกรณีข้อมูลข่าวสารเพื่อประสิทธิภาพการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม. วิทยาลัยการยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. 2549.
- อำนาจ เนตยสุภา. สารสำคัญของ การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. www.ago.go.th/bykanongdetch/viaya.html. 5 มกราคม พ.ศ.2563
- Aker, R.L. *Criminological Theories : Introduction and Evaluation*. Los Angeles : Roxbury Publishing Company. 1995.

บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4

บ้านโชคชัย ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

The role of parents' participation in the development of child development

center by principles of the four Iddhipadaof Ban Chokchai,

Chop Sub-district, Sangkha District, Surin Province.

นางกรองแก้ว ดาทอง¹

พระปลัดสุระ ญาณโร/จันทิก ดร.²

นายเศรษฐพร หนูนชู³

นางสาวลัดดาวัลย์ คงดวงดี⁴

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย

E-Mail: Sangdowsutathammo2020@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 2) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ การศึกษาครั้งนี้เป็นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ผู้ปกครองเด็กที่เข้ารับบริการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 52 คนโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ของประชากร คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1) บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่าบทบาท

¹ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

² คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

³ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

⁴ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) อยู่ในระดับมาก และรองลงมาคือ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) อยู่ในระดับมาก ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) อยู่ในระดับมาก และด้านน้อยที่สุดคือ ด้านวิมังสา (ความมีปัญญาไตร่ตรอง) อยู่ในระดับมาก

2) ด้านปัญหาและอุปสรรคบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบมากในของพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คือ อาคารเรียนและสถานที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ของเด็กเท่าที่ควร และ สื่อการเรียนการสอนและเครื่องมือเครื่องใช้ยังไม่ค่อยเหมาะสมแก่การเรียนรู้ของเด็กเท่าที่ควร ข้อเสนอแนะมีดังนี้ 1) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ควรส่งเสริมให้ครูผู้ดูแลเด็กเข้ารับการอบรมพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ 2) ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ 3) ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) ควรผลิตสื่อ จัดหาสื่อการเรียนการสอน และวัสดุเครื่องมือเครื่องใช้ให้เหมาะสมแก่การเรียนรู้ของเด็ก 4) ด้านวิมังสา (ความมีปัญญาไตร่ตรอง) ควรจัดการพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชนโดยมุ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นรูปประธรรม เพราะฉะนั้น บุคลากรควรปรับปรุงให้เข้ากับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของเด็กส่งเสริมให้มีการพัฒนาการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้น ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพิ่มศักยภาพให้ผู้เรียน สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในอนาคตและพึ่งตนเองได้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก,

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the parents' participation in the development of child development center by principles of the four Iddhipada of Ban Chokchai, Chop Sub-district, Sangkha District, Surin Province. 2) to study the problems, obstacles, and suggestions regarding the roles of parents' participation in the development of child development center by principles of the four Iddhipada of Ban Chokchai, Chop Sub-district, Sangkha District, Surin Province. This study used the quantitative research methodology. The population used in this study were the 52 parents of children attending the service of the Child Development Center by specific selection method. The research tools used in this study were a questionnaire, the data was analyzed by using a computer program for research in Research Methodology in Social Science. The statistics used to analyze general population data are frequency, percentage, statistics for analyzing the role of parents' participation in the development of child development center by principles of

the four Iddhipada of Ban Chokchai, Chop Sub-district, Sangkha District, Surin Province. The statistics used for data analysis were frequency percentage mean standard deviation and use analytical techniques contextual content.

The research results were as follows:

1) The role of parents' participation in the development of child development center by principles of the four Iddhipada of Ban Chokchai, Chop Sub-district, Sangkha District, Surin Province in overall was in the highest level.

When considered to each aspect which all in the highest level could sort from high to low as followed that; the role of parents' participation in the development of child development center by principles of the four Iddhipada of (Viriya), (Chanda), (Citta), (Vimansa).

2) The problems, obstacles, and suggestions regarding the roles of parents' participation in the development of child development center by principles of the four Iddhipada of Ban Chokchai, Chop Sub-district, Sangkha District, Surin Province as followed that; most problems found in the development of the child development center are School buildings and suitable places for children to learn as they should, and teaching materials and tools are not suitable for learning. The child should Suggestions are as follows: 1) Chandā (Satisfaction) should encourage teachers to take care of their children for regular development. 2) Viriyā (Diligence) should organize a variety of learning activities with emphasis on learners and activities to develop creative thinking skills. 3) Cittā (Carefulness) should produce media, provide teaching learning materials and tools equipment suitable. 4) Vimansā (investigation) of intelligenc there should be development of relations with the community by focusing on the community to participate in the development of education in the form of fairness. Therefore, personnel should improve to fit the condition. The children's learning environment promotes better development of learning. For more efficiency Increase the potential for students able to help oneself in the future and be self-reliant to live happily.

Keywords: Participation, Child development center.

บทนำ

การมีส่วนร่วมเป็นสิ่งจำเป็นเพราะจะทำให้การทำงานได้ดียิ่งขึ้นกว่าการทำงานคนเดียวการทำงานเป็นกลุ่มจะย่นระยะเวลาการทำงานได้ดียิ่งขึ้นเช่นย่นระยะเวลาในการวางแผนบ่อยครั้งที่กระบวนการของการปรึกษาหารือกันช่วยสร้างความกระจ่างให้กับปัญหาซึ่งอาจทำให้มองเห็นคำตอบที่มีประสิทธิภาพที่สุดของปัญหา การมีส่วนร่วมเป็นในการพัฒนา เพื่อจะร่วมกันหาแนวทางในการทำให้มีความเจริญก้าวหน้า ลดจุดบกพร่องของการให้บริการ เพื่อจะพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตลอดจนการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะพัฒนาสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดียิ่งขึ้น ส่งเสริมให้มีการพัฒนาการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้น และพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดีมีการเรียนรู้ที่ดีด้วยเหตุและผลอย่างเหมาะสมกับวัย เพื่อที่จะให้ผู้เรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคตมีความสามารถในการแข่งขันเพิ่มศักยภาพให้ผู้เรียน สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในอนาคตและพึ่งตนเองได้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขเพื่อที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวบุคลากรต้องมีความพึงพอใจ และรักในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของตน บุคลากรต้องชอบและพอใจในขณะที่ปฏิบัติงานจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนด้วยความขยันหมั่นเพียรเอาใจใส่ด้วยใจจดจ่อกับงานที่ได้รับมอบหมาย และใช้ความสามารถเพื่อที่จะหาทางแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นทั้งในส่วนตัวและผู้อื่นอย่างสม่ำเสมออีกทั้งใช้สติปัญญาคิดใคร่ครวญในองค์ความรู้ที่ได้รับไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนาให้มีคุณภาพ

ผู้วิจัยจึงใช้หลักหลักอิทธิบาท 4 มาช่วยในการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นประกอบด้วย 4 ประการ ดังนี้ 1. ฉันทะ หมายถึง ความรัก และความพอใจในสิ่งนั้น ๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจ ด้วยความรักในสิ่งนั้น ทำสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจ ไม่เบื่อหน่ายในกิจที่ทำ 2. วิริยะ หมายถึง ความเพียรในการกระทำสิ่งนั้น ๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยความพยายาม และมีมานะอดทนหะ ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น 3. จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ความเอาใจจดจ่อในสิ่งที่ทำไม่วางธุระในสิ่งนั้น ๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความรู้จักไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ รู้จักพิจารณาพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ ตรวจสอบสาเหตุด้วยความรอบคอบ 4. วิมังสา หมายถึง การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบในสิ่งนั้น ๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความรู้จักไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ รู้จักพิจารณาพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ ตรวจสอบตรวจตราหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อการพัฒนา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ทราบถึงการนำหลักอิทธิบาท 4 อันเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาใช้เพื่อช่วยลดปัญหาและอุปสรรคให้น้อยลง ก่อให้เกิดความสามัคคี และความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับผู้ปกครองที่นำบุตรหลานมาใช้บริการและเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านซบ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์
- 2 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านซบ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยมุ่งศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัย เกี่ยวข้องกับ บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านซบ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ ออกเป็น 4 ด้าน 1.ด้านฉันทะ (ความพอใจ) 2. ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) 3. ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) 4.ด้านวิมังสา (ความมีปัญญาไตร่ตรอง)

2. ขอบเขตด้านตัวแปร

1. ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพ และสถานภาพ เป็นต้น
2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ต่อการพัฒนา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านซบ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ 4 ด้าน 1.ด้าน ฉันทะ (ความพอใจ) 2. ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) 3. ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) 4.ด้านวิมังสา (ความมี ปัญญาไตร่ตรอง)

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย ตำบลบ้านซบ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัย ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ - กันยายน พ.ศ. 2563 รวมเป็น ระยะเวลา 8 เดือน

5. ขอบเขตด้านประชากร

โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้ปกครองเด็กที่เข้ารับบริการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 52 คนโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การมีบทบาท หมายถึง การทำตามหน้าที่ของตนเองที่ถูกกำหนดไว้

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน การพัฒนาทั้งในการ แก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหาโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน

การพัฒนา หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าโดยทั่ว ๆ ไป เช่นการพัฒนาชุมชน พัฒนาประเทศ คือการทำสิ่งเหล่านั้นให้ดีขึ้น เจริญขึ้นสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ให้ได้ดียิ่งขึ้นเป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง สถานศึกษาที่ให้การอบรมเลี้ยงดู จัดประสบการณ์และส่งเสริมพัฒนาการ การเรียนรู้ให้เด็กเล็กที่มีอายุตั้งแต่ 2 – 5 ปี ให้มีความพร้อม ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา

หลักอิทธิบาท 4 หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น 4 คือ

1. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
2. วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น
3. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝึกฝนในสิ่งนั้น
4. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

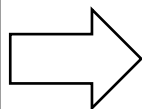
1. ทำให้ทราบถึงบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองตามหลักอิทธิบาท 4 ต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก บ้านโชคชัย ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
2. ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
3. นำผลการวิจัยพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโชคชัย ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย คือ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท 4 และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตัวแปรต้น (Independent Variables)

- ปัจจัยส่วนบุคคล**
- เพศ
 - อายุ
 - ระดับการศึกษา
 - อาชีพ
 - สถานภาพ

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

- บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
- ด้านฉันทะ (ความพอใจ)
 - ด้านวิริยะ (ความพากเพียร)
 - ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่)
 - ด้านวิมังสา (ความมีปัญญาไตร่ตรอง)

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดำเนินการ วิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือ ผู้ปกครองเด็กที่เข้ารับบริการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 52 คนโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือดังนี้

3. แบบสอบถาม

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถาม ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จากเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสอบถาม
2. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้
3. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
4. สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. นำเสนอร่างแบบสอบถาม ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
6. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุดเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา
7. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริงและนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
8. รวบรวมแบบสอบถามแล้วนำมาวิเคราะห์

4. ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้น ตามกรอบของการศึกษาเรื่องบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านชบ อำเภอสว่าง จังหวัดสุรินทร์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้ศึกษา ได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างแบบสอบถามตามกรอบปัจจัยที่กำหนด โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดของ “บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านชบ อำเภอสว่าง จังหวัดสุรินทร์” เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพ ของประชากร โดยใช้แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองตามหลักอิทธิบาท 4 ต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก บ้านโชคชัย ตำบลบ้านชบ อำเภอสว่าง จังหวัดสุรินทร์ ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) 2) ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม) 3) ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) 4) ด้านวิมังสา (ความมีปัญญาไตร่ตรอง)

โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ตโดยกำหนดค่าของลำดับคะแนนดังนี้ 5 หมายถึงมีส่วนร่วมมากที่สุด 4 หมายถึงมีส่วนร่วมมาก 3 หมายถึงมีส่วนร่วมปานกลาง 2 หมายถึงมีส่วนร่วมน้อย 1 หมายถึงมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด (Open Questionnaire) เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองตามหลักอิทธิบาท 4 ต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก บ้านโชคชัย ตำบลบ้านชบ อำเภอสว่าง จังหวัดสุรินทร์ จำแนกเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) 2) ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม) 3) ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) 4) ด้านวิมังสา (ความมีปัญญาไตร่ตรอง)

5. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ขอคำแนะนำ จากอาจารย์ที่ปรึกษาในรายวิชาและ ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้
2. หาความเที่ยงตรง (Validity) หรือหาค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณา ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อซึ่งถือว่าเครื่องมือใช้ได้
3. หาค่าความเชื่อมั่น ของแบบสอบถาม (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุง แก้ไขไปหาค่าความเชื่อมั่นโดยนำ ไปทดลอง (Try out) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ซึ่งได้ความเชื่อมั่นที่ระดับ 0.83 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.70 ดังนั้นจึงสามารถยอมรับแบบสอบถามดังกล่าวเพื่อการวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไปได้
4. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อแจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

1. ขอนหนังสือจากประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ถึง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบ้านชบ

2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ปกครองเด็กที่เข้ารับบริการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก บ้านโชคชัย ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 52 คน ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. นำข้อมูลที่ได้นำมารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยนำเสนอในรูปแบบตาราง พร้อมคำอธิบายผลการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์มีดังนี้

1. ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

ใช้อธิบายลักษณะทางประชากรศาสตร์ (เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพ) และใช้อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

2. ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ใช้อธิบาย ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับ ความพึงพอใจ ความคิดเห็น บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) 2) ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม) 3) ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) 4) ด้านวิมังสา (ความมีปัญญาไตร่ตรอง) โดยใช้วิธีการประมวลผลทางหลักสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และสวนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

กำหนดการให้คะแนนของแบบสอบถามจำนวน 5 ระดับ ตามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ดังนี้มี 5 ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ท 5 หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 4 หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 3 หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง 2 หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย 1 หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด จากนั้นหาค่าเฉลี่ยของคำตอบแบบสอบถามโดยพิจารณาตามเกณฑ์ประเมินผลตามหลักการของลิเคิร์ท ดังนี้

	ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	4.51 – 5.00	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	3.51 – 4.50	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์มาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	2.51 – 3.50	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	1.51 – 2.50	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์น้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	1.00 – 1.50	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียง ประกอบตาราง ของผู้ตอบแบบสอบถามแบบปลายเปิด

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

จำแนกตามเพศ แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น เพศชาย จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 57.69 จำแนกตามอายุ แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 30 – 39 ปี จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 65.38 จำแนกตามระดับการศึกษา แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 82.69 จำแนกตามอาชีพ แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 35 คน จำแนกตามสถานภาพ แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 98.08

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะจังหวัดสุรินทร์ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ พบว่าระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะจังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือ ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.81) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านจากมากไปน้อยพบว่า ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.94) รองลงมาคือ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.50) และด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.97) ด้านที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ด้านวิมังสา (ความมีปัญหาไตร่ตรอง) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.82)

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

ปัญหา อุปสรรค บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 1) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) การใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นยังไม่หลากหลายเท่าที่ควร 2) ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) แม้ว่าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะมีโครงการกิจกรรมในการพัฒนาจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายแต่พบว่ามิได้แก่นักเรียนไม่ค่อยกล้าแสดงออกเท่าที่ควรขาดการแก้ปัญหาวิเคราะห์ 3) ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) สื่อการเรียนการสอนและเครื่องมือเครื่องใช้ยังไม่ค่อยเหมาะสมแก่การเรียนรู้ของเด็กเท่าที่ควร 4) ด้านวิมังสา (ความมีปัญหาไตร่ตรอง) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กยังขาดการสนับสนุนจากชุมชน

ข้อเสนอแนะบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 1) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ควรส่งเสริมให้ครูผู้ดูแลเด็กเข้ารับการอบรมพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ 2) ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ 3) ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) ควรผลิตสื่อ จัดหาสื่อการเรียนการสอน และวัสดุเครื่องมือเครื่องใช้ให้เหมาะสมแก่การเรียนรู้ของเด็ก 4) ด้านวิมังสา (ความมีปัญหาไตร่ตรอง) ควรจัดการพัฒนาด้านความสัมพันธ์กับชุมชนโดยมุ่งเน้นให้

ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นรูปธรรม เพราะฉะนั้น บุคลากรควรปรับปรุงให้เข้ากับ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของเด็กส่งเสริมให้มีการพัฒนาการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้น ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพิ่มศักยภาพให้ผู้เรียน สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในอนาคตและพึ่งตนเองได้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาอิสระ พบว่า “บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตาม หลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านซบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์” ผู้ศึกษาอิสระมี ข้อเสนอแนะเชิง นโยบายดังนี้

1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรเป็นศูนย์กลางประสานความร่วมมือกับ ผู้ปกครอง เพื่อพัฒนาคุณธรรมของ เด็กปฐมวัยอย่าง ต่อเนื่องและยั่งยืน
2. ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับอาคารสถานที่และความ ปลอดภัยของ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและจัดสรรงบประมาณในการดูแลรักษาอาคารสถานที่ให้มีความมั่นคงปลอดภัย สำหรับ เด็ก
3. ควรจัดให้มีการประสานระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และ หน่วยงานสาธารณสุขในการให้ความรู้กับผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับโภชนาการและการส่งเสริมสุขภาพเด็กเล็ก

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ควรส่งเสริมให้ครูผู้ดูแลเด็กเข้ารับการอบรมพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ
2. ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีกิจกรรม เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์
3. ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) ควรผลิตสื่อและจัดหาสื่อการเรียนการสอนและวัสดุเครื่องมือเครื่องใช้ให้ เหมาะสมแก่การเรียนรู้ของเด็ก
4. ด้านวิมังสา (ความมีปัญญาไตร่ตรอง) ควรจัดการพัฒนาด้านความสัมพันธ์กับชุมชนโดยมุ่งเน้นให้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อสร้างเป็น แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็ก เล็กให้มีประสิทธิภาพ
2. ควรมีการทำการศึกษาการมีส่วนร่วมระหว่าง ผู้ปกครองกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอื่น เช่น การส่งเสริม ความคิด สร้างสรรค์ และการอ่าน เป็นต้น
3. ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้เด็กปฐมวัย

สรุป

บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 บ้านโชคชัย ตำบลบ้านซบ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ ผู้ปกครองเด็กที่เข้ารับบริการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กส่วนใหญ่มีความพอใจในการบริหารงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความเพียรพยายาม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการที่ผู้ปกครองมีความภาคภูมิใจที่จะมีบทบาทในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้อย่างชัดเจนมีความเอาใจใส่ ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็ก ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นมี ปัญญาไตร่ตรอง เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ดียิ่งขึ้น หากจุดบกพร่องเพื่อที่จะได้แก้ไขปัญหา ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่การเรียนรู้และได้ผลผลิตที่ดีมีคุณภาพตามความต้องการของสังคม การที่ผู้ปกครองจะเขามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้องสร้าง แรงจูงใจให้ผู้ปกครองเกิดความพึงพอใจในการทำหน้าที่ของบุคลากร ส่งเสริมการจัดการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จักรรัช ชีระกุล. **สังคมวิทยาเบื้องต้น**. นครศรีธรรมราช: สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๒.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. **การบริหารและการนิเทศภายในโรงเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ปัตตานี: ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา. สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๓๖.
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. **ทฤษฎีและแนวทางการพัฒนาสังคมในเอกสารการสอนชุดวิชาคหกรรมศาสตร์.กับการพัฒนาชุมชน**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช :, ๒๕๔๓.
- ธีรยุทธ พึ่งเทียร. **สถิติเบื้องต้นและการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ สุตรไพศาล :, ๒๕๔๕.
- ปิ่น มุกข์นงค์. **แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). **การทำงานที่เป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๙.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.ปยุตโต .อ.. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานครสำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ :, ๒๕๕๐.
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. **มงคลชีวิต ฉบับ “ทางก้าวหน้า”**. นครปฐม: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์จำกัด, ๒๕๕๕.
- พระมหาอำนาจ ปวฑฒโน. **การบริหารการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พิฑูร มะลิวัลย์. **แบบเรียนวิชาธรรมและนักธรรมชั้นตรี**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๕๐.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. **การจัดการศึกษา: โดยชุมชน เพื่อ ชุมชน และสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: ไทยร่มเกล้า, ๒๕๕๓.

รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ. **สังคมวิทยา**. สงขลา: ไทยนำ, ๒๕๕๐.

วิเชียร ชาบุดรบุญชริก. **พุทธศาสน์**. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๕.

วิทยากร เชียงกูล, **การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมไทย: บทวิเคราะห์**, (กรุงเทพมหานคร: ฉบับแก้ไข, ๒๕๒๗.

สถาบันพระปกเกล้า, **การมีส่วนร่วม**, <https://thaihealthlife.com> [2 มีนาคม 2563].

อิทธิบาท 4 <http://www.learntripitaka.com/scruple/Itibaht4.html> [2 มีนาคม 2563].

กลยุทธ์การสื่อสารองค์กร Corporate Communication Strategy

ประวิทย์ ชัยสุข^๑
พระมหาสมบัตี ชนปญโญ,ผศ.ดร.^๒
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
E-Mail : prawit.cha@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

ในโลกปัจจุบันซึ่งเป็นยุคของข้อมูลข่าวสารที่มนุษย์สามารถรับรู้ เรียนรู้ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อองค์กรและบุคลากรในองค์กรอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ องค์กรต่าง ๆ จึงต้องปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการองค์กรให้สามารถดำเนินต่อไปได้และเกิดความได้เปรียบในการแข่งขันเพื่อความเป็นผู้นำที่ก้าวนำองค์กรอื่น ๆ การรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถปรับตัวให้สามารถก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคงจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

คำสำคัญ: กลยุทธ์การสื่อสาร

ABSTRACT

In today's world which is the age of information that humans can perceive, learn and access information quickly Causing changes and affecting the organization and its personnel inevitably, so organizations must adapt and develop continuously to increase the ability of the organization to be able to continue and Gain competitive advantage for leadership at other leading organizations. Knowing the changes and being able to adapt to Forward firmly so it is absolutely necessary.

Keywords: Communication Strategy

^๑ นิสิตสาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษาศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๒ อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษาศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การสื่อสารองค์กร

ในโลกปัจจุบันซึ่งเป็นยุคของข้อมูลข่าวสารที่มนุษย์สามารถรับรู้ เรียนรู้ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อองค์กรและบุคลากรในองค์กรอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ องค์กรต่าง ๆ จึงต้องปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการองค์กรให้สามารถดำเนินต่อไปได้และเกิดความได้เปรียบในการแข่งขันเพื่อความเป็นผู้นำที่ก้าวนำองค์กรอื่น ๆ การรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถปรับตัวให้สามารถก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคงจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ท่ามกลางสภาวะการณ์เช่นนี้ผู้บริหารองค์กรที่ชาญฉลาดและมีภาวะผู้นำจะต้องหันมาให้ความสำคัญกับการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดนิ่ง ซึ่งในบรรดากลยุทธ์ต่าง ๆ ที่ผู้บริหารจะต้องนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น “การสื่อสาร” กล่าวได้ว่าเป็นกลยุทธ์ที่มีความสำคัญที่สุด เพราะการสื่อสารเป็นกลยุทธ์หรือกระบวนการหรือเครื่องมือที่จะนำไปสู่การรับรู้ เรียนรู้ ให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันของบุคลากรทั่วทั้งองค์กรตั้งแต่ระดับนโยบายไปจนถึงระดับปฏิบัติการ ทำให้สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ร่วมกันได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีทิศทาง และจะต้องนำมาใช้ให้สอดคล้องกับพื้นฐานขององค์กรทั้งในด้านโครงสร้าง ระบบการบริหาร ทัศนคติ และค่านิยม รวมทั้งวัฒนธรรมของบุคลากรในองค์กรจึงจะทำให้องค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ “กลยุทธ์การสื่อสาร” จึงเป็นเครื่องมือทางการบริหารที่ผู้บริหารควรให้ความสำคัญและต้องนำมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดแก่องค์กร

การจัดการสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์จัดว่าเป็นการจัดการระดับสูงสุดในการสื่อสารขององค์กรโดยผู้บริหารระดับสูงกำหนดหรือดำเนินการในรูปของนโยบายทั้งนี้เพื่อให้บรรลุพันธกิจ (Mission) ขององค์กร ซึ่งจะทำให้การตัดสินใจเกี่ยวกับธุรกิจที่องค์กรจะดำเนินการสื่อสารไปพร้อม ๆ กับทิศทางการขยายตลาด และธุรกิจ หรือการจัดการภาพลักษณ์ขององค์กรให้ไปในทิศทางที่ต้องการได้โดยสอดคล้องกับความสามารถ และทรัพยากรที่มีอยู่ท่ามกลางสภาวะการณ์เช่นนี้ผู้บริหารองค์กรที่ชาญฉลาดและมีภาวะผู้นำจะต้องหันมาให้ความสำคัญกับการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดนิ่ง ซึ่งในบรรดากลยุทธ์ต่าง ๆ ที่ผู้บริหารจะต้องนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น “การสื่อสาร” กล่าวได้ว่าเป็นกลยุทธ์ที่มีความสำคัญที่สุด เพราะการสื่อสารเป็นกลยุทธ์หรือกระบวนการหรือเครื่องมือที่จะนำไปสู่การรับรู้ เรียนรู้ ให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันของบุคลากรทั่วทั้งองค์กรตั้งแต่ระดับนโยบายไปจนถึงระดับปฏิบัติการ ทำให้สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ร่วมกันได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีทิศทาง และจะต้องนำมาใช้ให้สอดคล้องกับพื้นฐานขององค์กรทั้งในด้านโครงสร้าง ระบบการบริหาร ทัศนคติ และค่านิยม รวมทั้งวัฒนธรรมของบุคลากรในองค์กรจึงจะทำให้องค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ “กลยุทธ์การสื่อสาร” จึงเป็นเครื่องมือทางการบริหารที่ผู้บริหารควรให้ความสำคัญและต้องนำมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดแก่องค์กร

Thailand 4.0 เป็นนโยบายทางเศรษฐกิจที่รัฐบาลต้องการนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักความเหลื่อมล้ำของรายได้ และก้าวข้ามผ่านจากประเทศรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง โดยพัฒนา

ประเทศไทยสู่เศรษฐกิจที่เน้นมูลค่าเป็นหลัก (Value-Based Economy) นั้นหมายความว่า Thailand 4.0 นั้น การพัฒนาสินค้าและบริการควบคู่ไปกับการสร้างนวัตกรรม (Innovation) เป็นสำคัญ^๓ ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า “การสร้างแบรนด์ (Branding)” เป็นหัวใจสำคัญที่นำมาซึ่งความสำเร็จของการทำการตลาดของสินค้าและบริการ และส่งผลต่อความยั่งยืนในการประกอบธุรกิจในระยะยาว (Corporate Sustainability) แม้ปัจจุบันจะมีการทำวิจัยเพื่อพัฒนาทฤษฎีการสร้างแบรนด์อย่างกว้างขวางในหลายมิติ แต่ นักการตลาดในปัจจุบันได้หันมาให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลระหว่าง “การสร้างแบรนด์ภายนอกองค์กร (External Branding)” ที่มุ่งเน้นการสร้างแบรนด์ไปยังผู้บริโภค กับ “การสร้างแบรนด์ภายในองค์กร (Internal Branding)” ที่มุ่งเน้นการสร้างแบรนด์ไปยังพนักงานภายในองค์กร ซึ่ง “การสร้างแบรนด์ ภายในองค์กร (Internal Branding)” ถือเป็น “นวัตกรรม” สำหรับนักการตลาดในประเทศไทยควรคำนึงถึง เพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางการตลาดในปัจจุบัน ที่เน้นการสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันผ่านพนักงานผู้ให้บริการไปยังผู้บริโภค

การสื่อสารเป็นหัวใจของการทำความเข้าใจระหว่างกันของมนุษย์ในสังคม มนุษย์จะทำความเข้าใจกันได้ต้องอาศัยการสื่อสารเพื่อให้ข้อมูล ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความเห็น และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข อีกทั้งการสื่อสารยังช่วยให้มนุษย์พัฒนาปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ “การสร้างแบรนด์ภายนอกองค์กร (External Branding)” และ “การสร้างแบรนด์ภายในองค์กร (Internal Branding)” ประสบความสำเร็จ คือ “การสื่อสารองค์กร (Corporate Communication)”^{๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙} ดังนั้น จึงจำเป็นที่นักการตลาดในประเทศไทยในยุค Thailand 4.0 ต้องเรียนรู้ “การสื่อสารองค์กร (Corporate Communication)” อย่างลึกซึ้ง เพื่อประโยชน์ต่อการวางแผน

^๓ กองบริหารงานวิจัยและ ประกันคุณภาพการศึกษา, 2559

^๔ Bakar, H. A., & Mustaffa, C. S. **Organizational communication in Malaysia organizations: Incorporating cultural values in communication scale.** Corporate Communications: An International Journal, 18(1), 2013. P. 87-109.

^๕ Blombäck, A., & Brunninge, O. **Corporate identity manifested through historical references.** Corporate Communications: An International Journal, 14(4), 2009. P. 404-419.

^๖ Punjaisri, K., & Wilson, A. The role of internal branding in the delivery of employee brand promise. **Journal of Brand Management**, 15(1), 2007. P. 57-70.

^๗ Sharma, N., & Kamalanabhan, T. **Internal corporate communication and its impact on internal branding: Perception of Indian public sector employees.** Corporate Communications: An International Journal, 17(3), 2012. P. 300-322.

^๘ Tosti, D. T., & Stotz, R. D. **Building your brand from the inside out.** Marketing Management, 10(2), 2001. p. 28-33.

^๙ Wyatt, W. **Effective communication: a leading indicator of financial performance – 2005/2006 Communication ROI Study™.** Retrieved 20 June, 2012, from. 2006.

การตลาดในองค์กรที่ตนรับผิดชอบ และเมื่อแต่ละองค์กรธุรกิจในประเทศไทยสามารถพัฒนาความสามารถในการแข่งขันและสร้างมูลค่าได้เพิ่มขึ้น ก็จะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของ ประเทศไทยในภาพรวม ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของนโยบายเศรษฐกิจ Thailand 4.0 ของรัฐบาลนั่นเอง บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อจะนำเสนอภาพรวมของ “การสื่อสารองค์กร (Corporate Communication)” ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ การสื่อสารผ่านผู้บริหาร (Management Communication), การสื่อสารภายในองค์กร (Organizational Communication) และการสื่อสารการตลาด (Marketing Communication) เพื่อเป็นประโยชน์แก่นักการตลาดในการนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการตลาดสินค้า และบริการต่อไป นอกจากนี้บทความนี้ต้องการเป็นจุดเริ่มต้นในการจุดประกายให้นักวิชาการทางการตลาดศึกษาวิจัย เกี่ยวกับ “การสื่อสารองค์กร (Corporate Communication)” เพื่อ “การสร้างแบรนด์ (Branding)” ในบริบทองค์กรธุรกิจที่แตกต่างกันในประเทศไทยต่อไปด้วย

ความจำเป็นต่อการสื่อสารขององค์กร

การสื่อสารขององค์กร (organizational communication) คือ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความรู้ในหมู่สมาชิกขององค์กรเพื่อให้บรรลุประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร การสื่อสารขององค์กรมีหลายระดับ ได้แก่ ระดับปัจเจกบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์กร ดังนั้น องค์กรจึงจำเป็นต้องมีการสื่อสารด้วยเหตุผลหลายประการ สรุปได้ดังนี้

๑. ลักษณะขององค์กร ในปัจจุบันทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นลักษณะใดก็ตาม ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขัน ทำให้องค์กรต้องพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ซึ่งองค์กรต้องมีสายใยของการสื่อสาร (communication network) ที่ทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากองค์กรต้องการความได้เปรียบในเชิงแข่งขันจำเป็นจะต้องใช้กลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนของการสื่อสาร กล่าวคือ

๑.๑ ขั้นการได้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ โดยการสังเกตสภาพการแข่งขันภายนอก ศึกษาเงื่อนไขต่าง ๆ วิเคราะห์กลยุทธ์ของคู่แข่ง และเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารทั้งหมดให้อยู่ในสภาพพร้อมที่จะถูกถ่ายทอดออกไป

๑.๒ ขั้นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร มีการส่งข้อมูลข่าวสารไปยังบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

๒. วัฒนธรรมขององค์กรทุกองค์กรจะต้องมีวัฒนธรรมของตนเอง วัฒนธรรมประกอบด้วยบรรทัดฐานทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และปรัชญาขององค์กร วัฒนธรรมที่แตกต่างกันย่อมมีการสื่อสารที่แตกต่างกันด้วย ตัวอย่างเช่นองค์กรที่มีวัฒนธรรมเน้นทำงานหนักและลงทุนมาก ต้องการการทำงานเป็นทีมและหวังผลระยะสั้นให้ความสำคัญกับตัวบุคคลและลูกค้า การสื่อสารที่เกิดขึ้นในองค์กรจะมีลักษณะที่ทุกคนมีความสัมพันธ์กันไม่มีใครเป็นผู้บังคับบัญชา ดังนั้น การเลือกใช้การสื่อสารที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมของแต่ละองค์กรจึงมีความสำคัญและส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรด้วย

๓. ระดับและเป้าหมายขององค์กร องค์กรแบ่งระดับของการบริหารออกเป็น ๓ระดับ ได้แก่ ระดับสูงซึ่งสนใจในเรื่องการพัฒนา วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก และจัดทำกลยุทธ์ขององค์กร ระดับกลางจะ

เกี่ยวข้องกับหรือนโยบายและคำสั่งของฝ่ายบริหารระดับสูงไปปฏิบัติ และระดับล่างจะปฏิบัติงานเกี่ยวกับการผลิตและการบริการขององค์กร ดังนั้น การที่องค์กรมีระดับและเป้าหมายขององค์กรที่แตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องใช้การสื่อสารที่แตกต่างกัน

๔. ขนาดขององค์กร เมื่อองค์กรมีขนาดเล็ก ผู้บริหารสามารถสื่อสารได้โดยตรงกับผู้อื่น ผู้ส่งและผู้รับข้อมูลข่าวสารสามารถใช้ช่องทางการสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการ แต่เมื่อองค์กรเจริญเติบโตขึ้น และผู้บริหารมีความต้องการข้อมูลข่าวสารในการบริหารและการตัดสินใจมากขึ้นจำเป็นต้องใช้ช่องทางการสื่อสารอย่างเป็นทางการเนื่องจากผู้บริหารมีภาระหน้าที่มาก จึงต้องใช้กฎเกณฑ์ นโยบาย และระเบียบปฏิบัติเป็นเครื่องมือของการติดต่อสื่อสารอย่างเป็นทางการ

๕. ความต้องการเป็นอิสระ ผู้บริหารและบุคลากรในองค์กรล้วนมีความต้องการส่วนบุคคลที่จะสื่อสารกับสมาชิกคนอื่น ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการส่วนตน เช่น ความเจริญก้าวหน้า และความต้องการเป็นอิสระ เป็นต้น

คุณภาพของชีวิตในงาน บุคลากรทุกคนในองค์กรต้องการมีคุณภาพของชีวิตในงาน (quality of work life) มีหลายแนวทางที่นำมาใช้เพื่อปรับปรุงคุณภาพของชีวิตในงาน เช่น สิ่งย้อนกลับเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของตน การปฏิบัติงานที่มีโอกาสสื่อสารกับผู้อื่น และการส่งเสริมให้มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรอย่างไม่เป็นทางการ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การบริหารจัดการภายในองค์กรจำเป็นต้องมีการสื่อสารด้วยเหตุผลหลายประการ ได้แก่ ลักษณะขององค์กร วัฒนธรรมขององค์กร ระดับและเป้าหมายขององค์กร ขนาดขององค์กร ความต้องการเป็นอิสระของบุคลากร และคุณภาพของชีวิตในการทำงานของบุคลากร ดังนั้น ผู้บริหารในฐานะผู้นำขององค์กรและเป็นศูนย์กลางของการสื่อสารภายในองค์กร จำเป็นต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาเพื่อให้การสื่อสารภายในองค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับบริบทขององค์กร และนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้เป็นผลสำเร็จ

การกำหนดกลยุทธ์สื่อสารสามารถกำหนดกลยุทธ์ได้มากกว่าหนึ่งกลยุทธ์ ดังตัวอย่างนี้

๑. กลยุทธ์การสื่อสารระดับชาติ ระดับภูมิภาค และกลยุทธ์เฉพาะท้องถิ่น (National, Regional and Local Strategies) กลยุทธ์ดังกล่าวจะช่วยให้กิจการตัดสินใจว่าจะใช้กลยุทธ์ระดับต่าง ๆ หรือจะใช้กลยุทธ์แบบผสมผสานระหว่างระดับชาติกับระดับท้องถิ่น

ตัวอย่าง : พัฒนากลยุทธ์หลักจากการขยายตัวของธุรกิจองค์กรที่จะแข่งขันในระดับชาติ และสนับสนุนด้วยเครื่องมือ และช่องทางการสื่อสารที่มีความชัดเจนสำหรับการดำเนินการเพื่อเผยแพร่สื่อ และรูปแบบที่มีความเป็นสากล

๒. กลยุทธ์เพื่อสื่อสารกับเป้าหมาย (Communication Target Strategies) จากการที่มีการกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจน ทั้งกลุ่มเป้าหมายหลัก และกลุ่มเป้าหมายรอง เราต้องมีการพิจารณาว่าจะเข้าถึงการรับรู้ของเป้าหมายเหล่านี้ได้อย่างไร

ตัวอย่าง : มุ่งไปที่กลุ่มเป้าหมายหลัก โดยเสนอด้วยข้อมูลที่มีประสิทธิภาพตรงกับความสนใจผ่านสื่อต่าง ๆ ที่ครบวงจรหรือการเจาะลึกไปยังแต่ละกลุ่ม

๓. กลยุทธ์ตราयीหือ (Branding strategies) ธุรกิจจะต้องทำการตัดสินใจเกี่ยวกับชื่อยี่ห้อ ตราयीหือเอกลักษณ์ หรือตัวบ่งชี้ถึงสินค้า มีลักษณะที่โดดเด่น จำได้ง่าย และติดตลาด

ตัวอย่าง : ให้พัฒนาตราयीหือสินค้า โดยตราयीหือดังกล่าวจะต้องสะท้อนคุณภาพที่เหนือกว่า ดีกว่า และความชัดเจนที่แตกต่างจาก Brand อื่น ๆ

๔. กลยุทธ์การส่งเสริม (Promotion strategies) กลยุทธ์การส่งเสริมจะต้องประสานกับแผนโดยรวม และควรกำหนดแผนการส่งเสริมที่เฉพาะเจาะจง

ตัวอย่าง : ใช้กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดให้เกิดผลประโยชน์กับผู้บริโภคเพื่อให้เกิดการสนับสนุนตราสินค้าใช้กลยุทธ์การสื่อสาร และส่งเสริมการตลาดให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดเพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดี และกระตุ้นด้วยการบริโภค หรือการมีส่วนร่วม

๕. กลยุทธ์ข่าวสารโดยการโฆษณาประชาสัมพันธ์ (PR/Advertising, Message Strategies) ต้องเน้นที่จะส่งข่าวสารเพื่อประชาสัมพันธ์ไปยังผู้บริโภค และวิธีการโฆษณาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

ตัวอย่าง : ใช้การสื่อสารเพื่อสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรเพื่อหวังผลในระยะยาว และสร้างความผูกพันต่อตราयीหือสินค้า (Brand Loyalty)

เน้นการใช้โฆษณาเพื่อการส่งเสริมการขายสินค้าสำหรับยอดขายช่วงสั้น ๆ หรือเพื่อการรณรงค์กระตุ้นให้กระทำการใดสิ่งหนึ่งใช้การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเชื่อถือ และสร้างสัมพันธภาพในระยะยาว

๖. กลยุทธ์การใช้สื่อ (Media Strategies) การเลือกสื่อมีความสำคัญยิ่ง เพราะจะเป็นทิศทางในการกำหนดกลยุทธ์อื่น ๆ ให้มีความสอดคล้องกันทั้งกับเนื้อหา ช่องทาง และการขยายผล

ตัวอย่าง : การใช้สื่อและช่องทางใหม่ ๆ เพื่อสร้างความตระหนักในตราयीหือ (Awareness) และทราบข่าวสารต่าง ๆ

๗. กลยุทธ์การบริหาร และการจัดการงานมหกรรมต่าง ๆ (Merchandising Strategies) กลยุทธ์นี้เป็นการกำหนดรูปแบบการจัดการของสถานที่ และจุดที่แสดงเพื่อสนับสนุนการรับรู้มากยิ่งขึ้น

ตัวอย่าง : สนับสนุนให้มีการเผยแพร่กิจกรรมขององค์กรในรูปแบบของการจัดแสดงในพื้นที่ต่าง ๆ เช่นการจัดนิทรรศการ การเข้าร่วมในมหกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการรับรู้ข้อมูล องค์กรและการเข้าถึงผู้บริโภคโดยตรง

๘. กลยุทธ์การให้ข่าวสาร และสื่อมวลชนสัมพันธ์ (Publicity/Media Relation) ต้องพิจารณาว่าสื่อข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์มีความจำเป็นต่อกิจการขององค์กร เป็นเรื่องจำเป็นควรกำหนดกลยุทธ์ในแผนด้วย

ตัวอย่าง : การร่วมมือกับสื่อบางสื่อเพื่อจัดการด้านข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง นำเสนอให้เห็นอยู่เสมอ แต่เสนออย่างมีสาระมีเทคนิค มีกลยุทธ์ มีความแปลกใหม่ น่าตื่นตา ดึงดูดใจ และน่าสนใจติดตาม

การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสื่อมวลชน ด้วยความจริงใจ การประสานงานกันอย่างสม่ำเสมอเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ ซึ่งต้องมีการตรวจสอบทัศนคติ และความเข้าใจอันดีระหว่างองค์กรกับสื่อมวลชนด้วย

๙. กลยุทธ์การใช้ฐานข้อมูลจากการวิจัย และพัฒนา (Research and Development) การทำวิจัยและพัฒนาจัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความสำเร็จทางธุรกิจขององค์กร ถ้ากำหนดว่าจะมีการวิจัยและพัฒนา ต้องทราบว่าจะทำการวิจัยและทดสอบอะไรบ้าง เช่นภาพลักษณ์เดิม ภาพลักษณ์ใหม่ สินค้า บริการ บรรจุภัณฑ์ ทัศนคติของลูกค้า

เป็นต้น

ตัวอย่าง : กำหนดโปรแกรมการทดสอบเพื่อการพัฒนาภาพลักษณ์หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากการจัดงานแสดงสินค้าในห้างสรรพสินค้า หรือสถานที่สำคัญ ๆ ที่มีผู้คนจำนวนมาก เพื่อสอบถามความรู้สึกผู้บริโภค ซึ่งการนำเสนอโปรแกรมทดสอบนี้ จะเห็นกรณีขององค์กรทั้งขนาดเล็ก และใหญ่ แม้กระทั่งเครื่องสำอางที่สามารถทดสอบได้ง่าย และรวดเร็วในการนำเสนอให้เห็นผลในทันทีทันใด หรือในระยะเวลาไม่นาน เพราะคนจะเบื่อเร็ว หากต้องใช้เวลาในการให้ข้อมูลด้วยเวลาที่ยาวนานเกินไป

ส่วนสื่อสารองค์กรดำเนินงานด้านการสื่อสารข้อมูลของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนนโยบาย ภารกิจ และการดำเนินกิจกรรมของมหาวิทยาลัย ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ส่งเสริมและสร้างชื่อเสียง รวมทั้งภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่มหาวิทยาลัย เสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างมหาวิทยาลัยกับประชาคมและความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างผู้บริหารกับประชาคมภายใน ตลอดจนประสานงานร่วมกับหน่วยงานของรัฐและเอกชน และดำเนินกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ส่วนสื่อสารองค์กรดำเนินการภายใต้ภารกิจในการเป็นสื่อกลางเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูล / ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวและผลงานของมหาวิทยาลัย ผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ เพื่อให้มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์เป็นที่รู้จัก เข้าใจ มีทัศนคติและภาพลักษณ์ที่ดี เกิดความเชื่อถือจากสังคมภายนอกมหาวิทยาลัย สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ อันจะนำมาซึ่งความสนับสนุนกิจการของมหาวิทยาลัย เสนอข่าวสาร/ข้อมูลต่อประชาคมภายใน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ความรัก ความศรัทธา ภาคภูมิใจ และผูกพันต่อมหาวิทยาลัย ตลอดจนสำรวจความคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำมาพัฒนามหาวิทยาลัย และดำเนินการสื่อสารเพื่อแก้ไขปัญหาความเข้าใจผิดอันอาจก่อให้เกิดผลเสียหายต่อมหาวิทยาลัย

วิสัยทัศน์งานสื่อสารองค์กร

เพื่อให้การดำเนินงานสื่อสารองค์กรสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยที่ได้วางไว้ ส่วนสื่อสารองค์กรจึงได้นำมาเป็นแนวทางในการกำหนดวิสัยทัศน์งานสื่อสารองค์กร คือ “สังคมชื่นชม มั่นใจวลัยลักษณ์ คนวลัยลักษณ์ ภูมิใจในองค์กร”

นโยบายการสื่อสารองค์กร

มหาวิทยาลัยกำหนดแนวทางการสื่อสารองค์กร เน้นการสื่อสารมหาวิทยาลัยเชิงรุก ที่มุ่งเป้าหมาย เพื่อให้ผลงานของมหาวิทยาลัยเป็นที่ประจักษ์ในระดับประเทศ พร้อมทั้งการสื่อสารให้บุคลากรในมหาวิทยาลัย มีจิตสำนึกเดียวกัน เพื่อสะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ในภาพรวมของมหาวิทยาลัยร่วมกัน โดยเชื่อมโยงไปยังกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เช่น นักเรียนระดับมัธยมศึกษา ผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน / อาจารย์แนะแนว ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และบุคลากร/นักศึกษาของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ประชาชนทั่วไป เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังได้นำนโยบายที่ได้รับจาก ศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ อารังธัญวงศ์ อธิการบดี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มาใช้เป็นแนวทางดำเนินกลยุทธ์การสื่อสารองค์กร

กลยุทธ์การสื่อสาร

ใช้การสื่อสารเป็นกระบวนการและเครื่องมือ ดังนี้

๑. ใช้สื่อแบบบูรณาการ ทั้งสื่อมวลชน (วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร/วารสาร) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (เว็บไซต์ แบนเนอร์ วิดิทัศน์ ฯลฯ) (Social Media (Facebook, Twitter, Youtube, Line) Walailak Channel (สื่อโทรทัศน์ออนไลน์) สื่อนิทรรศการ สื่อสิ่งพิมพ์ของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (เอกสาร เล่ม แผ่นพับ จดหมายข่าว ฯลฯ) สื่อเฉพาะกิจ (โปสเตอร์ ป้ายผ้า บิลบอร์ด สปอตวิทยุ ฯลฯ)

๒. เน้นการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับประชาคมภายในเพื่อเป็นสื่อกลางในการสื่อสารกับประชาคมภายนอก

๓. เน้นสร้างความสัมพันธ์อันดีกับสื่อมวลชนทั้งส่วนกลางและภูมิภาค รวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมของสื่อมวลชนในกิจกรรมที่มหาวิทยาลัยดำเนินการ

๔. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานเอกชนและรัฐบาลทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคใต้ สื่อมวลชน และชุมชนท้องถิ่น ในการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายของการประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย

๑. กลุ่มเป้าหมายภายนอก ได้แก่ สื่อมวลชน นักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์/ครูแนะแนว สถาบันอุดมศึกษา ชุมชนท้องถิ่น หน่วยงาน/เครือข่ายภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย และประชาชนทั่วไป

๒. กลุ่มเป้าหมายภายใน ได้แก่ คณะกรรมการสภามหาวิทยาลัย คณะกรรมการชุดต่าง ๆ ในสภามหาวิทยาลัย บุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เป็นต้น

การสื่อสารองค์กร (Corporate Communication)

ผู้เชี่ยวชาญการสื่อสารองค์กรระดับโลก ได้กล่าวสรุปบทบาทหน้าที่ของ “การสื่อสารองค์กร (Corporate Communication)” ไว้ 2 หน้าที่ คือ

เป็น “หน้าต่าง (Widow)” หมายถึง การสื่อสารองค์กร (Corporate Communication) ทำหน้าที่สื่อสารนโยบายและเป้าหมายขององค์กรไปยังผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กร ทั้งภายในและภายนอก องค์กร เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้น

เป็น “กระจก (Mirror)” หมายถึง การสื่อสารองค์กร (Corporate Communication) ทำหน้าที่ตรวจสอบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการสื่อสาร ว่าเป็นไปตามที่คาดหวังไว้หรือไม่

ดังนั้น โดยสรุป “การสื่อสารองค์กร (Corporate Communication)” หมายถึง การสื่อสารนโยบาย และ เป้าหมายขององค์กรไปยังผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้น ตลอดจนจนถึงการตรวจสอบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารนั้น ว่าเป็นไปตามที่ คาดหมายไว้หรือไม่

องค์ประกอบของการสื่อสารองค์กร

จากหน้าที่ของการสื่อสารองค์กร ที่เป็นทั้ง “หน้าต่าง (Widow)” และ “กระจก (Mirror)” ขององค์กร ทำให้มี การแบ่งองค์ประกอบของการสื่อสารองค์กรออกเป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่

การสื่อสารผ่านผู้บริหาร (Management Communication) หมายถึง การสื่อสารสองทางไปยังบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรทั้งภายในและภายนอก โดยผ่านผู้บริหาร เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของพนักงานภายในองค์กร คำว่า “ผู้บริหาร” หมายถึง บุคคลในองค์กรที่มีอำนาจบังคับบัญชาบุคคลอื่นในองค์กร และสามารถเข้าถึงทรัพยากรขององค์กรที่มีอยู่ได้

การสื่อสารภายในองค์กร (Organizational Communication) หมายถึง การสื่อสารไปยังกลุ่มบุคคลภายในองค์กร โดยใช้เครื่องมือการสื่อสารต่าง ๆ การสื่อสารภายในองค์กรนั้น จะมุ่งเน้นสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายเฉพาะภายในองค์กร โดยมุ่งหวังในเรื่องการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของกลุ่มพนักงานภายในองค์กร^{๑๐}

การสื่อสารการตลาด (Marketing Communication) หมายถึง การสื่อสารไปยังผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายขององค์กร โดยเป็นได้ทั้งการสื่อสารเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เพื่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย ที่เกี่ยวข้องกับสินค้าและบริการที่องค์กร นำเสนอ

การผสมผสานองค์ประกอบของการสื่อสารองค์กรเป็นหนึ่งเดียว

จากการศึกษาของ พบว่า หัวใจสำคัญของความสำเร็จของการสื่อสารองค์กร คือ การ ผสมผสานองค์ประกอบการสื่อสารทั้ง ๓ ส่วน (Management Communication, Organizational Communication และ Marketing Communication) เข้าด้วยกันให้เป็นหนึ่งเดียว เนื่องจากการผสมผสาน องค์ประกอบทั้งสามจะส่งผลให้เกิดสมดุลระหว่าง “การสร้างแบรนด์ภายนอกองค์กร (External Branding)” โดยการสื่อสารผ่านองค์ประกอบ Marketing Communication และ “การสร้างแบรนด์ภายในองค์กร (Internal Branding)” โดยการสื่อสารผ่านองค์ประกอบ Management Communication และ Organizational Communication

^{๑๐} Riel, C. v. *Principles of corporate communication*. Hemel Hempstead, Prentice-Hall. 1995.

การใช้“การสื่อสารการตลาด (Marketing Communication)” นั้นจะใช้ผ่านเครื่องมือในการสื่อสารการตลาด หรือ “ส่วนประสมการสื่อสารการตลาด (Marketing Communication Mix)” ได้แก่

การโฆษณา หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเสนอข่าวสาร ให้กลุ่มคน โดยมีใช้การส่งบุคคลเข้าไปติดต่อ และเป็นกิจกรรมที่ผู้โฆษณา ต้องการส่งข่าวสารไปสู่ตลาดที่กำหนดไว้ ผ่านสื่อ โดยผู้โฆษณาเป็นผู้จ่ายค่าใช้จ่าย

การส่งเสริมการขาย หมายถึง กิจกรรมทางการตลาดที่กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายทำการตัดสินใจซื้อสินค้า หรือบริการในเวลาที่สูง โดยมีการกำหนดช่วยระยะเวลาของรายการไว้อย่างแน่นอน

การประชาสัมพันธ์ หมายถึง เครื่องมือการสื่อสารการตลาดที่มุ่งสร้างภาพพจน์และทัศนคติที่ดีขององค์กร ผลิตภัณฑ์และตราหัตถ์ต่อผู้บริโภค สื่อมวลชน สาธารณชน หน่วยงานภาครัฐ และกลุ่ม มวลชนอื่น ๆ

การตลาดทางตรง หมายถึง การสื่อสารทางที่สื่อตรงไปยังกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเป็นรายบุคคล โดยมีช่องทางการสื่อสารที่กลุ่มเป้าหมายสามารถติดต่อสื่อสารกลับมาได้

การตลาดเหตุการณ์พิเศษ หมายถึง การจัดกิจกรรมทางการตลาดให้สอดคล้องกับสถานการณ์พิเศษ หรือสร้างกิจกรรมทางการตลาดที่เป็นเหตุการณ์พิเศษ อยู่ในความสนใจของคนส่วนใหญ่

ดังนั้น การสื่อสารการตลาดจึงเป็นรูปแบบการสื่อสารองค์กรที่ใช้งบประมาณมากที่สุด เนื่องจากเกี่ยวข้องกับโดยตรง กับผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก การใช้ “การสื่อสารภายในองค์กร (Organizational Communication)” มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลภายในองค์กร ซึ่งจากการศึกษาของ พบว่า การ สื่อสารภายในองค์กร มีบทบาทหน้าที่ % ประการต่อกลุ่มพนักงานภายในองค์กร ได้แก่

บทบาทในการควบคุมเพื่อให้พนักงานทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (To regulate)

บทบาทในการจูงใจเพื่อให้พนักงานปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย (To persuade)

บทบาทในการแจ้งข่าวสารขององค์กรเพื่อให้พนักงานทั้งหมดทราบ (To inform)

บทบาทในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันของพนักงานภายในองค์กร (To integrate)

เครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารภายในองค์กร ได้แก่

การประชาสัมพันธ์ (Public relations) หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น ระหว่างผู้บริหารและพนักงานภายในองค์กร ระหว่างพนักงานภายในองค์กรด้วยกันเอง และระหว่างองค์กรกับ กลุ่มหรือบุคคลภายนอกองค์กร นั้นหมายความว่า การประชาสัมพันธ์มุ่งเน้นการสื่อสารเพื่อสร้าง ความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มหรือบุคคล ที่มีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของเป้าหมายที่องค์กร ตั้งใจจะบรรลุ

การส่งเสริมกิจกรรมสาธารณะ (Public affairs) หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สำคัญของกลุ่มหรือบุคคลภายในองค์กร เช่น กิจกรรมส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ งานเกษียณอายุการทำงาน การ ให้ทุนการศึกษาบุตรหลานพนักงาน เป็นต้น

การสื่อสารด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental communication) หมายถึง การแสดงให้กลุ่มพนักงาน ภายในองค์กรเห็นถึงความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นประเด็นทางสังคมที่สำคัญในทุก

ภาค ส่วนเศรษฐกิจของประเทศ เช่น การขอความร่วมมือในการประหยัดพลังงานไฟฟ้า การโฆษณาจัดแยกประเภทขยะในโรงงานการผลิต การประกวดหน่วยงานประหยัดพลังงาน เป็นต้น

นักลงทุนสัมพันธ์ (Investor relations) หมายถึง การสื่อสารกิจกรรมทางการตลาดของบริษัท และสถานภาพทางการเงิน ต่อผู้ถือหุ้นหรือผู้ที่คาดว่าจะเป็นผู้ถือหุ้นขององค์กร เพื่อแสดงถึงศักยภาพในการดำเนินงานและความมั่นคงทางการเงินขององค์กร

การสื่อสารการตลาดสำหรับตำแหน่งงานในองค์กร (Labor market communication) หมายถึง การสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งงานขององค์กร เพื่อให้สนใจเข้ามาทำงานกับองค์กร

การโฆษณาองค์กร (Corporate advertising) หมายถึง การสื่อสารไปยังกลุ่มพนักงานโดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความรู้ และความรู้สึกที่ดีกับองค์กร เป็นที่มาของภาพพจน์ที่ดีขององค์กรในสายตาของ พนักงานนั่นเอง

การพัฒนาระบบการสื่อสารภายในองค์กร (Internal communication systems) หมายถึง การพัฒนา ระบบการสื่อสารภายในองค์กร ทั้งการสื่อสารระหว่างบุคคลและระหว่างหน่วยงาน ที่มีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องสายการบังคับบัญชาและสถานที่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการสื่อสาร การใช้ “การสื่อสารผ่านผู้บริหาร (Management Communication)” ผู้บริหารมีบทบาทที่ทำให้เป้าหมายของ องค์กรบรรลุผลสำเร็จโดยการมอบหมายงานให้บุคคลอื่นทำ ดังนั้นบทบาทของผู้บริหารจึงเกี่ยวข้องตั้งแต่ การวางแผน การจัดองค์กร การมอบหมายงาน การประสานงาน และการควบคุมประเมินผล จะเห็นว่าการทำหน้าที่ ของผู้บริหารให้ประสบผลสำเร็จนั้น ล้วนต้องอาศัยทักษะในการสื่อสารทั้งสิ้น เนื่องจากผู้บริหารต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายระดับ ทั้งผู้บังคับบัญชาที่อยู่เหนือกว่าและผู้ใต้บังคับบัญชาที่อยู่ต่ำกว่า ดังนั้นเทคนิคที่ใช้ในการ สื่อสารจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ด้วยเหตุนี้จึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนา ทักษะในการสื่อสารของผู้บริหาร

จากการศึกษาของ พบว่า การที่จะทำให้องค์ประกอบการสื่อสารทั้ง ๓ ส่วน (Management Communication, Organizational Communication และ Marketing Communication) ทำงานร่วมกันเป็นหนึ่งเดียวได้นั้น หัวใจสำคัญอยู่ที่การกำหนดสิ่งที่เป็นเป้าหมายร่วมกัน ซึ่ง Riel^{๑๑} เรียกว่า “Common starting points (CSPs)” โดย CSPs จะมีส่วนประกอบ ๓ ส่วนที่องค์กรจะต้องกำหนดก่อนท การสื่อสารองค์กร (Corporate Communication) ได้แก่

กลยุทธ์ระดับองค์กร (Corporate strategy) หรือ กลยุทธ์ระดับบริษัท หมายถึง การกำหนดทิศทางการดำเนินงานขององค์กรในอนาคต โดยมีเป้าหมายที่การเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน โดยกลยุทธ์ระดับองค์กรจะมุ่งตอบคำถามสำคัญ ได้แก่ ๐ องค์กรควรเน้นการเติบโต หรือรักษาเสถียรภาพ หรือตัดทอน องค์กรควรมุ่งเน้นการดำเนินงานภายในอุตสาหกรรมเดิมที่ทำอยู่ หรือควรพิจารณาขยายไปยัง อุตสาหกรรมอื่น ในกรณีที่องค์กรจะขยายตัว องค์กรควรขยายตัวจากภายในหรือจากภายนอกองค์กร

^{๑๑} Riel, C. v. *Principles of corporate communication*. Hemel Hempstead, Prentice-Hall. 1995.

อัตลักษณ์องค์กร (Corporate identity) หมายถึง รูปแบบที่เป็นอัตลักษณ์ขององค์กรหรือแบรนด์สินค้า โดยถูกออกแบบมาให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายของธุรกิจ หรือสอดคล้องกับเป้าหมายของธุรกิจที่ได้วางไว้ โดยอัตลักษณ์องค์กรสามารถเป็นได้ทั้งภาพลักษณ์ ความคิด พฤติกรรม รูปแบบของแบรนด์ และ การใช้เครื่องหมายการค้า ซึ่งส่งผลให้ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายเกิดการจดจำ และสินค้าและบริการของ องค์กรเกิดความโดดเด่นกว่าคู่แข่งในตลาด

จากความหมาย ดังกล่าวข้างต้น อัตลักษณ์องค์กร (Corporate identity) สามารถสื่อสารออกมาได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ การสร้างอัตลักษณ์ผ่านภาพ (Visual Identity), การสร้างอัตลักษณ์ผ่านทางพฤติกรรม (Behavioral Identity) และการสร้างอัตลักษณ์ผ่านการพูด (Verbal Identity)

ภาพลักษณ์ขององค์กร (Corporate image) หมายถึง ภาพรวมของประสบการณ์ ความรู้ และความรู้สึกที่ผู้บริโภคมีต่อองค์กร โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ขององค์กร ประกอบด้วย การ บริหาร หรือการจัดการขององค์กรแห่งนั้น สินค้าและบริการที่องค์กรนำเสนอ การกระทำหรือพฤติกรรม ขององค์กร ตลอดจนทัศนคติและพฤติกรรมของพนักงานภายในองค์กรที่แสดงออกมามีด้วย ดังนั้น “Common starting points (CSPs)” ที่ประกอบไปด้วย Corporate strategy, Corporate identity และ Corporate image จึงเป็นตัวกำหนดทิศทางในการสื่อสารองค์กร (Corporate communication) ในทั้ง ๓ รูปแบบ คือ Management Communication, Organizational Communication และ Marketing Communication นั่นเอง

ข้อเสนอแนะในการการนำการสื่อสารองค์กร (Corporate communication) ไปใช้ในทางปฏิบัติ เนื่องจากความสำเร็จของการสื่อสารองค์กร ต้องมีการผสมผสาน ๓ รูปแบบการสื่อสาร (Management Communication, Organizational Communication และ Marketing Communication) เข้าเป็น หนึ่งเดียว

ดังนั้น เมื่อมีการสื่อสารการตลาด (Marketing Communication) ไปยังผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะในเรื่อง “พันธะสัญญาของแบรนด์ (Brand promise)” ที่องค์กรมีต่อผู้บริโภค ผู้บริหารใน องค์กร ในภาคส่วนต่าง ๆ แม้จะเป็นหน่วยงานที่ไม่ต้องพบปะกับลูกค้าโดยตรง เช่น ฝ่ายบัญชี ฝ่ายการ ผลิต ฝ่ายซ่อม บำรุง เป็นต้น ก็มีหน้าที่ที่จะต้องถ่ายทอด “พันธะสัญญาของแบรนด์ (Brand promise)” ดังกล่าวให้ ผู้ได้บังคับบัญชารับทราบด้วยเช่นกัน เพื่อให้พนักงานทั้งองค์กรตระหนักร่วมกันในพันธ ะสัญญาที่องค์กรมีต่อลูกค้า และร่วมมือร่วมใจทำให้พันธะสัญญาที่มีต่อลูกค้าเป็นจริง ซึ่งจะส่งผลต่อ ความพอใจในสินค้าและบริการ ของลูกค้า เกิดการกลับมาซื้อสินค้าและบริการซ้ำ ส่งผลให้องค์กรได้มาซึ่งลูกค้าที่มีความจงรักภักดีต่อแบรนด์ ขององค์กร

ในการกำหนด “Common starting points (CSPs)” โดยเฉพาะในส่วนของ “กลยุทธ์ระดับองค์กร (Corporate strategy)” ก่อนที่จะมีการวางแผนการสื่อสารองค์กรนั้น จากการศึกษาของ Riel^{๑๒} พบว่า องค์กรที่มีการวางแผนกลยุทธ์ระดับองค์กรที่ให้ความสำคัญกับผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ (Customer

^{๑๒} Riel, C. v. *Principles of corporate communication*. Hemel Hempstead, Prentice-Hall. 1995.

oriented) จะส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการสื่อสารองค์กร และส่งผลให้แบรนด์ขององค์กรมีความแตกต่างจากคู่แข่ง เป็นที่มาของการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในระยะยาว

การนำการสื่อสารการตลาด (Marketing Communication) ไปปฏิบัติโดยผ่านเครื่องมือการสื่อสารการตลาดที่สำคัญ ได้แก่ การโฆษณา การส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ การตลาดทางตรง และการตลาดเหตุการณ์พิเศษนั้น เพื่อให้เกิดการผสมผสานกับการสื่อสารองค์กรอีก 2 รูปแบบ คือ Management Communication และ Organizational Communication นักการตลาดพึงต้องให้ความสำคัญกับการนำทฤษฎี “การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communication or IMC)” มาปรับใช้ โดย IMC เป็นหลักการใช้เครื่องมือการสื่อสารการตลาดร่วมกัน เพื่อสร้างให้เกิดผลกระทบทางการสื่อสารที่มีเป้าหมายร่วมกัน นั่นหมายความว่า นักการตลาดจะต้องใช้เครื่องมือการสื่อสารการตลาด โดยมีเป้าหมายเดียวกับ Management Communication และ Organizational Communication นั่นเอง ประโยชน์สำคัญของการนำ IMC มาใช้ในการสื่อสารองค์กร ประกอบด้วย เกิดการสร้างสรรคที่เป็นหนึ่งเดียว, มีความคงที่และสม่ำเสมอในเนื้อหา, สามารถใช้เครื่องมือการสื่อสารการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ, สามารถใช้สื่อต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น, ทำให้เกิดความแม่นยำและถูกต้อง มากขึ้น, เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน, ประหยัดค่าใช้จ่าย และ มีความสัมพันธ์ที่ดี ในการทำงาน ในส่วนของการสื่อสารภายในองค์กร (Organizational Communication) จากการศึกษาของ พบว่า การนำเอาระบบเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ (Information and Communication Technology (ICT)) มาปรับใช้ในการสื่อสารภายในองค์กร เช่น E-mailing, Home banking, Video conferencing on PCs, Voicemail, Text messaging, และ การเชื่อมโยง คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลของพนักงานเข้าด้วยกัน เป็นต้น จะช่วยสนับสนุนให้การสื่อสารภายในองค์กรมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อเนื่องมาถึงประสิทธิภาพในการสื่อสารองค์กรในภาพรวมด้วย

ในส่วนของการสื่อสารผ่านผู้บริหาร (Management Communication) นั้น จากการศึกษาของ พบว่า พฤติกรรมของผู้บริหารในการสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาส่งผลเป็นอย่างมาก ต่อทัศนคติและพฤติกรรมของพนักงาน ซึ่งนั่นหมายความว่า จะส่งผลต่อเป้าหมายของการสื่อสารองค์กร ด้วยเช่นกัน จากการศึกษาของ พฤติกรรมในการสื่อสารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อทัศนคติและ พฤติกรรมที่ดีของพนักงาน ได้แก่ การสื่อสารแบบสองทางระหว่างผู้บริหารกับพนักงาน, การมีอารมณ์ ชื่นของผู้บริหาร, การที่ผู้บริหารแสดงความห่วงใยในชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวของพนักงาน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังสนับสนุนให้องค์กรมีการพัฒนาทักษะในการสื่อสารของผู้บริหาร ในทุกระดับขององค์กร ทั้งทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน เพราะจะส่งผลดีในการบรรลุเป้าหมายในการสื่อสารองค์กรในระยะยาว

บทสรุป

การสื่อสารองค์กร (Corporate communication) ที่ประกอบด้วย ๓ รูปแบบ คือ Management Communication, Organizational Communication และ Marketing Communication สามารถช่วยให้การสื่อสารขององค์กรครอบคลุมถึงบุคคลที่อยู่ภายนอกและภายในองค์กร เมื่อนำมาปรับในการสร้างแบรนด์

ทางการตลาด (Branding) ก็จะทำให้องค์กรสามารถสร้างความสมดุลระหว่าง การสร้างแบรนด์ภายนอก (External branding) ที่มุ่งเน้นไปยังผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายภายนอกองค์กร และการสร้างแบรนด์ภายใน (Internal branding) ที่มุ่งเน้นไปยังพนักงานภายในองค์กร เพื่อให้พนักงานสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันผ่าน การบริการไปยังลูกค้า ซึ่งการสร้างแบรนด์ภายในนี้เอง คือ นวัตกรรมใหม่ที่นักการตลาดในปัจจุบันให้ความสำคัญ และเป็นนวัตกรรมที่สามารถนำมาใช้พัฒนาองค์กรธุรกิจในประเทศไทยตามนโยบาย Thailand 4.0 ของรัฐบาล ได้ อย่างไรก็ตามการที่จะทำให้การสื่อสารองค์กร (Corporate communication) มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการรูปแบบการสื่อสารทั้ง 3 รูปแบบเข้าด้วยกันเป็นหนึ่งเดียว โดย จะต้องมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันที่เรียกว่า “Common starting points (CSPs)” ซึ่งประกอบไปด้วย ๓ส่วนสำคัญ ได้แก่ Corporate strategy, Corporate identity และ Corporate image ซึ่งเป็นสิ่งที่นักการตลาดต้องกำหนดไว้ก่อนวางแผนการสื่อสารองค์กร

แต่เมื่อมีการปรับไม่ใช่แค่ท่านผู้บริหารขององค์กรจะปรับเพียงคนเดียว องค์กรเดียวซะเมื่อไหร่ อย่าลืมว่าองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องข้องกับการดำเนินกิจการของท่านตั้งแต่ บุคคลากรในองค์กร ลูกค้า คู่ค้า พันธมิตร ซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียต้องมองไปในทิศทางเดียวกันกับท่านด้วย

ดังนั้น การสื่อสาร (Communication) ให้ทุกคนได้รับรู้ไปในทางเดียวกัน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะไม่ทำให้เกิดปัญหาในภายหน้าหลังจากได้ทำการสื่อสารออกไป ซึ่งทั้งนี้การวางแผนการสื่อสารจึงต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการทำ Transformation ด้วย มิเช่นนั้นอาจเกิดกระแสต่อต้านกลายเป็นเรื่องดราม่าในองค์กรและส่งผลกระทบต่อสังคมได้ดังกรณีที่เกิดขึ้นกับอุตสาหกรรมการเงินการธนาคารที่บางธนาคารประกาศปรับองค์กรครั้งใหญ่อันเป็นผลจากการพัฒนาบริการดิจิทัลส่งผลให้มีการเปลี่ยนรูปแบบการทำธุรกรรมทางการเงิน เปลี่ยนรูปแบบการให้บริการแบบ 24/7 ทุกที่ทุกเวลา

คำถามสำคัญคือไม่ต้องเปลี่ยนวัฒนธรรมหรือรูปแบบการทำงานของบุคลากรในองค์กรได้ไหม? ทำงานกันแบบเดิมมาเป็นสิบๆ ปี ทำไมต้องเปลี่ยน? สาเหตุที่ต้องเปลี่ยนก็มาจากสาเหตุหลักคือพฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนไป ชื่อของจับจ่ายผ่านทางออนไลน์ ร้านค้าปลีกออนไลน์เกิดขึ้นมากมายมีแอปฯ ให้ลูกค้าเข้าไปสั่งซื้อสินค้าหรือบริการล่วงหน้าแล้วถ้าธนาคารไม่ปรับการทำธุรกรรมออนไลน์แล้วจะเกิดอะไรขึ้น? เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ออกมาตลอดเวลากลายเป็นเครื่องมือสำหรับองค์กรธุรกิจในการสร้างความแตกต่างได้ก่อนคู่แข่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเริ่มใช้ก่อนคู่แข่ง

ดังนั้น จึงไม่แปลกที่เมื่อพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป การเปลี่ยนประสบการณ์ที่ลูกค้าได้รับและการเปลี่ยนในกระบวนการทำงานสู่ดิจิทัลมากขึ้น บางธุรกิจได้รับผลกระทบในเรื่องของ Face to Face Relation ระหว่างเจ้าหน้าที่ให้บริการจึงลดลง องค์กรจึงถูกบีบให้เปลี่ยนไปโดยปริยาย การลดจำนวนสาขาการให้บริการจึงเกิดขึ้น การลดจำนวนเจ้าหน้าที่ให้บริการจึงอยู่ในแผนการดำเนินธุรกิจ ผลกระทบจึงตกสู่พนักงาน ส่งผลต่อไปยังสังคมที่ต้องรองรับอัตราผู้ว่างงานที่กำลังจะเพิ่มขึ้น รัฐต้องแก้ปัญหาการว่างงาน จะเห็นได้ว่าการวางแผนการรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้นจึงเป็นเรื่องใหญ่ระดับชาติที่ต้องเตรียมการรองรับผลกระทบที่เกิดจาก Digital Transformation อย่างแน่นอน

เอกสารอ้างอิง

- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา “Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”. ๒๕๕๙.
- วิวัฒน์ รุ่งเรืองผล. **หลักการตลาด**, กรุงเทพฯ; มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสรี วงษ์มณฑา. **ครบเครื่องการตลาด**, กรุงเทพฯ; พัฒนาภาษา. ๒๕๕๕.
- พจน์ ใจชาญสุขกิจ. **การจัดการสื่อสารเชิงยุทธ์ (Communication Strategies Management)**. ๒๕๖๑.
- ส่วนงานสื่อสารองค์กร **นโยบาย และกลยุทธ์ส่วนสื่อสารองค์กร**, มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, ๒๕๖๑.
- Aberg L. **Theoretical model and praxis of total communications**, International Relations Review, 1990.
- Bakar, H. A., & Mustaffa, C. S. **Organizational communication in Malaysia organizations: Incorporating cultural values in communication scale**. Corporate Communications: An International Journal, 18(1), 2013.
- Belch G. E. & Belch M. A. **Advertising and promotion: An integrated marketing communications perspective**, Boston: McGraw-Hill. Bernstein, D. (1986), **Company Image & Reality. A Critique of Corporate Communications**, Holt, Rinehart and Winston, Eastbourne, UK. 2015.
- Blombäck, A., & Brunninge, O. **Corporate identity manifested through historical references**. Corporate Communications: An International Journal, 14(4), 2009.
- Burmann, C., & Zeplin, S. **Building brand commitment: A behavioural approach to internal brand management**, The Journal of Brand Management, 12(4), 2005.
- Cutlip S.M., A.H. Center and G.M. Broom. **Effective Public Relation**, Prentice Hall: Englewood Cliffs. 1994.
- Frank, A. D., & Brownell, J. **Organizational communication and behavior: communicating to improve performance**, 2+ 2. Harcourt School. 1989.
- Heskett, J. L., & Schlesinger, L. **Putting the service-profit chain to work**. Harvard Business Review, 72(2), 1994.
- Kanjanasilanon C. **Creating Customer Value and Satisfaction in Hotel Business**, Veridian E-Journal, 9(2) (May – August), 2016.
- Kotler P. **Marketing Management: Analysis, planning, implementation and control**, Prentice Hall: Englewood Cliffs. 2002.
- McKenna, E. F. **Business psychology and organisational behaviour: a student's handbook**: Psychology Press. 2000.

- Pincus J.D., A.P.R. Robert, A.P.R. Rayfield and J.N. DeBonis **Transforming CEOs into Chief Communication Officers**, *Public Relations Journal*, November. 1991.
- Punjaisri, K., & Wilson, A. The role of internal branding in the delivery of employee brand promise. *Journal of Brand Management*, 15(1), 2007.
- Riel, C. v. **Principles of corporate communication**. Hemel Hempstead, Prentice-Hall. 1995.
- Rothaermel F.T. **Strategic management**, McGraw-Hill, New York, NY. 2017.
- Sharma, N., & Kamalanabhan, T. **Internal corporate communication and its impact on internal branding: Perception of Indian public sector employees**. *Corporate Communications: An International Journal*, 17(3), 2012.
- Tosti, D. T., & Stotz, R. D. **Building your brand from the inside out**. *Marketing Management*, 10(2), 2001.
- Wyatt, W. **Effective communication: a leading indicator of financial performance – 2005/2006 Communication ROI Study™**. Retrieved 20 June, 2012, from. 2006.

ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม
อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
Leadership based on the principles of the four Brahmavihara
of Ban Sai Ngam village headman in Chok Na Sam Sub-district,
Prasat District, Surin Province.

พระวัชร วิสุทโธ/เสาวพงษ์¹

พระปลัดสุระ ญาณธโร/จันทิก ดร.²

นายเศรษฐพร หนูนชู³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

E-Mail : sakrarin2020@gmail.com

บทคัดย่อ

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ ๑) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ๒) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชากรที่อาศัยอยู่บ้านบ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีทั้งหมด ๕๔๑ คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยสูตรของทาร์โยยามาเน่ จำนวน ๒๓๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๑ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป คือค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์

ผลการศึกษารายพบ

๑) ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือ ($\bar{x} = ๔.๑๔$) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ด้านมูทิตา ($\bar{x} = ๔.๒๗$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านอุเบกขา ($\bar{x} = ๔.๑๕$) อยู่ในระดับมาก

¹ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์.

² คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์.

³ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์.

รองลงมาคือ ด้านกรุณา ($\bar{x} = 4.10$) อยู่ในระดับมาก และด้านที่น้อยที่สุดคือ เมตตา ($\bar{x} = 4.09$) อยู่ในระดับมาก

๒) ด้านปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม ควรมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เสียสละ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็วโปร่งใส ควรรับฟังปัญหาจากประชาชนและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน และควรมีมนุษยสัมพันธ์ต่อประชาชนในชุมชน

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, พรหมวิหาร ๔, ผู้ใหญ่บ้าน

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the leadership based on the principles of the four Brahmavihara (Pāli:brahmavihāra, sublime states of mind) of Ban Sai Ngam village headman in Chok Na Sam Sub-district, Prasat District, Surin Province. 2) to study the problems obstacles and suggestions of the people regarding the based on the principles of the four Brahmavihara (Pāli:brahmavihāra, sublime states of mind) of Ban Sai Ngam village headman in Chok Na Sam Sub-district, Prasat District, Surin Province. This study used the quantitative research methodology, population used in this study is the population of Ban Sai Ngam Village, Chok Na Sam Sub-district, Prasat District, Surin Province. There were a total of 541 people. The sample was determined by the formula of Taro Yamane of 230 people, The instrument used for data collection was a questionnaire created by the researcher data was analyzed using program ready-made for social science research. The research tools used in this study were a questionnaire with its reliability value of 0.81 and statistics used in this study were: frequency, percentage, mean, standard deviation and analysis techniques.

The research results were as follows:

1) The mean scores of leadership based on the principles of the four Brahmavihara (Pāli:brahmavihāra, sublime states of mind) of Ban Sai Ngam village headman in Chok Na Sam Sub-district, Prasat District, Surin Province were rated at a high level, ($\bar{X} = 4.14$) in both overall and studied aspects. The highest score can be seen in the aspect of leadership based on sympathetic joy (Muditā), ($\bar{X} = 4.27$), followed by that of village headman leadership based on equanimity (Upekkhā), ($\bar{X} = 4.15$), followed by that of village headman leadership based on compassion (Karuṇā), ($\bar{X} = 4.10$) and the smallest aspect was village headman leadership based on loving kindness (Mettā), ($\bar{X} = 4.09$).

2) Suggestions for the development of leadership based on the principles of the four Brahmavihara (Pāli:brahmavihāra, sublime states of mind) of Ban Sai Ngam village headman in Chok Na Sam Sub- district, Prasat District, Surin Province are as follows: leaders the duties should be performed fairly, there should be responsibility to the duty, sacrifice to perform the duties with speed and transparency. Should listen to the problems from the people and the real needs of the people and should have relationships with people in the community.

Keywords : Leadership, Four Brahmavihara, Headman

บทนำ

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการแก้ไขปรับปรุงการจัดระเบียบการปกครองของราชอาณาจักรไทยครั้งสำคัญ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองระดับหมู่บ้านและตำบลนั้น ได้มีการทดลองตั้งผู้ใหญ่บ้านและกำนันขึ้นปกครองหมู่บ้านและตำบลเป็นครั้งแรกที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ.๒๔๓๕ ทั้งนี้ เพื่อศึกษาปัญหาและหาแนวทางปรับปรุงแก้ไข ซึ่งการจัดการปกครองหมู่บ้านและตำบลใหม่นี้มีลักษณะแตกต่างจากเดิมหลายประการ โดยเฉพาะในด้านกระบวนการซึ่งปรากฏในเนื้อหาจดหมายของพระยามหาอำมาตยาธิบดี (เส็ง วิริยะศิริ) ครั้งยังเป็นหลวงเทศาภิตรวิจารย์ ผู้ได้รับมอบหมายให้ทดลองตั้งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน

นอกจากทดลองตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านแล้วยังมีการศึกษาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมโดยดูสภาพท้องถิ่น และความเป็นอยู่ทั่วไปของประชาชน โดยสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเสนาบดีคนแรกของกระทรวงมหาดไทย ได้เสด็จออกตรวจราชการตามหัวเมืองต่างๆ และยังทรงมอบหมายให้หลวงเทศาภิตรวิจารย์เดินทางไปดูงานการปกครองของประเทศพม่าและมลายู หลังจากนั้นได้จัดประชุมข้าหลวงเทศาภิบาลเพื่อปรึกษาความเห็นและรับฟังข้อเท็จจริงของแต่ละท้องถิ่นเมื่อปรากฏว่าโครงการทดลองตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านนี้ประสบผลสำเร็จด้วยดี จึงได้วางรูปแบบการปกครองระดับหมู่บ้านตำบลเรียกว่า "การปกครองท้องถิ่น" อย่างเป็นทางการขึ้นเป็นส่วนหนึ่งในการปกครองประเทศและได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติปกครองท้องถิ่น ร.ศ.๑๑๖ ขึ้นใช้บังคับทั่วประเทศ โดยประกาศใช้บังคับเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ร.ศ.๑๑๖ (พ.ศ.๒๔๔๐)

หลัก “พรหมวิหาร ๔” ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ ๔ ประการ ได้แก่ ๑) เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข ๒) กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ๓) มุทิตา คือ ความยินดีในเมื่อผู้อื่นมีความสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ๔) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

๒. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ตัวแปรตาม คือ ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านสตอ หมู่ ๕ ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอสวายบุรี จังหวัดสุรินทร์

๓. ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อยู่ในเขตปกครองของบ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีทั้งหมด ๕๔๑ คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๒๓๐ คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยสูตรของทาร์โร ยามาเน่

๔. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ทำการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

๕. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – เดือนกันยายน ๒๕๖๓

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ภาวะผู้นำ หมายถึง ลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งของบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งหรือยกย่องให้ทำหน้าที่ในกลุ่มหรือองค์การโดยที่เขาเป็นผู้ที่มีลักษณะดีกว่าทุกคนในกลุ่มหรือองค์การ กล่าวคือ การที่บุคคลมีความรู้ความสามารถมีอิทธิพลบทบาทเหนือคนอื่นด้านการติดต่อประสานงาน อำนาจการสั่งการหรือชักนำองค์การไปสู่เป้าหมายจะประกอบด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ และธรรมอื่นๆ ที่จะสนับสนุนให้ผู้บริหารงานได้นำหลักธรรมดังกล่าวมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ที่เริ่มต้นจากเมตตาและเรียงลำดับไปตามกรุณา มุทิตา และลงท้ายที่อุเบกขา ด้วยเหตุผลว่า เมตตาที่มีความเกื้อกูลแก่สัตว์เป็นลักษณะอยู่แล้วต่อมาเมื่อเราได้เห็นหรือได้รับรู้ว่ามีผู้ได้รับทุกข์ถ้าหากว่าเราปรารถนาที่จะเกื้อกูลแล้วขจัดนำทุกข์ออกจากเขานั้นคือ ความกรุณาต่อจากนั้นเมื่อเราได้รับรู้หรือเห็นผู้อื่นได้ดีมีความสุขโดยปราศจากทุกข์แล้วมีความรู้สึกปรารถนาดีด้วยเรียกว่ามุทิตา และสุดท้ายด้วยปัญญาเมื่อเราพิจารณาเห็นแล้วเราจะรู้ว่าเรื่องใดที่เราควรวางเฉยและหยุดที่จะเข้าไปร่วมรับรู้ในความรู้สึกของผู้อื่น เพราะเหตุดังนี้พระพุทธองค์จึงตรัสเมตตาไว้ก่อนด้วยอำนาจการมุ่งเกื้อกูลและจบด้วยอุเบกขา ดังนั้นภาวะผู้นำจึงต้องมีความเป็นกลางเป็นธรรมวางตัวเป็นกลางผู้ที่สามารถวางตัวได้สงบเยือกเย็นสามารถเป็นที่พึ่งให้กับพนักงานได้ทุกคน

ผู้ใหญ่บ้าน หมายถึง ผู้ใหญ่บ้านบ้านบ้านไทรงามตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาทจังหวัดสุรินทร์

บ้านไทรงาม หมายถึง หมู่บ้านตั้งอยู่ในเขตตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ได้ทราบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงามตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

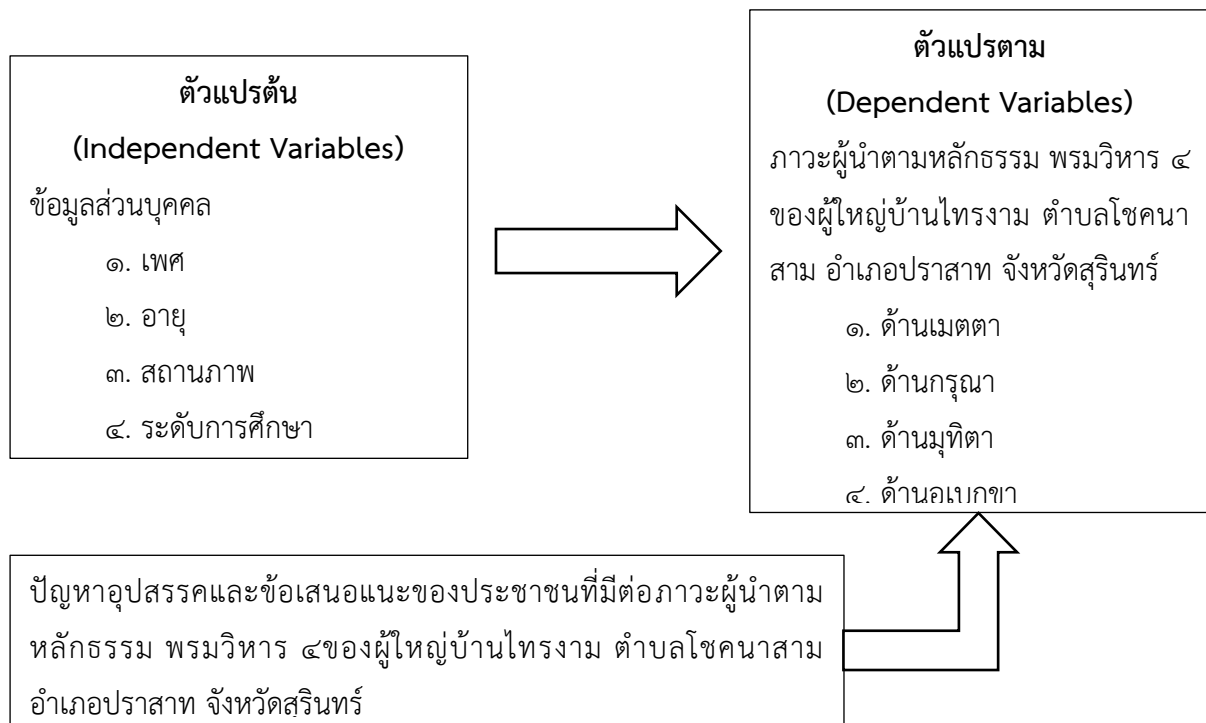
๒. ได้ทราบปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงามตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

๓. ได้ทราบผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงามตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ โดยจำแนกตามสถานภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล

๔. ได้ทราบแนวทางการปฏิบัติงานเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงามตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำตามหลักธรรม พรมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้านบ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์” ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยยึดหลักของ พระมนัส อัครมโม ดังต่อไปนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

๑. รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำตามหลักพรมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านสตอ หมู่ ๕ ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอกาบเชิงสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยในเขตปกครองของบ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ มีจำนวนทั้งสิ้น ๕๔๑ คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๒๓๐ คน โดยใช้วิธีการเปิดตารางเปรียบเทียบการกำหนดขนาดตัวอย่างของ Yamane

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยดำเนินการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

๓.๑ แบบสอบถาม

๑. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถาม ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จากเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสอบถาม
๒. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้
๓. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
๔. สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
๕. นำเสนอร่างแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยาและผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
๖. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ ชุดเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา
๗. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริงและนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
๘. รวบรวมแบบสอบถามแล้วนำมาวิเคราะห์

๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดของ “ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น ๒ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ, อายุ, สถานภาพ, ระดับการศึกษา, และอาชีพ โดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อคำถามใน “ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดสุรินทร์” ทั้ง ๔ ด้านคือ

๑. ด้านเมตตา
๒. ด้านกรุณา
๓. ด้านมุทิตา
๔. ด้านอุเบกขา

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามให้ผู้ตอบเสนอปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดสุรินทร์

๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำ จากอาจารย์ที่ปรึกษาในรายวิชา และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถาม ที่สร้างเสร็จแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง

๓. หาค่าความเชื่อมั่น ของแบบสอบถาม (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุง แก้ไข ไปหาค่าความเชื่อมั่น โดยนำไปทดลอง (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างงานวิจัย คือ ประชาชนบ้านโชค หมู่ ๒ ตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ โดยกำหนดขนาดตัวอย่างในการ Try out จำนวน ๓๐ ราย เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ตามวิธีของครอนบัค (Cronbach) ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ ซึ่งได้ความเชื่อมั่นที่ระดับ ๐.๘๑

๔. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อแจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

๑.๑ ขอหนังสือขอความร่วมมือผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ถึงผู้นำชุมชนบ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ เพื่อขอความอนุเคราะห์จากการตอบแบบสอบถาม

๑.๒ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมาย คือจำนวนตัวแทนครัวเรือน ๒๑๐ คน ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

๑.๓ นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยนำเสนอในรูปแบบตาราง พร้อมคำอธิบายผลการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์มีดังนี้

๑. ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

ใช้อธิบายลักษณะทางประชากรศาสตร์ (เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และอาชีพ) และใช้อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ของกลุ่มตัวอย่าง

๒. ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ใช้อธิบายความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

กำหนดการให้คะแนนของแบบสอบถามจำนวน ๕ ระดับ ตามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ดังนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

๑. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโซคนาสาม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ทั้ง ๔ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๔$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านเมตตา ผลการวิเคราะห์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๙$, S.D. = ๐.๘๙) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และสนใจใฝ่ถามทุกข์สุขของประชาชน ($\bar{X} = ๔.๑๕$, S.D. = ๐.๐๑) รองลงมาคือ มีความมุ่งมั่น เอาใจใส่ และมีเหตุผลในการทำงาน ($\bar{X} = ๔.๐๓$, S.D. = ๐.๘๖) และระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ รับฟังความคิดเห็นของประชาชน แล้วนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากคือ ($\bar{X} = ๓.๙๗$, S.D. = ๐.๙๒)

ด้านกรุณา ผลการวิเคราะห์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๐$, S.D. = ๐.๘๗) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า บริจาคทรัพย์และสิ่งของเพื่อกิจกรรมส่วนรวมตามความเหมาะสม ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๔$, S.D. = ๐.๙๗) รองลงมาคือ เป็นที่ปรึกษาที่ดีและให้คำแนะนำแก่ประชาชนเมื่อมีปัญหา ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๔$, S.D. = ๐.๗๔) และระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ (OTOP) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๒$, S.D. = ๐.๘๑)

ด้านมุทิตา ผลการวิเคราะห์โดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๗$, S.D. = ๐.๗๓) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า มีจิตใจแช่มชื่นเบิกบาน พลอยยินดีปลื้มใจด้วยเมื่อเห็นผู้อื่นประสบความสำเร็จ ความเจริญในหน้าที่การงานอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๔๙$, S.D. = ๐.๖๓) และรองลงมาคือ เป็นที่รักและที่ไว้วางใจของประชาชนทุกคน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๔๑$, S.D. = ๗๖) และระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดคือสร้างและรักษาสัมพันธภาพอันดีงามแก่ประชาชนทุกคน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๕$, S.D. = ๐.๘๐)

ด้านอุเบกขา ผลการวิเคราะห์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๕$, S.D. = ๐.๘๑) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่าปฏิบัติงานด้วยความขยันหมั่นเพียร ไม่ทอดทิ้งไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและความลำบากอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๙$, S.D. = ๐.๖๖) รองลงมาคือมีความอดทนต่อการปฏิบัติงานที่หนัก ยาก ทำทนายอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๒๐$, S.D. = ๐.๙๑) และระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดคือแสดงพฤติกรรมมีใจเป็นกันเองและวางตัวเป็นกลางกับประชาชนทุกคนโดยเท่าเทียมกันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๘$, S.D. = ๐.๗๒)

๒. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open Questionnaire) เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม ควรมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เสียสละ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็วโปร่งใส ควรรับฟังปัญหาจากประชาชนและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน และควรมีมนุษยสัมพันธ์ต่อประชาชนในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ผู้ใหญ่บ้านควรจัดโครงการอบรมให้แก่ประชาชนในชุมชนในเรื่องกฎหมาย หรือแบบแผนของทางราชการ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจและรู้ทันสถานการณ์ปัจจุบัน
๒. ผู้ใหญ่บ้านควรจัดโครงการเสริมสร้างอาชีพเสริมให้ประชาชนในชุมชน เพื่อสร้างรายได้และอาชีพที่มั่นคงให้แก่ประชาชนในชุมชน
๓. ผู้ใหญ่บ้านควรรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในเรื่องการปฏิบัติงานแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๑. ผู้ใหญ่บ้านควรนำข้อมูลจากการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการบริหารชุมชนด้วยความมีเหตุผล วางตัวเป็นกลาง มีความยุติธรรมและเสมอภาค คอยแนะนำให้คำปรึกษาตามระเบียบแบบแผน
๒. ผู้ใหญ่บ้านควรนำผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากประชาชนในชุมชนมาปรับให้เป็นประสบการณ์การเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อให้ทราบถึงการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง
๒. ควรทำวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านใกล้เคียงเพื่อเป็นการเปรียบเทียบกับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโชคนาสาม อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์
๓. ควรศึกษาแนวความคิดการเป็นผู้นำที่ดีตามหลักพุทธธรรม ทั้งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน

สรุป

ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโซคนาสาม อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดสุรินทร์ โดยการนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจะทำให้ผู้นำประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เนื่องจากการมีใจเป็นกลางพร้อมที่จะรับฟังเสียงสะท้อนจากประชาชนแล้วนำไปแก้ไขการทำงาน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน เมื่อเกิดทุกข์ภัยแก่ลูกบ้าน ดังนั้น การเป็นผู้นำชุมชนที่ดี ควรคำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนในชุมชนเป็นใหญ่ โดยยึดเอาหลักพรหมวิหาร ๔ มาเป็นแนวทางการปฏิบัติงาน กล่าวคือ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และสนใจไต่ถามทุกข์สุขของประชาชน, ให้ความช่วยเหลือประชาชนทั้งทางด้านกำลังกายกำลังสติปัญญา และกำลังทรัพย์, แสดงพฤติกรรมปฏิบัติต่อประชาชนทุกคนด้วยมิตรไมตรีหวังดีและบริสุทธิ์ใจ ไม่แบ่งไปด้วยกลอุบายหรือเล่ห์เหลี่ยม, มีจิตใจเข้มแข็งเบิกบาน พลอยยินดีปลาบปลื้มใจด้วยเมื่อเห็นผู้อื่นประสบความสำเร็จ ความเจริญในหน้าที่การงาน, แสดงพฤติกรรมมีใจเป็นกันเองและวางตัวเป็นกลางกับประชาชนทุกคนโดยเท่าเทียมกัน

เอกสารอ้างอิง

- ข้อมูลทะเบียนราษฎร ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน บ้านไทรงาม ตำบลโซคนาสาม อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดสุรินทร์
ครูบ้านนอก. ความหมายของผู้นำ. <https://www.kroobannok.com/>. เข้าถึงข้อมูลเมื่อ (๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒).
- ธวัชชัย สุวรรณสาร. “พรหมวิหาร ๔ หลักธรรมที่สำคัญที่สุดแห่ง ภาวะผู้นำ”. <http://coachtawatchai.com>. (๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๒).
- นรเสฏฐ์ นาคภัทระพงศ์ และคณะ. การบริหารจัดการมณฑลเทศาภิบาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. วารสารพฤติกรรมศาสตร์ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕. หน้า ๑๔๓.
- เนตรนภา ห่วงภัย. ความหมายของคำว่า "ภาวะผู้นำ". <https://www.gotoknow.org/>. (๒๘ เมษายน ๒๕๖๓).
- บ้านจอมยุทธ. ผู้นำ. <https://www.baanjomjut.com/>. (๒๘ เมษายน ๒๕๖๓).
- ประเภทและแบบของภาวะผู้นำ. <http://oservice.skru.ac.th/>. (๒๘ เมษายน ๒๕๖๓).
- พนิดา ไชยแก้ว. “อิทธิพลภาวะผู้นำของ Generation Y ต่อความสำเร็จทางธุรกิจ กรณีศึกษา ผู้ประกอบการกลุ่ม Generation Y ในประเทศไทย”. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรหมวิหาร ๔. <http://www.learntripitaka.com/>. (๒๘ เมษายน ๒๕๖๓).
- พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร. ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย. <http://www.thai-explore.net/>. (๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒).
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธวิธีการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙. หน้า ๗๖-๗๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พรหมวิหาร ๔**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.nkgen.com/>. เข้าถึงข้อมูลเมื่อ (๒๘ เมษายน ๒๕๖๓).

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พรหมวิหาร ๔**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.nkgen.com/>. เข้าถึงข้อมูลเมื่อ (๒๘ เมษายน ๒๕๖๓).

พระปลัดวิวัฒน์ชัย อภิวัฒน์ (ท้วมสม). “การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการตามหลักพรหมวิหาร ๔ เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร”. **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า ๒๘-๒๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **ภาวะผู้นำ**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.watnyanaves.net>. (๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๔. หน้า ๕๒๙.

พระมนัส อคฺคธมฺโม (ก้อนใหญ่). “ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร”. **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาภูติมา ปัญฺฑิตฺโต (เถาว์หมอ). “ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารของสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (ประจวบ กนฺตจาโร)”. **วิทยานิพนธ์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภาวะผู้นำและการสร้างแรงจูงใจ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/>. เข้าถึงข้อมูลเมื่อ (๒๘ เมษายน ๒๕๖๓).

มนิรัตน์ สุวรรณวาริ. **ประเภทของผู้นำ**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/>. เข้าถึงข้อมูลเมื่อ (๒๘ เมษายน ๒๕๖๓).

มนิรัตน์ สุวรรณวาริ. **ประเภทของผู้นำ**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/>. เข้าถึงข้อมูลเมื่อ (๒๘ เมษายน ๒๕๖๓).

วิภาดา คุปตานนท์. การจัดการพฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๕๔, หน้า ๑๘.

การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ

ตามแนวพระพุทธศาสนา

DEVELOPMENT OF MODEL AND PROCESS OF ELDER HEALTH CARE IN ELDER SCHOOL THROUGH BUDDHISM

ดร. สราวุธ วิจิตรปัญญา

Dr.Sarawut ijitpanya

พระครูประโชติพัชรพงศ์

Phrakru Prachotpatcharapong

พระมหาธวัชชัย ธรรมรังสี, ดร.

Phra Maha Thawatchai Thammarangsi, Dr.

นายนรุณ กุลผาย

Narun Kunphai

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) กระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา 2) การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา และ 3) ผลของการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลจากการศึกษาพบว่า กระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ได้รับประโยชน์สุข ตั้งแต่ขั้นต้นในการลงมือปฏิบัติ ได้แก่ หลักไตรลักษณ์ เป็นความทุกข์ที่เกิดขึ้น เพียงเราเข้าไปยึดว่าเป็นความสุข ซึ่งเกิดจากการปรุงแต่งของจิต โดยมีหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา

การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ได้แก่ 1. ร่างกาย การดำเนินชีวิตให้พิจารณาถึงคุณค่าแท้ 2. ด้านสังคม โดยผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี มีจิตอาสา เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำให้ตนเองรู้สึกมีคุณค่า มีความเป็นกัลยาณมิตรชุมชนไม่ทอดทิ้ง 3. ด้านจิตใจ ยิ้มบ่อย ๆ ไม่ต้องเครียด ปล่อยวาง ผู้ดูแลใช้หลักการบริหารด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ มีเมตตาเป็นกัลยาณมิตร 4. ด้านปัญญาผู้สูงอายุมีความเข้าใจถึงธรรมชาติของชีวิต เข้าใจสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงตามหลักไตรลักษณ์ กำจัดกิเลสที่เป็นรากเหง้าของทุกข์ได้ เกิดปิติ แจ่มใสสงบ

ผลของการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า 1) ด้านกาย พิจารณาถึง ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีเน้นการดูแลตนเอง ครอบครัวยังเป็นผู้ให้การดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพา 2) ด้านศีลภาวนา มีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมและบุญ-บาป มีจิตอาสา บำเพ็ญ

ประโยชน์ ร่วมกิจกรรมสังคม เน้นการเสริมคุณค่าในตน 3) ด้านจิตใจมีสุขภาพจิตดี ยิ้มแย้ม และ 4) ด้านปัญญาภาวนา เข้าใจหลักสัจธรรมทำให้จิตใจเบิกบานและมีความสุข ดังนั้น สุขภาพของผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบต่อความเจริญของประเทศชาติ จึงควรใช้หลักธรรมเป็นตั้งเข็มทิศชี้ทางการจัดการสุขภาพ

คำสำคัญ : สุขภาวะ, ผู้สูงอายุ, พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

This research has 3 objectives which are; 1) Process of caring for the elderly in the elderly school in accordance with Buddhism. 2) The development of models and processes for health care for the elderly in schools for the elderly in accordance with Buddhism and 3) The results of the development of models and processes of health care for the elderly in the elderly schools in accordance with Buddhism. By going through the repository of interviews with descriptive analysis methods.

The results of study showed that the process of taking care of the health of the elderly in schools, the elderly in accordance with the Buddhist principles, applied in the way of life in order to receive health benefits. From the beginning of action; the three signs of being is suffering that occurs only we can seize it as happiness which is caused by a precept, concentration, wisdom.

The development of the model and the process of taking care of the health of the elderly in the elderly schools in accordance with the Buddhist principles, including; 1. Body, lifestyle, consider the true value. 2. In society, the elderly, who are healthy, volunteer and generous make oneself feel valuable, there is a friendly community, not neglected. 3. Mentally smiling often without stress, letting the caregiver use the principles of care with humanity as the key have mercy and being friendly. 4. In terms of wisdom, the elderly have an understanding of the

nature of life understand the physical condition that changes according to the three signs of being. Get rid of defilements that is the root of suffering and bring joy and peace.

The results of the development of models and processes of health care for the elderly in schools for the elderly in accordance with Buddhism 1) Physical considerations of healthy elderly focusing on self-care The family is caring for people with dependency. 2) Regarding the precepts, the belief in the law of karma and merit-sin, there is volunteering

spirit join social activities focusing on enhancing one's self. 3) Mental health, good mental health, smiling and 4) Wisdom praying understand the truth and make the cheerful heart and happy. Therefore, the health of the elderly is one factor that affects the prosperity of the nation Should use the principle as a compass to guide the way of health management.

Keywords : Health, Elder, Buddhism

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการแข่งขันเรื่องที่อยู่อาศัยเนื่องจากทรัพยากรมีจำนวนจำกัดแต่ประชากรโลกมีเยอะเพิ่มขึ้นทุกวันทุกเดือนทุกปีจึงมีการแย่งที่กันอยู่เมื่อคนมีมากอาหารเครื่องอุปโภคบริโภคไม่เพียงพอต้องแย่งที่กันทำมาหากิน โรคภัยไข้เจ็บก็มีสารพัดโรคคนจึงต้องระมัดระวังในการบริโภคอาหารเพราะอาหารบางอย่างอาจเจ็บป่วยด้วยสารพิษตกค้างจากพืชจากสัตว์โรคภัยไข้เจ็บก็พัฒนาการไปตามกาลเวลารักษาโรคก็ต้องผลิตให้ทันแก่อาการของโรคนั้น ๆ ที่เกิดขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคนิคการแพทย์ การรู้จักดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุ การลดอัตราการเกิดและอัตราการตาย จึงทำให้โครงสร้างประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้กำลังนำไปสู่ภาวะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ” (Population Aging) ทำให้ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เพราะมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุเกินกว่าร้อยละ 10 ตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมา ประเทศไทยมีประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปร้อยละ 10.6 และในปี 2549 มีประมาณร้อยละ 11¹ คาดว่าจะมีประชากรผู้สูงอายุถึง 10.7 ล้านคนหรือร้อยละ 15.28 ในปี 2563 องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย เมื่อ พ.ศ. 2525 มติสมัชชาโลกได้ให้ความหมายผู้สูงอายุว่า หมายถึงบุคคลที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปและใช้มาตรฐานเดียวกันทั่วโลก² ส่วนอายุโดยเฉลี่ยของคนไทยเมื่อแรกเกิดแยกตามเพศพบว่า เพศหญิงมีอายุยืนยาวกว่าเพศชายกล่าวคือเพศหญิงมีอายุคาดหมายเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด 74 ปี, 75 ปี, และ 75.2 ปี ในปี พ.ศ. 2548, 2549, และ 2550 ตามลำดับ ส่วนเพศชายมีอายุคาดหมายเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดสั้นกว่า คือ 66 ปี, 68.2 ปี, และ 68.4 ปี ในช่วงเวลาเดียวกัน³ เมื่อเข้าสู่วัยชราผู้สูงอายุจะประสบภาวะพึ่งพิงหลายด้านได้แก่ ด้านความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านสังคมและจิตใจ ผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์มากมายอันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายจิตใจและสังคม การสูญเสียปัจจัยทางสังคม (Social factor) ของผู้สูงอายุอันได้แก่การสูญเสียบทบาทการปลดเกษียณจากการ

¹ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.), สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2550), หน้า 2.

² กองสาธารณสุขต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข, รายงานการประชุม กรรมการประสานงานด้านสหประชาชาติ, 2532. (อัดสำเนา)

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6

ทำงาน ทั้ง ๆ ที่บางคนยังมีสภาพร่างกายและจิตใจที่แข็งแรงพอจะทำงานได้อีก จึงทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึก การสูญเสียอำนาจ (power) และคุณค่า (value) ของตนเองลดลงเกิดมีปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม ตามมา เช่น ไม่มีรายได้หรือรายได้ลดลง ไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้ ในบางรายถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง

ส่วนปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุมักจะเป็นโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัว ที่สำคัญได้แก่โรคหัวใจและ หลอดเลือด โรคของต่อมไทรอยด์ โรคระบบกล้ามเนื้อเส้นเอ็น โรคกระดูกและข้อเสื่อม โรคระบบทางเดินอาหาร และโรคระบบทางเดินหายใจ สำหรับผู้สูงอายุที่ยังมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงก็ยังสามารถประกอบอาชีพเลี้ยง ตนเองและครอบครัวได้และมีจำนวนน้อยมากที่ไม่มีรายได้และอาศัยอยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุข แต่ในบาง รายเจ็บป่วยมีโรคประจำตัวดังกล่าวข้างต้น ที่ไม่มีรายได้ช่วยเหลืตนเองไม่ได้และถูกทอดทิ้งจากบุตรหลาน จึง ต้องสมัครใจเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์ การก้าวสู่วัยผู้สูงอายุมีผลทำให้ต้องเปลี่ยนสถานภาพและบทบาททาง สังคม จากที่เคยเป็นผู้ดูแลคนอื่นมาเป็น “ผู้พึ่งพา” ดังนั้นเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุจึงต้องการผู้ดูแลโดยเฉพาะ ทางด้านจิตใจจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ยิ่งคำสอนในพระพุทธศาสนาสอนให้คนเรารู้จักความจริงของ ธรรมชาติและชีวิต ให้รู้จักตนเองพิจารณาแก้ไขปัญหาของตนเองด้วยหลักเหตุผล หลักคำสอนของพระ สัมมาสัมพุทธเจ้าที่เรียกว่า “พุทธธรรม” ซึ่งหลักพุทธธรรมเป็นการแนะแนวต้นแบบ เพราะการแนะแนวพุทธ ธรรมนี้ ส่งเสริมให้บุคคลรู้จักช่วยตนเอง ยอมรับศักยภาพของมนุษย์ในการแก้ไข้ปัญหา ตลอดจนให้รู้จักใน เงื่อนไขเหตุปัจจัยและวิธีการซึ่งมีขั้นตอนครบถ้วนตามหลักการแนะแนว⁴ ผู้ที่ปฏิบัติชอบตามแนวทางพุทธ ธรรมจะเกิดภาวะความประพุดติหรือการดำเนินชีวิตที่เรียกว่ามีศีล ประกอบแต่กุศลกรรมคือ ไม่มีโลภ โกรธ หลง ปราศจากอวิชชา ตัณหาและอุปาทานครอบงำหรือชักจูงไปในที่ผิดและเป็นการกระทำด้วยใจที่เป็นอิสระ ผลที่ตามมาคือ ทำให้ผู้ปฏิบัติมีสุขภาพกายดีไม่มีโรค ความไม่มีโรคหรือความแข็งแรงมีสุขภาพดีเป็นภาวะที่ สมบูรณ์ในตัวเอง ส่วนด้านจิตใจจะเกิดภาวะที่เรียกว่าอัมเอิบ ชื่นบาน ปลอดโปร่งโล่งสบายคล่องเบา จะเป็น ประสบการณ์เฉพาะตัวแก่ผู้ปฏิบัติเท่านั้นที่สัมผัสได้

การแก้ไข้ปัญหาแบบพุทธมี 2 ลักษณะคือเป็นการแก้ไข้ปัญหาที่เหตุปัจจัย ประการแรกผู้มีปัญหาจะต้อง แก้ด้วยตนเอง และอีกประการหนึ่งคือการแก้ไข้ด้วยการลงมือทำความเพียรตามเหตุผลและ “พุทธศาสนาสอน ให้แก้้ปัญหาทั้งด้านนอกและด้านใน ทั้งทางสังคมและจิตใจของบุคคลคือ มีคำสอนชั้นศีลเป็นด้านนอกชั้นจิต และปัญหาด้านใน”⁵ การทำให้ชีวิตของผู้สูงอายุในช่วงระยะเวลาที่เหลืออยู่ เพื่อเป็นการพักผ่อนและได้ทำตาม ความต้องการของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพักผ่อนอย่างมีความสุข การได้ปลดปล่อยภาระและการปล่อย ว่าง ประุ่งแต่ใจให้มีธรรม 5 อย่างคือ “1) ปราโมทย์ มีความร่าเริงเบิกบานใจ 2) ปีติ ความอิมใจ 3) ปัสสัทธิ ความผ่อนคลายสงบเย็นกายใจ 4) สุข โล่งโปร่งใจ 5) สมานิจิตตั้งมั่นไม่มีอะไรมารบกวน เป็นการประุ่งแต่ใจ

⁴ พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต), **พุทธศาสนากับการแนะแนว**, กรุงเทพมหานคร : สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย, 2543), หน้า คำนำ

⁵ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมจำกัด, 2549), หน้า 917.

ให้เกิดความเจริญงอกงามในธรรม”⁶ ในปัจจุบันผู้สูงอายุที่อาศัยในครอบครัว รัฐบาลให้บริการสวัสดิการการจ่ายเงินสงเคราะห์ “เบี้ยยังชีพ” ให้รายเดือนละ 500 บาทตลอดชีวิต แต่สำหรับผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งไม่มีรายได้เจ็บป่วยช่วยเหลือตนเองไม่ได้และเป็นผู้ที่ไม่สามารถอยู่กับครอบครัว หรืออาศัยอยู่กับบุตรหลานไม่ได้จึงต้องสมัครใจเข้าไปอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์ของทางราชการปัจจุบันมีสถานสงเคราะห์คนชราจำนวน 19 แห่งทั่วโลก⁷ อยู่ในความรับผิดชอบของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบางจังหวัด ที่ได้ถ่ายโอนภารกิจและงบประมาณไปดำเนินการจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่เข้าไปอยู่ในอุปการะของสถานสงเคราะห์ จะมีปัญหาทั้งด้านร่างกายอันเสื่อมไปตามสภาพของวัย เจ็บป่วยเป็นโรคเรื้อรังและโรคประจำตัว สำหรับปัญหาทางด้านจิตใจมีความรู้สึกหดหู่ เศร้า เสียใจหรือวิตกกังวล สาเหตุประการหนึ่งมาจากการถูกทอดทิ้งของบุตรหลาน ญาติมิตรและขาดผู้ดูแลให้การเลี้ยงดูจากการที่สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้สถาบันครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมล่มสลาย ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์คือจากครอบครัวขยายไปเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น มีสมาชิกเฉพาะพ่อแม่และลูก จึงทำให้ผู้สูงอายุที่เป็น ปู่ย่า ตายาย ถูกปล่อยให้อยู่โดยเดียวตามลำพัง ถูกทอดทิ้งเพิ่มมากขึ้นอยู่เรื่อย ๆ บางรายจึงต้องจำใจเข้าไปอยู่ในความอุปการะของสถานสงเคราะห์

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้คณะผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา วิธีการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาและเพื่อวิเคราะห์ผลของการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษากระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา
3. เพื่อวิเคราะห์ผลของการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

⁶ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมะสำหรับผู้สูงอายุ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2550), หน้า 58.

⁷ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, **รายงานกิจกรรมประจำปี 2549**, (อัสสัมชัญ), 2550, หน้า 56.

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมทั้งเชิงคุณภาพ โดยนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา

1) การวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบความสัมพันธ์ การบริหารจัดการ การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ทั้งหนังสือ ตำรา รายงานการวิจัยและเอกสารอื่น ๆ

2. ทำการวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

3. ศึกษา รูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

4. สรุปผลการศึกษาที่ทำให้เห็นถึงรูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

2) ขั้นตอนการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลผู้สูงอายุชายและหญิงที่เป็นนักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุจำนวน 8 แห่งๆ ละ 5 คน และผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติงานกับผู้สูงอายุ ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่พยาบาล และวิทยากรดูแลใกล้ชิดกับผู้สูงอายุจำนวน 6 คน รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 48 คน ได้แก่

1. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
2. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
3. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุบ้านปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
4. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
5. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุฝายนางแขง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
6. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุบ้านนั้งคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
7. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุบ้านนางัว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
8. โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุบ้านสะเตียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

3) สัมภาษณ์เชิงลึกโดยเลือกแบบเจาะจงจากผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติงานกับผู้สูงอายุ ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่พยาบาล และวิทยากรดูแลใกล้ชิดกับผู้สูงอายุจำนวน จำนวน รวมทั้งสิ้น 6 คน เพื่อนำผลไปวิเคราะห์ไปเป็นรูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

1. ดำเนินการวิเคราะห์แนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบความสัมพันธ์ การบริหารจัดการ การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ของการวิเคราะห์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการวิจัย

2. สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาเชิงเอกสารและการศึกษาภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญคือ แนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบความสัมพันธ์ การบริหารจัดการ การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ทั้งนี้จะเน้นการนำผลการวิจัยมาเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ทราบและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นต่อไปด้วย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Information) เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้บริหารระดับสูง ตัวแทนคณะสงฆ์ ประชาชน และองค์กรที่ทำงานด้านการสร้างและการใช้ตัวชี้วัดความสุข ของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุชายและหญิงที่เป็นนักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 8 แห่งๆ ละ 5 คน และผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติงานกับผู้สูงอายุ ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่พยาบาล และวิทยากรดูแลใกล้ชิดกับผู้สูงอายุจำนวน 6 คน รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 48 คน

เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร ทฤษฎีระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารองค์กรและการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม ตำบลโพธิ์สูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด
2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาประมวลความรู้สรุปเป็นกรอบแนวคิดกำหนด ขอบเขตการวิจัยและกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิด เพื่อให้ครอบคลุมขอบเขตของการทำวิจัย
4. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาคณาจารย์เพื่อตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงให้มีความตรงตามเนื้อหา
5. นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ สะดวก และง่ายต่อการค้นหาข้อมูล ในการจัดทำแฟ้มเพื่อประโยชน์ต่อการค้นหาข้อมูล ประกอบด้วย แฟ้มข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่มหรือสัมภาษณ์กลุ่มย่อยหรือสัมมนากลุ่มย่อย ประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วนคือ

- ข้อมูลที่เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มประกอบด้วย ชื่อผู้ให้ข้อมูล สำคัญ วันที่ ช่วงเวลา สถานที่สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ครั้งที่ ชื่อผู้สัมภาษณ์ บทสัมภาษณ์

- ข้อมูลที่เป็นแบบวิเคราะห์การสัมภาษณ์เจาะลึก/การสนทนากลุ่ม หรือสัมภาษณ์ย่อย ซึ่งประกอบด้วยชื่อผู้ให้ข้อมูล ชื่อผู้สัมภาษณ์ คำหลักบรรยาย เหตุการณ์/สถานการณ์ และการตีความเบื้องต้น แล้วจึงทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้แบ่งเครื่องมือวิจัยออกเป็น 2 ชนิด คือ

1) แบบสอบถามและ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยผู้วิจัยสร้างขึ้นแล้วนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ทั้งในเชิงเนื้อหา ภาษา โครงสร้างการวิจัย ก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์

2) แบบสำรวจข้อมูลผลสัมฤทธิ์รูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง

โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสรุวิเคราะห์ และนำเสนอสรุปผลการวิจัย ด้วยวิธีการนำเสนอผลการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression)

ชุดที่ 1 แบบสอบถาม โดยคณะผู้วิจัยใช้การเก็บข้อมูล เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และสำหรับบรรพชิต

- ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวความคิดพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา มีลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด(Open Ended) แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 2 การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 3 รูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

การสร้างเครื่องมือ

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร ทฤษฎีระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาประมวลความรู้สรุปเป็นกรอบแนวคิดกำหนด ขอบเขต การวิจัยและกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. สร้างสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิด เพื่อให้ครอบคลุมขอบเขตของการทำวิจัย
4. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบ แก้ไขปรับปรุงให้มีความตรงตามเนื้อหา
5. นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิจัย
2. นำข้อเสนอแนะที่ได้ปรับปรุงแล้วจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่านมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสม จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. กำหนดข้อมูลและตัวชี้วัด เป็นการกำหนดว่าข้อมูลที่ต้องการมีอะไรบ้าง โดยการศึกษาและ วิเคราะห์จากวัตถุประสงค์หรือปัญหาของการวิจัยเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และจะใช้อะไรเป็นตัวชี้วัด จึงจะได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง
2. กำหนดแหล่งข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Information) เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการ สัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้บริหารระดับสูง ตัวแทนคณะสงฆ์ ประชาชน และ องค์กรที่ทำงานด้านการสร้างและการใช้ตัวชี้วัดความสุข ของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุชายและหญิงที่เป็นนักเรียน ในโรงเรียนผู้สูงอายุจำนวน 8 แห่งๆ ละ 5 คน และผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติงานกับผู้สูงอายุ ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่พยาบาล และวิทยากรดูแลใกล้ชิดกับผู้สูงอายุจำนวน 6 คน รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 48 คน
3. นำเครื่องมือวิจัยไปใช้สัมภาษณ์(Inter View) โดยคณะผู้วิจัยการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงนโยบายและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ(Key Information) เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุชายและหญิงที่เป็น นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุจำนวน 8 แห่งๆ ละ 5 คน และผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติงานกับผู้สูงอายุ ได้แก่ นักสังคม สงเคราะห์ เจ้าหน้าที่พยาบาล และวิทยากรดูแลใกล้ชิดกับผู้สูงอายุจำนวน 6 คน รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 48 คน ในกลุ่มทดลองจำนวน 3 ครั้ง (ทุก 3 เดือน)
4. การสัมภาษณ์กลุ่มย่อยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบความสัมพันธ์ การบริหารจัดการ รูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ตามแนวพระพุทธศาสนา ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษามาร่วมสัมมนา เพื่อให้ข้อมูลนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา รวมถึงได้ ข้อมูลเชิงลึกอย่างน้อย 8 ครั้ง ต่อ 4 เดือน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ สะดวก และง่ายต่อการ ค้นหาข้อมูล ในการจัดทำแฟ้มเพื่อประโยชน์ต่อการค้นหาข้อมูล ประกอบด้วย แฟ้มข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่มหรือสัมภาษณ์กลุ่มย่อยหรือสัมมนากลุ่มย่อย ประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วน คือ

- ข้อมูลที่เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มประกอบด้วย ชื่อผู้ให้ข้อมูล สำคัญ วันที่ ช่วงเวลา สถานที่สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ครั้งที่ ชื่อผู้สัมภาษณ์ บทสัมภาษณ์

- ข้อมูลที่เป็นแบบวิเคราะห์การสัมภาษณ์เจาะลึก/การสนทนากลุ่ม หรือสัมมนากลุ่มย่อย ซึ่งประกอบด้วยชื่อผู้ให้ข้อมูล ชื่อผู้สัมภาษณ์ คำหลักบรรยาย เหตุการณ์/สถานการณ์ และการตีความเบื้องต้น แล้วจึงทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ รูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อให้เห็นรูปแบบของโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัย

1.การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาพบว่า ผู้ที่ประกอบอาชีพค้าขายหรือประกอบอาชีพส่วนตัวเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมน้อยบางคนมีปัญหาทางครอบครัว เป็นตัวแทนของลูกหลานที่ไปทำงานดูแลบ้านทุกอย่างแทนหลาน บางคนเจ็บป่วยไปร่วมกิจกรรมของสังคมได้ไม่ได้ด้านครอบครัวเกิดความขัดแย้งที่ไม่เข้าใจกันระหว่างลูกหลานกับผู้สูงอายุ แต่เป็นเพียงปัญหาเล็กน้อย ผู้สูงอายุบางคนชอบอยู่คนเดียวอยากช่วยเหลือตัวเองโดยไม่พึ่งลูกหลาน ปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหามีรายได้จากบำนาญ จากการประกอบอาชีพ มีเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุ บางครอบครัวสามีเป็นข้าราชการ บำนาญภรรยาเป็นแม่บ้านภรรยาก็ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุหรือภรรยามีบำนาญสามีไม่มีบำนาญแต่ก็รับเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุบางครอบครัวได้รับเงินบำนาญได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ลูกหลานส่งเงินมาให้ป็นรายเดือน มีเงินออมเก็บไว้

ดังนั้นจากการศึกษาการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า ปัญหาด้านร่างกายเป็นไปตามความเสื่อมของร่างกาย ปัญหาบางอย่างของร่างกายเกิดจากกรรมพันธุ์ทำให้เจ็บป่วย และการใช้ร่างกายทำงานมากเกินไป รับประทานอาหารตามใจตนเอง ตำบลเมืองเก่า นี้จะระวังดูแลสุขภาพสุขภาพร่างกายตนเองอยู่เสมอ ตรวจโรคประจำปีทุกครั้ง ฟังคำแนะนำของแพทย์หรือบุคคลที่เข้ามาให้ความรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ปัญหาด้านจิตใจและอารมณ์ของตำบลเมืองเก่า บางคนกลัวการถูกทอดทิ้ง กลัวการอยู่คนเดียว บางคนเป็นโรคซึมเศร้า ทำใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ได้ บางคนเวลาเหงา ก็หาทางออกโดยการร้องเพลง ตำบลเมืองเก่า ส่วนใหญ่สุขภาพจิตดี ร่าเริง แจ่มใส

ปัญหาด้านครอบครัวและสังคมของผู้สูงอายุ ผู้ที่ประกอบอาชีพค้าขายหรือประกอบอาชีพส่วนตัวเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมน้อยบางคนมีปัญหาทางครอบครัว เป็นตัวแทนของลูกหลานที่ไปทำงานดูแลบ้านทุกอย่างแทนหลาน บางคนเจ็บป่วยไปร่วมกิจกรรมของสังคมได้ไม่ได้ด้านครอบครัวเกิดความขัดแย้งที่ไม่เข้าใจกัน

ระหว่างลูกหลานกับผู้สูงอายุ แต่เป็นเพียงปัญหาเล็กน้อย ผู้สูงอายุบางคนชอบอยู่คนเดียวอยากช่วยเหลือตัวเองโดยไม่พึ่งลูกหลาน

ปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหามีรายได้จากบำนาญ จากการประกอบอาชีพ มีเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุ บางครอบครัวสามีเป็นข้าราชการบำนาญภรรยาเป็นแม่บ้านภรรยาก็ได้รับเบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุหรือภรรยามีบำนาญสามีไม่มีบำนาญแต่ก็รับเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุบางครอบครัวได้รับเงินบำนาญได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ลูกหลานส่งเงินมาให้เป็นรายเดือน มีเงินออมเก็บไว้

2. การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาด้วยหลักพุทธธรรมนี้มีความสำคัญต่อผู้สูงอายุอย่างมาก ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญในชีวิตของผู้สูงอายุ ได้แก่ ปัญหาด้านกาย ปัญหาด้านจิต ปัญหาด้านสังคม และด้านปัญญา มีความเป็นองค์รวม จึงจะเป็นปรัชญาแห่งสุขภาวะที่ดี โดยพิจารณาทุก ๆ องค์ประกอบของร่างกาย ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจและด้านปัญญา ไม่ได้พิจารณาเฉพาะโรคที่เป็นหรือเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย แต่จะพิจารณาสุขภาวะจากปฏิริยาความสัมพันธ์ระหว่างกาย สังคมหรือสภาพแวดล้อม จิตใจ จิตวิญญาณหรือปัญญา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และความสัมพันธ์ดังกล่าวต้องอยู่ในภาวะสมดุลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการมีสุขภาวะที่ดีที่สุด จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้สูงอายุแต่ละคนมีศักยภาพความสามารถในการจัดการพึ่งพาตนเองไม่เท่ากัน บริบทปัจเจกบุคคลของการจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุที่ดี เป็นลักษณะการพึ่งพาตนเอง คือทางสายกลาง ระบบเครือข่าย เป็นแกนหลักสำคัญในบริบทแห่งวิถีตำบลเมืองเก่า การมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการดูแลสุขภาพและบริบทชุมชน มีการไปมาหาสู่กันเป็นประจำโดยเฉพาะเป็นชุมชนพุทธศาสนา

การนำหลักธรรมคำสอนมาใช้ในการดำเนินชีวิต มีการบูรณาการคือการจัดการสุขภาวะของตนเองหลักพึ่งตนเองคือทางสายกลาง ยกตัวอย่าง บริบทปัจเจกบุคคล ให้มีการเตรียมกายใจ พอเข้าวัยสูงอายุ 60 ปี เรียกผู้เชี่ยวชาญชีวิต เมื่อมีปัญหาว่าเหว่ มีการจัดการให้จิตเข้มแข็งโดยนำหลักทางศาสนาเข้ามาเชื่อม จึงเป็นทางออกที่ดี เพิ่มกระบวนการนี้ในผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม บริบทของระบบสาธารณสุข พบว่า หน่วยงานรัฐมีแนวปฏิบัติที่ดีในการบูรณาการทั้ง 4 ด้าน การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษา การฟื้นฟูสภาพ นอกจากนี้มุ่งไปที่วิถีชีวิต ในการทำมาหากิน จึงจะได้สุขภาพทั้งหมดระบบการจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุ มีความจำเพาะสอดคล้องครอบคลุมผู้สูงอายุทุกกลุ่ม จากการสัมภาษณ์ พบว่า การมีทัศนคติที่ดีต่อความสูงอายุของผู้นำชุมชนและคนในครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่งในการจัดการสุขภาพให้ได้อย่างเหมาะสมและกิจกรรมเสริมคุณค่าให้แก่ผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุมีสุขภาพดี บุคคลในครอบครัวสามารถไปประกอบอาชีพได้ ลูกหลานมีความสุข ผู้สูงอายุก็พลอยมีความสุขตามไปด้วย หากลูกหลานหรือคนในครอบครัวมีสุขภาพไม่แข็งแรง ต้องคอยดูแล ผู้สูงอายุก็จะไม่มีความสุข สุขภาพของผู้สูงอายุจึงส่งผลต่อความสุขของครอบครัว เป็นเสมือนเงาสะท้อนซึ่งกันและกัน

ในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเกื้อกูลต่อการมีสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุในชุมชน คือสายใยความเป็นเครือญาติช่วยเหลือเกื้อกูลในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การประกอบอาชีพที่คำนึงถึงความปลอดภัย มีบางพื้นที่ที่ปลูกผักปลอดสารพิษ การตรวจสุขภาพประจำปี การรับประทานอาหารที่ปลอดสารเคมี มีประโยชน์และเหมาะสมกับโรค เป็นอาหารย่อยง่าย มีสถานที่ออกกำลังกาย ให้ความสำคัญในการจัดการสุขภาพแบบพึ่งตนเอง คือทางสายกลาง ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต มีการระวังความเสี่ยงต่อสุขภาพมากขึ้น ในรายที่มีสุขภาพแข็งแรงจะมีแนวคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง กิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพด้วยการรับประทานอาหารเช้า ออกกำลังกายด้วยการเดิน วิ่ง ปั่นจักรยาน แกว่งแขน ร่วมกิจกรรมทางสังคม ชอบเข้าช่วยเหลือสังคม มีจิตอาสา บำเพ็ญประโยชน์ ร่วมกันไปเยี่ยมผู้เจ็บป่วยทั้งที่บ้านและในโรงพยาบาล ทำให้ตนเองยังรู้สึกว่ามีความค่า เป็นที่ปรึกษา ชุมชนให้ความเคารพ ส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญกับประเพณีทางศาสนา วัฒนธรรม ท้องถิ่น เช่น งานปีใหม่เมืองหรือช่วงสงกรานต์ เมื่อลูกหลานกลับไปเยี่ยมผู้สูงอายุจะพูดคุยกันอย่างภาคภูมิใจ จิตใจแจ่มใส จิตใจดี ให้ยิ้มบ่อย ๆ ไม่เครียด ไปวัด ไหว้พระ สวดมนต์ ทำบุญตักบาตร ผู้สูงอายุกับวัดจึงมีความเชื่อมโยงกัน

เมื่อบุคคลในบ้านมีการเจ็บป่วย ได้มอบหมายให้คนใดคนหนึ่งในครอบครัวเป็นผู้ดูแลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีความสัมพันธ์เป็นบุตร เป็นสามีภรรยา เป็นพี่ และยังพบว่าผู้ดูแลที่ไม่ได้เป็นญาติกันมาก่อนด้วย ถือว่าเป็นการตอบแทนบุญคุณ ไม่เป็นภาระ ดูแลด้วยความเมตตา เอื้ออาทร เอาใจใส่ และมีรายหนึ่งที่พบ ไม่ได้เป็นญาติกันมาก่อน แต่ยังคงให้การดูแล เนื่องจากบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุท่านนั้น ได้เสียชีวิตไปหมดแล้ว มีความเชื่อสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจด้านศาสนา เชื่อกฎแห่งกรรมและบุญ บาป การทำความดี ทางชุมชนยังให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ มีการรดน้ำดำหัวท่านในวันผู้สูงอายุเป็นประจำทุกปี จากระบบบริการสาธารณสุขได้รับการจัดการที่ดีขึ้นทั้งในส่วนตัวตนเอง ครอบครัว และชุมชน ทำให้พบว่าผู้สูงอายุในชุมชนมีอายุยืนมากขึ้น ความสัมพันธ์กับคนในชุมชนมากขึ้น ผู้สูงอายุรู้สึกภูมิใจ ไม่เหงา และร่วมกิจกรรมทางศาสนามากขึ้น พระได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับความเข้าใจชีวิตที่ถูกต้อง ระบบสนับสนุนทางสังคม ทุนทางสังคม เช่น โรงเรียน ผู้สูงอายุ ช่วยเยียวยาเสริมคุณค่าในตัวเองให้แก่ผู้สูงอายุ และการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ มีส่วนร่วมของเครือข่ายทั้งท้องถิ่น ท้องที่ ท้องทุ่ง และกองทุน จัดทำแผน งบประมาณได้เพียงพอ ดำเนินกิจกรรมพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง และบริบทด้านระบบสาธารณสุข เช่น การตรวจเลือดหาสารเคมีตกค้างในร่างกาย การให้ความรู้แก่ประชาชนในการใช้สารเคมีในการเกษตร ให้ความรู้แก่ผู้ดูแลผู้สูงอายุ การจัดการความเครียด การเยี่ยมบ้าน เป็นต้น การช่วยเหลือผู้สูงอายุตามโครงการของรัฐ เช่น เบี้ยยังชีพ ผู้พิการ ผู้มีรายได้น้อย เป็นต้น นอกจากนี้ระบบจัดการสุขภาพของชุมชน ไม่ทอดทิ้งผู้สูงอายุ มีการช่วยดูแลผู้สูงอายุที่ยากไร้หรือด้อยโอกาสหรือไม่มีผู้ดูแล เช่น กิจกรรมคาราวานบุญ การปรับปรุงที่อยู่อาศัย การให้เกียรติ ยกย่องเคารพผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น โดยเฉพาะความศรัทธาในพระพุทธศาสนายังเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้สูงอายุ ผู้ดูแล เมื่อเจ็บป่วยก็มีการเยี่ยมเยียน ให้กำลังใจกัน การใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต ทาน ศีล ภาวนา การประเมินหมู่บ้านจัดการสุขภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านจิตใจอยู่ในระดับดี และโดยภาพรวมอยู่ในระดับกลาง ๆ

หลักสำคัญในการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา มีจุดเด่นด้านคุณธรรมคือการพึ่งตนเอง ให้การดูแลด้วยความกตัญญู มีเมตตา และความเอื้ออาทร คือพยายามให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยพึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุดและมีความสุขกายสบายใจในบั้นปลายของชีวิต โดยทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขความพอใจตามอัตภาพ สามารถทำประโยชน์ทั้งต่อตนเองต่อผู้อื่น ต่อชุมชนและต่อสังคมการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลัก ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจและด้านปัญญา อธิบายได้ว่า

1. การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุด้านร่างกาย หรือกายภาวนา ปัจจัยที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตให้พิจารณาถึงคุณค่าแท้ และประโยชน์ใช้สอย ด้วยปัญญา ให้การดูแล ว่าด้วยสิ่งที่สบาย เกื้อกูล ได้แก่ (1) ที่อยู่เหมาะสม ปลอดภัย (2) มีอาหารบริบูรณ์ (3) พุดคุยให้กำลังใจ (4) บุคคลที่ถูกต้อง ไม่มีคนร้าย (5) อาหารที่เกื้อกูลต่อสุขภาพ (6) ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม และ (7) อิริยาบถที่เหมาะสม และในการดูแลนั้นถือเป็นการตอบแทนคุณ ไม่ถือว่าเป็นภาระ ย่อมแสดงถึงความกตัญญูกตเวทิต์

2. การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุด้านสังคม หรือศีลภาวนา มีความเชื่อกฎแห่งกรรมและบุญ-บาปตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 10 ได้แก่ (1) ทาน โดยผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี มีจิตอาสา เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำให้ตนเองรู้สึกมีคุณค่า ส่วนผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว ครอบครัว ชุมชน สังคม ให้การช่วยเหลือเพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมสร้างความรู้สึกอบอุ่น ความมั่นคงปลอดภัย เกื้อหนุนด้านเงินทอง สิ่งของ (2) พุดคุยปรับทุกข์ ให้กำลังใจ (3) บำเพ็ญประโยชน์ เครือข่ายมีความเป็นกัลยาณมิตรชุมชนไม่ทอดทิ้ง (4) ให้ความเคารพ การเยี่ยมผู้ป่วยถือว่าได้ทั้งบุญและมีความสุข อดทน เสียสละ ระวังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ

3. การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุด้านจิตใจ หรือจิตภาวนา ฝึกจิตให้มีคุณภาพ มีสุขภาวะจิตที่ดี ยิ้มบ่อย ๆ ไม่ต้องเครียด ปล่อยวาง ผู้ดูแลใช้หลักการบริหารด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ มีเมตตาเป็นกัลยาณมิตร ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ทำหน้าที่บริหารกับผู้ป่วยและญาติ นับเป็นสิ่งแรกที่สำคัญที่สุด การเกื้อหนุนด้านอารมณ์ ครอบครัวชุมชนช่วยกันดูแล เอาใจใส่ห่วงใย อยู่เป็นเพื่อน เยี่ยมเยียน เยี่ยมไข้ ให้กำลังใจอย่างสม่ำเสมอ ระบบสาธารณสุขมีแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการ เข้าถึงจิตใจ สร้างความอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ มีความรู้จริงทรงภูมิปัญญา เป็นที่น่ายกย่อง เป็นที่ปรึกษาที่ดี อดทนฟัง ไม่เบื้อ ไม่ฉุนเฉียว อธิบายให้เข้าใจ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

4. การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุด้านปัญญา หรือปัญญาภาวนา ผู้สูงอายุในชุมชนมีศรัทธาต่อพระรัตนตรัย นิยมไปวัด ไหว้พระ สวดมนต์ ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรมทั้งในระดับสมณะวิปัสสนา

กรรมฐานใช้หลักสติปัฏฐาน 4 เข้าถึงไตรสิกขาว่าด้วยศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อผู้สูงอายุมีความเข้าใจถึงธรรมชาติของชีวิต เข้าใจสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงตามหลักไตรลักษณ์ เมื่อนั้นจิตใจจะสามารถปล่อยวางไม่ยึดติดถือมั่นในอุปาทาน นาม รูป กำจัดกิเลสที่เป็นรากเหง้าของทุกข์ได้ เกิดปิติ แจ่มใสสงบมุ่งสู่การบรรลุธรรมแห่งนิพพาน นั่นคือบรมสุขที่แท้จริง

3. ผลของการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

ผลของการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นลักษณะองค์รวม ดุลยภาพทั้งกายและใจ มีจุดเด่นด้านคุณธรรมคือการพึ่งตนเอง ให้การดูแลด้วยความกตัญญู มีเมตตา และความเอื้ออาทร คือพยายามให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยพึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุดและมีความสุขกายสบายใจในบั้นปลายของชีวิต ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข ความพอใจตามอัตภาพ สามารถทำประโยชน์ทั้งต่อตนเองต่อผู้อื่น ต่อชุมชนและต่อสังคมองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

1) การวางแผน (Plan) ได้แก่ นโยบายการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ มีการขับเคลื่อนจากระดับกระทรวง สู่ระดับท้องถิ่น ให้เป็นตำบลสุขภาพดีแห่งวิถีพุทธ ในลักษณะใหม่ (New Social to Buddhist Movement : NSBM) การกำหนดบทบาทร่วมในการแก้ไขปัญหาสุขภาพของชุมชนการจัดทำแผนมีความครอบคลุมและบูรณาการ งบประมาณเพียงพอ

2. การปฏิบัติ (Do) กระบวนการปฏิบัติการจัดการสุขภาพ ทั้งด้านการส่งเสริม การป้องกัน การสร้างสุขภาพโดยชุมชนและท้องถิ่น มีความยืดหยุ่น การดำเนินงานเป็นไปตามแผน และหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้ดีจะดูแลสุขภาพตนเอง ตามแบบพึ่งตนเอง หรือหลักการทางสายกลาง การไม่ประมาทปฏิบัติตามหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ด้วยทาน ศีล ภavana ทักษณคติหรือมุมมองความคิดในแง่ดีหรือแง่บวกของครอบครัวต่อผู้สูงอายุ เป็นกลไกสำคัญที่สุดในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ ตามหลักภavana 4 แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่

2.1 การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการด้านร่างกาย หรือกายภavana ปัจจัยที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตให้พิจารณาถึงคุณค่าแท้ และประโยชน์ใช้สอยจากอายตนะภายในและอินทรีย์ทั้ง 5 ด้วยปัญญา ให้การดูแลเกี่ยวกับสัปายะ 7 ว่าด้วยสิ่งที่สบาย เกื้อกูล ได้แก่ (1) ที่อยู่เหมาะสม ปลอดภัย (2) มีอาหารบริบูรณ์ (3) พุดคุยให้กำลังใจ (4) บุคคลที่ถูกต้อง ไม่มีคนร้าย (5) อาหารที่เกื้อกูลต่อสุขภาพ (6) ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม และ (7) อิริยาบถที่เหมาะสมและในการดูแลนั้นถือเป็นการตอบแทนคุณ ไม่ถือว่าเป็นภาระ แสดงถึงความกตัญญูกตเวทิตะ และบทบาทของคนในสังคม ใช้หลักทศ 6 ดังนี้ ทศเบื้องหน้า คือ ทศตะวันออก ได้แก่ มารดาบิดา ทศเบื้องขวา คือทศใต้ใต้แก่ ครูอาจารย์ ทศเบื้องหลัง คือ ทศตะวันตก ได้แก่ บุตร ภรรยาหรือคู่ครอง ทศเบื้องซ้าย คือ ทศเหนือ ได้แก่ มิตรสหาย ทศเบื้องล่าง ได้แก่ คนรับใช้และคนงาน ทศเบื้องบน ได้แก่พระสงฆ์ ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ให้มีความสำคัญกับสุขภาพ

2.2 การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการด้านสังคม หรือศีลภavana มีความเชื่อ กฎแห่งกรรม และบุญ-บาป ตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 10 การปฏิบัติตนอยู่ในศีล 5 มีบุคคลต้นแบบ ชุมชนมีความเอื้ออาทร เกื้อกูลกันตามหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ (1) ทาน โดยผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี มีจิตอาสา เสียสละเอื้อเพื่อพ่อแม่ ทำให้ตนเองรู้สึกมีคุณค่า ส่วนผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว ครอบครัว ชุมชน และ

สังคม ให้การช่วยเหลือ เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สร้างความรู้สึกอบอุ่น ความมั่นคงปลอดภัย เกื้อหนุนด้านเงินทอง สิ่งของ (2) ปิยวาจาพูดคุยปรับทุกข์ ให้กำลังใจ (3) อุตถจริยาบาเพ็ญประโยชน์ เครือข่ายมีความเป็นกัลยาณมิตร ชุมชนไม่ทอดทิ้ง (4) สมานัตตา ปฏิบัติสม่ำเสมอให้ความเคารพ การเยี่ยมผู้ป่วยถือว่าได้ทั้งบุญและมีความสุข และหลักขราวาสธรรม 4 ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ เป็นการให้ความจริงใจ เคารพอดทน เสียสละ รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ การเกื้อหนุนด้านสิ่งของ เงินทอง ของใช้ต่าง ๆ การเกื้อหนุนด้านข่าวสาร ผู้สูงอายุยังให้ความสนใจด้านข่าวสารต่าง ๆ ทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่นสื่อออนไลน์ เฟคบุ๊ก เป็นต้น

2.3 การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการด้านจิตใจ หรือจิตภาวนา ฝึกจิตให้มีคุณภาพ มีสุขภาวะจิตที่ดี ยิ้มบ่อย ๆ ไม่ต้องเครียด ปล่องวาง ผู้ดูแลใช้หลักการบริหารด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ มีเมตตาเป็นพื้นฐาน ตามหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตาอุเบกขา หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 และอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ทำหน้าที่บริหารกับผู้ป่วยและญาติ นับเป็นสิ่งแรกที่สำคัญที่สุด การเกื้อหนุนด้านอารมณ์ ครอบครัวชุมชนช่วยกันดูแลเอาใจใส่ ห่วงใย อยู่เป็นเพื่อน เยี่ยมเยียน เยี่ยมไข้ ให้กำลังใจอย่างสม่ำเสมอ ระบบสาธารณสุขมีแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการ เข้าถึงจิตใจ สร้างความอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ มีความรู้จริงทรงภูมิปัญญา เป็นที่น่ายกย่อง เป็นที่ปรึกษาที่ดี อดทนฟัง ไม่เบียด ไม่ฉุนเฉียว อธิบายให้เข้าใจ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

2.4 การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการด้านปัญญา หรือปัญญาภาวนา ผู้สูงอายุในชุมชนมีศรัทธาต่อพระรัตนตรัย นิยมไปวัด ไหว้พระ สวดมนต์ ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรมทั้งในระดับสมถะวิปัสสนากรรมฐานใช้หลักสติปัญญา 4 เข้าถึงไตรสิกขาว่าด้วยศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อผู้สูงอายุมีความเข้าใจถึงธรรมชาติของชีวิต เข้าใจสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงตามหลักไตรลักษณ์ เมื่อนั้นจิตใจจะสามารถปล่องวาง ไม่ยึดติดถือมั่นในอุปาทาน นาม รูป กายจัดกิเลสที่เป็นรากเหง้าของทุกข์ได้ เกิดปิติ แจ่มใส สงบมุ่งสู่การบรรลุธรรมแห่งนิพพาน นั่นคือบรมสุขที่แท้จริง

3. การตรวจสอบ (Check) โดยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งดี ๆ ในการพัฒนาและต่อยอดความสำเร็จของการพัฒนาระบบสุขภาพชุมชนและนวัตกรรมด้านสุขภาพ พบว่า ด้านจิตใจ อยู่ในระดับดี ด้านสุขภาพกาย ด้านสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับกลางๆ โดยภาพรวมอยู่ในระดับกลาง ๆ เมื่อพิจารณาคคุณภาพชีวิตจำแนกตามอายุ พบว่า คะแนนคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มีแนวโน้มลดลงในขณะที่มีอายุมากขึ้นและแบบวัดความเครียดของผู้ดูแล พบว่าอยู่ในระดับสูง

4. การปรับปรุง (Act) มีการประชุมสังฆจรประจำเดือน ปรับปรุงการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยท้องถิ่น องค์กรภาคีเครือข่าย มีความชัดเจน และประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมและผู้สูงอายุมีศรัทธาความเชื่อในคำสอนของพระพุทธศาสนา ชุมชนมีการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา มาใช้ในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานทางสายกลาง และความพอเพียง

อภิปรายผล

1. กระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีขึ้น และเป็นสังคมสูงวัย ในอดีตการจัดการสุขภาพในชุมชนได้รับการดูแลแบบเครือญาติ ให้ความเคารพ ศรัทธาต่อผู้สูงอายุ ต่อมาสังคมมีการเปลี่ยนแปลง มีความก้าวหน้าทางวัตถุมากขึ้น บุตรหลานไปเรียนที่อื่น ทำงานต่างถิ่น และเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ประเด็นปัญหาอุปสรรคในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ ยังขาดการบูรณาการในระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล ทั้งคน เงิน ของ แผนของผู้สูงอายุทำได้อะไรไม่ดีเท่าที่ควร ส่วนใหญ่เป็นแบบตั้งรับ งบประมาณที่ได้โดยเฉพาะกองทุนคุณภาพชีวิตยังไม่มาก การบริการยังไม่ทั่วถึง เจ้าหน้าที่มีจำนวนน้อย ขาดเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ สภาพการเจ็บป่วยของผู้สูงอายุเองทั้งด้านร่างกายที่มีสภาพเสื่อมไปตามวัย ด้านสังคม เข้าสังคมน้อยลง ด้านจิตใจ เหงา เครียด และด้านปัญญา ความจำเสื่อม หลงลืม อยู่ในภาวะพึ่งพิงสูง ปัญหาของผู้ดูแลมีจำนวนลดลง มีปัญหาด้านสุขภาพ มีความเครียดสูง ด้านสังคมมีบทบาทเชิงซ้อน และด้านรายได้ไม่เพียงพอ สอดคล้องกับการศึกษาของ **ชนิตา สุ่มมาตย์** ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการดูแลสุขภาวะโดยองค์กรชุมชนในภาคอีสาน พบว่า ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยว ฝ้าบ้าน หรือเลี้ยงหลาน ต่างคนต่างอยู่ เริ่มไม่รู้จักกันไม่มีความเอื้ออาทรให้กัน เนื่องจากบางครอบครัวย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น ผู้สูงอายุจะเข้าวัดทำบุญน้อยลง เนื่องจากไม่มีลูกหลานพาไป ยกเว้นในวันสำคัญทางศาสนา ภาครัฐและองค์กรชุมชนผู้สูงอายุมีบทบาทในการช่วยเหลือด้านนโยบาย จัดสวัสดิการ เบี้ยยังชีพ แต่ยังไม่ครอบคลุมเนื่องจากงบประมาณที่จำกัด ทำให้ผู้สูงอายุได้รับสิทธิไม่ทั่วถึง ถูกทอดทิ้ง ปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม สภาพร่างกายเสื่อมลงตามวัย สภาพจิตใจที่เปลี่ยนแปลง รู้สึกว่าถูกลดคุณค่าลง เกิดภาวะซึมเศร้า ว้าวุ่น ความเชื่อถือจากสังคมลดน้อยลง มีการหลงลืม เครียด มีโรคประจำตัว ด้านสังคมมีการพบปะสังสรรค์ซึ่งกันและกันลดน้อยลง มีความรู้เรื่องการดูแลตนเองน้อย

ไม่มีผู้ดูแล ไม่มีเงินที่จะเลี้ยงชีพ^๘

2. การพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีศรัทธาในคำสอนของพระพุทธศาสนา การจัดการสุขภาพในพระพุทธศาสนามีความเป็นองค์รวม ทั้งร่างกายและจิตใจดำเนินชีวิตบนพื้นฐานทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ไม่ประมาท ด้วยหลักอริยมรรค และความพอเพียง จะเห็นได้จากผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงจะพึ่งตนเอง ให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางศาสนา มาก เช่น ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น สอดคล้องกับ **ทรงศิลป์ รักษาภักดี** ศึกษาพุทธวิธีในการจัดการสุขภาพผู้สูงอายุ ในตำบลกำแพงอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด สรุปความว่า การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุใช้หลักอายุสธรรมหรืออายุวัฒนธรรม 5 ผสมผสานกับความเชื่อ ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น กำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติ คือให้ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย รับประทานอาหารที่ย่อยง่าย มีประโยชน์ ลด ละเลิกจากอบายมุขทั้งปวง พักผ่อนให้

^๘ ชนิตา สุ่มมาตย์, การพัฒนารูปแบบการจัดการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุโดยองค์กรชุมชนในภาคอีสาน, **ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต** สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551), หน้า 251-254.

เพียงพอ ให้ทาน รักษาศีล บำเพ็ญภาวนาตามอัตภาพ โดยขับเคลื่อนผ่านเครือข่ายการจัดการสุขภาพ 2 ระดับ คือระดับครอบครัว และระดับชุมชน และผลการนำกระบวนการจัดการสุขภาพตามหลักพุทธวิธีไปใช้ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี โดยวัดจากน้ำหนักตัว ความดันโลหิต และระดับปริมาณน้ำตาล ในเลือด อยู่ในเกณฑ์ปกติ และระดับความซึมเศร้าอยู่ในระดับต่ำ มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ในทางที่ดีขึ้น⁹

ผลของการพัฒนารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนว พระพุทธศาสนา ด้านกาย พิจารณาคุณค่าแท้ของปัจจัย 4 ให้ดูแลสุขภาพสบาย ซึ่งสอดคล้องกับบริบท สังคมไทยว่าหน้าที่ในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุมักจะเป็นบุตรโดยเฉพาะบุตรหญิง และบรรทัดฐานทางสังคมไทยที่สอน ให้บุตรมีความกตัญญูต่อบุพการีและทดแทนบุญคุณบิดามารดาทำให้เกิดความรู้สึกยอมรับในภาระที่เกิดขึ้น ไม่ ว่าจะเป็นสถานการณ์ในแง่ลบหรือกระทบกับจิตใจ เมื่อมีอายุมากขึ้นย่อมมีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูงขึ้น และถ้า ทำใจยอมรับในสถานภาพของตนเองได้ ก็ทำให้มีความสุข การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของผู้สูงอายุ ด้าน สังคม มีความเชื่อกฎแห่งกรรม บุญ-บาป ตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 10 มีบุคคลต้นแบบในชุมชน มีพระที่มีจิต อาสา พ่อชวแม่ชวมาวัดทุกวันพระวันศีล หมอพื้นเมือง ประชาชนชาวบ้าน ระบบสาธารณสุขมีแนวปฏิบัติที่ดี การพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุ เกื้อหนุนด้านสังคม ครอบครัวสร้างความอบอุ่นใจให้แก่ผู้สูงอายุ ชุมชนมีจิตอาสา ความเกื้อกูลกัน การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของผู้สูงอายุ ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นด้าน จิตใจ ผีกลจิตให้มีคุณภาพ ไม่เครียด ปล่อยวาง ผู้ดูแลใช้หลักการบริหารด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ มี เมตตาเป็นพื้นฐาน การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของผู้สูงอายุ ด้านปัญญา มีทัศนคติดีในการดูแลรักษา ผู้สูงอายุ รู้เท่าทันธรรมชาติของโลกและชีวิตที่อยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ เจริญสติตามหลักสติปัญญา 4 เพื่อ เสริมสร้างปัญญา ซึ่งพุทธวิธีการสร้างเสริมสุขภาวะองค์รวม พบว่า พุทธวิธีการสร้างเสริมสุขภาวะองค์รวมแนว พุทธ โดยใช้สติปัญญา 4 เป็นแนวปฏิบัติ สติและศีล เป็นตัวกำกับควบคุมพฤติกรรม ส่วนสมาธิเป็นตัวจัดการ ระบบภายในร่างกายและจิตใจ ส่งผลให้เกิดสุขภาวะในทุกมิติ และปัญญาทำให้เกิดความรู้เท่าทันในการดำเนิน ชีวิตที่เอื้อต่อสุขภาวะ และนำไปสู่การพ้นทุกข์อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต และเช่นเดียวกับการศึกษาของ **สมศรี สัจจะสกุลรัตน์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านต๋อม จังหวัดพะเยา” พบว่า สภาพปัญหา อุปสรรค การจัดการสุขภาพมีข้อจกั ด เวลาไม่ตรงกัน แผนขาดการบูรณาการ ส่วนใหญ่เน้นเชิงรับ งบประมาณมีจำกัด การดูแลไม่ทั่วถึง ปัญหา ครอบครัว ผู้สูงอายุอยู่ในภาวะพึ่งพาสูง ร่างกายเสื่อมลงตามอายุชย เข้าสังคมน้อยลง จิตใจเปลี่ยนแปลงง่าย หงุดหงิด เหนงาเครียด ความจำเสื่อม หลงลืม และขาดสมาธิ จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น มีฐานะยากจน ผู้ดูแลมี จำนวนลดลง มีบทบาทเชิงซ้อน เป็นโรคเรื้อรัง และมีความเครียดสูง การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ทีมเครือข่าย การมีส่วนร่วม การวางแผน งบประมาณ กิจกรรมพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุ และ การประเมินผล ขึ้นอยู่กับบริบทปัจเจกบุคคล อายุ กิจกรรมทางสังคม เน้นความมีคุณค่าในตน และภาวะ

⁹ ทรงศิลป์ รักษาภักดี, พุทธวิธีในการจัดการสุขภาพผู้สูงอายุในตำบลท่าแหง อำเภอเกษตรวิสัยจังหวัดร้อยเอ็ด, **ปรัชญาคุณภิบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2559). บทคัดย่อ.

สุขภาพ ผู้สูงอายุที่แข็งแรงจะพึ่งตนเอง ส่วนผู้ที่อยู่ในภาวะพึ่งพา ครอบครัวเป็นกลไกสำคัญในการดูแล เกื้อหนุนด้านสิ่งของ ให้เงินเป็นต้น รูปแบบการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ มีลักษณะเป็น องค์รวม ดุลยภาพทั้งร่างกายและจิตใจ หลักการสำคัญ คือการพึ่งตนเอง ความกตัญญู ความเมตตา และเอื้อ อาทร ดำเนินชีวิตทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ไม่ประมาท ตามหลักอริยมรรค 8 แก้ปัญหาใช้หลักอริยสัจสี่ รูปแบบการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การวางแผน มีนโยบาย ให้เป็นตำบลสุขภาวะดีแห่งวิถีพุทธ ชัดเจน ร่วมแก้ไขปัญหา แผนครอบคลุมความต้องการของผู้สูงอายุและมี การบูรณาการ จัดสรรงบประมาณเพียงพอ การปฏิบัติ ดำเนินการตามแผน มีทัศนคติเชิงบวกต่อการดูแล ผู้สูงอายุพัฒนาตามหลักภาวะ 5 ได้แก่ ด้านกายภาวนา พิจารณาถึงคุณค่าแท้ของปัจจัย 5 ผู้สูงอายุที่มี สุขภาพดีเน้นการดูแลตนเอง ครอบครัวเป็นผู้ให้การดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพา ตามหลักสัปปายะ 7 เป็นการตอบ แทนคุณ มีกตัญญูกตเวทิตะและหลักทศ 6 ด้านศีลภาวนา มีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมและบุญ-บาป ตามหลัก บุญกิริยาวัตถุ 10 ปฏิบัติตนอยู่ในศีล 5 มีจิตอาสา บาเพ็ญประโยชน์ ร่วมกิจกรรมสังคม เช่น ขยะหอมบุญ การร่วมนบุญอุ้มชูหลานเข้าวัด งดเหล้างานศพ โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น เป็นไปตามหลักสังคหวัตถุ 5 และ ฆราวาสธรรม 5 เน้นการเสริมคุณค่าในตน ครอบครัวให้ความอบอุ่น ชุมชนช่วยเกื้อหนุนสาธารณสุข มีแนว ปฏิบัติที่ดี ด้านจิตตภาวนา มีสุขภาพจิตดี ยิ้มแย้ม ดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ตามหลักพรหมวิหาร 5 กัลยาณมิตรธรรม 7 และอิทธิบาท 5 ด้านปัญญาภาวนา เข้าใจหลักสังขธรรมและความไม่เที่ยงของชีวิตตาม หลักไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) หมั่นเจริญสติ อยู่กับปัจจุบัน ตามแนวสติปัฏฐาน 5 เกิดปิติ จิตใจเบิก บานและมีความสุข การตรวจสอบ (Check) ประเมินผลหมู่บ้านจัดการสุขภาพ ได้ระดับดีเยี่ยม ศูนย์เรียนรู้ มี นวัตกรรมสุขภาพ ผลการวิเคราะห์แบบวัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ พบว่าด้านจิตใจอยู่ในระดับดีโดยภาพรวมอยู่ ในระดับกลาง ๆ และแบบวัดความเครียดของผู้ดูแล พบว่า อยู่ในระดับสูงการปรับปรุง (Act) มีการประชุม สัมมนา เครือข่ายมีส่วนร่วมอย่างมาก ปรับปรุงให้มีสุขภาวะที่ดีขึ้น ดังนั้น สุขภาพของผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มี ผลกระทบต่อความเจริญของประเทศชาติ จึงควรใช้หลักธรรมเป็นดั่งเข็มทิศชี้ทางในการจัดการสุขภาพ¹⁰

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

นำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ในการกำหนดเป็นนโยบาย โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการสุขภาพผู้สูงอายุ กำหนดเป็นนโยบายระดับประเทศ เช่น กฎหมายสำหรับผู้สูงอายุบัญญัติขึ้นมีชื่อ ว่า พระราชบัญญัติสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากมีผู้สูงอายุจำนวนมากในประเทศ ปัญหาที่ตามมา คือเรื่องของการให้บริการ และครอบครัวเองก็มีความสามารถในการดูแลผู้สูงอายุลดลง ส่วนหนึ่งมาจากแบบ แผนครอบครัวเดี่ยว รัฐจึงควรปรับระบบบริการสำหรับผู้สูงอายุพร้อม ๆ กับปรับการดูแลสุขภาพ เป็นระบบ

¹⁰ สมศรี สัจจะสกุลรัตน์, รูปแบบการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้าน ต่อม จังหวัดพะเยา, *ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2560), บทคัดย่อ.

ประกันการดูแลระยะยาว เพื่อประโยชน์ผู้สูงอายุ เป็นการเน้นบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข ซึ่งเกี่ยวข้องกับสุขภาพกายและจิตโดยใช้หลักพระพุทธศาสนามาบูรณาการ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 การรวมกลุ่มตามหลักสังคหวัตถุ 4 และการระดมทุนตามหลักสัจจะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

สุขภาพของผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบต่อความเจริญของประเทศชาติ จึงควรมีพัฒนาในการจัดการสุขภาพอย่างเป็นระบบทั้งบุคลากร เงิน ของ และการจัดการ โดยเฉพาะระบบ

ครอบครัว ส่งเสริมให้มีสัมพันธภาพที่ดี พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุให้มีความสามารถในการเป็นผู้นำ ค้ำจุน และผู้สูงอายุกลุ่มปฏิบัติการ เพิ่มขีดความสามารถด้านกิจกรรมสังคม ดำเนินการในรูปแบบเครือข่ายให้มีความชัดเจน เน้นพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มากขึ้น แผนมีการบูรณาการในด้านบริการสุขภาพและด้านสังคม เศรษฐกิจรายได้ และเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน/ที่บ้าน โดยการประยุกต์นำหลักธรรมการพึ่งตนเอง กตัญญู บุญ เมตตา จิตอาสา และการสงเคราะห์ เข้ามาเป็นเข็มทิศมุ่งสู่การจัดการสุขภาพที่ดี จะเป็นพลังใจในการขับเคลื่อนสุขภาพแบบองค์รวม ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัวสังคมและประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการทำวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ในแต่ละภูมิภาค” เพื่อนำเสนอเป็นแนวนโยบายในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุไทย
- 2) ควรมีการทำวิจัยเรื่อง “ศึกษาดัชนีชี้วัดที่ดีในการจัดการสุขภาพผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ตามบริบทแต่ละภูมิภาค” เพื่อนำเสนอเป็นแนวปฏิบัติในการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุไทย
- 3) ควรมีการทำวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการใช้รูปแบบการจัดการสุขภาพของผู้ดูแลผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ” เพื่อนำเสนอเป็นแนวในการช่วยเหลือผู้ดูแลให้มีความสามารถในการดูแลได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, รายงานกิจกรรมประจำปี 2549, 2550. (อัดสำเนา), กองสาธารณสุขต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข, รายงานการประชุม กรมการประสานงานด้านสหประชาชาติ, (อัดสำเนา), 2532.
- ชนิตา สุ่มมาตย์, การพัฒนารูปแบบการจัดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยองค์กรชุมชนในภาคอีสาน, ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551
- ทรงศิลป์ รักษาภักดี, พุทธวิธีในการจัดการสุขภาพผู้สูงอายุในตำบลกำแพง อำเภอกษัตริย์จังหวัดร้อยเอ็ด, ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2559

พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต), **พุทธศาสนากับการแนะแนว**, กรุงเทพมหานคร : สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย, 2543

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมจำกัด, 2549

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมะสำหรับผู้สูงอายุ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2550

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.), **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2550

สมศรี สัจจะสกุลรัตน์, **รูปแบบการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านต๋อม จังหวัดพะเยา**, ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560

การเสริมสร้างเครือข่ายในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรม
ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบูรณ์
Network Promotion in Ecology Culture Management
acceding to Buddhism in Phatchapun Province

ดร. สราวุธย์ วิจิตรปัญญา

Dr.Sarawut Vijitpanya

พระครูประโชติพัชรพงศ์

Phrakru Prachotpatcharapong

พระมหาธวัชชัย ธมฺมรสี, ดร.

Phra Maha Thawatchai Thammarangsri, Dr.

นายณรรณ กุลผาย

Mr. Narun Kunphai

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) ศึกษาการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาสภาพความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ 3) นำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบูรณ์โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลทั้งเป็นการสัมภาษณ์ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า

แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม โดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรม ส่วนในพระพุทธศาสนา มีความหมายถึงสิ่งที่เรียกว่า บริหารหรือบริวาร คือ สิ่งที่อยู่แวดล้อมกันทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาทางจิตวิญญาณของมนุษย์ ประเภทของระบบนิเวศในพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (๑) ระบบนิเวศทางธรรมชาติ แบ่งเป็นระบบนิเวศทางธรรมชาติที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ อุตุนิยาม และระบบนิเวศทางธรรมชาติที่มีชีวิต ได้แก่ พีชนิยาม และจิตนิยาม และ (๒) ระบบนิเวศทางวัฒนธรรม แบ่งเป็นระบบนิเวศทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม และระบบนิเวศทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม

สภาพความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์มี ๒ ด้าน คือ รูปแบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการภายนอกตามหลักสัปปายะ ๗ และรูปแบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการภายในตามหลักภาวนา ๔ มีเป้าหมาย ๒ ประการ คือ

เป้าหมายทางกาย ได้แก่ ปัจจัย ๔ และเป้าหมายทางใจ ได้แก่ ผัสสะ ๖ เพื่อจัดถิ่นที่อยู่ของมนุษย์ให้เป็นปฏิรูปเทศ

รูปแบบการเสริมสร้างในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบูรณ์เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทาง นิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ จะต้องดำเนินการขับเคลื่อนงานระบบนิเวศให้สำเร็จจุดประสงค์ได้จะขาดมิได้คือผู้ปฏิบัติการ ดังนั้นจึงเสนอรูปแบบการจัดการระบบนิเวศด้านผู้ปฏิบัติการจะต้องมีลักษณะเป็นผู้ที่มีความรู้มีสติปัญญาในการจัดการระบบนิเวศ คือ ความรู้ความเข้าใจในแผนงานและนโยบาย เป็นผู้มีทักษะและความสามารถในการจัดการระบบนิเวศ คือ มีความเป็นคนที่สามารถฝึกฝนตนเองให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการดำเนินงานด้านระบบนิเวศ และดำเนินการโดยใช้หลักธรรมาภิบาลในการจัดการระบบนิเวศ คือ กระบวนการอย่างหนึ่งที่จะทำให้การจัดการระบบนิเวศดำเนินไปได้ จะต้องดำเนินการให้คนในชุมชนมีส่วนในการบริหารจัดการ โดยการใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมรัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การจัดการ, นิเวศวิทยาวัฒนธรรม, พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

This research has 3 objectives which are; 1) study the management of cultural ecology in accordance with the Buddhist principles. 2) study the social and cultural relations that affect the ecological and cultural sustainability in Phetchabun province. 3) propose a supplementary model created in the management of cultural ecology in accordance with the Buddhist doctrine in Phetchabun province. By entering the storage area, both as an interview With descriptive analysis methods.

The results of the study showed that:

Enhanced patterns of cultural ecology management in buddhism principles in Phetchabun province must carry out the work of the ecological system successfully. an indispensable objective is the operator. Therefore proposed; The ecological management model for the operators must be knowledgeable and intelligent in managing the ecosystem. This is knowledge and understanding of plans and policies, is skill and capable in managing ecosystems. There is a person who can train himself to be knowledgeable, expertise in ecological operations and implemented by using good governance principles to manage the ecosystem. This is one process that makes ecological management to proceed must carry

out people in the community to participate in management by applying good governance, means good governance of the country and society is an important way to organize regulations for the state society private business sector and the people sector which covers the academic department, operations department, government department and business department, able to coexist peacefully, have knowledge, love, unity and together as a power Cause Sustainable development And is a part of strengthening or creating immunity for the country In order to alleviate, prevent, or remedy the dangers that would come in the future Because society will feel justice, transparency, and participation Which is an important feature of human dignity and government model Democracy with the King as Head of State consistent with the Thai constitution and the current world trend that is:

1. The principle of participation is to give the community the opportunity to participate in acknowledgment, commenting, and decision making. Environmental and natural resources problems in the community, whether by reporting, public inquiry, public relations, referendum or other act.

2. Principles of responsibility include awareness of rights and duties in managing ecology and natural resources and the environment. Attention to problems and enthusiasm to help solve problems as well as respect for different opinions and the courage to take effect from one's actions.

บทนำ

มนุษย์และธรรมชาติอยู่ร่วมกันมาโดยตลอด ไม่สามารถแยกจากกันได้ เพราะเดิมที่เดียวก่อนที่จะมีศาสนาใด ๆ ขึ้นในโลกมนุษย์ก็นับถือธรรมชาติมาก่อนว่าเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์¹ มนุษย์จึงอาศัยสิ่งแวดล้อมและมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิด จนไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์มีกำเนิดอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อม และสิ่งแวดล้อมทุกชนิดก็มีผลโดยตรงและโดยอ้อมในการที่จะกำหนดให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้² และมนุษย์ก็ใช้สิ่งแวดล้อม เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย เพื่อให้ตนเองได้กินดี อยู่ดี ในสิ่งแวดล้อมที่ตนอยู่ การแข่งขันในการผลิตเพื่อสนองความต้องการ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติ³ อันเนื่องมาจากการบริโภคทรัพยากรของมนุษย์ที่ไร้ประสิทธิภาพ จึงทำให้ความ

¹ ธนู แก้วโอภาส, ศาสนาโลก, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2549), หน้า 13.

² เครือข่ายองค์กรสิ่งแวดล้อม 38. ร่วมใจกันทำวันนี้. (กรุงเทพมหานคร : แพลน ปรินต์, 2538).

³ สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม, ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส โส่ แสตนด์การ์ด ประเทศไทย จำกัด, 2530), หน้า 10.

หลากหลายทางชีวภาพลดลง⁴ ซึ่งเป็นการเสียความสมดุลของระบบนิเวศและย่อมมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม⁵ ระบบนิเวศนั้น ป่าถือว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และป่า ยังเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของมนุษย์ นอกจากนี้ ป่า ยังหมายถึง ต้นไม้มานานานชนิดแล้ว ยังรวมไปถึงเรื่องดิน น้ำ ความหลากหลายของสัตว์ป่านั้นยังมีหน่วยชีวิตเล็กๆ และพืชพันธุ์อื่นๆอีกด้วย⁶

แนวคิดนิเวศวัฒนธรรมเป็นแนวคิดที่เกิดจากการบูรณาการแนวคิดนิเวศนิยมแนวคิดมนุษยนิเวศแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน และแนวคิดนิเวศวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน กล่าวคือแนวคิดนิเวศวัฒนธรรมชุมชนเป็นแนวคิดที่เน้นวิถีความเป็นอยู่ที่ปรากฏในวัฒนธรรมประเพณีที่สอดคล้องกับระบบนิเวศของชุมชนตามแนวคิดนิเวศนิยม แนวคิดนิเวศวัฒนธรรมชุมชนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของการผลิตในชุมชนดั้งเดิมตามแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน แนวคิดนิเวศวัฒนธรรมชุมชนศึกษาองค์การทางสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชนในรูปแบบของสิทธิชุมชนตามแนวคิดมนุษยนิเวศและแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในประเด็นสาเหตุของการเคลื่อนไหวนั้นนอกจากแนวคิดดังกล่าวแล้วแนวคิดนิเวศวัฒนธรรมชุมชนยังได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองในมิติของผลกระทบจากนโยบายของรัฐและความขัดแย้ง ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองในมิติของความเสมอภาคและความยุติธรรม ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเศรษฐศาสตร์นิเวศในมิติของรูปแบบต่าง ๆ ของระบบกรรมสิทธิ์ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเป็นแนวความคิดที่มีหลักใหญ่ใจความอยู่ที่การเชื่อมั่นและการส่งเสริมศักยภาพของชาวบ้านผู้รับผลของการพัฒนาว่าสามารถที่จะฟื้นฟูดำรงอยู่และพัฒนาตนเองได้ด้วยพื้นฐานทางความเชื่อ ความสัมพันธ์ในชุมชนและภูมิปัญญา หรือที่รวมเรียกว่า วัฒนธรรมของตนเอง ในส่วนของการค้นหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามแนวทางนี้จึงต้องเริ่มต้นที่การศึกษา ค้นหาวัฒนธรรมของชาวชนบทเอง เพื่ออาศัยเป็นพื้นฐานสำหรับการฟื้นฟูการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาชนบทขึ้นมาจากพื้นฐานของวิถีชีวิตชาวบ้านเอง

นิเวศทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นการถือเอาความเป็นมนุษย์เป็นศูนย์กลางของการจัดความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งในความเป็นมนุษย์นั้น จะพิจารณาอย่างเป็นองค์รวมทั้งความมีชีวิตจิตใจ จิตวิญญาณ และเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นแนวคิดที่ไม่แยกส่วนมนุษย์ออกจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม และไม่แยกวัตถุทางศิลปะและวัฒนธรรมออกจากความมีชีวิต ของสังคม ไม่แยกส่วนและลดทอนหน่วยทางสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ออกจากกัน มีความพึ่งพิงอิงกัน เป็นปัจจัยส่งเสริมเกื้อหนุนกันและกัน รวมทั้งไม่แยกส่วนออกจากความเป็นชีวิตจิตใจของมนุษย์ ใน

⁴ อนุช อาภาภิรม และคณะ, *สิ่งแวดล้อมและประชากร : เครื่องเช่นความเจริญ*, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ บুক เซ็นเตอร์ จำกัด, 2543), หน้า 84.

⁵ อุแก้ว ประกอบไวยทกิจ ปีเวอร์, *มนุษย์ - ระบบนิเวศและสภาพนิเวศในประเทศไทย*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2531), หน้า 208.

⁶ พระมหาเจิม สุวโจ, *ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณีพระอธิการพงษ์ศักดิ์ เตชธมโม, ปริญญาานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543), หน้า 1.

ระบบนิเวศทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ แนวคิดดังกล่าว มุ่งสนองตอบต่อปัญหาและแก้ไขข้อจำกัดอันเกิดจากวิถีคิดแบบแยกส่วนและลดทอนความเป็นจริง เป็นแนวคิดที่พิจารณามิติสังคมและวัฒนธรรมแบบมีชีวิต ไม่หยุดนิ่ง มีพัฒนาการ มีการก่อเกิด เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง และมีวงจรความเสื่อมสลาย

จังหวัดเพชรบูรณ์มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีลักษณะทางพิธีกรรมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางความเชื่อที่มีอิทธิพลสืบต่อกันมา จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ความเชื่อมีการแสดงออกทางพิธีกรรมและยังคงแสดงออกทางการสร้างที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมโดยรอบของหมู่บ้าน รวมถึงป่าไม้ สายน้ำ ภูเขา จังหวัดเพชรบูรณ์ยังถือว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก โดยมีภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไปซึ่งประกอบด้วยกลุ่มภาษาถิ่นไทยกลาง กลุ่มภาษาถิ่นไทยอีสาน กลุ่มภาษาไทหล่ม กลุ่มภาษาจีน กลุ่มภาษาลาว ได้แก่ กลุ่มลาวพวน ลาวแจ้ว ลาวครั่ง ภาษากลุ่มชาวนน และภาษากลุ่มชาวเขา ได้แก่ ภาษาม้ง ภาษาเย้า ภาษาลีซอ ภาษามูเซอ ภาษาจีนฮ่อ วัฒนธรรมที่สำคัญของ จังหวัดที่แตกต่างจากที่อื่น ได้แก่ ประเพณีอัฐมพระดำน้ำ ประเพณีเส็งกลองล่องโคมไฟ ไหว้พ่อขุนผาเมือง วัฒนธรรมอื่นที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้แก่ ประเพณีบุญข้าวจี ประเพณีบุญข้าวหลาม ประเพณีบุญกำฟ้า ของชาวลาวพวน ประเพณีพิธีกินข้าวใหม่ ประเพณีใส่กำไลคอ ประเพณีปีใหม่ของชาวเขาเผ่าม้ง ซึ่งนับว่าเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่สำคัญ มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์

อย่างไรก็ตาม ผู้คนทั่วไปที่เกี่ยวข้องก็ยังขาดความตระหนักรู้เพียงพอลงถึงความร้ายแรงของปัญหาภาวะวิกฤติทางภาษาและวัฒนธรรม และผลกระทบที่เกิดขึ้นอันจะทำลายความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมซึ่งเป็นแหล่งเก็บภูมิปัญญาของมนุษยชาติติดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ส่งผลให้เกิดวิกฤตด้านอัตลักษณ์ของกลุ่มชนต่าง ๆ ต่อเนื่องกันไปเป็นลูกโซ่ ซึ่งมีผลให้กลุ่มชนต่าง ๆ อ่อนแอ ไม่สามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้ ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ประสบกับภาวะวิกฤตนี้ ทำให้สังคมอ่อนแอขาดความเชื่อมั่น ความมั่นคง ซึ่งเป็นรากฐานของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความจำเป็นดังกล่าวต่อการศึกษาการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีความสำคัญต่อชุมชนท้องถิ่นอย่างมากมาย เพื่อเป็นแหล่งของการศึกษา เรียนรู้ ฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของชาวเขาเผ่าม้งในลักษณะการจัดการเรียนรู้เพื่อจัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายทางภาษา และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาเผ่าม้งที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ให้ได้องค์ความรู้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ก่อนที่จะเลือนหายไปจากสังคมในปัจจุบัน และการจัดการความร่วมมือระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริม ฟื้นฟู ภาษาและวัฒนธรรมของตนเองเพื่อการอนุรักษ์ไว้ได้อย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555-2559 จะได้มีความชัดเจนในการพัฒนาเสริมสร้างการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างยั่งยืน โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์กับหลักการบริหารจัดการของการอยู่ร่วมกันของคนและองค์กรในกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาสภาพความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบูรณ์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documenty Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก หนังสือ เอกสารการวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

1) การศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก หนังสือ เอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

2) ทำการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างโดยมุ่งเน้นไปที่ความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ กลุ่มชาวพื้นเมือง บ้านสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมืองกลุ่มชาวไทยหล่ม บ้านนาแซง ตำบลนาแซง อำเภอหล่มสัก กลุ่มชาวเขา บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ กลุ่มชาวนน บ้านน้ำเลา ตำบลตะเบา อำเภอเมือง โดยแบ่งกลุ่มประชากรตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม

- ผู้นำชุมชน 12 คน
- ผู้นำด้านนิเวศวัฒนธรรม 12 คน
- ภาครัฐ เช่น วัฒนธรรมจังหวัด สิ่งแวดล้อมจังหวัด 12 คน

3) สรุปผลการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

2. การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาในภาคสนาม (Field Study) โดยศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้ทราบถึงแนวคิด หลักการ ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความ

ยังยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ประกอบงานวิจัย แล้วนำเสนองานวิจัยเชิงพรรณนา โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

1) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 28 รูป/คน ได้แก่ ประชากรที่ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัยนี้ เป็นโดยแบ่งกลุ่มประชากรตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม

- ผู้นำชุมชน 12 คน
 - ผู้นำด้านนิเวศวัฒนธรรม 12 คน
 - ภาครัฐ เช่น วัฒนธรรมจังหวัด สิ่งแวดล้อมจังหวัด 12 คน
- รวมทั้งสิ้น 36 คน

2) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาเชิงเอกสารและการศึกษาภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญคือ รูปแบบการสร้างเครือข่ายในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งนี้จะเน้นการนำผลการวิจัยมาเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ทราบและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นต่อไปด้วย

พื้นที่การวิจัย

ในงานวิจัยนี้ได้กำหนดพื้นที่การวิจัย ได้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 4 แห่งได้แก่ กลุ่มชาวพื้นเมือง บ้านสะเตียง ตำบลสะเตียง อำเภอเมือง กลุ่มชาวไทยหล่ม บ้านนาแซง ตำบลนาแซง อำเภอหล่มสัก กลุ่มชาวเขา บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ กลุ่มชาวนน บ้านน้ำเลา ตำบลตะเบา อำเภอเมือง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

ประชากรที่ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัยนี้ ได้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ ได้แก่

- ผู้นำชุมชน 12 คน
 - ผู้นำด้านนิเวศวัฒนธรรม 12 คน
 - ภาครัฐ เช่น วัฒนธรรมจังหวัด สิ่งแวดล้อมจังหวัด 12 คน
- รวมทั้งสิ้น 36 คน

เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิจัย ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับรูปแบบการสร้างเครือข่ายในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อนำข้อมูลแนวคิดทฤษฎีสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

1. สร้างแบบสัมภาษณ์ (Interviewing) การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) และการสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการ (Informal Interview) จากผู้เชี่ยวชาญ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการสร้างเครือข่ายในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่

- **ส่วนที่ 1** ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และสำหรับบรรพชิต

- **ส่วนที่ 2** รูปแบบการสร้างเครือข่ายในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด(Open Ended) แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 2 สภาพความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

ตอนที่ 3 นำเสนอรูปแบบการสร้างเครือข่ายในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบูรณ์

3.4.1 การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร แนวคิดทฤษฎีระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับรูปแบบการสร้างเครือข่ายในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบูรณ์

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาประมวลความรู้สรุปเป็นกรอบแนวคิดกำหนด ขอบเขตการวิจัยและกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3. สร้างสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิด เพื่อให้ครอบคลุมขอบเขตของการทำวิจัย

4. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงให้มีความตรงตามเนื้อหา

5. นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. กำหนดข้อมูลและตัวชี้วัด เป็นการกำหนดว่าข้อมูลที่ต้องการมีอะไรบ้าง โดยการศึกษาและวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์หรือปัญหาของการวิจัยเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และจะใช้อะไรเป็นตัวชี้วัด จึงจะได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

2. กำหนดแหล่งข้อมูล 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) ผู้นำชุมชน 12 คน 2) ผู้นำด้านนิเวศวัฒนธรรม 12 คน 3) ภาครัฐ เช่น วัฒนธรรมจังหวัด สิ่งแวดล้อมจังหวัด 12 คน รวมทั้งสิ้น 36 คน

3. นำเครื่องมือวิจัยไปใช้สัมภาษณ์(Inter View) โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview)

4. การสัมมนากลุ่มย่อยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างเครือข่ายในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยนิมนต์/เชิญผู้ให้ข้อมูล ทั้ง 3 กลุ่ม ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษามาร่วมสัมมนา เพื่อให้ข้อมูลนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ สะดวก และง่ายต่อการค้นหาข้อมูล ในการจัดทำแฟ้มเพื่อประโยชน์ต่อการค้นหาข้อมูล ประกอบด้วย แฟ้มข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่มหรือสัมภาษณ์กลุ่มย่อยหรือสัมมนากลุ่มย่อย ประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วน คือ

- ข้อมูลที่เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มประกอบด้วย ชื่อผู้ให้ข้อมูล สำคัญ วันที่ ช่วงเวลา สถานที่สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ครั้งที่ ชื่อผู้สัมภาษณ์ บทสัมภาษณ์

- ข้อมูลที่เป็นแบบวิเคราะห์การสัมภาษณ์เจาะลึก/การสนทนากลุ่ม หรือสัมมนากลุ่มย่อย ซึ่งประกอบด้วยชื่อผู้ให้ข้อมูล ชื่อผู้สัมภาษณ์ คำหลักบรรยาย เหตุการณ์/สถานการณ์ และการตีความเบื้องต้น แล้วจึงทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสร้างเครือข่ายในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อนำเสนอ องค์ความรู้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการเผยแพร่ของพระสงฆ์ อันจะนำมาซึ่งความสุขในการดำเนินชีวิตและมีคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนสืบไป

ผลการวิจัย

1. ศึกษาการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา

จากผลการศึกษาแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา พบว่านิเวศวิทยา (Ecology) คือ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับปัจจัยแวดล้อมทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตในธรรมชาติ ทำให้เกิดความสัมพันธ์จนเป็นระบบ เรียกว่า ระบบนิเวศ (Ecosystem) โดยมีสิ่งที่เรียกว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มีทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ ซึ่งเป็นแบบแผนพฤติกรรม ความคิด และความรู้ต่าง ๆ ส่วนแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาแนวหนึ่งที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม โดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรม แนวคิดนี้มองสังคมในลักษณะเป็นพลวัตหรือเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยมีพื้นฐานสำคัญคือ เทคโนโลยีการผลิต โครงสร้างสังคม และลักษณะของสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่แตกต่างกัน

กล่าวได้ว่า แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) เป็นแนวคิดที่ศึกษาวัฒนธรรม ซึ่งเป็นระบบสังคมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นรูปแบบของการอยู่อาศัยและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่สามารถสังเกตได้โดยตรง มีหลักฐานที่สามารถอ้างอิง และสามารถวัดได้อย่างตรงไปตรงมา วัฒนธรรมเป็นแนวคิดที่ประกอบด้วย ความคิดที่ใช้ร่วมกัน วิถีคิด กฎระเบียบและมีความหมายอันเป็นยอมรับกันในสังคมที่มีอยู่อย่างหลากหลาย เป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถเลือกที่จะอยู่ในวัฒนธรรมที่กำหนดไว้ และเรียนรู้ว่าจะเลือกไม่ทำหรือทำอะไรใด เป็นวิธีการที่มนุษย์กำหนดมาตรฐานและใช้วางแผนสำหรับการตัดสินใจในสิ่งที่ต้องการทำ โดยเฉพาะในระบบนิเวศทางวัฒนธรรม เป็นแนวคิดที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน เป็นแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยฝีมือของมนุษย์เอง นิเวศวิทยาวัฒนธรรมก็คือ การสร้างความสมดุลระหว่างแนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

ประเภทของระบบนิเวศในพระพุทธศาสนา สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทหลักๆ คือ

(๑) ระบบนิเวศทางธรรมชาติ (Natural Ecosystems) ประกอบด้วย

(๑.๑) ระบบนิเวศทางธรรมชาติที่ไม่มีชีวิต (Abiotic Natural Ecosystems) ได้แก่ อุตุนิยม (Physical Laws) คือ กฎธรรมชาติที่ครอบคลุมความเป็นไปของปรากฏการณ์ในธรรมชาติ เช่น อุณหภูมิ ดิน ฟ้าอากาศ สิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับวัตถุที่ไม่มีชีวิตทุกชนิด

(๑.๒) ระบบนิเวศทางธรรมชาติที่มีชีวิต (Biotic Natural Ecosystems) ได้แก่ พีชนิยาม (Biological Laws) คือ กฎธรรมชาติที่ครอบคลุมความเป็นไปในพันธุกรรม และจิตนิยาม (Psychic Laws) คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิตและเจตสิก

(๒) ระบบนิเวศทางวัฒนธรรม (Cultural Ecosystems) ประกอบด้วย

(๒.๑) ระบบนิเวศทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (Material Culture Ecosystems) ได้แก่ ที่อยู่อาศัย วัดวิหาร บ้านเรือน สระน้ำ เป็นต้น

(๒.๒) ระบบนิเวศทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (Non- Material Culture Ecosystems) ได้แก่ ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ระบบเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง กฎหมาย กฎระเบียบ การจัดการความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม เป็นต้น

หลักการของแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมภายนอกตามหลักสัปายะ ๗ เป็นแนวคิดในการพัฒนาปรับปรุงที่อยู่อาศัยหรือวัดให้เป็นสถานที่ให้เป็นที่สบายและเหมาะสมแก่กุลกับบุคคลที่อยู่อาศัยและบุคคลที่เข้ามาใช้ประโยชน์ ๗ ด้าน คือ ๑) อาวาสสัปายะ (ที่อยู่อาศัยเป็นที่สบาย) ๒) โคจรสัปายะ (แหล่งอาหารเป็นที่สบาย) ๓) ภัตตสัปายะ (ถ้อยคำเป็นที่สบาย) ๔) บุคคลสัปายะ (บุคคลเป็นที่สบาย) ๕) โภชนสัปายะ (อาหารเป็นที่สบาย) ๖) อุตสัปายะ (อุณหภูมิมืดเป็นที่สบาย) และ ๗) อิริยาบถสัปายะ (การเคลื่อนไหวเป็นที่สบาย)

หลักการของแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมภายในตามหลักภาวนา ๔ เป็นแนวคิดในการพัฒนากายกับจิตของบุคคลที่อยู่อาศัยและบุคคลที่เข้ามาใช้ประโยชน์ โดยใช้หลักภาวนา ๔ แบ่ง ออกเป็น ๒ แนวทาง คือ (๑) นิเวศวิทยาวัฒนธรรมทางกาย ได้แก่ กายภาวนา (Physical Development) เป็นการฝึกอบรมตนเองและศีลภาวนา (Social Development) การฝึกอบรมพฤติกรรมทางด้านสังคม (๒) นิเวศวิทยาวัฒนธรรมทางจิต ได้แก่ จิตตภาวนา (Emotional Development) เป็นการฝึกอบรมด้านจิตใจ ภาวนา (Wisdom Development) การฝึกอบรมด้านปัญญาขัดแย้งกันของสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์ การสร้างความตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่นิเวศ วิทยาวัฒนธรรมจะเข้ามาจัดการเพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับสภาพแวดล้อมที่มนุษย์อาศัยอยู่นั่นเอง

แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในพระพุทธศาสนา มีความหมายถึงสิ่งที่เรียกว่า บริหารหรือบริหาร คือ สิ่งที่อยู่แวดล้อมกันทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาทางจิตวิญญาณของมนุษย์ ซึ่งนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในพระพุทธศาสนานั้นยังหมายความรวมถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น และสภาพแวดล้อมในแต่ละแห่ง มีความสำคัญที่แตกต่างกัน เช่น สภาพแวดล้อมที่มีลักษณะสงบ เงียบสงัด เหมาะเป็นที่บำเพ็ญเพียร สภาพแวดล้อมที่ประกอบด้วยพืชหลากหลายชนิด ก็เป็นแหล่งของยารักษาโรค เป็นแหล่งที่อยู่ที่อยู่อาศัยที่เรียกได้ว่าเป็น ปฎิรูปเทสวาสะ คือมีระบบนิเวศที่ดีสำหรับการอยู่อาศัยและใช้ปฏิบัติธรรม และยังต้องประกอบด้วยกัลยาณมิตร หรือคนดี หากสถานที่ใดไม่เหมาะสมและไม่มีคนดีหรือกัลยาณมิตร สถานที่นั้นก็ยังไม่ได้ชื่อว่า ปฎิรูปเทส เพราะปฎิรูปเทสวาสะมีความหมายครอบคลุมถึงถิ่นที่อยู่ที่เหมาะสมสำหรับมนุษย์ และเป็นสถานที่ที่เกื้อกูลต่อการอบรมพัฒนาตนเองด้วย

ประเภทของระบบนิเวศในพระพุทธศาสนา สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทหลักๆ คือ

(๑) ระบบนิเวศทางธรรมชาติ (Natural Ecosystems) ประกอบด้วย

(๑.๑) ระบบนิเวศทางธรรมชาติที่ไม่มีชีวิต (Abiotic Natural Ecosystems) ได้แก่ อุตุนิยาม (Physical Laws) คือ กฎธรรมชาติที่ครอบคลุมความเป็นไปของปรากฏการณ์ในธรรมชาติ เช่น อุณหภูมิ ดิน ฟ้าอากาศ สิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับวัตถุที่ไม่มีชีวิตทุกชนิด

(๑.๒) ระบบนิเวศทางธรรมชาติที่มีชีวิต (Biotic Natural Ecosystems) ได้แก่ พืชนิยาม (Biological Laws) คือ กฎธรรมชาติที่ครอบคลุมความเป็นไปในพันธุกรรม และจิตนิยาม (Psychic Laws) คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิตและเจตสิก

(๒) ระบบนิเวศทางวัฒนธรรม (Cultural Ecosystems) ประกอบด้วย

(๒.๑) ระบบนิเวศทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (Material Culture Ecosystems) ได้แก่ ที่อยู่อาศัย วัดวิหาร บ้านเรือน สระน้ำ เป็นต้น

(๒.๒) ระบบนิเวศทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (Non- Material Culture Ecosystems) ได้แก่ ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ระบบเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง กฎหมาย กฎระเบียบ การจัดการความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม เป็นต้น

หลักการของแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมภายนอกตามหลักสัปปายะ ๗ เป็นแนวคิดในการพัฒนาปรับปรุงที่อยู่อาศัยหรือวัดให้เป็นสถานที่ให้เป็นที่สบายและเหมาะสมเกื้อกูลกับบุคคลที่อยู่ อาศัยและบุคคลที่เข้ามาใช้ประโยชน์ ๗ ด้าน คือ ๑) อवासสัปปายะ (ที่อยู่อาศัยเป็นที่สบาย) ๒) โคจรสัปปายะ (แหล่งอาหารเป็นที่สบาย) ๓) ภัตตสัปปายะ (ถ้อยคำเป็นที่สบาย) ๔) บุคคลสัปปายะ (บุคคลเป็นที่สบาย) ๕) โภชนสัปปายะ (อาหารเป็นที่สบาย) ๖) อุตสัปปายะ (อุณหภูมิมืดเป็นที่สบาย) และ ๗) อิริยาบถสัปปายะ (การเคลื่อนไหวเป็นที่สบาย)

หลักการของแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมภายในตามหลักภาวนา ๔ เป็นแนวคิดในการพัฒนากายกับจิตของบุคคลที่อยู่อาศัยและบุคคลที่เข้ามาใช้ประโยชน์ โดยใช้หลักภาวนา ๔ แบ่งออกเป็น ๒ แนวทาง คือ (๑) นิเวศวิทยาวัฒนธรรมทางกาย ได้แก่ กายภาวนา (Physical Development) เป็นการฝึกอบรมตนเอง และศีลภาวนา (Social Development) การฝึกอบรมพฤติกรรมทางด้านสังคม (๒) นิเวศวิทยาวัฒนธรรมทางจิต ได้แก่ จิตตภาวนา (Emotional Development) เป็นการฝึกอบรมด้านจิตใจ ภาวนา (Wisdom Development) การฝึกอบรมด้านปัญญา

2. สภาพความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

รูปแบบการจัดการระบบนิเวศด้านป่าไม้ ร่วมกับพระภิกษุสงฆ์ประชาชนในชุมชน ในด้านระบบนิเวศด้านป่าไม้ในวัดป่าสุคะโต โดยการนำหลักปฏิบัติที่อาศัยอิงสภาพป่า และปลูกป่าเพิ่มเติมในอนาคตจะได้ใช้ประโยชน์ จึงทำแผนการปลูกป่าโดยรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. การให้ผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมได้เห็นถึงประโยชน์ของการใช้พื้นที่ป่าในการปฏิบัติธรรม และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้ที่เหลืออยู่ และการปลูกเพิ่มเติม
2. มีการเดินธรรมยาตราเพื่อรณรงค์การไม่ตัดไม้ทำลายป่า การไม่เผาป่า และการไม่ใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อป่าไม้ ที่จะเจริญเติบโตต่อไป โดยการใช้กลุ่มของเยาวชน และผู้สนใจปฏิบัติธรรมเป็นสื่อกลาง
3. มีการปลูกป่าทดแทนในพื้นที่วัดป่าสุคะโต เป็นจำนวนหลายร้อยไร่ โดยการปลูกป่าในพื้นที่ที่แตกต่างกันไป เพื่อทดแทนป่าที่ขาดหายไป สำหรับต้นไม้ที่นำมาปลูกส่วนใหญ่ จะเป็นไม้ยืนต้น เพื่ออนาคตลักษณะแห่งการปลูกต้นไม้จะเป็นแถวเป็นแนว ทั้งนี้เพื่อการใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไปในอนาคต
4. มีการประสานจากหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ได้เข้ามาช่วยเหลือในด้าน การให้ความรู้การสนับสนุนต้นไม้ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะจากกรมป่าไม้ และหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

การจัดการทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์โดยการนำของเจ้าอาวาสหลายๆท่าน ซึ่งต่างก็เป็นพระที่มีความรู้ความสามารถเพื่อที่จะพัฒนาและฟื้นฟู พื้นที่ป่าให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง จึงมีการอนุรักษ์และการป้องกันเขต เพื่อเป็นป่าอนุรักษ์ เป็นป่าฟื้นฟู อีกหลายแห่ง โดยเฉพาะวัดป่ามหาวันต์ วัดป่าภูเขาทอง ที่ได้รับแรงศรัทธาคนส่วนมากได้เห็นถึงปัญหาของป่าไม้ที่เสื่อมโทรม และภัยแล้งต่าง ๆ ที่ตามมาจากการที่ไม่มีป่าไม้ เป็นต้น

3. รูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมตาม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบูรณ์

นิเวศวิทยาวัฒนธรรมเป็นเรื่องของชนหมู่่มาก หากใช้เรื่องของบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มเดียวจะจัดให้ดีขึ้นได้ ดังนั้นจึงขอเสนอ เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ไว้ดังนี้

1. เครือข่าย “ศรัทธา-ปสาทะ” เป็นการประสานตัวกันเป็นเครือข่ายของชุมชน เกิดขึ้นจากแรงศรัทธา - ปสาทะ คือความเลื่อมใสที่มีต่อสัญลักษณ์ความเชื่อนั้น ๆ และ/หรือศาสนาที่ชุมชนนั้นนับถือสืบต่อกันมาช้านาน การสานตัวของเครือข่ายเป็นการรวมโลกทางจิตวิญญาณ๓ ระดับชั้นเข้าด้วยกัน คือ โลกสวรรค์ โลกมนุษย์ และโลกของอมมนุษย์หรือนรก และ/หรืออดีตชาติชาตินี้และชาติหน้า เรียกว่า “เครือข่ายทางจิตวิญญาณ” ที่ยึดโยงมนุษย์เข้ากับเทพยดา และสัตว์นรกโดยมีฐานความคิดอยู่บนความเชื่อถือศรัทธาต่อหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์ศาสดา ที่จะเป็นเครื่องชี้แนะหนทางไปสู่ปรโลกให้แก่จิตวิญญาณหลังจากตนได้ล่วงลับดับขันธจากโลกนี้ไปแล้ว อีกอย่างหนึ่งนั้น ความศรัทธายังเป็นความจริงระดับปรากฏการณ์ที่มีอิทธิพลต่อความคิดของมนุษย์ในสังคม ได้ยึดถือเป็นแบบอย่างความคิดและข้อปฏิบัติสำหรับกำหนดแนวทางดำเนินชีวิตของตนเองยึดโยงไว้ร่วมกันในสังคมโลกนี้

2. เครือข่ายกลุ่ม “ครอบครัว-เครือญาติ” การที่มนุษย์ถือกำเนิดขึ้นบนโลก สังคมแรกที่มนุษย์รู้จักคุ้นเคยคือครอบครัว และค่อยๆ ขยับขยายการรับรู้และความคุ้นเคยนั้นไปสู่กลุ่มเครือญาติใกล้ชิดและหมู่ญาติที่อยู่ห่างไกลออกไป ครอบครัวและกลุ่มเครือญาติจึงถือเป็นสถาบันพื้นฐานแรกสุดของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มครอบครัวและเครือญาติ มีแบบแผนทางวัฒนธรรมที่สืบต่อกันมานับแต่สังคมบุพกาล การดำรงอยู่ของกลุ่มครอบครัวและเครือญาติเกิดขึ้นจากความแน่นแฟ้นของการประสานตัวเป็นเครือข่ายที่โยงใยอยู่ด้วยสายสัมพันธ์ทางสายโลหิตและการแต่งงาน ทั้งทางฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิง และ/หรือทั้งสองฝ่าย ซึ่งจะนำไปสู่การนับญาติวงศ์และกำหนดความสัมพันธ์ของมนุษย์ไว้ในกลุ่มสังคมอย่างแนบแน่น งานปอยหลวงจึงเป็นเรื่องของมนุษย์ในทุกระดับนับตั้งแต่เป็นความสัมพันธ์สภาพส่วนบุคคลของปัจเจก เป็นความร่วมมือร่วมใจใส่สัทธาในหมู่ครอบครัว และกลุ่มเครือญาติ ทั้งในละแวกบ้านชุมชนเดียวกัน ชุมชนใกล้เคียง และที่แยกย้ายกันไปตั้ง ถิ่นฐานห่างไกลกันออกไปตามเหตุปัจจัย

3. เครือข่าย “หมู่บ้าน/ชุมชน” การขยายความเข้าใจเครือข่ายในระดับบ้าน/ชุมชน เป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่การจัดความสัมพันธ์ต่อจากกลุ่มครอบครัวและเครือญาติ ซึ่งก่อให้เกิดความสำนึกร่วมต่อบ้านเมืองหรือชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ โดยการได้เรียนรู้แบบแผนความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ในสังคมนั้น ๆ รวมไปถึงความเชื่อต่อสำนักและแบบแผนเชื่อมโยงไปสู่กลุ่ม/หมู่บ้านหรือชุมชนอื่น ๆ โดยรอบ สานต่อเป็นเครือข่ายกลุ่มบ้านหรือชุมชนในบริเวณพื้นที่เดียวกันหรือห่างไกลออกไปซึ่งยังคงความสัมพันธ์กันอยู่ ในลักษณะการรักษาระยะถี่ห่างทางสังคมระหว่างสมาชิกต่างกลุ่ม ผ่านสายการเกี่ยวกลั่นทางสังคม (ให้-รับ-แลกเปลี่ยน) ได้แก่ ด้านทุนทรัพย์ ด้านความรู้ ด้านข่าวสาร และด้านอารมณ์ เป็นต้น โดยมีสมาชิกในสังคมแต่ละสังคมติดต่อสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีความเชื่อถือศรัทธาต่อกัน มีความสนิทคุ้นเคยและมีความถี่ในการ

ติดต่อพบปะเป็นพื้นฐานแห่งความสัมพันธ์เหล่านั้น ด้วยมุมมองในมิตินี้งานปอวยหลวงจึงขยับขยายเครือข่ายในวงกว้างออกไปสู่ระดับหมู่บ้านชุมชน ทั้งในแง่การปกครองบ้านเมืองและการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

4. เครือข่าย “ความสัมพันธ์เครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน”/เครือข่าย เมืองหรือชุมชน เป็นความสัมพันธ์แนวตั้งตามช่วงเวลาที่ตั้งอยู่เบื้องหลังรากฐานทางวัฒนธรรมของชุมชนในเขตพื้นที่เดียวกัน สายเชื่อมต่อทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและสังคมอาจมีเครื่องชี้แสดงหลายอย่าง เช่น ภาษาพูดภาษาเขียน อาชีพเกษตรกรรม งานช่างฝีมือ ความเชื่อและประเพณี พิธีกรรมร่วมกันใช้แหล่งทรัพยากรดิน นา ป่าไม้ การแต่งงานและสายเลือด รวมทั้งการนับถือผีตัวเดียวกัน เป็นต้น ส่วนสายสัมพันธ์ด้านศาสนาของชาวพุทธที่พบในเพชรบูรณ์คือการเกี่ยวกลิ่นทางศาสนาและวัฒนธรรมสังคม ความสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐาน” อุดมคติ เพื่อสุข ๓ ประการ ได้แก่ ความสุขในโลกนี้ ความสุขในโลกหน้า และความสุขในพระนิพพาน”อาจพิจารณาได้จากระดับปัจเจก ระดับกลุ่มครอบครัว-เครือญาติ ระดับบ้าน/เมือง ไปจนถึงระดับโลกสังคมชาวพุทธทั้งหมด เป็นสำนึกร่วมที่ชุมชนในอดีตสร้างร่วมกันมา ผ่านกิจกรรม ตำนานประเพณีและศิลปกรรมต่าง ๆ ชาวล้านนาสร้างมโนทัศน์เรียกชุมชนย่อย ๆ แสดงถึงความสัมพันธ์ที่เชื่อมต่อกันมาของกลุ่มคน” ชาวบ้าน-ชาววัด” นับตั้งแต่อดีต สำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์หัววัดได้หล่อหลอมชุมชนต่าง ๆ เข้าด้วยกันเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ที่มีขนาดกว้างใหญ่ทั้งพื้นที่และผู้คน

เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทาง นิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ จะต้องดำเนินการขับเคลื่อนงานระบบนิเวศให้สำเร็จจุดประสงค์ได้จะขาดมิได้คือผู้ปฏิบัติการ ดังนั้นจึงเสนอ รูปแบบการจัดการระบบนิเวศด้านผู้ปฏิบัติการจะต้องมีลักษณะเป็นผู้ที่มีความรู้มีสติปัญญาในการจัดการระบบนิเวศ คือ ความรู้ความเข้าใจในแผนงานและนโยบาย เป็นผู้มีทักษะและความสามารถในการจัดการระบบนิเวศ คือ มีความเป็นคนที่สามารถฝึกฝนตนเองให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในการดำเนินงานด้านระบบนิเวศ และดำเนินการโดยใช้หลักธรรมาภิบาลในการจัดการระบบนิเวศ คือ กระบวนการอย่างหนึ่งที่จะทำให้การจัดการระบบนิเวศดำเนินไปได้ จะต้องดำเนินการให้คนในชุมชนมีส่วนในการบริหารจัดการ โดยการใช้หลัก ธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นแนวทางสำคัญในการจัด ระเบียบให้สังคมรัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่าย ราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการ พัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการปกครองแบบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทยรัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบันนั้นคือ 1. หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ แสดงความคิดเห็น ในการตัดสินใจปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ในชุมชนไม่ว่าด้วยการแจ้งความการไต่สวนสาธารณะ การประชาสัมพันธ์ การแสดงประชามติหรืออื่น ๆ 2. หลักความร่วมมือรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ในการจัดการระบบนิเวศและ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การใส่ใจกับปัญหาและการกระตือรือร้นช่วยเหลือแก้ปัญหา ตลอดจน การเคารพในความเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะรับผลจากการกระทำของตนเอง เป็นต้น

รูปแบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการนำแนวคิดหรือวิถีคิด ๒ แนวทางหลัก คือ การอนุรักษ์ทรัพยากร (Conserving resources) ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ (Ideas about nature) แนวคิดเกี่ยวกับสังคม (Ideas about society) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา (Ideas about development) แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Ideas about environment) แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งและสันติภาพ (Ideas about war & peace) เพื่อนำมาพัฒนาหลักสัปปายะ ๗ ซึ่งเป็นหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับผู้บำเพ็ญธรรมหรือผู้อยู่อาศัยในวัด เพื่อนำไปสู่ แนวทางที่ ๒ คือ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร (Exploiting resources) ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการผลิตของมนุษย์ (Ideas about human production) แนวคิดเกี่ยวกับการผลิตของธรรมชาติ (Ideas about nature's production) และแนวคิดเกี่ยวกับระบบภูมิชีวทัศน์ (Ideas about biogeographical systems) เพื่อนำมาสู่การพัฒนาตนเองของผู้บำเพ็ญธรรมหรือผู้อยู่อาศัย เพื่อก่อให้เกิดสถานที่อยู่อาศัย อาศัย กล่าวคือเป็นปฏิรูปเทศที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) คณะสงฆ์ควรมีนโยบายในการส่งเสริมให้วัดและพระภิกษุสามเณรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมทั้งในศาสนสถานและชุมชนให้มากขึ้นโดยผ่านกระบวนการตามหลักพุทธธรรม

๒) รัฐบาลควรจะมีนโยบายในการส่งเสริมและสนับสนุนให้คณะสงฆ์มีบทบาทในการส่งเสริมการ อนุรักษ์รักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม และมีรูปแบบการนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม

๓) ควรมีการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังและชัดเจนให้มากขึ้นโดยมีการจัดตั้ง กลุ่มหรือองค์กรขึ้นทั้งภาครัฐ คณะสงฆ์ และชุมชน เพื่อเป็นเครือข่ายเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติให้คง อยู่คู่กับสังคมไทยตลอดไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

๑) ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องมโนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมในทัศนะพุทธศาสนาเถรวาท ให้ลึกซึ้งมากขึ้น รวมไปถึงทัศนะแนวคิดของพระพุทธศาสนาในนิกายอื่น ๆ

๒) ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนามนุษย์เพื่อการจัดการ สิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมให้มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น

๓) ควรมีการศึกษาวิจัยบทบาทของพุทธศาสนิกชนในการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในยุค สังคมไทยปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

เครือข่ายองค์กรสิ่งแวดล้อม 38. **ร่วมใจกันทำวันนี้**. กรุงเทพมหานคร : แพลน ฟรینดิง, 2538

ธนู แก้วโอภาส, **ศาสนาโลก**, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2549

พระมหาเจิม สุวโจ, **ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณี
พระอธิการพงษ์ศักดิ์ เตชธมโม**, ปริญญาโทพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม, **ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม**, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส
โซ่แอสเตนดาร์ด ประเทศไทย จำกัด, 2530

อนุช อภาภิรม และคณะ, **สิ่งแวดล้อมและประชากร : เครื่องเช่นความเจริญ**, กรุงเทพมหานคร :
อมรินทร์ บুক เซ็นเตอร์ จำกัด, 2543

อู่แก้ว ประกอบไวยทยกิจ บีเวอร์, **มนุษย์ - ระบบนิเวศและสภาพนิเวศในประเทศไทย**, กรุงเทพมหานคร :
ไทยวัฒนาพานิช, 2531

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี

อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

The Political Participation of Peoples by the Principles of the four Iddhipada of Rattanakaburi district Municipality

พระสุรศักดิ์ สุรสโก/เถื่อนนุช¹

พระปลัดสุระ ญาณธโร (จันทิก) ดร.²

พระครูปัญญาสุธรรมนิเทศก์³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

E-Mail : supanpa๑๙๙๙@gmail.com

บทคัดย่อ

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ ๑) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ๒) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๓๗๓ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๘ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย พบว่า

๑) ระดับความคิดเห็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๙$, S.D. = ๐.๓๗) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๗$, S.D. = ๐.๔๓) รองลงมาคือ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๓$, S.D. = ๐.๕๖) และด้านที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ด้านวิมังสา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๖$, S.D. = ๐.๖๖)

๒) ปัญหา อุปสรรค การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ๑) ประชาชนบางส่วนยังคงเพิกเฉยต่อปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ๒) ประชาชนขาดความกระตือรือร้นในการติดตามข่าวสารทางการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ๓) ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความสนใจในการรับรู้ข่าวสารทาง

¹ คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

² คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

³ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

การเมืองไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือ โซเชียลมีเดีย น้อยเกินไป ๔) ประชาชนส่วนใหญ่ยังเห็นว่ากิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องไกลตัว หรือเป็นเรื่องที่ไม่ได้มีความสำคัญ

๓) ข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ๑) ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ๒) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมณรงค์ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้และรับทราบอย่างทั่วถึง ๓) ประชาชนควรหันมาให้ความสนใจในการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง จากสื่อหรือเทคโนโลยีต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือ โซเชียลมีเดีย เป็นต้น ๔) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดกิจกรรมทางการเมืองเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และเห็นถึงความสำคัญทางการเมือง

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การเมือง, อิทธิบาท ๔

ABSTRACT

The objectives of this research were ๑) to study the political participation of the peoples by the principles of the four Iddhipada of of Rattanakaburi district Municipality, Surin Province. ๒) to study suggestions on problems and solutions regarding political participation of the peoples by the principles of the four Iddhipada of Rattanakaburi district Municipality, Surin Province, the sample of this study was people in Rattanakaburi municipality, Rattanakaburi District, Surin Province total ๓๗๓ people. The research tools used in this study were a questionnaire with its reliability value of ๐.๙๘ and statistics used in this study were: frequency, percentage, mean, standard deviation.

The research results were as follows:

๑) The mean scores of the political participation of the peoples by the principles of the four Iddhipada of Rattanakaburi district Municipality, Surin Province were rated at a high level, ($x = ๓.๖๙$, S.D. = ๐.๓๗) in both overall and studied aspects. The highest score can be seen in the aspect of Viriyā (Diligence), ($x = ๓.๗๗$, S.D. = ๐.๔๓) followed by that Chandā (Satisfaction), ($x = ๓.๗๓$, S.D. = ๐.๕๖) and the aspect with the least comments was the Vimansā (investigation), ($x = ๓.๕๖$, S.D. = ๐.๖๖).

๒) Problems, obstacles, and political participation of the peoples by the principles of the four Iddhipada of Rattanakaburi district Municipality, Surin Province found that ๑) some people still ignore the problem of corruption in the work of government agencies. ๒) peoples

lack enthusiasm in following political news at both the local and national levels. ๓) most people still lack. Interest in receiving news via Politeness, whether it be newspapers, radio, television, or social media is too small. ๔) Most people still think that political activities distant are a matter that isn't important.

๓) Suggestions for political participation of the peoples by the principles of the four Iddhipada of Rattanakumburi district Municipality Surin Province found that ๑) people must participate in the inspection of the work of government agencies. ๒) the relevant government agencies should promote the campaign publicize the information to the public to know and be aware thoroughly. ๓) people should turn their attention to political information from various media or technologies such as newspapers, radio, television, or social media, etc. ๔) relevant government agencies should organize political activities for people to participate and saw the importance of politics.

Keywords: Participation, politics, Iddhipada 4

บทนำ

ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญมาแล้วถึง ๒๐ ฉบับ ทุกฉบับมีหลักการที่ตรงกันประการหนึ่งคือ ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอิสระที่เรียกว่า “อำนาจอธิปไตย” แม้ว่าในอดีตที่ผ่านมาจวบจนกระทั่ง ถึงปัจจุบันประชาชนไทยจะมิได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองเท่าที่ควร แต่เมื่อกระแส การเป็นประชาธิปไตยของโลกได้ไหลบ่าเข้าสู่ประเทศไทยก็ทำให้ประชาชนรู้ถึงการที่ตนควรมีสติ เสรีภาพและมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น นำมาสู่การปฏิรูประบบการเมืองไทยที่เห็นได้ชัด ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ต่อเนื่องมาจนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (๒๕๖๐) ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนเป็นอย่างมาก เพราะกิจกรรมทางการเมืองการปกครองเป็นหน้าที่ที่ประชาชนทุกคน ต้องเอาใจใส่รับผิดชอบจะหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธให้พ้นความรับผิดชอบของตนหาได้ไม่ ทั้งนี้ เพราะ การเมืองเป็นเรื่องของทุกคน ยุทธศาสตร์หนึ่งในการบริหารจัดการบ้านเมืองของรัฐในระบบประชาธิปไตยคือการมุ่งลด บทบาทของรัฐบาลส่วนกลาง และกระจายอำนาจลงไปสู่ท้องถิ่น การปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำให้ ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง เพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดสำนึกในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น ประชาชนจะมีส่วนร่วมรับรู้ถึง อุปสรรค ปัญหา และช่วยกันแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นของตนเอง ส่งผลให้ประชาชนได้ตระหนักถึง การที่จะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมากขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ในแง่ของการปฏิบัติจริงนั้นการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังอยู่ในระดับน้อยมาก จึงทำให้ท้องถิ่นขาดการพัฒนาและยังส่งผลต่อประเทศอีกด้วย ซึ่งปัญหาที่สำคัญของการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชน เช่น ปัญหาการเข้าไปมีส่วนร่วม

ร่วมในการตรวจสอบการบริหารงานภาครัฐ ปัญหาการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ปัญหาการเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไข ปัญหาทางการเมือง เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของ ประชาชนแทบทั้งสิ้น แต่ก็ปรากฏว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องเหล่านี้ยังไม่เป็นไปเท่าที่ควรจะเป็น

เทศบาลตำบลรัตนบุรี มีประชากรประมาณ ๕,๕๗๐ คน มีจำนวนครัวเรือน ๒,๔๒๘ ครัวเรือน สภาพสังคมของชุมชนที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพสังคมไทยแบบเดิมอย่างมากเนื่องจากรับเอาวัฒนธรรมแบบตะวันตก ทำให้ประชาชนขาดความตระหนักในการมีส่วนร่วมที่จะสร้างความเข้มแข็งชุมชน ทำให้มีการแก้ปัญหาในชุมชน ปัจจุบันปัญหาด้านสังคมยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น ซึ่งเกิดจากปัจจัยหลายๆ ด้าน เช่น ปัญหาความยากจน การว่างงาน ปัญหายาเสพติด ขาดโอกาสทางการศึกษา และขาดการฝึกฝนอาชีพต่างๆ และโดยเฉพาะประชาชนขาดคุณธรรม จริยธรรม ไม่ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ด้วยเหตุนี้กระบวนการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนับว่าจำเป็นและมีความสำคัญเป็น อย่างยิ่ง แต่เมื่อพิจารณาโดยทั่วไปพบว่ามีความแตกต่าง ๆ อาทิเช่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐและประชาชน ขาดการรับรู้เกี่ยวกับแนวคิด และความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน โครงสร้างกฎหมายและกระบวนการนโยบายยังไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ การขาดแคลน ผู้มีทักษะในการใช้เครื่องมือสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน และการขาดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองไทยตามรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ เพราะหลักธรรม ในหัวข้ออิทธิบาท ๔ อันประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความพากเพียร) จิตตะ (ความเอาใจใส่) วิมังสา (ความใช้ปัญญาไตร่ตรอง) เป็นคุณธรรมที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริม ให้ประชาชนในเทศบาลตำบลรัตนบุรีสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและ บรรลุผลตามที่มุ่งหมาย ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้เป็นการนำเอาทฤษฎีการมีส่วนร่วมซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎี สมัยใหม่มาบูรณาการร่วมกันกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เพื่อที่จะนำไปสู่พฤติกรรมการมี ส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนของเทศบาลตำบลรัตนบุรีตามเจตนารมณ์ของการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยและเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์
๒. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนทั้งหมดที่อาศัยภายในเขตเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ๕,๕๗๐ คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ประชาชนทั้งหมดที่อาศัยในเขตเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้ ประชากรตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน ๓๗๓ คน

๒. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ และศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ รวม ๔ ด้าน คือ ๑. ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ๒. ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) ๓. ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) ๔. ด้านวิมังสา (ความมีปัญญาไตร่ตรอง)

๓. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ใช้พื้นที่เทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

๔. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการดำเนินการ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัย ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ - กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ระยะเวลา ๘ เดือน

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและช่วยให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจมากขึ้นผู้วิจัยจึงได้ กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมในการตัดสินใจ ของพลเมืองของรัฐตามที่กำหนดไว้ในตัวบทกฎหมาย เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การร่วมชุมนุม การยื่นข้อเรียกร้อง และการกระทำในเรื่องต่างๆ ที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งเป็น การกระทำที่ไม่ขัดต่อกฎหมายของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

ประชาชน หมายถึง บุคคลที่อาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

อิทธิบาท ๔ หมายถึง หลักธรรมอันเป็นหลักแห่งความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ ๔ ประการ คือ

๑. ฉันทะ : ความพอใจ คือ ความพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในด้านต่างๆ เช่น การเลือกตั้ง การร่วมกำหนดนโยบายสาธารณะ และการตรวจสอบการดำเนินงาน ของภาคการเมือง เป็นต้น

๒. วิริยะ : ความพากเพียร คือ การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับฟังปัญหา สถานการณ์ บ้านเมือง และมีความกระตือรือร้นในการติดตามข่าวสารทางการเมืองทั้งระดับท้องถิ่น และระดับชาติ เป็นต้น

๓. จิตตะ : ความเอาใจใส่ คือ การที่ประชาชนให้ความสนใจในการติดตามข้อมูลข่าวสาร จากสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ เป็นต้น

๔. วิมังสา : ความมีปัญญาไตร่ตรอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล ในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

เทศบาล หมายถึง หน่วยงานราชการที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๑๓) พ.ศ. ๒๕๕๒ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ปกครอง ตนเองโดยมีเทศบาลเป็นศูนย์กลางและมีหน้าที่หลักคือการดำเนินกิจการทั้งปวงเพื่อประโยชน์ ของประชาชนในท้องถิ่น ใน การศึกษาครั้งนี้ หมายถึง เทศบาลตำบลรัตนบุรี

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

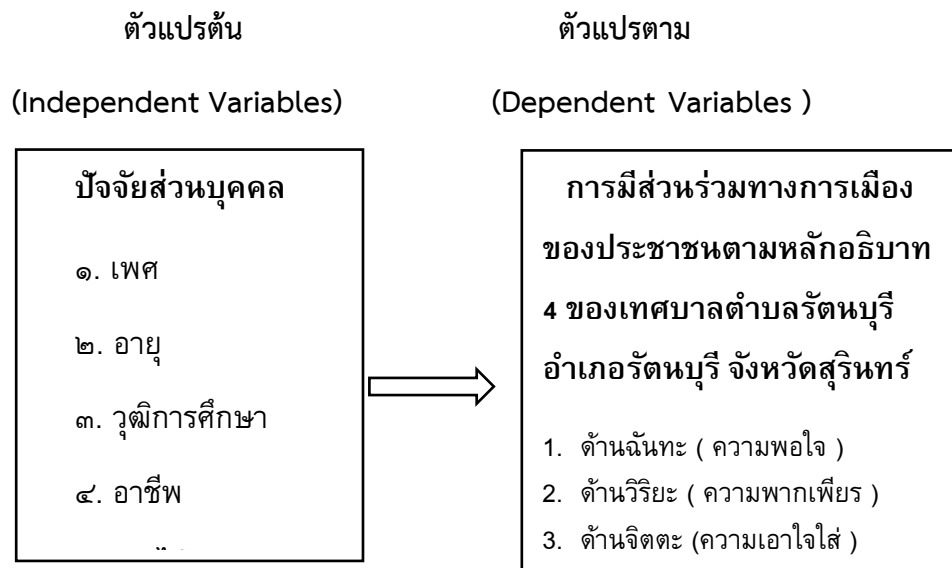
๑. ทำให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

๒. ทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

๓. ผลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่อื่นๆ ที่สนใจต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย คือ ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดหลักอิทธิบาท ๔ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ระเบียบวิธีวิจัย

๑. รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๒.๑ ประชากร

ประชากร ได้แก่ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ที่ได้ทำการคัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ ทราบจำนวนจากฐานข้อมูลของกองสวัสดิการสังคม เทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๕,๕๗๐ คน

๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จากการใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ใช้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๗๓ คน

๒.๓ เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) จากผลการคำนวณได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๗๓ คน เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนดแล้วทำการเก็บ รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามเกณฑ์ (Purposive Sampling) การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามเกณฑ์ (Purposive Sampling) คือ กำหนดเกณฑ์ในการ เลือกชุมชน ดังนี้ ๑) ชุมชนตัวอย่าง ๒) ประชากรมีความเหมาะสมในการเก็บข้อมูล โดยเลือกเอาชุมชนตัวอย่าง จากชุมชนทั้ง ๖ ชุมชน ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี ซึ่งจะทำให้การ เลือกตัวอย่างชุมชนมา ๔ ชุมชน จากจำนวน ๖ ชุมชน ขึ้นมาเป็นหน่วยตัวอย่างของการศึกษา และทำการเก็บข้อมูล จากนั้นทำการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างของแต่ละชุมชนด้วยวิธีการสุ่มแบบ

เป็นสัดส่วน โดยเทียบบัญญัติไตรยางศ์ ซึ่งมีวิธีคือ นำจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๓๗๓ คน คูณกับจำนวนประชากร ซึ่งแบ่งตามชุมชนและทำการหารด้วยประชากรทั้งหมด ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างแต่ละชุมชน

ตารางที่ ๑ เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างครบทั้งหมดแล้ว เพื่อต้องการให้ประชากรมีโอกาสถูกเลือกเท่าๆ กัน จึงได้กำหนดให้ใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ โดยการสอบถามจากประชากรที่แบ่งตามชุมชน เช่น ชุมชนที่ ๒ ชุมชนบ้านหวาย มีจำนวนประชากร ทั้งหมด ๘๘๘ คน และผลคำนวณกลุ่มประชากรตัวอย่างได้จำนวน ๘๑ คน ก็จะดำเนินการ สอบถามประชากรจำนวน ๘๑ คน ในชุมชนบ้านหวายจนครบตามจำนวน และทำในลักษณะเดียวกันนี้ ให้ครบทุกชุมชนตามที่กำหนดก็จะได้กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการจำนวน ๓๗๓ คน ดังตาราง

ชุมชนที่	ชื่อชุมชน	จำนวนประชากร	กลุ่มประชากรตัวอย่าง
๑	ชุมชนเมืองเก่าก้าวหน้า	๑,๕๓๔	๑๓๙
๒	ชุมชนบ้านหวาย	๘๘๘	๘๑
๓	ชุมชนศรีรัตนร่วมใจ	๖๕๗	๖๐
๔	ชุมชนศรีนครชัย	๑,๐๒๘	๙๓
รวม		๔,๑๑๗	๓๗๓

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาภิบาลของประชาชนในชุมชนบ้านไกลเสียด หมู่ที่ ๖ ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือดังนี้

๓.๑ แบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถามโดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๑.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ จากเอกสาร และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่
ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือ

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อ
ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อ
หาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไข

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่ม
ตัวอย่าง

๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาจากเอกสาร และ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบ
ปลายเปิด (Open – ended Question) โดยผู้ศึกษาแบ่งเนื้อหาของแบบสอบถามเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในส่วนที่
เกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตาม หลัก
อิทธิบาท ๔ เทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ลักษณะคำถามเป็น คำถามปลายเปิด โดย
ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ มี ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ๒) ด้านวิริยะ (ความเพียร
พยายาม) ๓) ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) ๔) ด้านวิมังสา (ความมีปัญญาไตร่ตรอง)

โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องแสดงความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
ปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลท่าตูม อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วน
ประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้ ๕ หมายถึง มากที่สุด ๔ หมายถึง มาก
๓ หมายถึง ปานกลาง ๒ หมายถึง น้อย ๑ หมายถึง น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open/Ended) ให้ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้
เสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตามหลักอิทธิบาท
๔ เทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำ จากอาจารย์ที่ปรึกษาในรายวิชาและ ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่
สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถาม ที่สร้างเสร็จแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย ก่อนนำไปใช้เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม ตลอดจน ภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถาม และวัตถุประสงค์ หรือหาค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ได้ ค่า IOC = ๑.๐๐ ทุกข้อ แสดงค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๘

๓. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อแจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

๑. ขออนุญาตจากประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ถึง คุณนายวีระ เทพวงษ์ศิริรัตน์ นายกเทศมนตรี

๒. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมายคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๓๗๓ คน ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

๓. ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในระหว่างเดือน กุมภาพันธ์-กันยายน ๒๕๖๓ แล้วนำมาวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยนำเสนอในรูปแบบตาราง พร้อมคำอธิบายผลการวิเคราะห์ ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์มีดังนี้

๑. ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

ใช้อธิบายลักษณะทางประชากรศาสตร์ (เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้) และใช้อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับ ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

๒. ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ใช้อธิบาย ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับ ความพึงพอใจ ความคิดเห็น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม) ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) ด้านวิมังสา (ความมีปัญญาไตร่ตรอง) โดยใช้วิธีการประมวลผลทางหลักสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (x) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

กำหนดการให้คะแนนของแบบสอบถามจำนวน ๕ ระดับ ตามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ดังนี้มี ๕ ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ท ๕ หมายถึง มากที่สุด ๔ หมายถึง มาก ๓ หมายถึง ปานกลาง ๒ หมายถึง น้อย ๑ หมายถึง น้อยที่สุด

จากนั้นหาค่าเฉลี่ยของคำตอบแบบสอบถามโดยพิจารณาตามเกณฑ์ประเมินผลตามหลักการของลิเคิร์ท ดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐ - ๕.๐๐	หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐ - ๔.๔๙	หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นมาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐ - ๓.๔๙	หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐ - ๒.๔๙	หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นน้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ - ๑.๔๙	หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

๓. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open Questionnaire) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบด้วยตาราง ของผู้ตอบแบบสอบถามแบบปลายเปิด

ผลการวิจัย

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

๑) จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๘ และเป็นชาย จำนวน ๑๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๒

๒) จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๓๑ - ๔๐ ปี มีจำนวน ๑๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๓ รองลงมาคือ มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๖๐ ปี มีจำนวน ๑๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๐ และน้อยที่สุด คือ ผู้มีอายุตั้งแต่ ๖๑ ปีขึ้นไปมีเพียง ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๔

๓) จำแนกตามการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา/มัธยมศึกษา/ปวช. มีจำนวน ๒๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๕ รองลงมาคือ มีการศึกษาระดับอนุปริญญา/ปวส. มีจำนวน ๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๒ มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีจำนวน ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๙ และน้อยที่สุดคือมีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีเพียงจำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๔

๔) จำแนกตามอาชีพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร มีจำนวน ๒๐๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๔ รองลงมาคือ ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป มีจำนวน ๘๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๙ ประกอบอาชีพ ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย จำนวน ๗๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๓ และน้อยที่สุดคือ ประกอบอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีจำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๔

๕) จำแนกตามรายได้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท มีจำนวน ๑๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๓ รองลงมาคือ มีรายได้ ๔,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท มีจำนวน ๑๓๑ คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๘ และมีรายได้ ๑๕,๐๐๑ บาทขึ้นไป มีจำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๙

๒. ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

ระดับความคิดเห็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน

๑) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) พบว่า ระดับความคิดเห็นการมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ท่านพอใจกระบวนการในการมีส่วนร่วมของ ประชาชนเกี่ยวกับการติดตามประเมินผลนโยบาย หรือกิจกรรมต่างๆ ทางการเมือง อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ท่านพอใจกระบวนการในการมีส่วนร่วมของ ประชาชนเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการดำเนินงานทางการเมือง อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ท่านพอใจกระบวนการในการมีส่วนร่วมของ ประชาชนเกี่ยวกับการตรวจสอบการดำเนินงานของ ภาคราชการเมือง อยู่ในระดับมาก

๒) ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) พบว่า ระดับความคิดเห็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ท่านเต็มใจทุกครั้งในการเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมืองโดยไม่มีความรู้สึกว่าเป็นเรื่องไกลตัวหรือเป็นเรื่องที่ไม่ได้มีความสำคัญ อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ท่านได้ชักชวนสมาชิกในครอบครัว หรือคนอื่นๆ ให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น อยู่ในระดับมาก

๓) ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) พบว่าระดับความคิดเห็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากการดูโทรทัศน์อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากการอ่านหนังสือพิมพ์อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ท่านรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากโซเชียลมีเดีย เช่น ในโทรศัพท์ สมาร์ทโฟน ฯลฯ อยู่ในระดับปานกลาง

๔) ด้านวิมังสา (ความมีปัญญาไตร่ตรอง) พบว่าระดับความคิดเห็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ด้านวิมังสา (ความมีปัญญาไตร่ตรอง) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ท่านคิดว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมใน การแสดงความคิดเห็นหรือร้องเรียนความเดือดร้อน เป็นการสะท้อนความเป็น ประชาธิปไตยมากขึ้นอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ท่านคิดว่าการส่งเสริมและพัฒนาเกี่ยวกับการเมือง ให้

ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยที่ถูกต้องอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ท่านคิดว่าความต้องการในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมและไม่จำกัดขอบเขต อยู่ในระดับปานกลาง

๓. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

ปัญหา อุปสรรคการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์พบว่า ๑) ประชาชนบางส่วนยังคงเพิกเฉยต่อปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ๒) ประชาชนขาดความกระตือรือร้นในการติดตามข่าวสารทางการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ๓) ประชาชนบางใหญ่อยังขาดความสนใจในการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือ โซเชียลมีเดีย น้อยเกินไป ๔) ประชาชนส่วนใหญ่ยังเห็นว่ากิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องไกลตัว หรือเป็นเรื่องที่ไม่ได้มีความสำคัญ

ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์พบว่า ๑) ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ๒) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมณรงค์ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้และรับทราบอย่างทั่วถึง ๓) ประชาชนควรหันมาให้ความสนใจในการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่อหรือเทคโนโลยีต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือ โซเชียลมีเดีย เป็นต้น ๔) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดกิจกรรมทางการเมืองเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และเห็นถึงความสำคัญทางการเมือง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) เทศบาลตำบลรัตนบุรี ต้องบริหารงานโดยนำหลักธรรมอิทธิบาท ๔ มาบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้อย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๒) ควรมีมาตรการส่งเสริมการปลูกฝังเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของคนในองค์กรและ ชุมชน มีขั้นตอนที่เป็นกระบวนการที่รวดเร็วขึ้น โดยการมีคุณธรรมจะช่วยยกคุณค่าความเป็นมนุษย์ ให้สูงขึ้นเป็นที่ยกย่องของคนทั่วไปและผลสัมฤทธิ์ที่เกิดเป็นรูปธรรมและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

๓) สร้างความสามัคคีปรองดองกันขึ้นในองค์กร เป็นตัวอย่างของคนในชุมชน ร่วมแก้ไข ปัญหาต่างๆ ร่วมมือร่วมใจเป็นหนึ่งเดียว ให้ทันเหตุการณ์ถึงการณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชน หรือบุคลากรและประชาชนในเทศบาลตำบลรัตนบุรี มีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรต่อไป

๔) ส่งเสริมรายได้ให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชน โดยการแนะนำหาอาชีพที่เหมาะสมให้ และแนะนำให้ประกอบอาชีพตามวิถีชีวิตในท้องถิ่นอย่างมีระบบ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๑) ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ

๒) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมณรงค์ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้และรับทราบอย่างทั่วถึง

๓) ประชาชนควรหันมาให้ความสนใจในการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง จากสื่อหรือเทคโนโลยีต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือ โซเชียลมีเดีย เป็นต้น

๔) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดกิจกรรมทางการเมืองเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และเห็นถึงความสำคัญทางการเมือง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้อธิปไตย ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๒) ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาล

๓) ควรทำวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการบริหารการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลของกรมการบริการและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

๔) ควรทำวิจัยเกี่ยวกับศึกษาบทบาทผู้นำท้องถิ่นในกระบวนการกำหนดนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบล

๕) ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น และควรมีการสัมภาษณ์เพิ่มเติมถึงแนวทางในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักอธิปไตย ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

สรุป

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตามหลักอธิปไตย ๔ ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ นั้นประชาชนเองมีความกระตือรือร้น ที่จะติดตามข่าวสารทางการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การเข้าไปแสดงบทบาททางการเมือง ในฐานะพลเมืองของรัฐไม่ว่าจะเป็นกลางเสี่ยงเลือกตั้ง การเข้าร่วมกิจกรรมการชุมนุมต่างๆ รวมไปถึงจนถึงการเคลื่อนไหวเรียกร้องต่างๆ ตามวิถีและกระบวนการของความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งความเพียรพยายามของประชาชนที่แสดงออกในลักษณะต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นล้วนมาจาก ความเต็มใจของประชาชนเองทั้งสิ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการที่ประชาชนมีความภาคภูมิใจที่จะเข้าไป มีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างชัดเจนประชาชนส่วนใหญ่นั้นมีความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าเป็นสิ่งจำเป็นควรสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกๆ ด้าน ตามหลักนิติรัฐ นิติธรรม และหลักประชาธิปไตย โดยไม่จำกัดขอบเขตเพราะการเปิดโอกาส ให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม

โดยใช้ปัญญาไตร่ตรองนี้เองจะเป็นการตอบสนองต่อเจตนารมณ์ ของประชาธิปไตย และทำให้เกิดพลังขับเคลื่อน ไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยอันบริสุทธิ์สมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๕.
- คะนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 : ปัญหา อุปสรรค และทางออก. กรุงเทพมหานคร : ธรรมดาเพลส, 2545.
- เจมส์ แอล. เครย์ตัน. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม. แปลโดย ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์. ดร.ถวิลวดี บุรีกุล. ผศ.ดร.เมธิดา พงษ์ศักดิ์ศรี. ขอนแก่น : โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท, 2551.
- ชวงค์ ฉายะบุตร. การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิชเนศ พรินติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด, 2539.
- ชวงค์ ฉายะบุตร. การปกครองท้องถิ่นไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : พิชเนศ พรินติ้ง เซ็นเตอร์, 2539.
- ถวิลวดี บุรีกุล. พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน : จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๒.
- นิตย์ บุญชู. การพัฒนาชุมชน : การมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527. ๕๕
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy). กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, 2548.
- ประทาน คงฤทธิศึกษากร. การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : พีระพัฒนา, 2526.
- ประหยัด หงส์ทองคำ. การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- ปิ่น มุกกันต์. แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักรธรรมตรี. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2535.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). การงานที่เป็นสุข. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2549.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551.
- ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์. ทฤษฎีและเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร: โอ เดียนส์โตร์, ๒๕๓๘.
- สงศรี ชมพูนุช. การวิจัย. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบประชาธิปไตยตามหลักอภิธานิยธรรม
ในชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์
The people's participation in democracy based on Aparihaniyadhamma
in the four villages of Khok Takhian Community,
Khok Takhian Sub-district, Kap Choeng District, Surin Province

พระวินัย วิริโย (สมชอบ)¹

พระปลัดสุระ ญาณธโร/จันทิก ดร.²

พระครูสุธรรมกิจโกศล³

นายกิตติคุณ ต้วงสงค์⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

E-mail : nytvti@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ ๑) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับระบบประชาธิปไตยในเขตชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ๒) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบประชาธิปไตยตามหลักอภิธานิยธรรม ชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ดำเนินการตามระเบียบวิธีเชิงปริมาณ ประชากร จำนวน ๒,๙๒๕ คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๐๐ คน โดยใช้สูตรทาร์โร่ ยามาเน่ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

๑) ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบประชาธิปไตยตามหลักอภิธานิยธรรม โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก คือ ($\bar{X} = ๓.๗๕$, S.D. = ๐.๓๒) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ($\bar{X} = ๓.๙๐$, S.D. = ๐.๔๘) ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ($\bar{X} = ๓.๗๘$, S.D. = ๐.๕๗) และ ไม่ข่มเหงสตรี เป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรี มิให้มีการกดขี่ข่มเหงรังแกอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๖$, S.D. = ๐.๕๑)

¹ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

² คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

³ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

⁴ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

๒) ปัญหาและอุปสรรค ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ บางท่านไม่ค่อยเข้าร่วมประชุม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมไม่ค่อยมาพร้อมกัน ด้านไม่บัญญัติ บางคนไม่สนใจข้อบัญญัติต่างๆ ด้านให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ บางท่านไม่ค่อยรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ด้านไม่เข้มงวดสตรี เป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรี ด้านเคารพบูชาสักการะเจดีย์ ประชาชนไม่เข้าใจในการสักการะ และด้านการจัดการอารักขาโดยธรรมแก่พระอริยะ ความปรารถนาว่าพระอริยะเหล่านี้ที่ยังไม่มาสู่บ้านนี้เมืองนี้

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, ประชาธิปไตย, อปรีหานิยธรรม

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the people's participation in democracy based on Aparihaniyadhamma in the four villages of Khok Takhian Community, Khok Takhian Sub-district, Kap Choeng District, Surin Province. 2) to study the problems, obstacles and recommendations in the people's participation in democracy based on Aparihaniyadhamma in the four villages of Khok Takhian Community, Khok Takhian Sub-district, Kap Choeng District, Surin Province. This study used the quantitative research methodology and the population total 2925 peoples to collect the data from 400 samples using the Taro Yamane formula. The statistics used in this study were: frequency, percentage, mean, standard deviation.

The research results were as follows:

1) The mean scores of the people's participation in democracy based on Aparihaniyadhamma in the four villages of Khok Takhian Community, Khok Takhian Sub-district, Kap Choeng District, Surin Province were rated at a high level, ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.32) in both overall and studied aspects. The highest score can be seen in the aspect of the people's participation in democracy based on Meeting regularly, ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.48), followed by that of respecting and listening to the opinions of adults, ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.57), followed by that the least isn't persecuting women an honor and protection for women to prevent the persecution of bullying at a high level ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.51)

2) Problems and obstacles, the meeting was held regularly some of you rarely attend meetings unison meeting quit meeting does not come at the same time undefined Some

people do not care in various ordinances respect and listen to the opinions of adults some people do not listen to the opinions of adults. The side does not persecute women is an honor and protection for women Worship People do not understand the worship and the fair management of Phra Ariya the desire that all these monks who had not yet come to this house.

Key words: Participation, Democracy, Aparihaniyadhamma

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่ ๒๐ ซึ่งจัดร่างโดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ในระหว่าง พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๐ ภายหลังจากการรัฐประหารในประเทศไทยโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ทรงลงพระปรมาภิไธยเมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต กรุงเทพมหานคร และมีพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เป็นผู้รับสนองพระราชโองการสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศว่า นายกรัฐมนตรีได้นำความกราบบังคมทูลว่า นับแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นต้นมา การปกครองของประเทศไทยได้ดำรงเจตนารมณ์ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุขต่อเนื่องมาโดยตลอด แม้ได้มีการยกเลิก แก้ไขเพิ่มเติม และประกาศใช้รัฐธรรมนูญเพื่อจัดระเบียบการปกครองให้เหมาะสมหลายครั้งแต่การปกครองก็มิได้มีเสถียรภาพหรือราบรื่นเรียบร้อยเพราะยังคงประสบปัญหาและข้อขัดแย้งต่าง บางครั้งเป็นวิกฤติทางรัฐธรรมนูญที่หาทางออกไม่ได้ เหตุส่วนหนึ่งเกิดจากการที่มีผู้ไม่นำพาหรือไม่นับถือยำเกรงกฎเกณฑ์การปกครองบ้านเมือง ทุจริตฉ้อฉล หรือบิดเบือนอำนาจ หรือขาดความตระหนักรู้สำนึกรับผิดชอบต่อประเทศชาติและประชาชน จนทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่เป็นผล ซึ่งจำเป็นต้องป้องกันและแก้ไขด้วยการปฏิรูปการศึกษาและการบังคับใช้กฎหมาย และเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบคุณธรรมและจริยธรรมแต่เหตุอีกส่วนหนึ่งเกิดจากกฎเกณฑ์การเมืองการปกครองที่ยังไม่เหมาะสมแก่สภาวะการณ์บ้านเมืองและกาลสมัย ให้ความสำคัญแก่รูปแบบและวิธีการยิ่งกว่าหลักการพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่อาจนำกฎเกณฑ์ที่มีอยู่มาใช้แก่พฤติกรรมของบุคคลและสถานการณ์ในยามวิกฤติที่มีรูปแบบและวิธีการแตกต่างไปจากเดิมให้ได้ผล

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่๑) พุทธศักราช ๒๕๕๘ จึงได้บัญญัติให้มีคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญเพื่อใช้เป็นหลักใน

การปกครอง และเป็นแนวทางในการจัดทำกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น โดยได้กำหนดกลไก เพื่อจัดระเบียบและสร้างความเข้มแข็งแก่การปกครองประเทศขึ้นใหม่ด้วยการจัดโครงสร้างของหน้าที่และ อำนาจขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ และสัมพันธ์ภาพระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารให้เหมาะสม การให้สถาบันศาลและองค์กรอิสระอื่นซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ สุจริต เทียบธรรมและมีส่วนในการป้องกันหรือแก้ไขวิกฤติของประเทศตามความจำเป็นและความ เหมาะสม การรับรอง ปกป้อง และคุ้มครองเสรีภาพของปวงชนชาวไทยให้ชัดเจนและครอบคลุมอย่างกว้างขวาง ยิ่งขึ้น โดยถือว่าการมีสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการจำกัดตัดสิทธิเสรีภาพเป็นข้อยกเว้น แต่การใช้สิทธิเสรีภาพ ดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เพื่อคุ้มครองส่วนรวม การกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต่อประชาชนเช่นเดียวกับการให้ ประชาชนมีหน้าที่ต่อรัฐ การวางกลไกป้องกัน ตรวจสอบ และจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบที่เข้มงวด เต็ดขาดเพื่อมิให้ผู้บริหารที่ปราศจากคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลเข้ามามีอำนาจในการปกครอง บ้านเมืองหรือใช้อำนาจตามอำเภอใจ และการกำหนดมาตรการ ป้องกันและบริหารจัดการวิกฤติการณ์ของ ประเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนได้กำหนดกลไกอื่น ๆ ตามแนวทางที่รัฐธรรมนูญ ฉบับชั่วคราว พุทธศักราช ๒๕๕๗ ระบุไว้ เพื่อใช้เป็นกรอบในการพัฒนาประเทศตามแนวนโยบายแห่งรัฐและยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งผู้เข้ามามีการบริหารประเทศแต่ละคณะจะได้กำหนดนโยบายและวิธีดำเนินการที่เหมาะสมต่อไป ทั้งยังสร้างกลไก ในการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญและจำเป็นอย่างร่วมมือร่วมใจกัน รวมตลอดทั้งการลดเงื่อนไขความ ขัดแย้งเพื่อให้ประเทศมีความสงบสุขบนพื้นฐานของความรู้รักสามัคคีปรองดองการจะดำเนินการในเรื่องเหล่านี้ ให้ลุล่วงไปได้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประชาชนทุกภาคส่วนกับหน่วยงานทั้งหลายของรัฐตามแนวทาง ประชากรรัฐภายใต้กฎเกณฑ์ตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและประเพณีการปกครองที่เหมาะสม กับสถานการณ์และลักษณะสังคมไทย หลักความสุจริต หลักสิทธิมนุษยชน และหลักธรรมาภิบาลอันจะทำให้ สามารถขับเคลื่อนประเทศให้พัฒนาไปข้างหน้าได้อย่างเป็นขั้นตอนจนเกิดความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ทั้ง ในทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุขในการดำเนินการดังกล่าว คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้สร้างความรับรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนใน หลักการและเหตุผลของบทบัญญัติต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงร่างรัฐธรรมนูญและ ความหมายโดยผ่านทางสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสารัตถะของร่าง รัฐธรรมนูญด้วยการเสนอแนะข้อควรแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ ก็ได้เผยแพร่ร่าง รัฐธรรมนูญและคำอธิบายสาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญโดยสรุปในลักษณะที่ประชาชนสามารถเข้าใจเนื้อหา สำคัญของร่างรัฐธรรมนูญได้โดยสะดวกและเป็นการทั่วไป และจัดให้มีการออกเสียงประชามติเพื่อให้ความ เห็นชอบแก่ร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ การออกเสียงลงประชามติปรากฏผลว่า ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียง ประชามติโดยคะแนนเสียงข้างมากของผู้มาออกเสียงประชามติเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญและประเด็นเพิ่มเติม ดังกล่าว คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจึงดำเนินการแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับผล การออกเสียงประชามติในประเด็นเพิ่มเติม และได้ส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญว่าเป็นการชอบด้วยผลการออกเสียง ประชามติแล้วหรือไม่ ซึ่งต่อมาศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยให้คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมใน

ข้อความบางส่วน และคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้ดำเนินการแก้ไขตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแล้ว นายกรัฐมนตรีจึงนำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติให้นายกรัฐมนตรีขอรับพระราชทานร่างรัฐธรรมนูญนั้นคืนมาแก้ไขเพิ่มเติมเฉพาะบางประเด็นได้เมื่อดำเนินการแล้วเสร็จ นายกรัฐมนตรีจึงนำร่างรัฐธรรมนูญนั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยสืบไป ทรงพระราชดำริว่าสมควรพระราชทานพระราชานุมัติ

จึงมีพระราชโองการดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมให้ตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับนี้ขึ้นไว้ ให้ใช้แทนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ซึ่งได้ตราไว้ ณ วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗ ตั้งแต่วันประกาศนี้เป็นต้นไป⁵

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยในเขตชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

๒. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักอภิธานิยธรรม ในชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักอภิธานิยธรรม ในเขตชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักอภิธานิยธรรม ในเขตชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ โดยยึดหลักอภิธานิยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา โดยมุ่งเน้นบทบาทของประชาชนทางด้านสังคม ได้กำหนดขอบเขตปฏิบัติหน้าที่ทางสังคมได้หลัก ๗ ข้อ

๑. หมั่นประชุมกันเองนิตย
๒. พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม
๓. ไม่บัญญัติ หรือลัทธิลัทธิข้อบัญญัติต่าง ๆ
๔. ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่
๕. ไม่ข่มเหงสตรี เป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรี มิให้มีการกดขี่ข่มเหงรังแก
๖. เคารพบูชาสักการะเจดีย์

⁵ วิกีซอร์ซ, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, [https:// th.wikisou rce.org/wiki/](https://th.wikisou.rce.org/wiki/), ๒ มีนาคม ๒๕๖๓.

๗ จัดการอารักขาโดยธรรมแก่พระอริยะ ด้วยตั้งความปรารถนาว่าพระอริยะเหล่านี้ที่ยังไม่มา

๒. ขอบเขตด้านตัวแปร

๒.๑ ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบ แบบสอบถาม ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, รายได้, อาชีพ, และสถานภาพ

๒.๒ ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักอภิธานิธรรม ในเขตชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ ๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ๒ พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม ๓ ไม่บัญญัติ หรือล้มเลิกข้อบัญญัติต่าง ๆ ๔ ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ๕ ไม่ข่มเหงสตรี เป็นการให้เกียรติ และคุ้มครองสตรี มิให้มีการกดขี่ข่มเหงรังแก ๖ เคารพบูชาสักการะเจดีย์ ๗ จัดการอารักขาโดยธรรมแก่พระอริยะ ด้วยตั้งความปรารถนาว่าพระอริยะเหล่านี้ที่ยังไม่มาสู่บ้านนี้เมืองนี้ขอให้มาส่วนที่มาแล้วขอให้ท่านอยู่ ผาสุก

๓. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษาวิจัย

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักอภิธานิธรรม ในชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ครั้งนี้ ได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาคือ ประชากรหรือประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนโคกตะเคียน ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ๔ หมู่คือ หมู่ที่ ๓ บ้านโคกตะเคียน หมู่ที่ ๘ บ้านไทรงาม หมู่ที่ ๑๑ บ้านโคกตะเคียน หมู่ที่ ๑๓ บ้านโคกตะเคียน สามัคคี

๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัย ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ - กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ รวมเป็นระยะเวลา ๘ เดือน

๕. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ หมู่ที่ ๓ บ้านโคกตะเคียน หมู่ที่ ๘ บ้านไทรงาม หมู่ที่ ๑๑ บ้านโคกตะเคียน หมู่ที่ ๑๓ บ้านโคกตะเคียนสามัคคี รวมประชากรจำนวน ๒๙๒๕ คน^๖

กลุ่มตัวอย่าง ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)^๗ โดยกำหนดเกณฑ์ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ๐.๐๕ ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จำนวน ๔๐๐ คน จากนั้นจึงทำการสุ่มแบบง่าย โดยวิธีการเทียบสัดส่วนประชากร

^๖ ข้อมูลทะเบียนราษฎร์.

^๗ อติสรณ์ ชัดสีส, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ, การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑, หน้า ๑๒๐.

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การมีส่วนร่วม หมายถึง พฤติกรรมการร่วมกันของบุคคลในกิจกรรมต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในลักษณะการร่วมมือร่วมใจ ร่วมคิดร่วมปฏิบัติ ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วม ตัดสินใจ เป็นการประสานงาน ประสานความรับผิดชอบ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมกันรับ ผลประโยชน์ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการ ทำงานของบุคคลร่วมกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตน หรือกลุ่มได้ตั้งไว้ด้วยความสมัครใจมิได้ถูกบีบบังคับ

ประชาชน หมายถึง บุคคลทั่วไปในเขตชุมชนโคกตะเคียนที่สนใจในเรื่องระบอบประชาธิปไตย และสามารถนำไปพัฒนาชุมชนได้ เช่น หัวหน้าชุมชนหรือหัวหน้าครอบครัว เป็นต้น

ระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งการบริหารอำนาจรัฐมาจากเสียงข้าง มากของพลเมืองผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยพลเมืองอาจใช้อำนาจของตนด้วยตนเองหรือผ่านผู้แทนที่ เลือกไปใช้อำนาจแทนก็ได้ ประชาธิปไตยยังเป็นอุดมคติที่ว่าพลเมืองทุกคนในชาติร่วมกันพิจารณากฎหมายและ การปฏิบัติของรัฐ และกำหนดให้พลเมืองทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและเจตนาของตนเท่าเทียมกัน

หลักอภิธานิยธรรม หมายถึง หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ธรรมอันไม่เป็น ที่ตั้งแห่ง ความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว ความสนิทสนมกลมเกลียว ความรักใคร่ ประองตอง และการร่วมมือ ร่วมใจช่วยกันคิดช่วยกันทำ เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ๗ ประการคือ

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์
๒. ประชุมหรือเลิกประชุม และทำกิจของส่วนรวมอย่างพร้อมเพรียงกัน
๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติ ไม่ถอนสิ่งที่ได้บัญญัติไว้แล้วยึดถือปฏิบัติตามหลักธรรมที่บัญญัติไว้
๔. การพนับถือเชื่อฟังและให้เกียรติแก่ผู้เป็นประธาน ผู้บริหารหมู่คณะ และปฏิบัติตามหลักธรรมที่ บัญญัติไว้
๕. ให้เกียรติ ให้ความปลอดภัยแก่สตรีเพศ ไม่ข่มเหงดูคร่า
๖. เคารพนับถือบูชาพระเจดีย์ทั้งหลายทั้งภายในและภายนอกเมือง และไม่บั่นทอนผลประโยชน์ที่เคย อุปถัมภ์บำรุงพระเจดีย์เหล่านั้น
๗. จัดการอารักขาโดยธรรมแก่พระอริยะ ด้วยตั้งความปรารถนาว่า พระอริยะเหล่านี้ที่ยังไม่มาสู่บ้านนี้ เมืองนี้ขอให้มา ส่วนที่มาแล้วขอให้ท่านอยู่ผาสุก

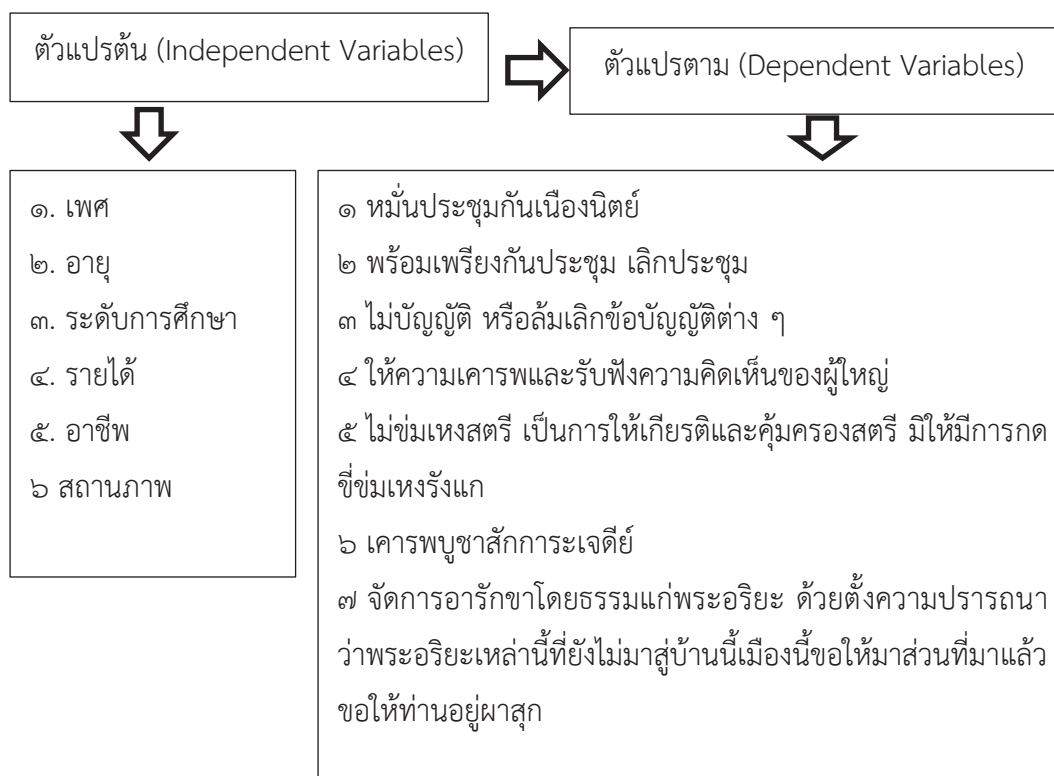
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยในเขตชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

๒. ได้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบ ประชาธิปไตยตามหลักอภิธานิยธรรม ในชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัด สุรินทร์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักการบริหารนิยธรรม ในชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย คือ ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมแนวคิดเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย แนวเกี่ยวกับหลักการบริหารนิยธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ระเบียบวิธีวิจัย

๑. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักการบริหารนิยธรรม ในชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ได้แก่

หมู่ที่ ๓ บ้านโคกตะเคียน

หมู่ที่ ๘ บ้านไทรงาม

หมู่ที่ ๑๑ บ้านโคกตะเคียน

หมู่ที่ ๑๓ บ้านโคกตะเคียนสามัคคี

ประชากรจำนวน ๒,๙๒๕ คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน ๔๐๐ คน โดยการใช้สูตรทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) จากนั้นจึงทำการสุ่มแบบง่าย โดยวิธีการเทียบสัดส่วนประชากรแสดงตามตาราง

หมู่บ้าน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
หมู่ที่ ๓ บ้านโคกตะเคียน	๑๐๐๕	๑๓๘
หมู่ที่ ๘ บ้านไทรงาม	๓๐๐	๔๑
หมู่ที่ ๑๑ บ้านโคกตะเคียน	๑๐๗๐	๑๔๖
หมู่ที่ ๑๓ บ้านโคกตะเคียนสามัคคี	๕๕๐	๗๕
รวม	๒๙๒๕	๔๐๐

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักอภิธานิธรรม ในชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือดังนี้

๓.๑ แบบสอบถาม

๑. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถาม ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จากเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสอบถาม

๒. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

๓. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

๔. สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๕. นำเสนอร่างแบบสอบถาม ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ ชุดเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

๗. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริงและนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

๘. รวบรวมแบบสอบถามแล้วนำมาวิเคราะห์

๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้น ตามกรอบของการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาภิบาลของประชาชนในชุมชนบ้านไทร

เสนียด หมู่ที่ ๖ ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งผู้ศึกษา ได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างแบบสอบถามตามกรอบปัจจัยที่กำหนด โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้น ตามกรอบของการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบประชาธิปไตยตามหลักอภิธานิธรรม ในชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้ศึกษา ได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างแบบสอบถามตามกรอบปัจจัยที่กำหนด โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบประชาธิปไตยตามหลักอภิธานิธรรม ในชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ จำแนกเป็นรายด้านทั้ง ๗ ด้าน คือ ๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ๒. พร้อมเพรียงกันประชุมเล็กประชุม ๓. ไม่บัญญัติ หรือล้มเลิกข้อบัญญัติต่าง ๆ ๔. ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ๕. ไม่ข่มเหงสตรี เป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรี มิให้มีการกดขี่ข่มเหงรังแก ๖. เคารพบูชาสักการะเจดีย์ ๗. จัดการอารักขาโดยธรรมแก่พระอริยะ ด้วยตั้งความปรารถนาว่าพระอริยะเหล่านี้ที่ยังไม่มาสู่บ้านนี้เมืองนี้ ขอให้มาส่วนที่มาแล้วขอให้ท่านอยู่ผาสุก โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)^๘ มี ๕ ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ท โดยกำหนดค่าของลำดับคะแนนดังนี้ ๕ มากที่สุด ๔ มาก ๓ ปานกลาง ๒ น้อย ๑ น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด (Open Questionnaire) เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบประชาธิปไตยตามหลักอภิธานิธรรม ในชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำ จากอาจารย์ที่ปรึกษาในรายวิชาและ ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถาม ที่สร้างเสร็จแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย ก่อนนำไปใช้เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจน ภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม และวัตถุประสงค์ หรือหาค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ได้ค่า IOC = ๑.๐๐ ทุกข้อ แสดงค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .๘๖

^๘ ธีรยุทธ พึ่งเทียร, สถิติเบื้องต้นและการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ สุตรไพศาล, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๐.

๓. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อแจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

๑. ขอนหนังสือจากประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ถึง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และผู้นำชุมชน

๒. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมายคือ ประชาชนการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักอภิธานิยธรรม ในเขตชุมชน

บ้านโคกตะเคียน หมู่ที่ ๓ บ้านไทรงาม หมู่ที่ ๘ บ้านโคกตะเคียน หมู่ที่ ๑๑ บ้านโคกตะเคียนสามัคคี หมู่ที่ ๑๓ จำนวน ๔๐๐ คน ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

๓. ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในระหว่างเดือน กุมภาพันธ์-กันยายน ๒๕๖๓ แล้วนำมาวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยนำเสนอในรูปแบบตาราง พร้อมคำอธิบายผลการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์มีดังนี้

๑. ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

ใช้อธิบายลักษณะทางประชากรศาสตร์ (เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพ) และใช้อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

๒. ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ใช้อธิบาย ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับ ความพึงพอใจ ความคิดเห็น โดยใช้วิธีการประมวลผลทางหลักสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

กำหนดการให้คะแนนของแบบสอบถามจำนวน ๕ ระดับ ตามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ดังนี้มี ๕ ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ท ๕ มากที่สุด ๔ มาก ๓ ปานกลาง ๒ น้อย ๑ น้อยที่สุด

จากนั้นหาค่าเฉลี่ยของคำตอบแบบสอบถามโดยพิจารณาตามเกณฑ์ประเมินผลตามหลักการของลิเคิร์ท ดังนี้

	ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๔.๕๑ - ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๓.๕๑ - ๔.๕๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์มาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๒.๕๑ - ๓.๕๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๑.๕๑ - ๒.๕๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์น้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ – ๑.๕๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด^๑

๓. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตารางของผู้ตอบแบบสอบถามแบบปลายเปิด

ผลการวิจัย

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑) จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง จำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๒๕

๒) จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๔๐-๕๐ ปี จำนวน ๑๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๕๐

๓) จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๓๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๕๐

๔) จำแนกตามรายได้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท/เดือน จำนวน ๓๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๗๕

๕) จำแนกตามอาชีพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร จำนวน ๒๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๐๐

๖) จำแนกตามสถานภาพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสจำนวน ๒๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๗๑

๒. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักอภิปรายนิยธรรม ในชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักอภิปรายนิยธรรม ในชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๕$, S.D. = ๐.๓๒) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ($\bar{X} = ๓.๙๐$, S.D. = ๐.๔๘) รองลงมาคือ ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ($\bar{X} = ๓.๗๘$, S.D. = ๐.๕๗) และน้อยที่สุดคือ ไม่ชมเชงสตรี เป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรี มิให้มีการกดขี่ข่มเหงรังแกอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๖$, S.D. = ๐.๕๑)

^๑ ทรอภา ถาวรรัชช, “การวิเคราะห์หลักอภิปรายนิยธรรมเพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุข ในบริษัท ซี ที แลนด์ จำกัด”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๓๔.

๓. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open Questionnaire) เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักอภิธานิธรรม ในชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

ปัญหา อุปสรรค ควรมีการประชุมร่วมกับสวนราชการหรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นน้อยเกินไป
ข้อเสนอแนะ ควรกำหนดให้ชัดไปเลยว่า ให้มีการ ประชุมร่วมกันอย่างน้อยเดือนละครั้ง

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาอิสระ พบว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักอภิธานิธรรม ในชุมชนโคกตะเคียน ๔ หมู่ ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์” ผู้ศึกษาอิสระมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

๑. ควรจัดกิจกรรมให้ประชาชนได้ทำร่วมกันเป็นกิจจะลักษณะ
๒. ควรให้ประชาชนร่วมประชุมเพื่อหาข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาของส่วนรวม๓. ควรณรงค์ให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
๓. ควรเสริมสร้างความเข้มแข็งทางปัญญาให้กับประชาชน อันจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ สำหรับความมีปัญญาในการพิจารณาเห็นถึงความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย

๒. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๑. ด้านหมั่นประชุมกันเองนิตย ควรกำหนดให้ชัดไปเลยว่า ให้มีการประชุมร่วมกันอย่างน้อยเดือนละครั้ง
๒. ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม ควรบริหารเวลาให้ดีขึ้น
๓. ด้านไม่บัญญัติ หรือล้มเลิกข้อบัญญัติต่างๆ ควรเคารพในกฎและจารีต ประเพณีเพราะว่ามีการปฏิบัติมานาน
๔. ด้านให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ควรฟังความคิดเห็นจากเสียงข้างมาก
๕. ด้านไม่ข่มเหงสตรี เป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรี มิให้มีการกดขี่ข่มเหงรังแก ควรให้เกียรติซึ่งกันและกัน
๖. ด้านเคารพบูชาสักการะเจดีย์ ควรจัดงบประมาณสนับสนุนในการปรับปรุงบริบท
๗. ด้านจัดการอารักขาโดยธรรมแก่พระอริยะ ด้วยตั้งความปรารถนาว่าพระอริยะเหล่านี้ที่ยังไม่มาสู่บ้านนี้เมืองนี้ขอให้มาส่วนที่มาแล้วขอให้ท่านอยู่ผาสุก ควรปรับปรุงบริบทให้ดียิ่งขึ้น

๓. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาการส่งเสริม หรือเพิ่มเติมความรู้ความเข้าใจโดยมุ่งให้ประชาชนแสดงบทบาทต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยเพื่อที่จะช่วยพัฒนาระบอบประชาธิปไตย

๒. ควรมีการนำหลักธรรมอื่นๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๓. ควรนำหลักธรรมอื่นมาประยุกต์ใช้ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย เพื่อที่จะได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุป

การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยเป็นแบบมีส่วนร่วมเป็นการกระจายอำนาจ เป็นประชาธิปไตยอย่างกว้าง ซึ่งอาจสรุปหลักการของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมได้คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหาร มีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรให้เท่าเทียมกัน มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้และการมีส่วนร่วมของประชาชนมีทั้งในระดับท้องถิ่น การมีส่วนร่วมอาจแบ่งได้หลากหลายระดับ ซึ่งในการจำแนกออกเป็นแต่ละระดับนั้นคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการปฏิบัติงาน อาทิ การมีส่วนร่วมถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การค้นหาปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน การวางแผนร่วมกัน การปฏิบัติตามแผนมีการทำงานร่วมกัน และการประเมินผลร่วมกัน ตลอดจนการรับผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการจำแนกโดยริเริ่มตั้งแต่ระดับต่ำหรือระดับการมีส่วนร่วมในเบื้องต้น ไปจนถึงการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ นั่นเองหลักธรรมอุปทานิยมก็เหมือนกับประชาธิปไตย คือเป็นหลักแห่งสันติภาพในการปกครองแบบประชาธิปไตย

เอกสารอ้างอิง

ข้อมูลทะเบียนราษฎร์, ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ๒๕๖๒.

ธีรยุทธ พึ่งเทียร. **สถิติเบื้องต้นและการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ สุตรไพศาล, ๒๕๕๕.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. [https:// th.wikisource.org/wiki/](https://th.wikisource.org/wiki/). ๒ มีนาคม ๒๕๖๓.

วิกิซอร์ซ, รักรอาภา ถาวรธวัช. การวิเคราะห์หลักอุปทานนิยมเพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุข ในบริษัท ซี ที แลนด์จำกัด, **สารนิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต** สาขาวิชาสันติศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๗.

อดิสรณ์ ชัดสีใส. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. **การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๕๑.

การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์
THE LEARNING ORGANIZATION DEVELOPMENT OF TEMPLE AND COMMUNITY
IN PHETCHABUN PROVINCE

พระครูประโชติพัชรพงศ์

Phrakru Prachotpatcharapong

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) ศึกษาแนวคิดการจัดวัดและชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย พระสงฆ์ นักวิชาการ และประชาชนจำนวน 500 คน และระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์ออกเป็น 4 กลุ่ม รวม 48 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลจากการศึกษาพบว่า

แนวคิดการจัดวัดและชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้โดยเฉพาะศิลปวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนา จะได้รับผลกระทบกระเทือนจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจ และการเมืองอย่างมากทำให้มีผู้มองศาสนาในแง่ต่าง ๆ ทั้งในแง่ดีหรือแง่บวกและในแง่ร้ายหรือแง่ลบก็ตาม แต่พุทธศาสนาก็ยังนับว่ามีอิทธิพลทางด้านศิลปวัฒนธรรมอยู่มากในจิตใจของคนไทย และแสดงออกมาในรูปของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี นิสัย ศิลปวัฒนธรรม หรือความเมตตาปราณี และความโอบอ้อมอารี สิ่งเหล่านี้ อาจเรียกว่าเป็นลักษณะเฉพาะที่มีอยู่ในสังคมไทย ซึ่งเป็นลักษณะอันเนื่องมาจากพุทธศาสนาจึงถือว่าสังคมไทยก็คือสังคมพุทธนั่นเอง ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้สังคมไทยเป็นสังคมพุทธตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็คือ พระสงฆ์ สถาบันสงฆ์จึงเป็นสถาบันจารีตที่มีความสำคัญยิ่ง พระสงฆ์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของชาวพุทธไทยส่วนใหญ่ทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยาและกิจกรรมทางโลก พระสงฆ์เป็นหนึ่งในรัตนะ 3 คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นเสมือนตัวแทนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสถาบันพระพุทธศาสนาที่ขาดเสียไม่ได้ ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชน นอกจากจะเป็นที่พึ่งพิงทางใจ ชี้นำทางศีลธรรมจรรยาโดยชี้ให้ทำนាំให้ดู และเป็นสถาบันที่เอื้ออำนวยบริการทางศาสนกิจ ศาสนพิธีแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังทำหน้าที่ส่งเสริมรักษาอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและให้บริการด้านอื่นๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปให้บริการไม่ทั่วถึง ทั้งยังมีส่วนช่วยเสริมกลไกของรัฐให้บรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้นและทั้งยังมีส่วนช่วยสังคมในด้านต่างๆ อีกด้วย

2. สภาพการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ สืบเนื่องมาจากผลกระทบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีทั้งความหลากหลายและรวดเร็วในการรับข้อมูลข่าวสาร ก่อให้เกิดความไม่สมดุลในการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ปัญหา 6 ด้าน คือ 1) ด้านสภาพแวดล้อม 2) ด้านพุทธศาสนพิธี/พิธีกรรม 3) สื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม 4) แหล่งการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม 5) กิจกรรมเชิงวิชาการในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และ 6) เครือข่ายภาคีทางศิลปวัฒนธรรม อันส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมามากมาย

3. รูปแบบการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อดำเนินงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมให้บรรลุเป้าประสงค์ของการพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านสภาพแวดล้อม 2) ด้านพุทธศาสนพิธี/พิธีกรรม 3) ด้านสื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม 4) ด้านแหล่งการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม 5) ด้านกิจกรรมเชิงวิชาการในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และ 6) ด้านเครือข่ายภาคีทางศิลปวัฒนธรรม หลักพระพุทธศาสนา เป็นรากฐานสำคัญของศิลปวัฒนธรรมไทย เนื่องจากชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนามาช้านาน และหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา ได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทย กลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรม ถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน เพื่อให้คนประพฤติดี ประพฤติชอบ สร้างความเจริญดีงาม และความมั่นคงทางจิตใจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและสังคม ซึ่งหากคนในสังคมเกิดความเสื่อมใสศรัทธาตามหลักพุทธธรรมพระพุทธศาสนา ก็จะทำให้เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

คำสำคัญ : การพัฒนา, องค์กรแห่งการเรียนรู้, วัดและชุมชน

ABSTRACT

This research has 3 objectives which are 1) to study the concept of temples and communities as a learning source. 2) to study the development of a learning organization of temples and communities in Phetchabun Province. 3) To propose a model for the development of learning organizations of temples and communities in Phetchabun Province. By using Mixed Methods Research, divided into 2 phases: Phase 1 the quantitative research which the sample consisted of monks, academics and people total 500, and Phase 2 the qualitative Research by interviewing 4 groups with a total of 48 people. The research instrument was a questionnaire and interview forms. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, multiple regression analysis and content analysis.

The results of the study showed that :

The concept of temples and communities as a source of learning, especially the art-cultural of Buddhism will be affected by social changes, economic and very politically, causing people to look at religion in various terms either optimistic or positive and even pessimistic or negative. But Buddhism still has a lot of artistic and cultural influence in the minds of Thai people and displayed in the form of archaeological sites, antiques, traditions, habits, arts-culture or compassion and generosity. These things may be called characteristics that exist in Thai society; which is a characteristic of Buddhism, therefore, it is considered that Thai society is a Buddhist society. The person who has played an important role in pushing Thai society to be a Buddhist society from the past to the present is monks. Therefore, the Sangha Institute is a very important institute tradition. Monks from the past to the present play an important role in the way of life of most Thai Buddhists both in morality and worldly activities. The monks are one of the three rattas, namely the Buddha, Dharma and the monks as the representative of the Lord Buddha; is an indispensable Buddhist institution. In the daily lives of Buddhists. Aside from being a reliance on the mind moral guidance by pointing it out and showing it and is an institution that provides religious services and ordinances. Monks also promote, preserve, preserve arts-cultural and provide other services that the government mechanism does not provide in all services; it also helps to strengthen the mechanisms of the government to achieve its goals and also help the society in various ways.

2. The state of development is a learning organization of temples and communities in Phetchabun province due to the impact of economic and social development under globalization. Which is both diverse and quick to receive information, causing an imbalance in the development of a learning organization of temples and communities in Phetchabun Province; The problems are 6 aspects : 1) Environment. 2) Buddhism ordinances / rituals. 3) Art-cultural promotion media. 4) Art-cultural learning source. 5) Academic activities for art and culture promotion. 6) Art-cultural network. Resulting in many different social problems.

3. Model for the development of learning organizations of temples and communities in Phetchabun province. In order to carry out the arts and culture promotion work to achieve the objectives of the development, promotion and promotion of arts-cultures in 6 areas which are; 1) Environment. 2) Buddhism ordinances / rituals. 3) Art-cultural promotion media. 4) Art-cultural learning source. 5) Academic activities for art-culture promotion. 6) Art-

cultural network. Buddhism is an important foundation of Thai art-culture because Thai people have been respecting Buddhism for a long time. And Buddhist principles in Buddhism molded and absorbed in the Thai way became the foundation of Thai people's way of life in every aspect including ways of life, languages, customs and traditions and morals; considered as a guideline for conduct for good behavior to behave in a way that creates good prosperity and mental stability, for the benefit of oneself and society, if people in the society deteriorate, believe in the principles of Buddhism; Buddhism will make it part of the promotion of art-culture.

บทนำ

พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงมอบภาระหน้าที่สำคัญในการดูแลศาสนสถาน ศาสนสมบัติในวัด โดยพระพุทธองค์ทรงได้อนุญาตให้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ดังในเรื่องราวของ พระปิลินทวัจฉะ¹ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า ท่านพระปิลินทวัจฉะประสงค์จะหาที่เร้นจึงให้ภิกษุทั้งหลายทาความสะอาดเงื้อมเขาในกรุงราชคฤห์ ครั้งนั้น พระเจ้าพิมพิสารต้องการถวายคนวัดเพื่อช่วยทาความสะอาดเงื้อมเขา ต่อมา ท่านพระปิลินทวัจฉะได้กราบทูลต่อพระพุทธเจ้าว่า “พระพุทธเจ้าข้า พระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมครรัฐ มีพระราชประสงค์จะถวายคนวัดข้าพระองค์ จะพึงปฏิบัติอย่างไร” ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้มีคนงานวัด”²

จากพระพุทธพจน์ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า การดูแลศาสนสถาน ศาสนสมบัติของพระพุทธศาสนานี้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล แต่ในสมัยปัจจุบันนั้นถ้าเป็นวัดเล็กมีพระภิกษุสามเณรไม่มากนัก เจ้าอาวาสก็ทำหน้าที่ปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัดตามพระธรรมวินัยด้วยตนเอง หากวัดนั้นมีกุฏิหลายหลัง เจ้าอาวาสก็มอบหมายให้พระภิกษุอาวุโสเป็นผู้ปกครองดูแลสั่งสอนพระภิกษุสามเณรที่พำนักอยู่ในแต่ละกุฏิอีกต่อหนึ่ง ถ้าเป็นวัดใหญ่มีภิกษุสามเณรเป็นจำนวนมาก มักจะแบ่งการปกครองภายในวัดออกเป็นคณะ ในคณะหนึ่งมีพระภิกษุอาวุโส หรือรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสแบ่งกันไปดูแล นั่นเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานเกี่ยวกับศาสนสมบัติในพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าตั้งแต่สมัยพุทธกาล ซึ่งศาสนาสมบัติในอดีตนั้น ต่อมาเมื่อวันเวลาผ่านไปจึงเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ซึ่งอยู่ในวัด นั่นเอง

ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชาติไทยได้บ่งชี้ชัดว่าพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมาทุกยุคทุกสมัยของสยามประเทศ ประชาชนชาวไทยนับถือและมีศรัทธาความเชื่อและถือประเพณีปฏิบัติเป็นวิถีชีวิตตามหลักพระพุทธธรรมอันดีงาม และเป็นรากเหง้าฝังลึกอยู่ในจิตใจของคนไทยตลอดมาอย่างยาวนาน พระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักสำคัญเป็นอย่างยิ่งของวิถีชีวิตชาวไทย

¹ วิ.ม.(ไทย) 2/270/63.

² วิ.ม.(ไทย) 5/270/64.

รวมทั้งเป็นบ่อเกิดศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ค่านิยมแบบไทยตามมา พระพุทธศาสนาจึงเป็นสถาบันหลักอันสำคัญเป็นศูนย์รวมจิตใจ และสร้างความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนไทยทั้งชาติสร้างความสงบสุขความเจริญเจริญรุ่งเรืองให้แก่ชาติไทยสืบต่อมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยูรธ ปยุตโต) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทย การถืออย่างนี้ เป็นประเพณีที่สืบต่อกันมาเป็นเวลานาน เพราะพระพุทธศาสนาได้มีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ³

พุทธศาสนิกชนในสังคมไทยถือว่า วัดคือศูนย์กลางของสังคมและวัฒนธรรม เพราะวัดนอกจากจะเป็นศูนย์รวมของศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว วัดเป็นแหล่งพิธีกรรมประจำท้องถิ่น อันเป็นวัฒนธรรมคือมรดกของสังคมไทยในท้องถิ่น ที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษของเขาเอง ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม การที่มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านี้ไปรวมอยู่ที่ศูนย์กลางคือวัดร่วมกัน อีกทั้งผลงานทางด้านศาสนวัตถุที่พระสงฆ์หรือเจ้าอาวาสในอดีตที่มีความสามารถทางประติมากรรมก็ดี วิจิตรศิลป์ก็ดี ได้สร้างผลงานต่างๆ ไว้ในวัดเป็นศาสนวัตถุ ก็ถือเป็นผลงานทางสังคมท้องถิ่นทั้งสิ้น ประกอบกับประเทศไทยมีภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติที่บรรพบุรุษได้มอบไว้ให้เป็นมรดกสืบทอดมาจนทุกวันนี้ ทำให้ประเทศไทยมีความโดดเด่นในเรื่องวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นไทยได้อย่างเด่นชัด เอกลักษณ์ของขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดำรงเป็นแบบแผนการปฏิบัติและการแสดงออกทางความรู้สึกนึกคิด ต่าง ๆ ของคนในสังคมที่ต้องรักษาไว้ให้คงอยู่คู่ชาติ ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของคนแต่ละยุคแต่ละสมัยที่ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม รวมทั้งเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ภายใต้การปรับเปลี่ยนก็ยังคงไว้ซึ่งรูปแบบและความเชื่อถือศรัทธา รวมทั้งทัศนคติและค่านิยมของความเป็นไทยที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม

จะเห็นได้ว่า จากอดีตจนถึงปัจจุบันนั้นเป็นสิ่งขอกซึ่งเป็นประจักษ์พยานของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ พระสงฆ์มีบทบาทภาระหน้าที่สำคัญในวิถีชีวิตร่วมสมัยที่สาธารณชนจะต้องเข้าถึงรับรู้ได้ การที่จะปกป้องคุ้มครองและอนุรักษ์หลักฐานทางกายภาพของโบราณสถานที่ยังคงอยู่ จิตวิญญาณขนบธรรมเนียมที่สืบทอดรวมทั้งบริบทที่เกี่ยวข้องในภาพรวมทั้งหมดได้นั้น จะต้องสร้างความเข้าใจและทำให้เกิดความตระหนักในคุณค่าความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมในกลุ่มประชาชนในท้องถิ่นและผู้มาเยือนด้วยลักษณะที่มีความสมดุลและปรับใช้ตามสถานภาพที่เป็นอยู่ลักษณะเฉพาะของทั้งมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรม มีระดับของความสำคัญที่แตกต่างกัน ในขณะที่บางแหล่งมีคุณค่าความสำคัญอย่างยิ่งในระดับโลก ก็ยังมีแหล่งอื่นๆ ที่มีคุณค่าเพียงในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น การสื่อความหมายต่างๆ จะต้องนำเสนอถึงความแตกต่างของระดับความสำคัญนี้แก่ประชาชนในท้องถิ่นและผู้มาเยือนด้วยวิธีการใช้สื่อรูปแบบการศึกษาและเทคโนโลยีในปัจจุบันที่มีความเหมาะสมกิจกรรมการสื่อความหมายนี้จะต้องสนับสนุนให้สาธารณชนได้

³ พระพุทธโฆษาจารย์ (ประยูรธ ปยุตโต), ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2532), หน้า 1.

ตระหนักถึงคุณค่าและให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันจะส่งผลให้มรดกทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมดำรงอยู่สืบต่อไป

การอนุรักษ์ส่งเสริมเรื่องวัฒนธรรมไทยมีปรากฏเป็นหลักฐานอย่างเป็นทางการมาตั้งแต่ครั้งสมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยมีการก่อตั้งกระทรวงวัฒนธรรม ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2495 มีนโยบายมุ่งเน้นความเป็นชาตินิยมอย่างสูง และอาจถือเป็นยุคของการรณรงค์เรื่องวัฒนธรรมเป็นยุคแรก จากนั้นความผันผวนทางการเมืองทำให้มีการเน้นนโยบายที่แตกต่างกันของผู้นำประเทศเรื่อยมา จนกระทั่งสมัยของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เริ่มเล็งเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมอีกครั้ง และได้ก่อตั้งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อดูแลรับผิดชอบเรื่องดังกล่าวในปี พ.ศ. 2522 จากนั้นงานวัฒนธรรมก็เป็นงานที่เด่นชัดขึ้น โดยได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างชัดเจน⁴ ในเรื่องการพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมนั้น องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทอันสำคัญต่อการพัฒนางานศิลปวัฒนธรรมไว้ว่า “งานด้านการศึกษา ศิลปะ และวัฒนธรรมนั้น คือ งานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญาและจิตใจ ซึ่งเป็นทั้งต้นเหตุ และองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่น ๆ ทั้งหมดเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้เรารักษาและธำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป”⁵

ดังนั้น ในการพัฒนาส่งเสริมตลอดจนรักษาและการเรียนรู้คุณค่าศิลปวัฒนธรรมที่ดีไว้นั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการพัฒนาที่เหมาะสมซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญในอันที่จะทำให้ประชาชนได้เข้าใจในคุณค่าที่แท้จริงของวัฒนธรรม มีทักษะ ทักษะคิด และพฤติกรรมที่ดึงความสามารถพัฒนาสร้างสรรค์และเลือกสรร นำวัฒนธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม สิ่งจำเป็นคือการศึกษาเรียนรู้ที่ท่าท้องถิ่นได้เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม เข้าใจธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง จะเป็นตัวกระตุ้นให้ประชาชนเข้าใจสิ่งแวดล้อมได้อย่างถ่องแท้สามารถคิด จินตนาการ วิเคราะห์สถานการณ์และเร่งรีบหาทางแก้ไขได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งยังรู้จักเลือกรับและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติได้เป็นอย่างดี

ปัญหาทางวัฒนธรรมเป็นปัญหาใหญ่ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทยมาก เป็นปัญหาที่มีขอบเขตกว้างสะสมมานานและละเอียดอ่อน ลักษณะของปัญหาเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงที่เป็นวิวัฒนาการแบบค่อยเป็นค่อยไป เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผลที่เกิดขึ้นก็ได้ถึงขั้นอันตรายหรือถึงขั้นวิกฤติเหมือนปัญหาการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจ แต่ถึงกระนั้นก็นับได้ว่าเป็นปัญหาใหญ่ที่ผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบทั้งหมดต้องเร่งรีบแก้ไข เพราะเป็นปัญหาที่ถูกละเลยสะสมมานาน ทุกภาคส่วนควรตระหนัก

⁴ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, แผนแม่บทโครงการสืบสานวัฒนธรรมไทย พ.ศ.2538 – 2540, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิลนาราการพิมพ์, 2537), หน้า 1.

⁵ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการประชุมทางวิชาการเรื่องทิศทางการศึกษากับการศึกษาในกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง : สกศ, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น, 2545), หน้า คำนำ.

และให้ความสำคัญในการพัฒนางานอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และต่อการพัฒนาสังคมประเทศชาติ

จากข้อมูลของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ได้กล่าวถึง การเสื่อมโทรมของแหล่งโบราณสถานและศิลปวัฒนธรรมไว้ว่า เมื่อสังคมไทยยอมรับวัฒนธรรมใหม่เข้ามาย่อมเกิดลักษณะที่เรียกว่า “การสูญหายทางวัฒนธรรม” คือการเกิดวัฒนธรรมใหม่ เข้ามาทดแทนที่ของเก่า ดังนั้นในปัจจุบัน การตัดแปลงหรือถอนหรือทำลายโบราณสถาน เกิดขึ้นเนื่องจากค่านิยมของสังคม ที่มีการรับอิทธิพลของอารยธรรมต่างถิ่นเข้ามามีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงรสนิยมในเรื่องรูปแบบเดิม (ของเก่า) ที่สังคมปัจจุบันคิดว่าล้าสมัย ทำให้เกิดการสร้างสิ่งแวดล้อมใหม่ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางด้านภูมิทัศน์ เป็นการทำลายแหล่งโบราณสถานให้เสื่อมคุณค่าในที่สุด⁶ ซึ่งสอดคล้องกับในปัจจุบันศิลปวัฒนธรรมของสังคมไทยกำลังถูกทอดทิ้งไป เนื่องจากการปล่อยปะละเลยในวัฒนธรรมตนเอง อิทธิพลของวัฒนธรรมอื่น เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามามีบทบาทแทน และตกอยู่ในภาวะกระแสนิยมพาณิชย์นิยม และวัตถุนิยม ขาดความภาคภูมิใจในความเป็นไทยขาดความรักและความผูกพันกับท้องถิ่น การยอมรับในภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นรากเหง้าไทยแต่เดิมน้อย ทุกวันนี้สังคมไทยได้หันไปรับวัฒนธรรมตะวันตกที่ไหลบ่าเข้ามาผ่านสื่อต่างๆ โดยปราศจากการเลือกสรรกลั่นกรองจนเกิดการซึมซับตัดแปลงละทิ้งวัฒนธรรมเดิมรับเอาวัฒนธรรมอื่นมาเป็นของตน เกิดการครอบงำทางวัฒนธรรม ในขณะที่เดียวกันก็สร้างค่านิยมและทัศนคติที่ขัดแย้งระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ สภาพวิถีชีวิตไทยเอกลักษณ์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมถูกเบียดเบียนและเปลี่ยนแปลง นำมาซึ่งปัญหาความเสื่อมโทรมทางศิลปวัฒนธรรมและปัญหาต่างๆ อีกนานัปการ ทั้งปัญหายาเสพติด อบายมุข ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สถาบันครอบครัวขาดการยึดโยงสมาชิกในครอบครัวขาดความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ ความผูกพันและครอบครัวล่มสลายในที่สุด

จากปัญหาดังกล่าว ส่งผลกระทบถึงศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์อย่างหนักอึ้งอย่างหนัก คณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ วัดบางวัดมีการองค์กรแห่งการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของวัดและชุมชนขึ้นโดยการจัดตั้งศูนย์การพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทั้งของวัดและภูมิปัญญาพื้นบ้านขึ้นภายในวัด และร่วมกับองค์กรรัฐองค์กรเอกชน ตลอดจนประชาชนได้ร่วมกันรณรงค์ให้ช่วยกันส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมขึ้นอีกด้วยแต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้มากนัก ผู้วิจัยในฐานะเป็นพระสงฆ์บริหารงานคณะสงฆ์และร่วมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีความตระหนักดีว่า วัดและคณะสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำในการรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม พึงควรมีแนวพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนจังหวัดเพชรบูรณ์อย่างจริงจัง โดยมีการพัฒนาด้านนโยบาย ด้านการส่งเสริม ด้านการสนับสนุน ด้านการสร้างมาตรฐาน และด้านการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม และเชื่อมโยงความรู้ท้องถิ่นสู่สากล อันจะเป็นกลไกในการฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน พัฒนา เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งสร้างสรรค์ ส่งเสริมภูมิปัญญาไทยให้เป็นรากฐานการพัฒนาองค์ความรู้ที่ดีขึ้น และเป็นองค์ประกอบที่มุ่งเน้นให้มีการอนุรักษ์ส่งเสริม สืบสาน พัฒนา เผยแพร่เอกลักษณ์

⁶ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2530), หน้า 40.

ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นมรดกไทย ผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งผลการศึกษาจักเป็นประโยชน์ทางวิชาการ และนำไปปรับใช้ในการพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมแบบยั่งยืน ตลอดจนนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวความคิดการจัดวัดและชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อเสนอรูปแบบและพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ดำเนินการเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยเชิงปริมาณประกอบด้วย พระสงฆ์ นักวิชาการ และประชาชนทั่วไปกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie & Morgan⁷ ได้กลุ่มตัวอย่าง 500 คน สุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างไม่เป็นสัดส่วน (Non-Proportional Stratified Random Sampling) ประกอบด้วย เลือกแบบเจาะจงจากพระสงฆ์ นักวิชาการ และประชาชน วัดและชุมชนในอำเภอหล่มสัก วัดโฆษา วัดศรีภูมิ ชุมชนตำบลบ้านตัว ชุมชนตำบลห้วยไร่ อำเภอหล่มเก่า วัดทุ่งธงชัย วัดศรีฐานปิยาราม ชุมชนวัดทุ่งธงชัย ชุมชนวังบาล จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยแบ่งกลุ่มประชากรตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่ม รวม 48 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมี 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายงาน ได้แก่ เพศ อายุ ตำแหน่ง ขนาดของวัดและชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้

ตอนที่ 2 สภาพการจัดการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะมาตราประมาณค่า 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการให้ความรู้ ด้านการจัดกิจกรรม ด้านเผยแพร่ และด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วม

⁷ ชานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย Spss, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร : บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี, 2552), หน้า 49.

ตอนที่ 3 แนวทางการจัดการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) ค่า 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการให้ความรู้ ด้านการจัดกิจกรรม ด้านเผยแพร่ และด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วม

การพัฒนาคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามความคิดเห็นไปพัฒนาและหาคุณภาพของเครื่องมือโดยตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและการตรวจสอบความเชื่อมั่นดังนี้

1. การตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและแบบสอบถาม

การตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและแบบสอบถามโดยเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือจำนวน 5 ท่าน ที่ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงมีคุณสมบัติดังนี้

- 1) นักวิชาการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 2 คน
- 2) ผู้บริหารองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ 1 คน
- 3) นักวิชาการด้านการศิลปวัฒนธรรม 2 คน

โดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ของข้อคำถามในแบบสอบถามกับนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย แล้วนำผลการตรวจสอบมาวิเคราะห์ความสอดคล้องโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of consistency = IOC) ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไปที่แสดงว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการ (สุวิมล ติรภานันท์, 2548) โดยผู้วิจัยกำหนดระดับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ

2. การตรวจสอบความเชื่อมั่น

ผู้วิจัยนำผลจากการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา มาปรับปรุงเป็นฉบับสมบูรณ์แล้วได้นำแบบสอบถามสภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ นำไปทดลองใช้ซึ่งมีบริบทใกล้เคียงกัน จำนวน 30 คน ข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้เครื่องมือได้นำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1970 อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด, 2545) ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ค่าความเชื่อมั่นด้านการบริหาร ด้านหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ด้านรูปแบบการสอน ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผล และโดยภาพรวมทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ .89, .88, .85, .85, .89, และ .95 ตามลำดับ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. แบบสอบถามสภาพการวัดองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ จากแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เพื่อหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีเกณฑ์ในการให้คะแนน และแปลผลการให้คะแนน ดังต่อไปนี้

เกณฑ์การให้คะแนน

- 5 หมายถึง มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์การแปลผล (Best, 1993)

- 4.51–5.00 หมายถึง ดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด
- 3.51–4.50 หมายถึง ดำเนินงานอยู่ในระดับมาก
- 2.51–3.50 หมายถึง ดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง
- 1.51–2.50 หมายถึง ดำเนินงานอยู่ในระดับน้อย
- 1.00–1.50 หมายถึง ดำเนินงานอยู่ในระดับน้อยที่สุด

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) ที่สอบถามความเห็นเกี่ยวกับองค์กรแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ (Expert in-depth Interview) และผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เลือกแบบเจาะจงจากผู้บริหารองค์กรแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 13 คน รวมทั้งสิ้น 19 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อหาคำตอบว่า 1) ปัญหาการจัดองค์กรแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ แต่ละด้านมีปัญหาสำคัญอะไร และ 2) มีแนวทางส่งเสริมการองค์กรแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ แต่ละด้านอย่างไร โดยให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวกันกับการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถามและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข และได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้โทรศัพท์ติดต่อและนัดหมายวันเวลาที่ผู้เชี่ยวชาญสะดวกในการให้สัมภาษณ์ แล้วดำเนินการสัมภาษณ์ตามวันและเวลาที่นัดหมาย โดยใช้เวลาในการสัมภาษณ์แต่ละท่านประมาณไม่เกิน 1 ชั่วโมง

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) มีวิธีการ ดังนี้คือ

2.4.1 ขั้นการกำหนดคำสำคัญ (Identifying Keywords) จาก Transcript ผู้วิจัยอ่านหลายรอบและนำคำสำคัญมาเขียนเรียงเรียงตามประเด็นที่ให้สัมภาษณ์

2.4.2 ขั้นตอนการกำหนดประเด็นหรือแยกประเภท (Categorizing) จากคำสำคัญผู้วิจัยก็นำมาแยกเป็นหมวดหมู่ได้ประเด็นออกมา และเขียนเป็นประเด็นหรือที่เรียกว่า Statement

2.4.3 การตีความ (Interpreting) ถึงขั้นตอนนี้ผู้วิจัยสามารถเห็นเป็นรูปร่างและตีความออกมาเป็นผลการวิจัยเชิงคุณภาพได้ด้วยการเขียนบรรยาย

ผลการวิจัย

1. แนวคิดและความเป็นมาของการจัดวัดและชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้

การจัดวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ คือ การสร้างบุคคลที่มีความพร้อมสามารถเป็นกัลยาณมิตรเป็นปัจจัยแรกที่มีความสำคัญอันจะนำไปสู่การจัดเตรียมปรโตโฆสะ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดโยนิโสมนสิการ จนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สามารถพัฒนาตนไปสู่การเป็นกัลยาณมิตรต่อตนเอง และผู้อื่นได้ในที่สุด โดยในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงใช้หลักธรรมวินัย และพุทธวิธีการบริหารดูแลสังคมสงฆ์ในอารามให้มีความสัปปายะทั้ง 4 ด้าน คือ เสนาสัปปายะ บุคคลสัปปายะ อาหารสัปปายะ และธัมมสัปปายะ ส่วนวัดดีเด่นในปัจจุบัน ยังคงใช้หลักธรรมวินัยเป็นเครื่องกำกับดูแลการพัฒนาตนของพระภิกษุสามเณร ร่วมกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม โดยมีเจ้าอาวาสวัดเป็นผู้นำในการกำหนดนโยบาย สร้างจิตสำนึกให้เกิดความร่วมมือในการจัดสถานที่และกิจกรรมวัดในสมัยพุทธกาล เกิดขึ้นเพราะมีผู้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้มุ่งทำประโยชน์เพื่อความสุขของมหาชน การสร้างวัดถวายไว้ในพระพุทธศาสนานั้น จุดประสงค์ก็เพื่อใช้เป็นสถานที่พำนักของพระสงฆ์ผู้สละแล้วจากการเป็นอยู่อย่างคฤหัสถ์ พระสงฆ์ผู้ปรารถนาความเพียรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน วัดในสมัยพุทธกาลมีบรรยากาศสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการประพฤติพรหมจรรย์ของพระสงฆ์ วัดเป็นสัญลักษณ์ของความสงบ รื่นรมย์ เพราะเป็นที่พักของผู้มีบาปกรรมอันสงบระงับแล้ว ห่างไกลจากความชั่วทุกรูปแบบ เป็นที่อาศัยของผู้ที่มีความบริสุทธิ์สะอาดทางกาย วาจา ใจแนวคิดในการจัดวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ในสมัยพุทธกาล เป็นไปตามพุทธปณิธานของพระพุทธเจ้า คือ มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยสอนภิกษุให้รู้จักตนเองและรู้จักสรรพสิ่งต่างๆ ที่แวดล้อมอยู่ให้แจ่มแจ้ง เพื่อจะได้ปฏิบัติตนให้กลมกลืนกับสภาพที่แท้จริงของสิ่งแวดล้อมนั้นได้อย่างถูกต้อง โดยยึดหลักธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ จากนั้นก็บำเพ็ญสมณกิจเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยการสั่งสอนด้วยวิธีต่างๆ เช่น การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง การเทศนา เพื่อให้รู้จักทางดำเนินชีวิตที่จะพบกับความสุข ความสงบเย็นที่ประณีตแนวคิดเรื่องการจัดการในสังคมสงฆ์สมัยพุทธกาล ไม่มีอะไรมากนัก เพราะสงฆ์ทุกรูปมีหน้าที่ปฏิบัติตามธรรมวินัย พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ปกครองดูแลศิษย์ การหาสถานที่ในการสร้างวัดจัดการเรื่องก่อสร้างเสนาสนะต่าง ๆ เป็นเรื่องของชาวบ้านทั้งสิ้น

2. การจัดวัดแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

แนวทางการจัดการเรียนรู้ในวัด มีองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อกัน คือ มีบุคลากรที่เป็นกัลยาณมิตรเป็นผู้จัดเตรียมปัจจัยภายนอก เพื่อน้อมนำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นภายใน จนพัฒนาไปสู่กระบวนการเรียนรู้ตามหลักศีล สมาธิ ปัญญาอย่างเป็นองค์รวม มุ่งให้เกิดผลคือ การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ครบ

ทั้ง 4 ด้านคือ ด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านการฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็ง (จิตตภาวนา) และด้านการพัฒนาปัญญา รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง (ปัญญาภาวนา) อันเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มุ่งพัฒนาบุคคลให้สามารถดำรงชีวิตและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมในทุกช่วงของชีวิต โดยมีองค์ประกอบในการดำเนินการ ดังนี้ คือ มีสภาพแวดล้อม รมรื่นเป็นธรรมชาติ เงียบสงบ เหมาะแก่การเรียนรู้ธรรมมีอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอต่อการให้บริการ ในส่วนของบุคลากร เป็นผู้ประพฤติธรรม ใฝ่รู้ มีความรับผิดชอบ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ภายในวัด จัดขึ้นเพื่อมุ่งพัฒนากลุ่มเป้าหมาย คือ พระภิกษุสามเณร ประชาชนทั่วไป เด็กและเยาวชน เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ธรรมะเพื่อพัฒนาตนเองสำหรับพระภิกษุสามเณร การอบรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับประชาชนทั่วไป เด็กและเยาวชน ด้านกระบวนการดำเนินงาน วัดบริหารงานและจัดกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบสอดคล้องกับพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายอาญา โดยกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรเป็นกรอบในการปฏิบัติงาน มีการติดตามและประเมินผลงาน

3. รูปแบบการพัฒนาองค์กรแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

แนวทางการพัฒนาองค์กรแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อดำเนินงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมให้บรรลุเป้าประสงค์ของการพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านสภาพแวดล้อม 2) ด้านพุทธศาสนาพิธี/พิธีกรรม 3) ด้านสื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม 4) ด้านแหล่งการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม 5) ด้านกิจกรรมเชิงวิชาการในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และ 6) ด้านเครือข่ายภาคีทางศิลปวัฒนธรรม สนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการส่งเสริม เผยแพร่ และแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์กับชุมชนต่างๆ อย่างทั่วถึงต่อเนื่อง ส่งเสริมและเสริมสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครองมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์และของชาติให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมองค์กรเครือข่ายเสริมสร้างค่านิยม อนุรักษ์ ฟื้นฟูจารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์ อย่างบูรณาการกับยุคสมัยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งเสริมประชาชนให้มีค่านิยมที่พึงประสงค์และมีความรู้ความเข้าใจในการเลือกรับสื่อด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์ จัดกิจกรรมเสริมสร้างองค์ความรู้ให้แก่บุคลากรในองค์กร ภาคีเครือข่าย และประชาชนด้านศิลปวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มศักยภาพการทำงานให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อเพิ่มอัตราการเข้าร่วมกิจกรรมซ้ำ บริหารจัดการแหล่งเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในด้านเนื้อหา และเพิ่มการตอบรับจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนในการศึกษาเรียนรู้ และเป็นกำลังในการดูแลรักษาสืบทอดศิลปวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อไปจากรุ่นสู่รุ่น ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรมผ่านบุคคล หรือ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ และของชาติ ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยให้การสนับสนุนข้อมูล และเครือข่ายเพื่อพัฒนาทุนทางศิลปวัฒนธรรมของชาวจังหวัดเพชรบูรณ์สู่เศรษฐกิจชุมชนอย่างสร้างสรรค์เหมาะสม ผลักดันให้สภาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ในทุกระดับทั้งวัด บ้าน โรงเรียน ชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน มีส่วน

ร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชนของตนอย่างยั่งยืนต่อไป

พระพุทธศาสนา เป็นรากฐานสำคัญของศิลปวัฒนธรรมไทย เนื่องจากชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนา มาช้านาน และหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา ได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทย กลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรม ถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน เพื่อให้คนประพฤติดี ประพฤติชอบ สร้างความเจริญดีงาม และความมั่นคงทางจิตใจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและสังคม ซึ่งหากคนในสังคมเกิดความเสื่อมใสศรัทธาตามหลักพุทธธรรมพระพุทธศาสนา ก็จะทำให้เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาองค์กรแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์มีข้อค้นพบที่สำคัญ จึงนำอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาองค์กรแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวน 6 ด้าน คือ 1) ด้านสภาพแวดล้อม 2) ด้านพุทธศาสนพิธี/พิธีกรรม 3) ด้านสื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม 4) ด้านแหล่งการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม 5) ด้านกิจกรรมเชิงวิชาการในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และ 6) ด้านเครือข่ายภาคีทางศิลปวัฒนธรรม ได้ดังนี้

1) ด้านการพัฒนางานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในด้านสภาพแวดล้อม พบว่า : โบราณสถาน/โบราณวัตถุ/พุทธศิลป์ /วัฒนธรรมท้องถิ่น/วัฒนธรรมชุมชน/ ธรรมชาติภูมิทัศน์ เป็นการ จัดสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ หรือกายภาพของวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปวัดในจังหวัดสมุทรสงครามจะเป็นวัดเก่าที่มีศิลปวัฒนธรรมทรงคุณค่าอยู่เกือบทุกวัด มีจุดเด่นด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธศิลป์ วิจิตรศิลป์ และสถาปัตยกรรม อันเป็นมรดกทาง วัฒนธรรมและสื่อการเรียนรู้อันทรงคุณค่า และวัดบางวัดมีธรรมชาติ ที่มีความสงบ ร่มรื่น อย่างไรก็ตามวัดทุกวัดจังหวัดสมุทรสงครามทั้งที่เป็นวัดที่เน้นการส่งเสริมโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีคุณค่า และวัดที่มีจุดเด่นด้านธรรมชาติแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างความสงบ สะอาด ร่มรื่น ร่มเย็นภูมิทัศน์อันสวยงาม โบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธศิลป์ อาคารสถานที่สะอาด เหมาะกับการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม และเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปเป็นการพัฒนาทั้งระบบอย่างยั่งยืน จากข้อค้นพบสอดคล้องกับกองแผนงาน กรมการศาสนา⁸ ที่ว่า ภาระงานการบริหารของเจ้าอาวาสวัดทุกรูป มีกระบวนการแบบธรรมาธิปไตย กล่าวคือ การบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังข้อคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือ โดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน แบ่งเป็น 2 ปัจจัย คือ 1. ปัจจัยหลัก หรือปัจจัยโดยตรง

⁸ กองแผนงาน กรมการศาสนา, ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, 2542).

ประกอบด้วย ความสามารถพิเศษหรือมีคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ ระยะเวลาในการบวช ระดับการศึกษาและกระบวนการบริหารในการท างานอย่างเป็นระบบ เป็นต้น 2. ปัจจัยเสริม หรือปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนได้แก่ สภาพแวดล้อม ท่าเลที่ตั้ง บรรยากาศในวัด และการที่วัดมีลักษณะพิเศษเฉพาะเช่น เป็นโบราณสถาน มีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม และอื่น ๆ สอดคล้องกับ **ทรงฤทธิ์ เหมือนพรม**⁹ ที่ว่างานสร้างสรรค์ศิลปะไทย/สื่อผสมในงานพุทธศิลป์ สื่อผสมในงานพุทธศิลป์ เป็นการนำเอาศิลปะล้านช้างมาสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมผสมจิตรกรรม ที่มีแนวคิดมาจากสิมอีสาน โดยโครงสร้างสถาปัตยกรรมนำ เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตท้องถิ่นของชาวอีสานที่ แสดงออกมาโดยเรียบง่าย แต่ภายในจิตใจ ความเชื่อ แสดงออกมาชื่อ ๆ แผงด้วยหลักธรรมของ พระพุทธศาสนา และสอดคล้องกับ **นิสา พิมพ์พิเศษ**¹⁰ ที่ว่าแนวทางการจัดการโบราณสถาน สำหรับภาครัฐและ ภาคประชาชนนั้นมี 5 แนวทาง สำหรับปัญหาแต่ละประการ ดังนี้ แนวทางที่ 1 เพื่อพัฒนาด้านการศึกษาและ วิชาการ ประกอบด้วยกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ โบราณสถานการเก็บข้อมูลโบราณสถานเพิ่มเติม เผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการ จัดตั้งศูนย์รวบรวมข้อมูลบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับโบราณสถานในหลักสูตรการเรียน รวมถึงสนับสนุนการวิจัยระดับท้องถิ่น แนวทางที่ 2 เพื่อพัฒนาการเข้าถึงแหล่ง ประกอบด้วยกิจกรรมการ พัฒนาและดูแลรักษาเส้นทางคนบางคนเพื่อความสะดวกและปลอดภัย แนวทางที่ 3 เพื่อพัฒนาสาธารณูปโภค พื้นฐาน ประกอบด้วยกิจกรรมสร้างระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และดูแลรักษาอย่างเหมาะสม แนวทางที่ 4 เพื่อลดความเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพจากธรรมชาติ ประกอบด้วยกิจกรรมอนุรักษ์และดูแลรักษา โบราณสถานอย่างต่อเนื่อง แนวทางที่ 5 เพื่อลดความเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพจาก มนุษย์ ประกอบด้วย กิจกรรมดูแลรักษาโบราณสถาน เผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับโบราณสถาน อย่างเคร่งครัด รวมถึงปลูกฝังจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของโบราณสถาน สอดคล้องกับ **ชวลิต อธิปัตยกุล**¹¹ ที่ว่า รูปแบบอุโบสถในจังหวัดอุดรธานี รูปแบบอุโบสถในจังหวัดอุดรธานี มีกลุ่มช่างรับจ้างหลาย กลุ่มแต่รูปแบบโดยภาพรวมทุกกลุ่มช่างยึดถือแบบมาตรฐานจากกรมการศาสนา แตกต่างกันเฉพาะลวดลาย ประดับตกแต่ง และการสืบเนื่องทางงานช่างของทุกกลุ่มช่างมีพัฒนาการที่เหมือนกัน คือการทำรูปแบบ จากแบบดั้งเดิมในระยะแรกรูปแบบสิมญวนมีการพัฒนาการจากกรมการศาสนาซึ่งสะท้อนให้เห็นในงาน อุโบสถจนถึงปัจจุบันสะท้อนให้เห็นจากการสร้างศาสนาควรวรรวมถึงคติความเชื่อตั้งแต่อดีตผู้คนในจังหวัด อุดรธานี ยังคงมีความเชื่อสืบทอดเช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลงจนถึงปัจจุบัน

⁹ ทรงฤทธิ์ เหมือนพรม, งานสร้างสรรค์ศิลปะไทย/สื่อผสมในงานพุทธศิลป์, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาทัศนศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554).

¹⁰ นิสา พิมพ์พิเศษ, แนวทางการจัดการโบราณสถานในจังหวัดอุดรธานี, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554).

¹¹ ชวลิต อธิปัตยกุล, รูปแบบอุโบสถในจังหวัดอุดรธานี ช่วง พ.ศ.2511-2530 กับ การสืบเนื่องทางงานช่าง, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาประวัติศาสตร์ศิลปะไทย บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554).

สาเหตุที่สอดคล้องกันเพราะว่า โบราณสถาน/โบราณวัตถุ/พุทธศิลป์ /วัฒนธรรมท้องถิ่น/วัฒนธรรมชุมชน/ ธรรมชาติภูมิทัศน์ เป็นการจัดสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ หรือกายภาพของสถานที่นั้น ๆ ย่อมมีจุดเด่นมีคุณค่าและความสำคัญต่อสถานที่นั้นเสมอ เป็นแหล่งการเรียนรู้ ที่มีเก่าแก่จะมีศิลปวัฒนธรรมทรงคุณค่าอยู่ทุกสถานที่ มีจุดเด่นด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธศิลป์ วิจิตรศิลป์ และสถาปัตยกรรม อันเป็นมรดกทาง วัฒนธรรมและสื่อการเรียนรู้อันทรงคุณค่าเหมือนกัน

ด้านการพัฒนางานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในด้านพุทธศาสนาพิธี /พิธีกรรม

กิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เทศกาลตามประเพณีนิยม รวมทั้งจัดกิจกรรมอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย การจัดศาสนพิธี พิธีกรรม เทศกาลงานบุญตามประเพณีนิยม และกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ถือเป็นสื่อพื้นบ้านหรือสื่อประเพณีที่ทุกวัดในจังหวัดสมุทรสงครามจัด เช่น การแสดงธรรมเทศนาในวันสำคัญทางศาสนา การบำเพ็ญกุศลทางพระพุทธศาสนา การทำวัตร การจัดงานพิธีทางศาสนา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา การบรรพชา เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะเป็นการส่งเสริมศาสนาแล้ว ยังจัดกิจกรรมส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทยที่จังหวัดสมุทรสงครามได้ประพฤติดิปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

จากข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับจริน ศิริ¹² ที่ว่า วัฒนธรรมชุมชนเมืองก๊ัดที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพชุมชนทั้ง 2 ประเภท และนาวัฒนธรรมชุมชนที่ค้นพบมาเป็นฐานในการดำเนินการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวทั้ง 2 ด้าน กล่าวคือ วัฒนธรรมที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มหรือองค์กรในชุมชน พบว่า มีวัฒนธรรมในชุมชนเมืองก๊ัด 2 กลุ่ม คือ (1) วัฒนธรรมด้านความเชื่ออันประกอบด้วยความเชื่อเกี่ยวกับนรกสวรรค์ ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ความเชื่อเกี่ยวกับกรรมดี กรรมชั่ว ความเชื่อเกี่ยวกับคำสาบานและความเชื่อเกี่ยวกับชาติภาพ กับวัฒนธรรมทางบรรทัดฐานซึ่งประกอบด้วย วิธีประชาจาริตประเพณี กฎหมายบ้านเมือง สอดคล้องกับจุมพล พูลภัทรชีวิน และคณะ¹³ ที่ว่าการพัฒนากระบวนการสร้างความดี มีคุณธรรมด้วยหลักพิธีกรรมในพระพุทธศาสนา เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของคนดีมีคุณธรรมคือ คนที่มีศีลมีธรรมะมีสติ มีความรับผิดชอบประพฤดีดี มีความซื่อสัตย์ละเอียดและเกรงกลัวตอบาปมีสัมมาอาชีวะ ขยันหมั่นเพียรรักษาคุณค่าและความสำคัญของสิ่งที่ดิ้งามเอื้อเพื่อแผ้วแผ้วมีเมตตาหมั่นทำบุญทำทานอดทนอดกลั้นอดออมสามัคคี กตัญญูกตเวทิมิจิตสานึกสาธารณะมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมายรักษาชาติ ศาสนกษัตริย์ ระดับครอบครัว พบว่าครอบครัวดี มีคุณธรรมมีลักษณะสำคัญคือครอบครัวที่ ตั้งอยู่ในศีล 5 มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และบทบาทในครอบครัวมีความสัมพันธ์อันดีและอบอุ่นไม่ประมาททำการโดยใช้ปัญญาสุภาพรับฟังผู้อื่นใฝ่หาความรู้ครองตนเป็นพลเมืองดีเอื้อเพื่อแผ้วแผ้วสงเคราะห์บำรุงศาสนาระดับชุมชน พบว่า

¹² จริน ศิริ, การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา : กรณีชุมชนเมืองก๊ัด อำเภอมะแมง จังหวัดเชียงใหม่, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาวิชาการวางแผนพัฒนาชนบทบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2549).

¹³ จุมพล พูลภัทรชีวิน และคณะ, *การวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างความดีมีคุณธรรม*, (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), 2549),

คุณลักษณะที่สำคัญของชุมชนดีมีคุณธรรมคือคนในชุมชนเป็นสมาชิกที่ดี มีศีลธรรมมีผู้นำ/ผู้ปกครองที่ดี ชุมชนพึ่งตนเองได้รวมกันแก้ไขปัญหาเมืองครีเอชอยที่ เข้มแข็งกระบวนการสร้างชุมชนดี มีคุณธรรมโดยสร้างชุมชนให้เข้มแข็งสร้างกระบวนการเรียนรู้และสร้างองค์การเครือข่ายที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับ**พระครูภาวนาโสภิต (บุญรัตน์ เมืองวงศ์)**¹⁴ ที่ว่า ล้านนามีอัตลักษณ์ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นของตนเอง มีการวางแผนไว้ตลอดปีตามประเพณีดั้งเดิมที่เคยทำติดต่อกันมา โดยรับนโยบายจากส่วนกลางแล้วมาปรับใช้ประยุกต์เข้ากับภูมิลำเนาท้องถิ่น ด้านแนวทางการบริหารจัดการเจ้าอาวาสสั่งการให้ดำเนินงานตามจารีตประเพณีที่เคยปฏิบัติมา ในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการใหม่ มาใช้เพื่อรองรับความทันสมัยส่วนมากด้านของพระสงฆ์จะดำเนินการตามแนวทางปฏิบัติของพระสังฆาธิการที่มีหน้าที่กำหนดนโยบายเพื่อปฏิบัติงานส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็คล้อยตามความเชื่อพิธีกรรมในล้านนา ส่วนการคิดหาหลักธรรมคำสอนนั้นก็แสดงไปตามอาการที่มีอยู่ตามประเพณีนิยมส่วนการบริหารเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เห็นเป็นรูปธรรมก็คือ สายงานของพระธรรมทูตมีการจัดอบรมฝึกฝนรับนโยบายและงบประมาณมาปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

สาเหตุที่สอดคล้องกันเพราะว่า แนวทางการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เทศกาลตามประเพณีนิยม รวมทั้งจัดกิจกรรมอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย การจัดศาสนพิธี พิธีกรรม เทศกาลงานบุญตาม ประเพณีนิยม ถือเป็นสื่อพื้นบ้านหรือสื่อประเพณีตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนานั้น เน้นเพื่อสร้างความศรัทธาและสร้างคุณงามความดีเป็นที่ตั้งจึงเกิดเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม แม้จะมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมก็ตามแต่จุดประสงค์เดียวกันคือมุ่งสร้างความดีและความเจริญรุ่งเรืองเรื่องตามมานั่นเอง

3. ด้านการพัฒนางานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในด้านสื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

รูปแบบต่าง ๆ ทั้งสื่อบุคคล สื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อสื่อดิจิทัลสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อเคลื่อนที่ หรือสื่อกลางแจ้ง สื่อชุมชน หรือสื่อท้องถิ่น จำแนกได้ดังนี้

(1) สื่อบุคคล : เจ้าอาวาส พระสงฆ์ สามเณร บุคลากรในวัดของจังหวัดเพชรบูรณ์ และผู้นำชุมชน ปรารชณฺ์ชาวบ้าน ครู วิทยากร อาสาสมัคร พุทธศาสนิกชน ชาวบ้าน โดยเฉพาะเจ้าอาวาสเป็นสื่อบุคคลที่มีบทบาทสูงทั้งในด้านภาวะผู้นำ ความรู้ ความเชี่ยวชาญและผลงานเฉพาะด้าน ทั้งในด้านธรรมะและด้านอื่น ๆ เช่น ศิลปะและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภาษาศาสตร์จัดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญยิ่ง นอกจากนี้ด้วยจริยวัตรและการประพฤติปฏิบัติที่ยึดมั่นในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ทำให้เกิดบารมีประชาชนมีความเลื่อมใสศรัทธา และยึดถือเป็นแบบอย่าง จึงเกิดการเรียนรู้และสามารถสร้างความร่วมมือร่วมใจในส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมให้สัมฤทธิ์ผลได้

(2) สื่อธรรมชาติ ได้แก่ ภูมิทัศน์ ธรรมชาติ วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถานและศาสนศิลป์ที่มีอยู่ในวัด และชุมชนต่าง ๆ ของจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเน้นสภาพแวดล้อม บรรยากาศที่อยู่ โดยรอบตัวมนุษย์

¹⁴พระครูภาวนาโสภิต (บุญรัตน์ เมืองวงศ์), การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนา, **ปริญาปรัชญาคุณวิบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยปทุมธานี, 2553).

อันเกิดขึ้นหรือมีอยู่ตามธรรมชาติ วัดที่เป็นกรณีศึกษาอาจแบ่งกว้างๆเป็นสองกลุ่ม คือวัดที่ตั้งอยู่ในย่านความเจริญหรือวัดเก่า มีจุดเด่นด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถานและศาสนศิลป์ ส่วนวัดที่ตั้งอยู่ในชนบทมีจุดเด่น คืออยู่กับธรรมชาติและใช้ธรรมชาติสร้างความสงบ และเป็นสื่อสอนธรรม ส่วนวัดในเมืองแม้ว่าจะอยู่ท่ามกลางความเจริญทางวัตถุ แต่ก็สร้างสภาพแวดล้อมให้ใกล้ชิดธรรมชาติและบรรยากาศที่สงบร่มรื่น

(3) สื่อสิ่งพิมพ์ มีการจัดทำหลากหลายรูป เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร จุลสาร จดหมายข่าว ข่าวสาร แผ่นพับ ฯลฯ แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย และโอกาสโดยทั่วไป ถ้าเป็นเอกสารเผยแพร่ความรู้มักจัดทำเป็นแผ่นพับ แต่ถ้าเป็นโอกาสสำคัญหรือโอกาสพิเศษมักจัดทำเป็นหนังสือ เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าต่อไป และวัดบางวัดจัดทำวารสาร เผยแพร่ในการเผยแพร่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ และข่าวสาร ความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องด้วย

(4) สื่อโสตทัศน์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น รายการวิทยุ กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ซีดีรอม เว็บไซต์ เป็นต้น โดยเฉพาะวัดที่เผยแพร่ธรรมไปยังต่างประเทศจัดทำเว็บไซต์ของวัดเพื่อการเผยแพร่ธรรม รวมทั้งประชาสัมพันธ์วัดและกิจกรรมของวัดด้วยเพื่อเป็นการการเผยแพร่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์

(5) สื่อเคลื่อนที่ หรือสื่อกลางแจ้ง เช่น แผ่นป้ายตามที่สาธารณะ โปสเตอร์ ที่การเผยแพร่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ ติดอยู่ในบริเวณวัดหรือในชุมชนต่าง ๆ

(6) สื่อพื้นบ้าน หรือสื่อประเพณี เช่น พิธีกรรม การแสดงพื้นบ้าน ดนตรี การแต่งกาย ไบลาน สมุดไทย เครื่องปั้นดินเผา ศิลปวัตถุต่าง ๆ อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

(7) สื่อชุมชน หรือ สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เป็นต้น

จากข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ**บุษยากร ตีระพุดติกุลชัย**¹⁵ที่ว่ากระบวนการสื่อสารเพื่อขยายผลจากชุมชนบ้านดงไปสู่ระดับจังหวัด กลไกอันมาจากภาครัฐก่อให้เกิดความตื่นตัว แต่กลไกการมีส่วนร่วมภายในชุมชนทำให้ประสบความสำเร็จ ข้อค้นพบสำคัญ คือ 1) การถอดบทเรียนจากชุมชนต้นแบบต้องศึกษาและถ่ายทอดให้ครบถ้วนทั้งบริบท กระบวนการ และผลลัพธ์ 2) ต้องใช้แบบจำลองการสื่อสารเชิงพิธีกรรมเป็นหลัก 3) ต้องมีการตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจซึ่งมีองค์ประกอบที่หลากหลาย 4) ต้องมีกระบวนการสื่อสารอย่างเข้มข้นเพื่อสร้างความเข้าใจก่อนเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจ 5) ต้องทำให้พิธีกรรมงานศพเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนโดยสร้างกิจกรรมให้คนมีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิต และ 6) ต้องสนับสนุนให้ชุมชนสื่อสารโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ จากข้อค้นพบยังสอดคล้องกับ**ทรงฤทธิ์ เหมือยพรม**¹⁶ที่ว่างานสร้างสรรค์ศิลปะไทย/สื่อผสมในงานพุทธศิลป์ สื่อผสมในงานพุทธศิลป์ เป็นการนำเอาศิลปะล้านช้างมาสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมผสมจิตรกรรม ที่มีแนวคิดมาจากลัทธิอิสาน โดยโครงสร้างสถาปัตยกรรมนำ เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตท้องถิ่นของ

¹⁵ บุษยากร ตีระพุดติกุลชัย, กระบวนการสื่อสารเพื่อปรับแปลงความหมายในพิธีกรรมงานศพ, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, (สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553).

¹⁶ ทรงฤทธิ์ เหมือยพรม, งานสร้างสรรค์ศิลปะไทย/สื่อผสมในงานพุทธศิลป์, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุสิตบัณฑิต, (สาขาทัศนศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554).

ชาวอีสานที่แสดงออกมาโดยเรียบง่าย แต่ภายในจิตใจ ความเชื่อ แสดงออกมาชื่อ ๆ ผ่างด้วยหลักธรรมของพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับทัศนีย์ เจนวนิสิฐ¹⁷ ที่ว่าการสื่อสารที่มีผลมากในการส่งผลกระทบต่อกระเทือนถึงสังคมหรือมีส่วนเกี่ยวข้อง สนับสนุน หรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมคือ การสื่อสารมวลชน ส่วนการสื่อสารกับตนเองและการสื่อสารกับบุคคลอื่น ทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคม เป็นการสื่อสารที่มีอิทธิพลและสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยการเปลี่ยนแปลงมีลักษณะเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของสังคมเป็นสำคัญ ทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคมในลักษณะการร่วมกันเป็นสังคมโดยรวมการสื่อสารกับตนเองและการสื่อสารกับบุคคลอื่น เป็นการสื่อสารที่ไม่อาจแยกจากกันได้โดยเด็ดขาดและเกี่ยวข้องกับสัมมาทิฐิ โดยมีรูปแบบและกระบวนการ คือ ทำการสื่อสารกับบุคคลอื่น (ปรโตโฆสะ) + ทำการสื่อสารกับตนเอง (โยนิโสมนสิการ) + ทำการสื่อสารตามแนวทางประเพณีปฏิบัติในศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งทำให้ผู้รับสารเกิดปัญญา ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในส่วนตัว และผู้อื่น อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคมองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักการและแนวทางปฏิบัติด้านการสื่อสารเชิงพุทธที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมที่สังเคราะห์ได้จากการศึกษามีหลักการและแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ คือสื่อสารด้วยสติ บนพื้นฐานของความเข้าใจและเคารพในตนเองและผู้อื่น บนหลักการของเหตุและผลตามความเป็นจริง ก่อให้เกิดปัญญา สร้างสรรค์และนำไปสู่การกระทำที่ดีงามทั้งต่อตนเองและผู้อื่น การสื่อสารเชิงพุทธนี้เป็นดังเช่นมรรควิธีที่เป็นเหตุนำไปสู่ผลคือ การเปลี่ยนแปลงสังคมในทางที่เป็นประโยชน์สุข โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มจากภายในตนเองของบุคคลแล้วกระจายไปสู่สังคม

สาเหตุที่สอดคล้องกัน เพราะว่ามีรูปแบบต่าง ๆ ทั้งสื่อบุคคล สื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อเคลื่อนที่ หรือสื่อกลางแจ้ง สื่อชุมชน หรือสื่อท้องถิ่นของทุก ๆ สถานที่ที่ทุกชุมชนมีอยู่แล้วคล้ายๆ กันต่างแต่เพียงรูปแบบการนำเสนอด้านภาษาราชการบ้าง ภาษาถิ่นบ้าง และสื่อทุกสิ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ให้เกิดการพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชุมชนต่อไป

4) ด้านการพัฒนางานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในด้านแหล่งการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม

พบว่า : การจัดตั้งวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาทางศิลปวัฒนธรรม เป็นห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอวัฒนธรรมหอศิลป์ หอกระจายข่าว อุทยานการศึกษา สวนพฤกษศาสตร์ สมุนไพร ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน และแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ จากข้อค้นพบสอดคล้องกับจักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า¹⁸ ที่ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนลาดพร้าว เป็น กระบวนการดำเนินการตามแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งมี 4 ขั้นตอนคือ ขั้นวางแผน ขั้นดำเนินการตามแผน ขั้นสังเกตการณ์ และขั้นสะท้อนผล โดยมีสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันพัฒนาตาม แผนปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง 3 วงรอบกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนามีทั้งกิจกรรมศิลปศึกษาและกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มี ลักษณะ

¹⁷ ทัศนีย์ เจนวนิสิฐ, การสื่อสารเชิงพุทธกับการเปลี่ยนแปลงสังคม, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555).

¹⁸ จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า, การมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชน ลาดพร้าว, *วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาศิลปวัฒนธรรมวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555).

เป็นกิจกรรมบูรณาการระหว่างการเรียนรู้การสอนทัศนศิลป์นาฏศิลป์ และกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่บูรณาการ กับ บริบททางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของชุมชน เพื่อตอบสนองต่อปัญหาและความ ต้องการของ ชุมชน ผลของการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และกระบวนการพัฒนา อย่างเป็นระบบ ปรากฏว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ โดยข้อ บังชี้ของการบรรลุผลเชิงปริมาณคือการได้แผนปฏิบัติการพัฒนาและเกิดกิจกรรมทั้งกิจกรรมศิลปศึกษาและ กิจกรรมทางวัฒนธรรม จากการมีส่วนร่วมของ ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ ได้แก่ พฤติกรรมที่ เปลี่ยนแปลงไปในทางบวกของชุมชน คือ การเกิดการมี ส่วนร่วมในการทำแผนปฏิบัติการ ความเป็นระบบใน การทำงานพัฒนาร่วมกัน และศักยภาพในการทำงานร่วมกันของ คนในชุมชนพัฒนาให้มีเครือข่ายความร่วมมือ มากขึ้น นอกจากนี้การพัฒนาตามแผนปฏิบัติการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนลาดพร้าว ยัง ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ของสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วน เสีย เด็ก เยาวชน และผู้เข้าร่วมโครงการ คือ ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะและ เจตคติ จากการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ดีขึ้นทำให้ระบบความสัมพันธ์ในชุมชนพัฒนาไปในทางบวกและทำให้เกิดจิตสำนึก สาธารณะในการทำงานให้ชุมชนโดยองค์รวมมากขึ้น

จากข้อค้นพบสอดคล้องกับ**พระมหาขวัญ ภิรมโณ**¹⁹ วัดอรุณราชวราราม : บทบาทการพัฒนาทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของวัดที่ส่งผลต่อศรัทธาของประชาชน มีบทบาทต่อชุมชนหลายด้าน คือ ด้าน การพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการให้ความรู้ทางพุทธศาสนาแก่เด็กและ เยาวชน ด้านการสืบทอดพระพุทธศาสนา บทบาทด้านการพัฒนาสังคม ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมใน ชุมชน ด้านการสงเคราะห์ชุมชน และด้านการส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมความสัมพันธ์ของบทบาทการ พัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อศรัทธาของประชาชนที่สำคัญมี 4 ด้าน คือ ด้าน ความแน่นแฟ้นของศรัทธาประชาชนที่มีต่อวัดอรุณราชวราราม ด้านศักยภาพของวัดในการสร้างระบบ สวัสดิการแก่ผู้ด้อยโอกาส ด้านการขยายเครือข่ายและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา และด้าน ความเข้มแข็งในการเป็นสถาบันหลักของชุมชน

สอดคล้องกับ**จรีน ศิริ**²⁰ ที่ว่าการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็น ฐานในการพัฒนาวัฒนธรรมที่สามารถใช้เป็นฐานในการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มหรือองค์กร ชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน และวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาให้เป็นสิ่งดึงดูด ใจแก่นักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในชุมชน วัฒนธรรมด้านความเชื่ออันประกอบด้วน ความเชื่อเกี่ยวกับนรกสวรรค์

¹⁹ พระมหาขวัญ ภิรมโณ, วัดอรุณราชวราราม : บทบาทการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของวัดที่ ส่งผลต่อศรัทธาของประชาชน, **ปริญาพุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**, สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาสารคาม, 2553).

²⁰ จรีน ศิริ, การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา : กรณีชุมชน เมืองกีด อําเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาวิชาการวางแผนพัฒนาชนบท บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2549).

ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ความเชื่อเกี่ยวกับกรรมดี กรรมชั่ว ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อเกี่ยวกับชาติภาพ กับวัฒนธรรมทางบรรพบุรุษซึ่งประกอบด้วย วิถีประชา จารีตประเพณี กฎหมายบ้านเมือง

สอดคล้องกับ **สุปรียา ธีรสิรานนท์**²¹ที่ว่ากระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาเถรวาท พฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท มีขั้นตอนเบื้องต้น โดยเริ่มจากศรัทธาหรือความเชื่อมั่นที่มีปัญหาประกอบ เช่น ได้ฟังบุคคลใดแสดงสาระที่น่าเชื่อถือจนเห็นหรือมั่นใจว่านำไปสู่ความจริงได้ ก็เริ่มศึกษาเรียนรู้จากแหล่งนั้น ศรัทธากับปัญญาก็ต้องประกอบด้วยกันจนกลายเป็นสัมมาทิฐิที่มีคุณภาพ ปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ คือ กัลยาณมิตร ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก โดยการแสวงหามิตรที่ดีเพื่อขอความรู้ คาแนะนา เพื่อให้ได้ความรู้ จากนั้นจึงนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้ยินได้ฟังมาถั่งกรอง วิเคราะห์ พิจารณาด้วยโยนิโสมนสิการ อันเป็นปัจจัยภายในของตัวผู้ปฏิบัติเอง ในขั้นตอนนี้อาจกล่าวได้ว่า เมื่อบุคคลมีโยนิโสมนสิการแล้ว สัมมาทิฐิก็จะเกิดขึ้นตามมา จากนั้นจึงนำตนเองเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 หรือกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในมีความสำคัญเท่าๆ กัน หรือกล่าวได้ว่ามนุษย์จะมีความสมบูรณ์เมื่อชีวิตของมนุษย์มีความสัมพันธ์ครบ 3 ด้าน คือ พฤติกรรม จิต และปัญญา

สอดคล้องกับ **Janett และ David**²² ที่ว่า พุทธศาสนาในประเทศพม่า เป็นปัจจัยที่สร้างพลังงชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ ผู้บริหารประเทศมองเห็นความสำคัญของพุทธศาสนาที่มีผลต่อพลังชีวิตของประชาชนและพยายามใช้อิทธิพลของพุทธศาสนาดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความชอบธรรมในอำนาจการปกครองของตนตัวอย่างของผู้ปกครองประเทศที่เห็นได้ชัด คือ การส่งเสริมให้พุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติที่สัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นกับมรดกทางพุทธศาสนาของประเทศ การสร้างเอกลักษณ์และอิทธิพลของพุทธศาสนาที่ว่านี้ ได้ประสานกลมกลืนกับโลกยุคไร้พรมแดนโดยเฉพาะในภาคเศรษฐกิจของประเทศที่สามารถใช้เป็นปัจจัยดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติและใช้เป็นสิ่งดึงดูดในฐานะแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

สาเหตุที่สอดคล้องกัน เพราะว่าแหล่งการเรียนรู้เช่นอุทยานการศึกษาทางศิลปวัฒนธรรม เป็นห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอวัฒนธรรมหอศิลป์ หอกระจายข่าว อุทยานการศึกษา สวนพฤกษศาสตร์ สมุนไพรรที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน และแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ เป็นการเข้าไปเรียนรู้ประสบการณ์ตรง และสัมผัสได้จริงอย่างเป็นรูปธรรมกับศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกมากกว่าในตำราหรือผ่านสิ่งต่าง ๆ ซึ่งในทุกสถานที่มีอยู่แล้ว

²¹ สุปรียา ธีรสิรานนท์, การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาเถรวาท, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556).

²² Janett, Philp and David Merser., **A Study on Commodification of Buddhism in Contemporary Burma**. Australia : Latrobe University, 1999.

5) ด้านการพัฒนางานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในด้านการจัดกิจกรรมเชิงวิชาการในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

พบว่า : การจัดกิจกรรมให้ความรู้ทางศาสนา การปลูกฝังและส่งเสริมศีลธรรมแก่ประชาชนโดยการบรรยาย อภิปราย เสวนา สนทนาธรรม การเรียน/การสอน การประชุม/สัมมนา การบรรยาย/อภิปราย การอบรมปฏิบัติธรรม การจัดนิทรรศการ/การจัดกิจกรรมให้ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย เช่น การจัดธรรมสัญจร การจัดนาชมวัดการจัดนิทรรศการ การประกวดสดมภ์ และการประกวดในเชิงการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม อันเป็นกิจกรรมที่ให้ความรู้ทางศาสนาความรู้ทางศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย การส่งเสริมการประกอบอาชีพ และความรู้ด้านสุขภาพ พละนาถัย การอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ

จากข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ**เมธาพร คงดาน้อย**²³ ที่ว่าการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนธำรงรักษาวัฒนธรรมไทยการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม การสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นพร้อมกับการนาเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดเก็บและเผยแพร่องค์ความรู้ การสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นด้านวัฒนธรรม การกำหนดรูปแบบ หลักการความร่วมมือและสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนให้ชัดเจน การเร่งรัดแก้ไขกฎ ระเบียบ สภาวัฒนธรรมให้เป็นปัจจุบัน การพัฒนาบุคลากรสภาวัฒนธรรม การจัดตั้งอาสาสมัครวัฒนธรรมท้องถิ่น การให้งบประมาณสนับสนุนเพิ่มขึ้นของภาครัฐเพื่อดำเนินงานวัฒนธรรม และ การประชาสัมพันธ์องค์ความรู้และสร้างเครือข่ายเพื่อเผยแพร่งานวัฒนธรรมเชิงรุก

สอดคล้องกับ**จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า**²⁴ที่ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน การจัดกิจกรรมเชิงบูรณาการระหว่างการเรียนรู้การสอนทัศนศิลป์นาฏศิลป์ และกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่บูรณาการกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของชุมชน การมีส่วนร่วมในการทำแผนปฏิบัติการ ความเป็นระบบในการทำงานพัฒนาร่วมกัน และศักยภาพในการทำงานร่วมกันของ คนในชุมชนพัฒนาให้มีเครือข่ายความร่วมมือมากขึ้น นอกจากนี้การพัฒนาตามแผนปฏิบัติการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมยังส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ของสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เด็ก เยาวชน และผู้เข้าร่วมโครงการ คือ ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะและ เจตคติ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ดีขึ้นทำให้ระบบความสัมพันธ์ในชุมชนพัฒนาไปในทางบวก และทำให้เกิดจิตสำนึก สาธารณะในการทำงานให้ชุมชนโดยองค์รวมมากขึ้น สอดคล้องกับ**นิสา พิมพิเศษ**²⁵ที่ว่าแนวทางการจัดการโบราณสถาน สำหรับภาครัฐและภาคประชาชนนั้นการพัฒนาด้านการศึกษาและ

²³ เมธาพร คงดาน้อย, นโยบายและแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติงานของสภาวัฒนธรรมในประเทศไทย, **วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต**, (สาขาวิชาการศึกษาด้านชีวิตและพัฒนามนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553).

²⁴ จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า, การมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชน ลาดพร้าว, **วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์คุชฎบัณฑิต**, (สาขาศิลปวัฒนธรรมวิจัย มหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒ, 2555).

²⁵ นิสา พิมพิเศษ, แนวทางการจัดการโบราณสถานในจังหวัดอุดรดิตถ์, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาคุชฎบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554).

วิชาการ ประกอบด้วยกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ โบราณสถานการเก็บข้อมูลโบราณสถานเพิ่มเติม เผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการ จัดตั้งศูนย์รวบรวมข้อมูลบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับโบราณสถานในหลักสูตรการเรียน รวมถึงสนับสนุนการวิจัยระดับท้องถิ่น การพัฒนาการเข้าถึงแหล่ง ประกอบด้วยกิจกรรมการพัฒนาและดูแลรักษาเส้นทางคนบางคนเพื่อความสะดวกและปลอดภัย ประกอบด้วยกิจกรรมดูแลรักษาโบราณสถาน เผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับโบราณสถานอย่างเคร่งครัด รวมถึงปลูกฝังจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของโบราณสถาน

สาเหตุที่สอดคล้องกัน เพราะว่าการจัดกิจกรรมให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนา การปลูกฝังและส่งเสริมศีลธรรมแก่ประชาชนโดยการบรรยาย อภิปราย เสวนา สนทนาธรรม การเรียน/การสอน การประชุม/สัมมนา การบรรยาย/อภิปราย การอบรมปฏิบัติธรรม การจัดนิทรรศการ/การจัดกิจกรรมให้ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทยเป็นการสร้างองค์ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์และร่วมรับรู้ปัญหาและหนทางแก้ไขปัญญา ตลอดจนร่วมกันค้นคว้าหาวิธีการพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของแต่ละสถานที่ให้มีความเหมาะสมลงตัวอย่างสมบูรณ์แบบ

6) ด้านเครือข่ายภาคีทางศิลปวัฒนธรรม

พบว่า : เครือข่ายวัดทั้งจังหวัดและเครือข่ายบุคคล เครือข่ายความร่วมมือจากชุมชน เครือข่ายความร่วมมือจากภาครัฐ/เอกชน การจัดตั้งเครือข่ายและวัดสาขา เช่นเครือข่ายการเรียนรู้ เครือข่ายชุมชน เครือข่ายวัด ทำให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ การรวมพลัง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมร่วมกัน ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญของความสำเร็จของวัดพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์และนำไปสู่การสร้างความร่วมมือร่วมใจและเครือข่ายพัฒนางานการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรมสามารถดำเนินการปฏิบัติได้จริง และเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของการบริหารจัดการงานศิลปวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม การปรับบทบาทให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในทางโลก การรวมหรือการระดมพลังเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์หรือบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และที่สำคัญคือการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างวัดให้เป็นชุมชนการเรียนรู้วัดที่เป็นกรณีศึกษามีความร่วมมือและเครือข่ายในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลายและกว้างขวาง กบองค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในการดำเนินกิจกรรมการขยายการเผยแพร่การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ไปยังนานาประเทศ

สอดคล้องกับจักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า²⁶ ที่ว่าการพัฒนาและเกิดกิจกรรมทั้งกิจกรรมศิลปศึกษาและกิจกรรมทางวัฒนธรรมการทำแผนปฏิบัติการ ความเป็นระบบในการทำงานพัฒนาร่วมกัน และศักยภาพในการทำงานร่วมกันของ คนในชุมชนพัฒนาให้มีเครือข่ายความร่วมมือมากขึ้น นอกจากนี้การพัฒนาตามแผนปฏิบัติการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนลาดพร้าว ยังส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ของสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เด็ก เยาวชน และผู้เข้าร่วมโครงการ คือ ทำ

²⁶ จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า, การมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชน ลาดพร้าว, *วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์ดุสิตบัณฑิต,* (สาขาศิลปวัฒนธรรมวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555).

ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะและ เจตคติ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ดีขึ้นทำให้ระบบความสัมพันธ์ในชุมชนพัฒนาไปในทางบวก และทำให้เกิดจิตสำนึก สาธารณะในการทำงานให้ชุมชนโดยองค์รวมมากขึ้น สอดคล้องกับ**เมธาพร คงคาน้อย**²⁷ ที่ว่าการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนธำรงรักษาวัฒนธรรมไทยการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม การสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นพร้อมกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดเก็บและเผยแพร่องค์ความรู้ การสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นด้านวัฒนธรรม การกำหนดรูปแบบ หลักการความร่วมมือและสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนให้ชัดเจน การเร่งรัดแก้ไขกฎ ระเบียบ สภาวัฒนธรรมให้เป็นปัจจุบัน การพัฒนาบุคลากรสภาวัฒนธรรม การจัดตั้งอาสาสมัครวัฒนธรรมท้องถิ่น การให้งบประมาณสนับสนุนเพิ่มขึ้นของภาครัฐเพื่อดำเนินงานวัฒนธรรม และการประชาสัมพันธ์องค์ความรู้และสร้างเครือข่ายเพื่อเผยแพร่งานวัฒนธรรมเชิงรุก สอดคล้องกับ**จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า**²⁸ ที่ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน การทำงานพัฒนาร่วมกัน และศักยภาพในการทำงานร่วมกันของ คนในชุมชนพัฒนาให้มีเครือข่ายความร่วมมือมากขึ้น นอกจากนี้การพัฒนาด้านปฏิบัติการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมยังส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ของสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เด็ก เยาวชน และผู้เข้าร่วมโครงการ คือ ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะและ เจตคติ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ดีขึ้นทำให้ระบบความสัมพันธ์ในชุมชนพัฒนาไปในทางบวก และทำให้เกิดจิตสำนึก สาธารณะในการทำงานให้ชุมชนโดยองค์รวมมากขึ้น สอดคล้องกับ**พระมหาขวัญ ภิรมโน**²⁹ ที่ว่ารูปแบบการสร้างศรัทธาของวัดอรุณราชวรารามผ่านกิจกรรมตามภารกิจคณะสงฆ์ในการส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน เป็นรูปแบบที่เน้นจุดแข็งของวัดอรุณราชวราราม คือ เน้นการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายการพัฒนาชุมชนตามแนวคิด “บวร” ที่ให้ความสำคัญกับ 3 สถาบันหลักในชุมชน ได้แก่ สถาบันครอบครัว (บ = บ้าน) สถาบันศาสนา (ว = วัด) และสถาบันการศึกษา (ร = โรงเรียน) โดยสรุป วัดอรุณราชวรารามมีบทบาทสำคัญมากมายต่อสังคมไทยทั้งในแง่สังคมและวัฒนธรรม สมควรที่หน่วยงานราชการและองค์กรที่เกี่ยวข้องทางวัฒนธรรมนาไปเป็นแบบอย่างในการพัฒนาชุมชน เพื่อความสงบร่มเย็นของประชาชนและความมั่นคงของประเทศชาติสืบไป

เหตุผลที่สอดคล้องกัน เพราะว่า แนวการเครือข่ายทางการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็นในยุคปัจจุบันนี้มากในทุกสถานที่ที่มีแหล่งศิลปวัฒนธรรม เพราะจะทำให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ การรวมพลังแห่ง

²⁷ เมธาพร คงคาน้อย, นโยบายและแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติงานของสภาวัฒนธรรมในประเทศไทย, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์**, (สาขาวิชาการศึกษาด้านจิตวิทยาและพัฒนาคน, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553).

²⁸ จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า, การมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนลาดพร้าว, **วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์ศึกษาศาสตร์**, (สาขาศิลปวัฒนธรรมวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555).

²⁹ พระมหาขวัญ ภิรมโน, วัดอรุณราชวราราม : บทบาทการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของวัดที่ส่งผลต่อศรัทธาของประชาชน, **ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553).

ความสามัคคีปรองดองกัน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมร่วมกัน ตลอดจนส่งผลประโยชน์ที่สะท้อนกลับมายังชุมชนอันเป็นเจ้าของแหล่งศิลปวัฒนธรรมนั้น ๆ อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยทำให้ได้ข้อเสนอในประเด็นหลักแก่ผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์ที่มีส่วนในพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) คณะสงฆ์ และหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงภาคประชาสังคม ควรจัดตั้งกองทุนให้แก่แหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ อันเป็นศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า เพื่อใช้ในการจัดซื้อ จัดหา จัดสร้าง วัสดุอุปกรณ์สำหรับการดูแล รักษา โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ที่มีอยู่ในพื้นที่วัด

2) ภาครัฐควรแก้ไขข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุอันเป็นศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า จากแนวทางที่เน้นการบูรณะ ซ่อมแซม และคงสภาพ ให้เป็นไปเพื่อการป้องกันการชำรุด หักพัง เสียหาย ที่เกิดขึ้น

3) ภาครัฐโดยหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และองค์การการปกครองส่วนท้องถิ่น ควรร่วมมือกันจัดทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มีเป้าหมายในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในรูปแบบของเอกสารหรือหนังสือประจำบ้าน แล้วแจกจ่ายให้แก่ทุกหลังคาเรือนในชุมชน โดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย

4) ภาครัฐโดยหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ควรดำเนินการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในชุมชน

5) หน่วยงานราชการที่ได้รับงบประมาณเพื่อแหล่งการเรียนรู้ของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุในชุมชนอันเป็นศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ควรเปิดเผยรายละเอียดของใช้งบประมาณแก่วัดและชุมชนอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ควรมีการจัดตั้งกองอาสาสมัครชุมชนเฝ้าระวังการโจรกรรมศิลปวัฒนธรรมอันเป็นโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุร่วมกับวัดและพระสงฆ์ พร้อมทั้งติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อสามารถติดตามภาพเหตุการณ์โจรกรรมที่อาจเกิดขึ้นได้

2) ควรประสานความร่วมมือกับกรมศิลปากรและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในการจัดอบรมถวายความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน

โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ แก่พระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสงฆ์ในสังกัดวัดซึ่งเป็นที่ตั้งหรือเก็บรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

3) ควรรณรงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่น ตระหนักถึงความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์แก่ประชาชน และควรมุ่งกลุ่มเป้าหมายไปที่เยาวชน โดยการปลูกฝังค่านิยมการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

4) ควรจัดอบรมหลักสูตรบุคลากรเฉพาะด้านการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของวัดของพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น แล้วคัดเลือก/แต่งตั้ง บุคลากรผู้มีความสามารถที่ผ่านการอบรม ให้เป็นนักวิชาการด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุประจำชุมชน

5) ทั้ง 3 ฝ่าย ได้แก่ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง วัด และชุมชน ควรทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ร่วมกันในการทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของวัดและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ยั่งยืน

6) คณะสงฆ์และภาครัฐ ควรให้อำนาจรับผิดชอบแก่พระภิกษุผู้มีตำแหน่งเป็นผู้ดูแลศิลปวัฒนธรรม ให้สามารถประสานงานกับหน่วยงานราชการผู้รับผิดชอบได้โดยตรง โดยข้ามขั้นตอนของสายการบังคับบัญชาบางส่วนที่ไม่จำเป็น เพื่อให้ทันการณ์ความเสียหายที่เกิดขึ้น

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

1) ควรศึกษาการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของวัดและชุมชนให้มีประสิทธิภาพในโลกยุคปัจจุบัน

2) ควรมีการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมชุมชน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมศิลปศึกษา และกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ โดยเป็นตัวตั้งอย่างต่อเนื่อง

3) ควรศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุเพื่อจะได้ทราบว่าพระสงฆ์ในปัจจุบันมีบทบาทจริงในการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุที่อยู่ในวัด อย่างไร ซึ่งกล่าวได้ว่า งานในด้านการดูแลรักษา นี้ เป็นบทบาทโดยตรงและเป็นบทบาทสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้ครอบครองโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

4) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับเทคนิค กลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์ ที่พระสงฆ์นำมาใช้ในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เพื่อจะได้ทราบว่า เทคนิค กลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์ใด ที่เหมาะสมกับการนำมาใช้ในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กองแผนงาน กรมการศาสนา, **ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลาง.**

ของชุมชน, กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, 2542

จรีน ศิริ, **การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา :** กรณี

ชุมพล พูลภัทรชีวิน และคณะ, **การวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างความดีมีคุณธรรม,** (ศูนย์ส่งเสริมและ
พัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), 2549

ชวลิต อธิปัตยกุล, **รูปแบบอุโบสถในจังหวัดอุดรธานี ช่วง พ.ศ.2511-2530** กับการสืบเนื่องทางงานช่าง,
วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์ศิลปะไทย บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, 2554

ชุมชนเมืองก๊าด อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต,**
สาขาวิชาการวางแผนพัฒนาชนบท บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2549

ทรงฤทธิ์ เหมือนพรม, **งานสร้างสรรค์ศิลปะไทย/สื่อผสมในงานพุทธศิลป์,** วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต,
สาขาทัศนศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554

ธานินทร์ ศิลป์จารุ, **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย Spss,** พิมพ์ครั้งที่ 10, กรุงเทพมหานคร :
ปิสซิเนสอาร์แอนด์ดี, 2552

นิตา พิมพ์เศษ, **แนวทางการจัดการโบราณสถานในจังหวัดอุดรดิตถ์,** วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต,
สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554

พระครูภาวนาโสภิต (บุญรัตน์ เมืองวงศ์), **การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนา, ปริญญาปรัชญา
ดุษฎีบัณฑิต,** สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
ปทุมธานี, 2553

พระพุทโธชาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ,**
กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2532 1.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **รายงานการประชุมทางวิชาการเรื่องทิศทางการพัฒนาวัฒนธรรม กับ
การศึกษาในกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง :** สกศ, กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.ที.ซี.
คอมมิวนิเคชั่น, 2545

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, **แผนแม่บทโครงการสืบสานวัฒนธรรมไทย พ.ศ.2538 – 2540,**
พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิลนารการพิมพ์, 2537

การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธ
ในจังหวัดเพชรบูรณ์
Cultural development of local administrative organizations according
to Buddhist art and culture in Phetchabun Province

พระปลัดไพระพงศ์ ฐิตธมโม, ดร.¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์พยุหะเมือง เพชรบูรณ์

E-mail : Pee2513@gmail.com

นายปิยวัช ละคร²

E-mail : piyawatlakorn20@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Research Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ อันประกอบด้วย แนวคิด ทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์ เรียบเรียงใหม่ตามประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่ได้ตั้งไว้โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้ 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 3) ขั้นตอนและการสร้างเครื่องมือ 4) การเก็บรวบรวมข้อมูล 5) การวิเคราะห์ข้อมูล 6) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

คำสำคัญ : การพัฒนาวัฒนธรรม, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, ศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์

¹ พระปลัดไพระพงศ์ ฐิตธมโม,ดร. (โชตินอก), อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์พยุหะเมือง เพชรบูรณ์, E-mail : Pee2513@gmail.com

² ปิยวัช ละคร. อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์พยุหะเมือง เพชรบูรณ์, E-mail : piyawatlakorn20@gmail.com

ABSTRACT

Research The development of a corporate culture based on local culture. Buddhist in Phetchabun with objectives: to study the development of a cultural organization based culture Buddhist in Phetchabun

The findings of this research is to study hybrid (Mixed Research Method) and quantitative research. (Quantitative Research) and qualitative (Qualitative Research), which has studied the research and collection of information from documents and related research. By gathering information about the town. Public Administration Theory Research and related analysis. Rearrangements on important issues that have been set by Method 1) population and sample 2) were used in the research, 3) procedures and tools 4) data collection 5) analysis. information 6) the statistical data analysis.

Keyword : Cultural development, local administrative organizations according, Buddhist art and culture in Phetchabun Province

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 รัฐได้ให้ความสำคัญอิสระคล่องตัว ตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงิน และการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะรัฐบาลเป็นผู้กำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่จำเป็นภายใต้กรอบกฎหมาย และเพื่อกระจายอำนาจ ให้แก่ท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง และเพื่อการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น หรือ ประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม และในส่วนขององค์ประกอบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย ผู้บริหารท้องถิ่น ทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในท้องถิ่น และมีสภาท้องถิ่น ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่นนั้นเช่นเดียวกัน วัฒนธรรมองค์กร (Corporate Culture) เป็นสิ่งที่เรากลึงกันอยู่เสมอ และให้ความหมายแตกต่างกันไปตามวิสัยทัศน์ของแต่ละองค์กร แต่จะมีหลักการในแนวทิศทางเดียวกัน วัฒนธรรมองค์กร คือ แบบแผนของค่านิยมร่วม (Shared

Values) ความเชื่อ (Beliefs) และฐานคติ (Assumptions) ที่ชี้นำทัศนคติ พฤติกรรม ระบบ และการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ ของพนักงานในองค์กร และเป็นวิถีชีวิตการทำงานที่ได้รับการยอมรับ³

การปกครองตนเองโดยรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Self Government) เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาประเทศและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานพัฒนาชนบทให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งยังเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองอันเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ท้องถิ่นและประเทศชาติโดยรวม การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันเป็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางโลกทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมการเมืองและสิ่งแวดล้อมในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้พบว่ามีข้อมูลข่าวสารเกิดขึ้นอย่างมากมายมีการผลิตความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างมากจนให้เกิดสังคมที่เรียกว่าสังคมแห่งความรู้ (Knowledge Society) ซึ่งในโลกยุคสังคมแห่งความรู้ยุคโลกาภิวัตน์และยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงหน่วยบริการสาธารณะหรือที่เรียกว่าหน่วยราชการจะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ใหม่และปรับวิธีการทำงานใหม่มีฉะนั้นสังคมไทยจะไม่สามารถแข่งขันได้ในสังคมโลกการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของระบบสังคมทั้งในระดับประเทศระดับองค์กรหรือแม้แต่ในระดับหน่วยของสังคมที่เล็กที่สุดคือระดับครอบครัวการปฏิรูประบบราชการรัฐบาลมีนโยบายที่จะปรับปรุงระบบงานภาครัฐราชการและรัฐวิสาหกิจให้เป็นระบบเปิดโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น ปราศจากการเลือกปฏิบัติและเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพเป็นธรรมโดยการจัดทาแผนพัฒนาระบบราชการและมาตรฐานคุณภาพงานราชการเร่งรัดการออกกฎหมายเพื่อกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่น

จังหวัดเพชรบูรณ์มีทิวทัศน์ที่งดงามมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ ธัญญาหาร มี 11 อำเภอ ในแต่ละอำเภอนั้นมีผู้คนจากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ต่างอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากมายจนมีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก โดยมีภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ถึงกว่า 10 กลุ่ม⁴ ซึ่งนับว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาและความรู้ ที่เกี่ยวกับมนุษย์ในเอเชียอาคเนย์ โดยมีภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาราชการ เพียงภาษาเดียว ในการติดต่อกันทุกระดับและในสื่อสารมวลชน กลุ่มภาษาต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนอย่างน้อย 3 ภาษา ที่กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตที่รุนแรงและชัดเจน มีโอกาสที่จะเสื่อมสลายไปในศตวรรษนี้ ได้แก่ ภาษาชาวนน ลาวแง้ว ลาวครั่ง ชุมชนเหล่านี้อยู่ในภาวะวิกฤตระดับต่าง ๆ กัน ส่วนมากอ่อนแอ ขาดความมั่นใจ รวมกันไม่ติด กลุ่มใหญ่บางกลุ่ม มีปฏิริยาตอบโต้ เกรงถูกรวบงำ และการสูญเสีย โดยเฉพาะชนรุ่นหลังไม่ยอมรับทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของชนรุ่นแรกเนื่องจากเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าถึงชุมชนอย่างรวดเร็วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนเป็นอย่างมาก

³ สมเจตน์ เกตุวัตถา, แผนพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรเทศบาลตำบลบางพระ ระยะ 4 ปี (พ.ศ. 2554- 2557), 2552, หน้า 3.

⁴ สุวิไล เปรมศรีรัตน์, แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย, วารสารภาษาและวัฒนธรรม, (๒๕๔๐), ๑๖(๒), หน้า ๕-๑๔.

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนแสดงให้เห็นถึงความเป็นลักษณะเฉพาะหรือความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน ปัญหาและความต้องการในแต่ละชุมชนย่อมแตกต่างกันไป การช่วยเหลือหรือชุมชนต้องการพึ่งพาตนเองย่อมแตกต่างกัน ไม่เหมือนกันทั้งหมดอาจจะมีลักษณะทั่ว ๆ ไปในสถาบันทางสังคมที่มีความคล้ายคลึงกัน แต่ความมีชีวิตทางวัฒนธรรมในสถาบันต่าง ๆ ย่อมแตกต่างกันไป เช่น ในแต่ละชุมชนย่อมจะมีสถาบันต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่บริบทเนื้อหาขององค์กรอยู่ การปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงในแต่ละสถาบันแตกต่างกันไป ซึ่งไม่เหมือนกัน ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรม มีความสำคัญอย่างมากในงานพัฒนา ดังจะเห็นว่าผลกระทบของการพัฒนาประเทศโดยไม่ได้คำนึงถึงการพัฒนาที่ต้องมี ความแตกต่างกันตามความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงทำให้เกิดช่องว่างของการพัฒนา หรือเกิดผลกระทบในการพัฒนาประเทศที่ทำให้บางชุมชนไม่ได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมาะสม⁵

นอกจากนี้วัฒนธรรมองค์กร ยังมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรด้วยเพราะจะทำให้สมาชิกเกิดการยึดเหนี่ยวกัน เป็นขวัญกำลังใจในการทำงาน ซึ่งทำให้บุคคลทุ่มเทพลังกายและพลังใจ ให้ความจงรักภักดีต่อองค์กรหรือสังกัดที่ตนเองอยู่ มีเป้าหมายเดียวกันกับองค์กร และปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ นั่นคือทำให้บุคคลได้รู้สึกผูกพันต่อองค์กร Sathe ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อองค์กรว่าทำให้เกิดความร่วมมือกันในการทำงาน, เกิดการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ, การควบคุมมีประสิทธิภาพสูง, การสื่อสารมีประสิทธิภาพสูง, ทำให้เกิดความผูกพันต่อองค์กร ดังนั้นหน้าที่หลักของวัฒนธรรมองค์กรประการหนึ่ง คือ วัฒนธรรมองค์กรทำให้เกิดความผูกพันต่อองค์กร⁶

บุคลากรจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน เพราะสามารถที่จะทำให้หน่วยงานล้มเหลวหรือสำเร็จได้ ไม่ว่าหน่วยงานนั้นจะมีกระบวนการจัดการที่ดีเลิศเพียงใดก็ตาม และบุคลากรอีกเช่นกันที่สามารถบันดาลให้หน่วยงานนั้น ๆ บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายได้ ถึงแม้ว่ากระบวนการดำเนินการจะไม่ดีเท่าไร หรือต่ำกว่ามาตรฐานเพียงไหนก็ตามทั้งนี้สุดแต่ว่าหน่วยงานจะมีบุคลากรประเภทใด การรับรู้ ค่านิยม หรือทัศนคติที่มีต่อหน่วยงานถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการปฏิบัติงาน ถ้ามีทัศนคติที่ไม่ดีต่อหน่วยงานแล้วจะส่งผลเสียตั้งแต่ระดับเล็กไปจนถึงระดับใหญ่ แต่ถ้ามีทัศนคติที่ดีแล้วย่อมส่งผลดีต่อการบริหารจัดการงานอีกด้วย⁷ ดังนั้น วัฒนธรรมองค์กร จึงเป็นสิ่งหล่อหลอมทัศนคติของบุคลากรและกำหนดวิถีทางที่หน่วยงานจะเกี่ยวพันระหว่างกันกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมอาจมีผลกระทบทางบวกต่อประสิทธิภาพของหน่วยงาน เมื่อวัฒนธรรมสนับสนุนเป้าหมายของหน่วยงานก็จะถูกรวมเข้าด้วยกัน และถูกรับเอาไว้ภายในโดยสมาชิกของหน่วยงานอย่างลึกซึ้งในหน่วยงานต่างมีวัฒนธรรมของตนเอง จะเป็นเอกลักษณ์ให้กับบุคลากรของหน่วยงานนั้น ๆ จึงทำให้แต่ละหน่วยงานมีความแตกต่างกันไป ดังนั้น วัฒนธรรมองค์กร คือ ทุกสิ่งทุกอย่าง

⁵ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, “มองอนาคต : บทวิเคราะห์วัฒนธรรมของคนอีสาน”, วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์. ๑๘, ๑ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๔๓), หน้า ๒๗-๓๒.

⁶ Sathe, v., *Culture and Related Corporate Realities*, (Illinois : RichardD.Irwin, Inc, 1985), p. 25-31.

⁷ เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ 2, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2543), หน้า 5.

ที่เป็นแนวทางการทำงานภายในหน่วยงานภาครัฐจะเป็นความคิดความเข้าใจร่วมกันของบุคลากรในหน่วยงาน⁸ และมีวัฒนธรรมที่เน้นการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนเป็นสุข เป็นการวางยุทธศาสตร์ในด้านการพัฒนา ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาสังคม คุณภาพชีวิตและการศึกษา 2) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ การมุ่งส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง 3) ด้านการพัฒนาการเมือง เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาและศักยภาพในด้านต่าง ๆ 4) ด้านการพัฒนาระบบ การจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุกสิ่งทุกอย่างถือเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร บุคลากร และประชาชนทุกคนในเทศบาลตำบลที่มีความรักและความผูกพันที่ร่วมมือประสานการทำงานที่เป็นทีมเพื่อนำพาวัฒนธรรมองค์กรสู่ความสำเร็จและมีการพัฒนาแบบยั่งยืน

ที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมองค์กร มีผลต่อประสิทธิผลและประสิทธิภาพขององค์กรอย่างยิ่ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ของการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรกับหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่น งานบริการสาธารณะท้องถิ่นและงานสนับสนุนท้องถิ่น ซึ่งมีกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหาร ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานและประชาชนผู้รับบริการ เพื่อลดช่องว่าง สร้างความเข้าใจให้ตรงกัน สนับสนุนเสริมสร้างให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งนำไปสู่การสร้างความสำเร็จก้าวหน้าแก่องค์กรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรกับหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์” มีการกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาในพื้นที่ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

⁸ ยุวดี มณีกุล, วัฒนธรรมองค์กรกับสื่อสิ่งพิมพ์กับขีดความสามารถในการขยายธุรกิจข้ามสื่อของบริษัทเนชั่นพับลิชชิงกรุ๊ป จำกัด (มหาชน), วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540).

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ประชากรในการศึกษา คือ ประชากรที่อยู่ในเขตการปกครองอำเภอหล่มสัก จำนวน 145,376 คน⁹

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ

2.1 วิจัยเชิงปริมาณ ใช้กลุ่มประชากร จำนวน 500 คน จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบ การสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างไม่เป็นสัดส่วน (Non-Proportional Stratified Random Sampling)

2.2 วิจัยเชิงคุณภาพ ใช้กลุ่มประชากร จำนวน 30 คน จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธ เป็นต้น และที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เอกสารที่เกี่ยวข้องวิทยานิพนธ์ หนังสือตำราทางวิชาการ

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้ศึกษาในช่วงเวลาระหว่างเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2559 ถึง เดือน 30 กันยายน พ.ศ. 2560

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

วิจัยเชิงปริมาณ คือ ประชากรจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 500 คน สุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างไม่เป็นสัดส่วน (Non-Proportional Stratified Random Sampling) ประกอบด้วย เลือกแบบเจาะจงจากผู้บริหาร ปลัด 72 คน ผู้อำนวยการคลัง 51 คน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 72 คน ผู้อำนวยการกองช่าง 73 คน และประชาชน 232 คน

วิจัยเชิงคุณภาพ คือ ประชากร จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ มีรายละเอียด ดังนี้

⁹ http://stat.dopa.go.th/stat/statnew/upstat_age.php. ระบบสถิติทางการทะเบียน, 2562.

2.1 แบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการฝึกอบรม 2. ด้านการศึกษา 3. ด้านการพัฒนา และ 4. ด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา

ตอนที่ 3 การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ 4 ด้าน ได้แก่ 1. วัฒนธรรมส่วนร่วม 2. วัฒนธรรมเอกภาพ 3. วัฒนธรรมการปรับตัว และ 4. วัฒนธรรมพันธกิจ

2.2 แบบสัมภาษณ์

แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview) ที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้สร้างประเด็นข้อคำถามเกี่ยวกับประสิทธิผลการนำแผนพัฒนาท้องถิ่นไปสู่การปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการฝึกอบรม 2. ด้านการศึกษา 3. ด้านการพัฒนา และ 4. ด้านการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา

ส่วนที่ 3 การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ 4 ด้าน ได้แก่ 1. วัฒนธรรมส่วนร่วม 2. วัฒนธรรมเอกภาพ 3. วัฒนธรรมการปรับตัว และ 4. วัฒนธรรมพันธกิจ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาวิจัย ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ไปยังประชากรกลุ่มตัวอย่างในการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูล

3.2 นำแบบสอบถาม จำนวน 500 ชุด พร้อมทั้งหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามไปมอบให้กลุ่มตัวอย่าง อธิบายวัตถุประสงค์ของการศึกษา การกรอกข้อมูลโดยผู้ศึกษาวิจัยให้ทีมงานผู้ช่วยวิจัยแจก และเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

3.3 นำแบบสัมภาษณ์ จำนวน 30 ชุด พร้อมทั้งหนังสือขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์ ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นได้โดยอิสระ ตามข้อคำถามนั้น ๆ โดยผู้ศึกษาวิจัยจดบันทึกและบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ ทำการวิเคราะห์ 2 แบบ ได้แก่ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาประมวลผลข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป มีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

4.1.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ และความถูกต้องของแบบสอบถามหลังจากดำเนินการเก็บแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว

4.1.2 บันทึกข้อมูลที่ได้ลงในแบบบันทึกข้อมูล และโปรแกรมสำเร็จรูป ตามลำดับ

4.1.3 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

4.1.4 ประมวลผลข้อมูลตามจุดประสงค์ของการศึกษาวิจัย

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้ศึกษาวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดของ โรบินสัน¹⁰ ซึ่งกำหนดขั้นตอนในการวิเคราะห์แบบอุปนัยไว้ 5 ขั้นตอนดังนี้ 1) เริ่มต้นการศึกษาด้วยการตั้งสมมุติฐานชั่วคราว 2) เก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นที่ตั้งสมมุติฐานชั่วคราวไว้ 3) ถ้าข้อมูลที่ได้ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานให้ปรับปรุงสมมุติฐานใหม่ แต่ถ้าข้อมูลเป็นไปตามสมมุติฐานให้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไปเพื่อนำมาทดสอบสมมุติฐาน 4) พยายามค้นหาข้อมูลต่อไปกรณีที่พบข้อมูลที่ไม่ตรงกับสมมุติฐานเพียงกรณีเดียวจะต้องปรับสมมุติฐานให้ครอบคลุม และสามารถอธิบายข้อมูลได้ทั้งหมด 5) ดำเนินการหาข้อมูล และปรับปรุงสมมุติฐานต่อไปจนกว่าจะได้ข้อสรุปที่สามารถอธิบายข้อมูลได้ทั้งหมดจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

4.2.1 ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่กันไปด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูล เพื่อเกิดความเชื่อถือได้ และเกิดความเข้าใจ โดยการนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นอย่างละเอียดด้วยวิธีการบรรยาย (Descriptive) และการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) คือ การตรวจสอบ โดยการพิจารณาความสอดคล้องและความแตกต่างของข้อมูลจากแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล แหล่งเวลา หมายถึง หากข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ แหล่งสถานที่ หมายถึง หากข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ และแหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปจะเหมือนเดิมหรือไม่ จากนั้นผู้ศึกษาวิจัยได้ตรวจสอบปริมาณข้อมูล โดยการตรวจสอบข้อมูลกับกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้

4.2.2 นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาจัดทำดัชนี (Indexing) เพื่อจัดหมวดหมู่สำหรับการวิเคราะห์

4.2.3 นำข้อมูลที่ตรวจสอบแล้วมาวิเคราะห์ส่วนประกอบ (Componential analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม Atlas.ti7 Demo เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์

4.2.4 นำข้อมูลจากการวิเคราะห์มาสร้างข้อมูลสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) เพื่อประมวลผลข้อมูลที่ได้ทั้งหมดและค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์แล้วทำเป็นข้อสรุป

¹⁰ Robinson, Claude, and Barlow, Walter, *Public Relations Journal*, (New York: Appleton century Crafts, 1959).

4.2.5 นำเสนอข้อค้นพบแต่ละประเด็นที่ตอบคำถามการวิจัยและข้อค้นพบเพิ่มเติมอื่น ๆ
ในรูปของการบรรยาย (Descriptive)

ผลการวิจัย

**การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัด
เพชรบูรณ์**

**1. การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัด
เพชรบูรณ์ วัฒนธรรมส่วนร่วม**

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตาม
หลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ วัฒนธรรมส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$
, S.D. = 0.84) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ ลักษณะการทำงาน
ภายในหน่วยงานของท่านให้ความสำคัญกับบุคลากรโดยมีแนวคิดว่าคุณค่ามีความสำคัญต่อความสำเร็จของ
หน่วยงาน ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.71) และบุคลากรภายในหน่วยงานของท่านมีความสามัคคีและไม่มีค่านิยมที่
จะแข่งขันกันเองภายในหน่วยงาน ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.81) รองลงมาคือ ลักษณะการทำงานภายในหน่วยงาน
ของท่านเป็นแบบมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและปรึกษาหารือหรือวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกัน ($\bar{X} = 4.29$
, S.D. = 0.73) ตามลำดับ

**2. การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัด
เพชรบูรณ์ วัฒนธรรมเอกภาพ**

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตาม
หลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ วัฒนธรรมเอกภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$
, S.D. = 0.80) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ หน่วยงานของท่าน
กำหนดเป้าหมายและมาตรฐานในการทำงานไว้อย่างชัดเจน ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.66) รองลงมาคือ หน่วยงาน
ของท่านเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลและหน่วยงาน ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.84) และหน่วยงาน
ของท่านส่งเสริมให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองและให้ความสำคัญกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.27$
, S.D. = 0.76) ตามลำดับ

**3. การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัด
เพชรบูรณ์ วัฒนธรรมการปรับตัว**

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตาม
หลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ วัฒนธรรมการปรับตัว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} =$
4.27, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ บุคลากรที่มี
ความเข้าใจและมีความรู้สามารถปฏิบัติหน้าที่โดยความละเอียดรอบคอบและปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความสุข
($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.79) รองลงมาคือ ส่งเสริมให้บุคลากรคิดเป็นทำเป็นแก้ปัญหาเป็นโดยมีหลักความ

เห็นชอบและคิดชอบ ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.81) และพัฒนาบุคลากรให้มีความมั่นใจต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือภาระหน้าที่ตามความรับผิดชอบที่ได้รับ ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.8) ตามลำดับ

4. การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ วัฒนธรรมพันธกิจ

การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ วัฒนธรรมพันธกิจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.96) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ ส่งเสริมให้บุคลากรมีความตั้งใจชอบในการประกอบกิจการต่าง ๆ ที่เป็นกุศลธรรม ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.77) รองลงมาคือ มอบรางวัลและยกย่องเชิดชูแก่บุคลากรที่มีความดีความชอบเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 1.02) และจัดกิจกรรมสันตนาการให้บุคลากรได้ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.86) ตามลำดับ

อภิปรายผล

การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ 4 หัวข้อ เมื่อพิจารณาภาพรวมมีระดับความคิดเห็นส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ส่งผลให้เห็นถึงการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์อยู่ในระดับมากในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละตำบลที่นำเอาหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธมาใช้ในการบริหารงาน หรือดำเนินงานในองค์กร

1. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์

1.1 ด้านการฝึกอบรม

จากผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการฝึกอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ ฝึกอบรมหลักสูตรที่ทันสมัยองค์ความรู้ใหม่ๆสามารถนำมาปรับใช้กับการปฏิบัติงานได้ รองลงมาคือ ฝึกอบรมหลักสูตรเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในสายงานที่ตนปฏิบัติอยู่ และฝึกอบรมหลักสูตรการใช้เทคโนโลยี/เทคนิค/วิทยาการสมัยใหม่ที่จะประยุกต์ใช้ให้เกิดความก้าวหน้าของหน่วยงาน

1.2 ด้านการศึกษา

จากผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ ศึกษาต่อใน

หลักสูตรสายงานที่ตนปฏิบัติ รองลงมาคือ ศึกษาต่อในหลักสูตรที่สามารถนำมาปรับใช้ในหน่วยงานได้ และศึกษาต่อในหลักสูตรที่ตนสนใจแม้จะไม่อยู่ในสายงานที่ตนปฏิบัติ โดยมีเพียงข้อเดียวที่อยู่ในระดับปานกลางคือ ศึกษาต่อภายในประเทศแม้ว่าจะใช้ทุนส่วนตัว

1.3 ด้านการพัฒนา

จากผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ มีการสอนงานเพื่อให้รู้และความเข้าใจในระบบการทำงานรูปแบบใหม่ๆ รองลงมาคือ มีการสัมมนาในหัวข้อที่น่าสนใจสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ แก่บุคลากรและสามารถนำมาปรับใช้กับการทำงานได้ และการมอบหมายงานพิเศษเพื่อให้งานในรูปแบบใหม่ ๆ หรืองานที่ท้าทายความสามารถ โดยมีเพียงข้อเดียวที่อยู่ในระดับปานกลาง คือ จัดทัศนศึกษาและดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อเพิ่มพูนความรู้

1.4 ด้านศีล

จากผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านศีล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ มีการห้ามไม่ให้บุคลากรเล่นการพนันทุกชนิด รองลงมาคือ มีการรณรงค์เรื่องความประพฤติสุจริตต่อหน้าที่ และมีการชี้แนะให้บุคลากรรู้จักดำรงชีวิตโดยนาหลักศีลธรรมเป็นแนวทางในการประพฤติตน

1.5 ด้านสมาธิ

จากผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านสมาธิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ ส่งเสริมบุคลากรให้ปฏิบัติตามหลักกิจกรรม 5 ส. คือ สะสาง สะอาด สะดวก สุขลักษณะ และสร้างนิสัย โดยมีสติและสมาธิคอยเป็นเข็มทิศในการปฏิบัติหน้าที่ รองลงมาคือ อบรมบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในแผนงาน/งาน/โครงการ/กิจกรรมต่างๆ เป็นประจำ และบุคลากรที่มีความตั้งใจ ความรู้ ความสามารถ หลากสาขาวิชา มีความคิดที่ดี คิดชอบ

1.6 ด้านปัญญา

จากผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านปัญญา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ ส่งเสริมให้ท่านใช้หลักเหตุผลพิจารณาในการปฏิบัติหน้าที่ของตน รองลงมาคือ บุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจตามหลักปัญญาในคำสอนทางพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ได้ และแก้ไขปัญหาในการทำงานของบุคลากรเองและให้คำแนะนำเมื่อประสบปัญหาในการทำงานด้วยความเข้าใจ

2. การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์

2.1 วัฒนธรรมส่วนร่วม

พบว่า จากผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ วัฒนธรรมส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ ลักษณะการทำงานภายในหน่วยงานของท่านให้ความสำคัญกับบุคลากรโดยมีแนวคิดว่าคุณค่ามีความสำคัญต่อความสำเร็จของหน่วยงาน และบุคลากรภายในหน่วยงานของท่านมีความสามัคคีและไม่มีค่านิยมที่จะแข่งขันกันเองภายในหน่วยงาน รองลงมาคือ ลักษณะการทำงานภายในหน่วยงานของท่านเป็นแบบมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและปรึกษาหารือหรือวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกัน

2.2 วัฒนธรรมเอกภาพ

พบว่า จากผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ วัฒนธรรมเอกภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ หน่วยงานของท่านกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานในการทำงานไว้อย่างชัดเจน รองลงมาคือ หน่วยงานของท่านเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลและหน่วยงาน และหน่วยงานของท่านส่งเสริมให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองและให้ความสำคัญกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2.3 การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ วัฒนธรรมการปรับตัว

พบว่า จากผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ วัฒนธรรมการปรับตัว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ บุคลากรที่มีความเข้าใจและมีความรู้สามารถปฏิบัติหน้าที่โดยความละเอียดรอบคอบและปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความสุข รองลงมาคือ ส่งเสริมให้บุคลากรคิดเป็นทำเป็นแก้ปัญหาเป็นโดยมีหลักความเห็นชอบและคิดชอบ และพัฒนาบุคลากรให้มีความมั่นใจต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือภาระหน้าที่ตามความรับผิดชอบที่ได้รับ

2.4 วัฒนธรรมพันธกิจ

พบว่า จากผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ วัฒนธรรมพันธกิจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ ส่งเสริมให้บุคลากรมีความตั้งใจชอบในการประกอบกิจการต่าง ๆ ที่เป็นคุณธรรม รองลงมาคือ มอบรางวัลและยกย่องเชิดชูแก่บุคลากรที่มีความดีความชอบเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และจัดกิจกรรมสันตนาการให้บุคลากรได้ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด

การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ 4 หัวข้อ เมื่อพิจารณาภาพรวมมีระดับความคิดเห็นส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ส่งผลให้เห็นถึงการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์อยู่ในระดับมากในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละตำบลที่นำเอาหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธมาใช้ในการบริหารงาน หรือดำเนินงานในองค์กร

สรุป

การวิจัยการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ 4 หัวข้อ เมื่อพิจารณาภาพรวมมีระดับความคิดเห็นส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ส่งผลให้เห็นถึงการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์อยู่ในระดับมากในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละตำบลที่นำเอาหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธมาใช้ในการบริหารงาน หรือดำเนินงานในองค์กร ที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมองค์กร มีผลต่อประสิทธิผลและประสิทธิภาพขององค์การอย่างยิ่ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ของการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรกับหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่น งานบริการสาธารณะท้องถิ่นและงานสนับสนุนท้องถิ่น ซึ่งมีกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหาร ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานและประชาชนผู้รับบริการ เพื่อลดช่องว่าง สร้างความเข้าใจให้ตรงกัน สนับสนุนเสริมสร้างให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งนำไปสู่การสร้างความสำเร็จก้าวหน้าแก่องค์การต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การทำงานร่วมกันในคนหมู่มากหัวหน้าทีมควรรู้ในความแตกต่างและความถนัดของแต่ละบุคคล และมอบหมายงานให้เหมาะสมกับงานที่ได้รับมอบหมายและติดตามประเมินผลตามศักยภาพของแต่ละบุคคล รวมถึงการประสานความแตกต่างให้อยู่ร่วมกันได้ สร้างความผูกพันระหว่างพนักงานด้วยกันทุกฝ่าย การทำงานเป็นทีมโดยการแบ่งหน้าที่ในการทำงานอย่างชัดเจน และต้องมีการจัดการอบรมทางด้านสมรรถภาพของแต่ละบุคลากรทุกตำแหน่ง เพื่อให้งานที่ทำหน้าที่มีการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ

2. ให้ผู้บริหารใช้สื่อในการประสานงานเพื่อให้มีการรับสารข้อมูลที่ตรงกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและระบุงานให้แต่ละบุคคลอย่างชัดเจนและมอบหมายงานในการดำเนินงานอย่างชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง. การบริหารทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ 2, ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2543.

ยุวดี มณีกุล. วัฒนธรรมองค์การกับสื่อสิ่งพิมพ์กับขีดความสามารถในการขยายธุรกิจข้ามสื่อของบริษัทเนชั่นพับลิชชิ่งกรุ๊ป จำกัด (มหาชน), วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2540.

สมเจตนา เกตุวัฒนา. แผนพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรเทศบาลตำบลบางพระ ระยะ 4 ปี (พ.ศ. 2554-2557). 2552.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. “มองอนาคต : บทวิเคราะห์วัฒนธรรมของคนอีสาน”, วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์. ๑๘. 2543.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์. “แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย”, วารสารภาษาและวัฒนธรรม. 2540.

Sathe, v. Culture and Related Corporate Realities. Illinois : RichardD.Irwin, Inc. 1985.

รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

Form of Ecological Culture Management of Culture Network and Ethnic Groups in Phetchabun Province

ผศ.สุพล ศิริ1

พระครูสิริพัชราร (สมบัติ สิริคุตโต)

ปิยวัช ละคร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการอนุรักษ์การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นกลุ่มชาวพื้นเมือง บ้านสะเตียง กลุ่มชาวไทยหล่ม บ้านนาแซง กลุ่มชาวเขา บ้านเข็กน้อย และกลุ่มชาวนน บ้านน้ำเลา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบผสมผสาน คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้มาโดยการกำหนดขนาดแบบเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

การศึกษาด้านการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นของบ้านสะเตียง บ้านนาแซง บ้านเข็กน้อย บ้านน้ำเลา ผู้นำชุมชน และชาวบ้านให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเป็นอย่างดี มีความรักความสามัคคีกันร่วมกิจกรรม บุญประเพณีของชุมชน ด้านการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นให้เยาวชนได้รับรู้ถึงกิจกรรมที่จัดขึ้น เห็นความสำคัญวัฒนธรรมประเพณีของตนเองที่คุณค่าแก่การรักษาไว้ ด้านการเข้าร่วมจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม มีการเชิญชวนให้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเอาไว้ ด้านการ

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์.

เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนเอาไว้ และยังคงสืบสานประเพณีไว้สืบไป

คำสำคัญ : การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรม, เครือข่ายวัฒนธรรม, กลุ่มชาติพันธุ์

ABSTRACT

This research aimed to study co-operation in managing cultural ecology of cultural networks and ethnic groups in Phetchabun Province, to study to compare co-operation in managing cultural ecology of cultural networks and ethnic groups in Phetchabun Province, and to study problems and obstacles and conservation recommendations. The samples used in the study were the Ban Sadiang, Ban Na Saeng Thai Lom people group, Khek Noi Village Group, and Upper group Nam Lao Village. Qualitative research with quality by research Acquired by determining the size of the data collection model by interviewing the tools used to collect the data, interviewing the participants who analyzed the quality data by means of content analysis.

The study of local cultural activities management of Ban Sadiang, Ban Na Saeng, Ban Khek Noi, Ban Nam Lao, community leaders and villagers provided good cooperation in organizing activities. Have love, unity, join activities community merit traditions. The dissemination of local culture to young people to be aware of the activities held, see the importance of their own culture and traditions that are worth keeping. In participating in cultural preservation activities, invited to participate in activities, in order to carry on the culture and traditions of the community regarding. The opportunity for participation in cultural preservation, comment on the organization of cultural traditions and activities of the community. In providing knowledge in preserving the good culture of the community and still continue the tradition.

Keyword : Ecological Culture Management, Culture Network, Ethnic Groups

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มแต่แต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม แต่ประชาชนก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีลักษณะเด่นอันแสดงถึงเอกลักษณ์ของตน คือ กลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษทางสายเลือดและบรรพบุรุษทางวัฒนธรรมเดียวกัน กลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันมีความผูกพันทางสายเลือด และทางวัฒนธรรมอยู่ด้วยพร้อม ๆ กันไป เป็นความผูกพันที่ช่วยเสริมเอกลักษณ์ของบุคคล และชนชาติพันธุ์ ขณะเดียวกันก็สามารถก่อให้เกิดความรู้สึกที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไว้² ท่ามกลางความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ส่งผลให้เกิดพัฒนาการเกิดอย่างมากมายเช่นกัน แต่แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จึงมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

ผู้คนทั่วไปที่เกี่ยวข้องก็ยังขาดความตระหนักรู้เพียงพอลงถึงความร้ายแรงของปัญหาภาวะวิกฤติทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม และผลกระทบที่เกิดขึ้นอันจะทำลายความหลากหลายทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมซึ่งเป็นแหล่งเก็บภูมิปัญญาของมนุษยชาติติดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ส่งผลให้เกิดวิกฤตด้านอัตลักษณ์ของกลุ่มชนต่าง ๆ ต่อเนื่องกันไปเป็นลูกโซ่ ซึ่งมีผลให้กลุ่มชนต่าง ๆ อ่อนแอ ไม่สามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้ ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ประสบกับภาวะวิกฤตินี้ ทำให้สังคมอ่อนแอขาดความเชื่อมั่น ความมั่นคง ซึ่งเป็นรากฐานของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ในสภาวะการณ์เช่นนี้ สิ่งที่เป็นแรงจูงใจประการหนึ่งคือ การเร่งสร้างองค์ความรู้ในการจัดการกับปัญหา กล่าวคือ การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรม การศึกษาและวิธีการฟื้นฟูธำรงรักษานิเวศวิทยาวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ซึ่งยังนับว่าขาดแคลนอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างองค์ความรู้ที่สังเคราะห์ ขึ้นมาจากประสบการณ์การศึกษาและฟื้นฟูภาษาในบริบทของจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งนี้เพราะส่วนมากแล้วองค์ความรู้ดังกล่าวในปัจจุบันล้วนมาจากประสบการณ์ในกิจกรรมฟื้นฟูนิเวศวิทยาวัฒนธรรมนอกภูมิภาคเอเชีย ซึ่งมีบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป

จังหวัดเพชรบูรณ์มีทิวทัศน์ที่งดงามมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ ธัญญาหาร มี ๑๑ อำเภอ ในแต่ละอำเภอนั้นมีผู้คนจากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ต่างอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากมายจนมีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก โดยมีภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ถึงกว่า ๑๐ กลุ่ม³ ซึ่งนับว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาและความรู้ ที่เกี่ยวกับมนุษย์ในเอเชียอาคเนย์ โดยมีภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาราชการ เพียงภาษาเดียว ในการติดต่องานทุกระดับและในสื่อสารมวลชน กลุ่มภาษาต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนอย่างน้อย ๓ ภาษาที่กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตที่รุนแรงและชัดเจน มีโอกาสที่จะเสื่อมสลายไปในศตวรรษนี้ ได้แก่ ภาษาชาวนบ ลาวแง้ว ลาวครั่ง ชุมชนเหล่านี้อยู่ในภาวะวิกฤตระดับต่าง ๆ กัน ส่วนมากอ่อนแอ ขาดความมั่นใจ รวมกันไม่ติด กลุ่มใหญ่บางกลุ่ม มี

² อมรา พงศาพิชญ์, วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๕๗.

³ สุวิไล เปรมศรีรัตน์, แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย, วารสารภาษาและวัฒนธรรม, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (๒๕๔๐), หน้า ๕-๑๔.

ปฏิกริยาตอบโต้ เกรงถูกรวบงำ และการสูญเสีย โดยเฉพาะชนรุ่นหลังไม่ยอมรับทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของชนรุ่นแรกเนื่องจากเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าถึงชุมชนอย่างรวดเร็วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนเป็นอย่างมาก

ความหลากหลายทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนแสดงให้เห็นถึงความเป็นลักษณะเฉพาะหรือความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน ปัญหาและความต้องการในแต่ละชุมชนย่อมแตกต่างกันไป การช่วยเหลือหรือชุมชนต้องการพึ่งพาตนเองย่อมแตกต่างกัน ไม่เหมือนกันทั้งหมดอาจจะมีลักษณะทั่ว ๆ ไปในสถาบันทางสังคมที่มีความคล้ายคลึงกัน แต่ความมีชีวิตทางวัฒนธรรมในสถาบันต่าง ๆ ย่อมแตกต่างกันไป เช่น ในแต่ละชุมชน ย่อมจะมีสถาบันต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่บริบทเนื้อหาของคงอยู่ การปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงในแต่ละสถาบันแตกต่างกันไป ซึ่งไม่เหมือนกัน ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าความหลากหลายทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม มีความสำคัญอย่างมากในงานพัฒนา ดังจะเห็นว่าผลกระทบของการพัฒนาประเทศโดยไม่ได้คำนึงถึงการพัฒนาที่ต้องมี ความแตกต่างกันตามความหลากหลายทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม จึงทำให้เกิดช่องว่างของการพัฒนา หรือเกิดผลกระทบในการพัฒนาประเทศที่ทำให้บางชุมชนไม่ได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมาะสม⁴

การจัดการเป็นปฏิบัติการที่มีหัวใจสำคัญอยู่ที่การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนร่วมกันเรียนรู้ร่วมกันแสวงหาปัญหา และคิดค้นแนวทางออกเพื่อแก้ไขปัญหหรือพัฒนาที่เป็นเรื่องอันเป็นฉันทามติของชุมชน ไม่ว่าจะปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม ทำงานร่วมกันทั้งแก้ปัญหา และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การวิจัยจึงสร้างคุณลักษณะของการเรียนรู้แบบพหุภาคี พร้อมกับบังเกิดผลพลอยได้ที่ เป็นจิตสำนึกตระหนักในปัญหา หน้าที่ และร่วมกันแก้ปัญหา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้อง ตรงตามความต้องการในสังคมฐานความรู้ การจะอยู่รอดและการดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จำเป็นที่ต้องเรียนรู้ที่จะจัดการกับทุน ทางปัญญา (intellectual assets) แต่อย่างไรก็ตาม การจัดการความรู้ยังเป็นศาสตร์ ที่จะต้องมีการพัฒนา และประยุกต์ใช้ให้แพร่หลายมากขึ้น ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับ ความรู้คือ ความรู้เป็นทรัพยากรเพียงอย่างเดียวที่ยังใช้ยังมีเพิ่ม ผู้จัดการความรู้ที่เป็นระดับมืออาชีพ ปัจจุบันจะต้องเผชิญปัญหาและความคาดหวังที่สูงมาก เพราะความรู้ใหม่เกิดขึ้นในอัตราทะลุทะลวง ความรู้มีวงจรชีวิตที่สั้นลง (ล้าสมัยง่าย) และการจัดการสมัยใหม่ไม่ว่าจะวงการใด ๆ ล้วนแต่ใช้ความรู้ที่เข้มข้นขึ้นทุกขณะ ดังนั้น ทุกคนจึงต้องเตรียมตัวให้พร้อม เพราะถ้าหากคุณรอจนคู่แข่งได้ลงทุนลงแรงในการจัดการความรู้จนเริ่มเห็นผล มันอาจสายเกินไปที่จะไล่ตามความรู้ในฐานะปัจจัยเพื่อการแข่งขัน ได้กระทบและสร้างความตื่นตัวในภาคธุรกิจมาแล้วระยะหนึ่งองค์กรทุกแห่งได้รับการกระตุ้นให้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินสมบัติที่หลบซ่อนอยู่⁵

⁴ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, “มองอนาคต : บทวิเคราะห์วัฒนธรรมของคนอีสาน”, วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๔๓), หน้า ๒๗-๓๒.

⁵ สำราญ ท้าวเงิน และคณะ, ทุนทางภาษาและวัฒนธรรมกับการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยและพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๘).

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของตนเองเพื่อจัดการความรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การอนุรักษ์ร่วมกันเพื่อนำไปสู่การจัดการทางสังคมและวัฒนธรรมให้ได้องค์ความรู้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ก่อนที่จะเสื่อมสลายไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ความเชื่อของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการอนุรักษ์การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

ขอบเขตการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาในพื้นที่การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

- กลุ่มชาวพื้นเมือง บ้านสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง
- กลุ่มชาวไทยหล่ม บ้านนาแซง ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า
- กลุ่มชาวเขา บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ
- กลุ่มชาวนน บ้านน้ำเลา ตำบลตะแบะ อำเภอเมือง

๒. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ประชากรในการศึกษา คือ ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยแบบสอบถาม มุ่งเน้นที่ความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ ชาวพื้นเมืองสะเดียง ชาวไทยหล่ม ชาวเขา ชาวนน และศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มเฉพาะ ร่วมกับองค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน ๓๖ คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ร่วมกับองค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

๓. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาสาระของการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการจัดการ แนวคิด ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม แนวคิดการสร้างเครือข่าย แนวคิด บริบทพื้นที่ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการศึกษาในภาคสนามเพื่อวิเคราะห์ความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยา

วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย ๑) กลุ่มชาวพื้นเมือง บ้านสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง เพชรบูรณ์ ๒) กลุ่มชาวบน บ้านน้ำเลา ตำบลบ้านโคก ๓) กลุ่มชาวเขา บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ๔) กลุ่มชาวไทยหล่ม บ้านนาแซง ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้ศึกษาในช่วงเวลาระหว่างเดือน ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๙ ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

ระเบียบวิธีวิจัย

๑. แหล่งข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ กลุ่มพื้นเมือง บ้านสะเดียง ๑. นายสมบูรณ์ แยมอุบล ๒. นายเสนอ อินทวงษ์ ๓. นายสนั่น พรหมประเสริฐ ๔. พระครูสถิตพัชรเขต ๕. พระธีรวัฒน์ สุเมโธ ๖. ดร. วิศัลย์ โฆษิตานนท์ ๗. นายประทีน นาคสำราญ ๘. นายบรรณพล จันทร์พิลา ๙. นายประมวล สงค์ประเสริฐ

กลุ่มชาวไทยหล่ม บ้านนาแซง ๑.นายธนกฤต เสียงอ่อน ๒. นายมาโนช ทองโปร่ง ๓. นางมาลา จอมสี ๔. พระครูกัลยาณพัชรสถิตย์ ๕. นางสำเนา จันทร์หว่าง ๖. นางบัวผัน ตรีถัน ๗. นายสุนทร สมสร้อย ๘. นายจรัส จันทร์นุช ๙. นางปราณปรียา แก่นสารี

กลุ่มชาวเขา บ้านเข็กน้อย ๑.นายช่าง ศักดิ์เจริญชัยกุล ๒.นายเล่าซัว สืบศักดิ์วงศ์ ๓.นายไต้แข็ง แซ่ท้าว ๔.นางสาวธัญญา วงศ์วิริยชาติ ๕.พระครูปริยัติพัชรโกวิท ๖.พระครูใบฎีกาภูวนารถ ธรรมานนโท ๗. นายจุลศักดิ์ ศักดิ์เจริญชัยกุล ๘. นายสันติ สืบศักดิ์วงศ์ ๙. นายราเชนทร์ บุญกำพริ้ว

กลุ่มชาวบน บ้านน้ำเลา ๑.นายสมบัติ ช่วยเมือง ๒.นายเดชณรงค์ เดชจันทร์ ๓.นายรวม ช่วยเมือง ๔.พระครูปัญญาพัชรสิทธิ์ ๕.พระอธิการอนันต์ มหาปณฺโญ ๖.นางเตือนใจ เดชจันทร์ ๗.นายกระแสมีกาลัง ๘.นายภักคพงษ์ ปลาเงิน ๙.นางบุญทัน ขำปลอด

จำนวน ๓๖ รูป/คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ร่วมกับองค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

๒. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

๒.๑ ประเภทของเครื่องมือ การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในการดำเนินการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยปล่อยให้บรรยากาศของการสัมภาษณ์เป็นไปอย่างเรียบง่ายไม่มีพิธีรีตองไม่เคร่งครัด ในเรื่องของขั้นตอนและลำดับของคำถาม คณะผู้วิจัยได้กำหนดแนวคำถามนำที่จะทำการสัมภาษณ์ไว้อย่างกว้าง ๆ แล้วเป็นการล่วงหน้า (Interview Guideline) ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาจากกรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การตั้งคำถามในการสัมภาษณ์นั้น จะซักถามอย่างละเอียดโดยใช้คำถามนำอย่างกว้าง ๆ ถ้าได้คำตอบที่ไม่ชัดเจน คณะผู้วิจัยก็จะอธิบายความหมายหรือซักถามเพิ่มเติม จะไม่ยึดติดกับเวลาหรือขั้นตอนในการดำเนินการ แต่จะขึ้นอยู่กับสภาพความเหมาะสมช่วงเวลาและสิ่งแวดล้อมโดยพยายามทำให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด ในระหว่างการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้

สังเกตบริบทต่าง ๆ รอบ ๆ ข้าง ประกอบไปด้วย เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาระดับหนึ่งก่อนพร้อมกับการจดบันทึกรายละเอียดที่ได้รับจากการสัมภาษณ์และการสังเกตในประเด็นต่าง ๆ ไว้อย่างละเอียดในภายหลัง ต่อจากนั้นจึงนำมาเรียบเรียงหรือจัดหมวดหมู่ให้เป็นระเบียบอีกครั้ง

๒.๒ องค์ประกอบของเครื่องมือ

๑. การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) องค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเป็นแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาแนวคิด หลักการ ความเป็นมา ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม คณะผู้วิจัยได้วางแผนและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) การเตรียมการเพื่อสัมภาษณ์ โดยจำแนกรายชื่อ ที่อยู่และลักษณะแหล่งข้อมูล สอบถามประชากรกลุ่มเป้าหมายเพื่อหาผู้ให้ข้อมูลหลัก หลังจากนั้น ติดต่อผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อกำหนดเวลาการสัมภาษณ์และเตรียมอุปกรณ์ในการจดบันทึก

๒) ก่อนการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยพูดคุยเรื่องทั่วไปในชีวิตประจำวันของผู้ให้สัมภาษณ์ ถ้าผู้ให้สัมภาษณ์ อยู่กันเป็นกลุ่ม คณะผู้วิจัยก็ขอเข้าร่วมสนทนาด้วยก่อน แล้วจึงค่อยพูดในประเด็นคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จัดประชุมร่วมกับองค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเป็นแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาแนวคิด หลักการ ความเป็นมา การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายและกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

๓. การสังเกต เป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์องค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการดังนี้

๑. การลงพื้นที่ สังเกตการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

๒. การสังเกตแบบที่มีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์องค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๓. การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับองค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อให้เห็นถึงการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๔. การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่าย วัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๕. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษา เกี่ยวกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการ ดังนี้

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชน ได้แก่ กลุ่มชาวพื้นเมือง บ้านสะเดียง , กลุ่มชาวไทยหล่ม บ้านนาแซง , กลุ่มชาวเขา บ้านเข็กน้อย , และกลุ่มชาวนา บ้านน้ำเลา โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

๑. การวิเคราะห์แนวคิดและหลักการทางสังคมและวัฒนธรรมจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ

๒. ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ในระดับต่างๆ ขององค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๓. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยา วัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

๔. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นชุด ความรู้ กระบวนการ การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีผลต่อ ความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย องค์กร ชุมชน และปัจเจกบุคคล

ผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

๑. การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ จากการศึกษาวิจัย พบว่า ในปัจจุบัน แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีการร่วมมือในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม แม้ บางครั้งอาจมองว่าเป็นความร่วมมือเพียงเล็กน้อย แต่สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงและความยั่งยืนอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตาม ลักษณะความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยา วัฒนธรรมแต่ละชาติพันธุ์ก็มีลักษณะที่เหมือนกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง ขึ้นอยู่กับการเป็นอยู่ของชุมชนนั้น ๆ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงนำมาเสนอไว้ดังนี้

๑.๑ ด้านการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ได้มีการบริหารจัดการด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งทำให้เห็นถึงความร่วมมือของทุกฝ่าย ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

กลุ่มชาวพื้นเมือง บ้านสะเดียง เป็นชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมของเพชรบูรณ์ มีภาษา วัฒนธรรมประเพณีที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง มีการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเพณีการก่อเจดีย์ทรายกลบธาตุ ทุกปี ในกลุ่มชาติพันธุ์ที่นับถือพุทธศาสนาทั่วไปจะมีการก่อเจดีย์ทรายในช่วงเดือนเมษายน(แรมสิบห้าค่ำ เดือนสี่) ทุกชาติพันธุ์ เพราะเชื่อว่า ใครก็ตามที่มาทำบุญก็จะเหยียบดิน เหยียบทรายออกไปจากวัด จำเป็นต้องนำทรายกลับเข้าวัดจะได้ไม่เป็นบาปติดตัว สำหรับชาวบ้านสะเดียงจะมีลักษณะที่แตกต่างจากบ้านอื่น กล่าวคือจะทำในวัดช่วงตรุษไทย เมื่อก่อเจดีย์ทรายแล้วจะนำอัฐิคนตายฝังในเจดีย์ โดยเชื่อว่า มนุษย์เราประกอบด้วยธาตุทั้ง ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ พอตายไปก็จะทำให้ธาตุแตกสลายไป ดังนั้น เมื่อต้องการให้เกิดความสมดุลหรือธาตุกลับมารวมกัน ญาติพี่น้องจึงนำอัฐิของคนตายมาฝังในเจดีย์ทราย ซึ่งเป็นธาตุดิน ธาตุน้ำคือน้ำอบ น้ำหอม ธาตุลมก็คืออากาศรอบข้าง ส่วนธาตุไฟก็คือรูปเทียน จะจัดทำอย่างนี้จนกว่าจะครบ ๓ ปี เมื่อพ้น ๓ ปี ก็ไม่จำเป็นต้องทำอีก ทุกครอบครัวที่นับถือพระพุทธศาสนาในบ้านสะเดียง พอถึงช่วงเวลาดังกล่าว แม้จะไปทำงานต่างถิ่นก็จะเดินทางกลับมาเพื่อร่วมจัดกิจกรรมดังกล่าว ดังนั้นทางหน่วยงานราชการได้แก่ เทศบาลเมืองเพชรบูรณ์และองค์การบริหารส่วนตำบลสะเดียง จึงได้กำหนดให้ประเพณีการก่อเจดีย์ทรายกลบธาตุ เป็นกิจกรรมหนึ่งอยู่ในแผนพัฒนาของส่วนงาน แล้วดำเนินการจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ยังมีประเพณีการละเล่นนางด้ง และยังสามารถจัดประเพณีก่อกองข้าวเปลือก การละเล่นดนตรีพื้นบ้านตึบแก่ง ประกอบด้วยปีแต่ กลองสองหน้า ซ้อง เดิมใช้เล่นประกอบงานมงคล และอวมงคล ต่อมาใช้กับงานศพอย่างเดียว เนื่องจากจังหวัดห้วยซ้อเอี้ย ๆ เนื่องจากชาวบ้านสะเดียงส่วนใหญ่ยังมีอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา เมื่อมีการเก็บเกี่ยวข้าวเรียบร้อยแล้ว ก็จะรวมกันทำบุญเพื่อเป็นการเรียกขวัญข้าวให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในการทำนาครั้งต่อไปโดยการนำข้าวเปลือกมาทำเป็นกองแล้วถวายวัด ซึ่งหลาย ๆ ชาติพันธุ์ไม่ได้จัดทำ แม้จะมีอาชีพคล้ายคลึงกันก็ตาม^๖ โดยมากชาวบ้านนับถือพระพุทธศาสนา จึงนิยมมาทำบุญกันทุกวันพระ และเมื่อมีปัญหาใดก็มักจะนำวัดมาเป็นที่พึ่ง ทั้งการประชุมในหมู่บ้าน งานประจำปีในหมู่บ้านมักจะนิยมทำในวัดจึงมีความเชื่อว่าขนาดเดินเข้าออกวัดจะมีทรายของวัดติดเท้าไปด้วยเกรงว่าจะเป็นการลักขโมยทรายวัดออกไปจะทำเป็นบาป ด้วยเหตุนี้จึงเป็นกุศโลบายให้ทำการขนทรายที่อยู่ขอบแม่น้ำมาถวายแก่วัด โดยการนำมาก่อรวมกันไว้ตรงหน้าพระวิหารหล่อเป็นรูปเจดีย์เพื่อเป็นการนำทรายมาคืนวัดดั้งเดิม แล้วนำตุงใส่หมู ตุง ๑๒ นักษัตรมาปักไว้เป็นการตกแต่งเพื่อถวายเป็นพระพุทธรูปบูชา

กลุ่มชาวไทยหล่ม บ้านนาแซง เป็นกลุ่มชนที่สืบเชื้อสายมาจากหลวงพระบาง และเวียงจันทน์ ภาษาชนบทรวมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรม จึงมีลักษณะเช่นเดียวกันประเทศลาว พื้นที่ตั้งบ้านเรือนมีทำเลดีเหมาะแก่การเพาะปลูก ซึ่งขณะนั้นมีป่าเลาป่าแซงขึ้นอยู่มากมาย ชาวบ้านจึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านนาแซง” และเรียกมาจนถึงปัจจุบัน การเป็นอยู่ของชาวบ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีวิถีชีวิตอยู่

^๖ สัมภาษณ์ ดร.วิศัลย์ โฆษิตานนท์, ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

กับธรรมชาติ ความเชื่อจึงมักจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติ ทำให้เกิดลัทธิความเชื่อที่อิงอาศัยสิ่งเหนือ
 ประสาทสัมผัส ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะเรียกว่า เจ้าพ่อ ดังนั้น ศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน นอกจากความเชื่อตาม
 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยังขึ้นอยู่กับเจ้าพ่ออีกด้วย เมื่อมีความเชื่อดังกล่าว ทุกครอบครัวก็จะ
 ร่วมกันจัดกิจกรรมหรือประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการบูชาหรือให้ความเคารพแก่เจ้าพ่อ ทุกบ้านจึงมีศาลเจ้าพ่อ
 เพื่อให้เป็นที่พึ่งทางจิตใจ นอกจากนี้ยังได้ยึดประเพณีตามแบบชาวลาวหรืออีสานที่เรียกว่า ฮีต ๑๒ คอง ๑๔
 โดยนำมาบางประเพณีเท่านั้น เช่น ประเพณีการทำบุญข้าสยะ เป็นต้น โดยที่กลุ่มพื้นเมืองเรียกการทำบุญ
 ลักษณะนี้ว่า การทำบุญหมู่บ้าน ลักษณะการดำเนินการคล้ายคลึงกัน⁷ มีการเข้าวัดฟังธรรมตามประเพณี วัน
 สำคัญต่าง ๆ ดังเช่น ทำบุญข้าวสาก ทำบุญเบิกบ้าน การจัดประเพณีลอยกระทง การแข่งเรือยาว ในลำน้ำพุง
 มีการแต่งกาย นุ่งผ้าซิ่นหัวแดงตีนกำน ตามประเพณี อีกด้วย⁸

กลุ่มชาวเขา บ้านเข็กน้อย มีมังฆวาง กับมังดำ ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ได้อพยพจากจังหวัดเชียงราย
 พะเยา และน่าน มาอาศัยอยู่ในเขตรอยต่อของ ๓ จังหวัด คือ เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลย หมู่บ้าน
 วัฒนธรรมชาวเขาบ้านเข็กน้อย เป็นหมู่บ้านม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยและมีกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งหาได้ยาก
 อาทิ เช่น ชมการจำลองวิถีชีวิตชาวม้ง ชมการแสดงทางวัฒนธรรม อาทิ วิถีชีวิต ๑๒ เดือนของม้ง รำแคน
 ระบำกระดัง ระบำขลุ่ย เดินแบบชุดม้ง และเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของชาวม้ง อาทิ ผ้าปักลาย พืชผักการเกษตร
 เปิดทุกวันเสาร์-อาทิตย์ ค่าเข้าชมคนละ ๑๐ บาท นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง
 เช่น ภูทับเบิก เขาค้อ ทุ่งแสลงหลวง เป็นต้น⁹ มีประเพณีที่โดดเด่นแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น¹⁰ ทั้งชาวม้ง
 ชาว มังดำ ดูจากการแต่งกาย ภาษา ที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ เมื่อถึงประเพณีนั้น ๆ ชาวบ้านเข็ก
 น้อยที่ไปทำมาหากินต่างถิ่นก็จะเดินทางกลับมาเพื่อร่วมประเพณี โดยที่ประเพณีบางอย่างจะกระทำกันเฉพาะ
 คนในตระกูลหรือแค่เดียวกันเท่านั้น ประเพณีที่ถือเป็นเอกลักษณ์ก็คือ การนับถือบรรพบุรุษ การสร้างอาคาร
 บ้านเรือน ประเพณีการกินข้าวใหม่ และประเพณีปีใหม่ม้ง ประเพณีการกินข้าวใหม่จะทำการในเดือนตุลาคม
 ของทุกปี ข้าวใหม่คือข้าวที่ปลูกขึ้นมาเพื่อที่จะเส่นถวายให้กับผีปู่ย่าก่อน หลังจากนั้นก็จะเรียกญาติ พี่น้อง
 มาร่วมกิน และจะเริ่มเกี่ยวได้เมื่อรวงข้าวสุกแต่ยังไม่เหลืองมาก นำข้าวเปลือกที่นวดเรียบร้อยแล้วมาคั่วให้
 เม็ดข้าวแข็งและเปลือกข้าวแห้งเพื่อให้สะดวกในการตำข้าว ในอดีตนั้นนิยมการตำข้าวด้วยครกกระเดื่อง เมื่อ
 ตำเสร็จเรียบร้อยแล้วก็นำข้าวมาหุงเพื่อเช่นไหว้ผีปู่ย่า ทำโดยการนำไก่ตัวผู้มาเช่นไหว้ตรงผีประตูก่อน สำหรับ
 ประเพณีปีใหม่ม้ง เริ่มต้นวันขึ้น ๑ ค่ำเดือน ๑ นับตามจันทรคติ เป็นเวลา ๙ วัน ชาวม้งทุกเพศทุกวัยต่างก็
 กล่าวถึงและรอคอยโอกาสได้ชมและโยนลูกช่วง ตีลูกช่วง คนหนุ่มสาวจะมองหาคู่รักคู่ชีวิต คนเฒ่าคนแก่จะ
 มองหาลูกสะใภ้ หรือลูกเขยหลานเขยในอนาคต ประเพณีเรียกขวัญโดยเป่าปี่เป็นท่วงทำนอง ส่วนประเพณี
 การจัดการศพ มีการฝัง หรือเผา การแต่งงาน เปิดโอกาสแต่งได้ทุกพื้นที่ ฉะนั้น ประเพณีการกินข้าว

⁷ สัมภาษณ์ นายธนภุต เสียงอ่อน, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔, เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๒.

⁸ สัมภาษณ์ นายธนภุต เสียงอ่อน, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔, เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๒.

⁹ สัมภาษณ์ นายสุวิทย์ แสนยากุล, นายกองการบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย, เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๒.

¹⁰ สัมภาษณ์ นายช่าง คักดีเจริญชัยกุล, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเข็กน้อย, เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๒.

ใหม่ การกินข้าวใหม่จะทำกันในเดือน ตุลาคมของทุกปี ข้าวใหม่คือข้าวที่ปลูกขึ้นมาเพื่อที่จะเซ่นถวายให้กับผีปู่-ผีย่า จะเริ่มเกี่ยวได้เมื่อรวงข้าวสุกแต่ยังไม่เหลืองมาก นำข้าวเปลือกที่นวดเรียบร้อยแล้วมาคั่วให้เม็ดข้าวแข็งและเปลือกข้าวแห้ง เพื่อให้สะดวกในการตำข้าว ในอดีตนั้นนิยมการตำข้าวด้วยโคกกระเดื่อง เมื่อตำเสร็จเรียบริบร้อยนำข้าวมาหุงเพื่อเช่นไหว้ผีปู่-ผีย่า ทำโดยการนำไก่อ้วผู้มาเช่นไหว้ตรงผีประตูก่อน และประเพณีปีใหม่มั้ง (น่อเป็จาว) ตรงกับวันขึ้น ๑ ค่ำ ๒ ค่ำ และ ๓ ค่ำของเดือนหนึ่ง จัดเป็นวันฉลองปีใหม่อย่างเป็นทางการ ซึ่งทุกคนจะหยุดหน้าที่การทำงานทุกอย่างในช่วงวันดังกล่าวนี้ และจะมีการจัดการละเล่นต่าง ๆ ในงานขึ้นปีใหม่ เช่น การละเล่นลูกช่วง การตีลูกข่าง การร้องเพลงมั้ง

กลุ่มชาวนน บ้านน้ำเลา เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีภาษาพูดเป็นของตนเอง เรียกว่าภาษาเยกุล อันเป็นภาษามอญโบราณหรือมอญทวารวดี มีถิ่นฐานที่ละโว้ (ลพบุรี) สิ่งที่ยึดเหนี่ยวคนในชุมชนบ้านน้ำเลา หากออกจากบ้านไปทำงานรับจ้างต่างจังหวัดแล้วจะต้องเดินทางกลับมายังบ้านน้ำเลานั้นก็คือ “ประเพณีพันตรุษ” หรือ “ราตรุษ” ซึ่งเป็นประเพณีที่จัดขึ้นประจำปีในช่วงวันสิ้นปีเก่าไทยคือก่อนวันสงกรานต์ ระหว่างวันที่ ๘ - ๙ เมษายน คำว่า “วันตรุษ” ถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียกประเพณีนี้ว่า “พันตรุษ” นั่นเอง สิ่งสำคัญในการประกอบพิธีจะใช้ต้นตรุษ ซึ่งเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งมีลักษณะคล้ายต้นข่า และต้นกระตือ ต้นตรุษจะพบได้ในป่าลึกทางด้านทิศเหนือของบ้านน้ำเลา จะพบมากในบริเวณที่เป็นหุบเขาและมีน้ำไหล หรือบริเวณที่มีความชุ่มชื้น มีการนับถือเจ้าพ่อด่าน เชื่อว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ ไปไหนมาไหนต้องบนบานศาลกล่าว ประเพณีวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นเจ้าหลอมให้ชาวบ้านน้ำเลา มีความร่วมมือร่วมใจ สัมผัสความสามัคคีกัน แม้จะไปอยู่ต่างถิ่น เมื่อถึงช่วงที่จัดประเพณีนั้น ๆ ก็จะไปร่วมพิธีเพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ประเพณีนี้เป็นสิ่งที่เกิดจากความเชื่อของชาวบ้านน้ำเลา ที่มีประวัติความเป็นมาที่อิงอาศัยป่าไม้และธรรมชาติ ดังคำขวัญประจำชุมชนว่า หัตถกรรมเสื่อลำแพน ดินแดนเจ้าพ่อด่าน หมู่บ้านอนุรักษ์ป่า แหล่งประปาชุมชน¹¹ และจะมีความเชื่อในเรื่องการนับถือผี เวลาเป็นไข้ จะต้องนำของไปบนเช่นไว้ก่อน ถึงจะไปหาหมอจริง ๆ ผีอะไรทำให้ไม่สบาย และศาลเจ้านาย มีการเลี้ยงทุกปี ปันจากดินเจ็ดป่าช้า เชื่อว่ายังไม่แตก เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านนับถือ ส่วนภาษาเป็นภาษาเยกุล เช่น จ๊ะโปง กินข้าวซ่งตัก กินน้ำ เป็นภาษามอญโบราณ หรือมอญอิรวดี อยู่หน้าด่านเมืองละโว้ ควรนำเป็นหลักสูตรเปิดสอนให้นักเรียนในท้องถิ่นได้เรียน¹² ดังนั้น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนนบ้านน้ำเลาได้ยึดวิถีความเป็นอยู่ตามขนบธรรมเนียมประเพณีแต่เดิมมา ซึ่งเป็นการดำรงชีวิตที่กลมกลืนกับสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การแสดงความเคารพผู้น้อยต่อเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่ น้องเคารพและเชื่อฟังพี่ ภรรยาเคารพและเชื่อฟังสามี เมื่อชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนก็มักจะไปบนบานเพื่อให้เจ้าพ่อช่วยดลบันดาลให้ประสบผลตามความปรารถนาด้วยเหตุนี้ ศาลเจ้าพ่อขุนด่านจึงเป็นสถานที่สำคัญมีความผูกพันกับการดำเนินชีวิตของบ้านน้ำเลาด้านภาษาบ้านน้ำเลามีภาษาชาวนนจะเหลือเพียงผู้เฒ่าผู้แก่ที่ยังพูดกัน และคนรุ่นใหม่ก็จะไม่พูดภาษาชาวนนแล้ว และเหลือไม่มาก ที่สำคัญภาษาชาวนนเป็นภาษาที่ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน มี

¹¹ สัมภาษณ์ นายกระแสม มีกำลัง, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโคก, เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

¹² สัมภาษณ์ นายสมบัติ ช่วยเมือง, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านน้ำเลา, เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

เพียงภาษาพูดกันปากต่อปากเท่านั้น จึงทำให้การสืบทอดเป็นเรื่องยากจะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน สิ่งที่เหมือนกันคือเมื่อถึงเวลาที่ทางชุมชนจะจัดกิจกรรมหรือประเพณีวัฒนธรรมนั้น คนในท้องถิ่นไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็จะเดินทางกลับมาร่วมกิจกรรม เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของตนเอง ส่วนที่แตกต่างกันคือประเพณีวัฒนธรรมจะมีลักษณะที่ไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับความเชื่อของชุมชนนั้น ๆ

๑.๒ ด้านการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น

๑) เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จะมีลักษณะการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่คล้ายคลึงกัน ผ่านองค์การภาครัฐและภาคเอกชน กล่าวคือ อาศัยการบอกกล่าวจากบุคคลหนึ่งสู่อีกบุคคล กิจกรรมชุมชน จากชุมชนหนึ่งไปยังชุมชนหนึ่ง อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศร่วมสมัย ได้แก่ ยูทูฟ ยูทูฟ เฟสบุ๊ก หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และ สื่อออนไลน์อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่ลักษณะใดก็มุ่งเน้นประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปได้รับทราบ

๒) ด้านการเข้าร่วมจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม การเข้าร่วมจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมนั้น เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์จะมีการดำเนินการเหมือนกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง ส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน การจัดกิจกรรมการอนุรักษ์การเล่นนางตั้ง เป็นกิจกรรมที่หายไป จำเป็นต้องการความรู้ที่ฟื้นขึ้นมาใหม่ ในปัจจุบันจะเปลี่ยนมาเป็นการก่อเจดีย์ทรายปลูกธาตุ โดยการสนับสนุนทรายจากทางเทศบาล พอเสร็จงานแล้ว ซึ่งทางวัดจะได้ใช้ประโยชน์จากทรายได้ต่อไป ทุกกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมที่จางหายไป ควรที่จะถูกรื้อฟื้น และอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่สืบไป เพื่อเยาวชนรุ่นต่อไปจะได้เรียนรู้ ซึ่งในเรื่องการอนุรักษ์ก็ได้คุยกับคนสูงอายุให้รักษาวรรณกรรมแบบเดิม ๆ ไว้ ดังเช่นประเพณีโบราณที่เคยจัดกันมาก็ต้องสอดแทรกประเพณีสมัยใหม่เข้าไป จึงอธิบายให้คนเฒ่าคนแก่ได้เข้าใจในการเปลี่ยนแปลง¹³

๑.๓ ด้านการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม การดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยหน่วยงานภาครัฐ ได้เปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพราะประเพณีวัฒนธรรมแต่ละอย่างนั้นเกิดขึ้นจากความเชื่อของทุกคนในชุมชน หากไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนก็ไม่สามารถดำเนินงานใด ๆ ได้ โดยที่ประเพณีเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชุมชนนั่นเอง ภาครัฐจึงได้มีนโยบายในการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมให้คงอยู่ โดยจัดกิจกรรมมากมาย เช่น กิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมและปรับภูมิทัศน์ของชุมชน การร่วมกันปลูกป่าเพื่อรักษาความสมดุลทางธรรมชาติ การจัดประเพณีหรือเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น ในการดำเนินงานส่วนใหญ่องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งใกล้ชิดกับชุมชนจะเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ให้ข้อคิดความเห็น เนื่องจากวัฒนธรรมเหล่านั้นเกิดจากความเชื่อของชุมชน หากคนในชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมจะประสบความสำเร็จได้ยาก

๑.๔ ด้านการให้ความรู้การอนุรักษ์ ในประเด็นดังกล่าวพบว่า เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมเหมือนกัน ผ่านหน่วยงานภาครัฐและชุมชน จัดกิจกรรมอนุรักษ์

¹³ สัมภาษณ์ พระครูสถิตพัชรเขต, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสะเดียง เจ้าคณะตำบลสะเดียง, เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

วัฒนธรรมประเพณี เพื่อปลูกฝังให้คนในท้องถิ่นและเยาวชนได้สำนึกรักและหวงแหนวัฒนธรรมของตนเอง พอถึงวันพระจะมีนักเรียนโดยการนำของคุณครูพามาจัดกิจกรรมที่วัด จุดเด่นมีทางเทศบาลให้การสนับสนุน จัดมาเป็นกลุ่ม หรือชุดๆ ละ ๗๐ ถึง ๘๐ คน ซึ่งทางวัดได้จัดมาเป็นประจำอยู่แล้ว อยากจะให้ความรู้แก่นักเรียนเยาวชนรุ่นใหม่ นอกจากนี้ยังให้ความรู้ด้านการปลูกป่า ทำแนวกันไฟ ให้เห็นความสำคัญของระบบนิเวศป่าชุมชน¹⁴

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยพบว่า การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นการศึกษาความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ การจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้นำของชุมชน และชาวบ้านให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรมเป็นอย่างดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะที่ร่วมกันทำกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็งานบุญประเพณีของชุมชน เช่น การจัดงานเลี้ยงเจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ หากว่าผู้นำไม่เอาใจใส่ในเรื่องวัฒนธรรม การดำรงชีวิตของชาวบ้าน ไม่สามารถสร้างเครือข่ายชุมชนได้ ในการจัดกิจกรรม ประเพณีทุกครั้ง ก็ได้ประชาสัมพันธ์ โดยการให้ลูกหลาน เยาวชนได้รับรู้ถึงกิจกรรมที่จัดขึ้น ได้เห็นความสำคัญวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนของตนเองที่คุณค่าแก่การรักษาไว้ให้ตราบนานเท่านานสืบไป การเข้าร่วมจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม กิจกรรมประเพณีที่จัดขึ้น มีการเชิญชวนให้เข้าร่วมอย่างพร้อมเพียงกัน เพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเอาไว้ให้คงอยู่ เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ให้ประชาชนเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน เปิดโอกาสให้จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณี การให้ความรู้การอนุรักษ์ ชาวบ้านในชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนเอาไว้ ตลอดทั้งวิถีชีวิต

ในปัจจุบัน แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีการร่วมมือในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม แม้บางครั้งอาจมองว่าเป็นความร่วมมือเพียงเล็กน้อย แต่สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและความยั่งยืนอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตาม ลักษณะความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมแต่ละชาติพันธุ์ก็มีลักษณะที่เหมือนกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง ขึ้นอยู่กับการเป็นอยู่ของชุมชนนั้น ๆ

เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จะมีลักษณะการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นที่คล้ายคลึงกัน ผ่านองค์การภาครัฐและเอกชน กล่าวคือ อาศัยกิจกรรมชุมชน จากชุมชนหนึ่งไปยังชุมชนหนึ่ง อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศร่วมสมัย ได้แก่ ยูทูป เฟสบุ๊ค สื่อหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ สื่อออนไลน์อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่ลักษณะใดก็มุ่งเน้นประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปได้รับทราบ ประเพณีวัฒนธรรมชุมชน เช่น

¹⁴ สัมภาษณ์ นายเดชมงคล เดชจันทร์, กรรมการชุมชนบ้านน้ำเลา, เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

การจัดประเพณีปีใหม่ม้ง ก็อาศัยสื่อหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมประจำท้องถิ่นเพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมนั้น ๆ อันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันมิให้คนในท้องถิ่นลืมเลือนวัฒนธรรมของตนเอง แม้จะมีวัฒนธรรมอื่นเข้ามาก็ตาม

การเข้าร่วมจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมนั้น เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์จะมีการดำเนินการเหมือนกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง ส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ได้แก่ การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยการบอกกล่าวหรือให้ศึกษาทำความเข้าใจ และนำพาปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรม การรวมกลุ่มอาชีพ เพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างมูลค่าแก่สิ่งนั้น ๆ ให้กลายเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนเป็นอย่างดี การจัดกิจกรรมการออกร้านในเทศกาลต่าง ๆ ด้วยจังหวัดเพชรบูรณ์มีกิจกรรมที่ดำเนินงานทุกอำเภอ แต่ครั้งจะมีการนำเอาศิลปวัฒนธรรมไปแสดง และนำเอาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจำหน่าย รวมถึงมีการจัดนิทรรศการวัฒนธรรมประเพณีนั้น ๆ ด้วย การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม การดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยหน่วยงานภาครัฐ ได้เปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพราะประเพณีวัฒนธรรมแต่ละอย่างนั้นเกิดขึ้นจากความเชื่อของทุกคนในชุมชน หากไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนก็ไม่สามารถดำเนินงานใด ๆ ได้ โดยที่ประเพณีเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชุมชนนั่นเอง ภาครัฐจึงได้มีนโยบายในการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมให้คงอยู่ โดยจัดกิจกรรมมากมาย เช่น กิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน การร่วมกันปลูกป่าเพื่อรักษาความสมดุลทางธรรมชาติ การจัดประเพณีหรือเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น ในการดำเนินงานส่วนใหญ่องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งใกล้ชิดกับชุมชนจะเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ให้ข้อคิดความเห็นเนื่องจากวัฒนธรรมเหล่านั้นเกิดจากความเชื่อของชุมชน หากคนในชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมจะประสบความสำเร็จได้ยาก การให้ความรู้การอนุรักษ์ ในประเด็นดังกล่าวพบว่า เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมเหมือนกัน ผ่านหน่วยงานภาครัฐและชุมชน ได้แก่ จัดอบรมชาวบ้านเพื่อให้ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งทำให้ชาวบ้านมีความรู้ว่ามีสิ่งใดเป็นวัฒนธรรมของชุมชนตนเองบ้าง และควรจะมีการหวงแหนหรือรักษาไว้อย่างไร จัดเวทีประชาคมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่สร้างความตระหนักในการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยที่ทุกฝ่ายให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน ดำเนินการจัดตั้งจุดประชาสัมพันธ์หรือศูนย์วัฒนธรรม เพื่อให้คนทั่วไปได้รับทราบเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน จัดกิจกรรมรักษ์วัฒนธรรมประเพณี เพื่อปลูกฝังให้คนในท้องถิ่นและเยาวชนได้สำนึกรักและหวงแหนวัฒนธรรมของตนเอง

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ๑) ร่วมกันสืบสานและปกป้องวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ๒) ร่วมกันส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม ๓) เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ๔) การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นให้รู้โดยทั่วกัน สอดคล้องกับ “การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม กรณีศึกษา “ประเพณีสวดด้าน วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร” การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการประเพณีสวดด้านในครั้งนี้ มีการส่งตัวแทนแต่ละสาขาร่วมแสดงความคิดเห็น ความเป็นมาของปัญหา และตั้งโจทย์เพื่อที่จะ

หาแนวทางในการฟื้นฟู อนุรักษ์ประเพณี และแนวความคิดการบริหารจัดการ จึงเป็นกระบวนการของกิจกรรมที่ต่อเนื่องและประสานงานกัน ซึ่งผู้บริหารต้องเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร แนวคิดเกี่ยวกับนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัย พบว่า ด้านนโยบาย ภาครัฐควรกำหนดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นรูปแบบและสนับสนุนส่งเสริมงบประมาณในการดำเนินงานทุกขั้นตอนหน่วยงานภาครัฐหรือส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรกำหนดนโยบายในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรม โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนควรสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ทุกกลุ่มชนหรือทุกภาคส่วนในอันที่จะหันมาใส่ใจในการรักษาวัฒนธรรมของตนเอง ไม่ให้เลือนหายไป โดยร่วมจัดกิจกรรมการอบรม การให้ความรู้ องค์กรบริหารส่วนตำบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจะมีนโยบายในการเสริมสร้างองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมแก่เยาวชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ๑) ควรมีการศึกษาแบบเจาะลึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของแต่ละชาติพันธุ์ เพื่อให้ทราบเกี่ยวกับการเป็นอยู่ที่แท้จริง และเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับชาติพันธุ์นั้น ๆ ๒) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ว่า มีความเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง และส่วนใดที่ควรอนุรักษ์ไว้ โดยควรอนุรักษ์ด้วยวิธีใด ๓) ควรศึกษาเจาะลึกวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่ง เพื่อให้ทราบและสามารถถอดบทเรียนได้อย่างชัดเจน นำสู่สาธารณชนอย่างเป็นรูปธรรม ๔) ควรศึกษาถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่งโดยเฉพาะ

เอกสารอ้างอิง

- อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๗.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย. วารสารภาษาและวัฒนธรรม. ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒. ๒๕๔๐
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. มองอนาคต : บทวิเคราะห์วัฒนธรรมของคนอีสาน. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์. ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑. ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๔๓
- สำราญ ท้าวเงิน และคณะ. ทูทางภาษาและวัฒนธรรมกับการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์. รายงานการวิจัย. (สถาบันวิจัยและพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. ๒๕๕๘.
- สัมภาษณ์ ดร.วิศัลย์ โฆษิตานนท์. ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์. ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ พระครูสถิตพัชรเขต. เจ้าอาวาสวัดทุ่งสะเดียง เจ้าคณะตำบลสะเดียง. ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

กระบวนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของทายาทหม่อนไหม
The conservation and inheritance process of silk weaving wisdom
of the mulberry silk heir

กัญญารัตน์ สุโกพันธ์¹
Gunyarat Sugopan²
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Thammasat University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของทายาทหม่อนไหมและศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญา การทอผ้าไหมของทายาทหม่อนไหม โดยเลือกพื้นที่ชุมชนบ้านสมพรรัตน์ ตำบลหนองสะโน อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี เป็นพื้นที่ศึกษา ซึ่งใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกต โดยการวิเคราะห์เนื้อหาและการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความจริงมากยิ่งขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า

กระบวนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของทายาทหม่อนไหม มีกระบวนการที่สำคัญ ได้แก่ กระบวนการอนุรักษ์โดยคนในชุมชนใช้วิธีการดั้งเดิมในการผลิตผ้าไหม กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาเป็นการเรียนรู้ในระดับครอบครัวและการเรียนรู้ในโรงเรียน กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาซึ่งทายาทหม่อนไหมได้เข้าร่วมโครงการสร้างทายาทหม่อนไหมในโรงเรียน และกระบวนการเครือข่ายที่เป็นลักษณะของเครือข่ายเชิงพื้นที่ที่มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยที่ทำให้การอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของทายาทหม่อนไหมประสบความสำเร็จ ได้แก่ ปัจจัยด้านความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการใช้ผ้าไหมในการแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษ การบรรจุ องค์ความรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน ความภาคภูมิใจที่ที่คนในชุมชนได้เป็นสมาชิกโครงการศูนย์ศิลปาชีพฯ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่ผ้าไหมสามารถสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนได้ และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งการที่จะทำให้การอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของชุมชนยั่งยืนและเข้มแข็งได้นั้น คนในชุมชนควรมีการเสนอให้ทายาทหม่อนไหมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน

¹ นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² Master of science (Community Development) Faculty of Social Administration Thammasat University

เกษตรกรบ้านสมพรรัตน์เพื่อเรียนรู้กระบวนการดำเนินงานของกลุ่มและเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญา การทอผ้าไหมของชุมชนสืบไป

คำสำคัญ: กระบวนการอนุรักษ์ภูมิปัญญา, กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญา, กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญา

ABSTRACT

This research uses qualitative research methodology with the objective of studying the conservation and inheritance process of silk weaving wisdom of the mulberry silk heir and studying the success factors. In preserving and inheriting the weaving wisdom of the silk mulberry heirs, Ban Sompornrat ,Nong sano Subdistrict, Buntharik District, Ubon Ratchathani Province is the study area which uses the methodology from in-depth interview documents and observation by content analysis and data checking triangular in order to get more true data.

The study found that:

The conservation and inheritance process of silk weaving wisdom of mulberry silk heirs have important processes such as conservation process by people in the community use traditional methods for silk production. Wisdom learning process is family-level learning and school learning. The process of inheriting the wisdom that mulberry silk heirs participated in the project to create mulberry heirs in school. The network process is a characteristic of the spatial network that has ongoing activities together. In addition, it is found that the factors that make conservation. And inherited the wisdom of silk weaving of mulberry silk heirs to success, namely belief factors related to the use of silk in showing respect to ancestors, Filling knowledge of silk weaving knowledge is a local curriculum in schools. Pride that people in the community are members of the Arts and Crafts Center. Economic factors that silk can generate income for people in the community and support from government agencies. In order to make the conservation and inheritance of silk weaving knowledge of the community sustainable and strong, people in the community should propose that the silk mulberry heirs become members of the Ban Sompornrat Agricultural Housewife Group in order to learn about the group's operation process and to preserve and inherit the knowledge of silk weaving of the community.

Keywords : Wisdom conservation process, Wisdom learning process, the succession process of wisdom

บทนำ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากการพัฒนาและปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ระบบการเมืองการปกครอง และเทคโนโลยีสารสนเทศ มีผลทำให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกมีการพึ่งพิงและเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น เนื่องจากระบบการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ทำให้การส่งต่อข้อมูล การติดต่อสื่อสารเป็นไปได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ในขณะเดียวกันประเทศต่าง ๆ ในโลกก็เริ่มได้รับอิทธิพลจากประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในเรื่องของรูปแบบการพัฒนาที่เน้นระบบทุนนิยม จนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม การครอบงำทางความคิด การแต่งกาย และการบริโภคนิยม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เริ่มแพร่หลายเข้าครอบคลุม และกลืนกินวัฒนธรรมประจำชาติของแต่ละประเทศ³ ซึ่งประเทศไทยก็เสมือนตกอยู่ภายใต้เงามืดของระบบทุนนิยมจนทำให้เกิดสภาวะการณ์ที่เรียกว่า “วิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรม” คือการที่วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มถูกกลืนกินไปที่ละเล็กทีละน้อยตามความเป็นพลวัตของสังคม ซึ่งส่งผลกระทบต่อส่วนต่าง ๆ ของสังคมไทยทั้งสถาบันครอบครัว การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา ทั้งทางตรงและทางอ้อม จากที่กล่าวมานี้ล้วนมีอิทธิพลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อให้สอดคล้องตามสภาพของสังคมในยุคทุนนิยม เป็นการส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่เกิดขึ้น ซึ่งเดิมทีสังคมชนบทของประเทศไทยนั้นมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีการปฏิบัติตามครรลองของประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นตน มีจารีตและขนบธรรมเนียมท้องถิ่นคอยควบคุม ให้ผู้คนอยู่ร่วมกันแบบระบบเครือญาติและสงบสุข⁴

แต่เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามทิศทางของการพัฒนาที่เป็นระบบทุนนิยม คนหนุ่มสาววัยแรงงานก็เริ่มย้ายออกไปทำงานในเมืองใหญ่ มีการปรับเปลี่ยนความคิดตามกระแสสังคมและสิ่งแวดล้อม มีความเชื่อและค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับวัตถุนิยมมากกว่าจารีตประเพณี อีกทั้งก็หมดความเชื่อถือในความรู้ภูมิปัญญา และความสามารถของคนรุ่นก่อนเพราะถือว่าตนมีความรู้ใหม่ ๆ ที่ทันสมัย มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในขณะเดียวกันก็ได้รับเอาวัฒนธรรมจากต่างชาติเข้ามาผ่านสื่อสารสนเทศต่าง ๆ ทั้งการแต่งกาย อาหาร วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีความทันสมัย จนทำให้สูญเสียความภาคภูมิใจ และความเชื่อถือในสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นของตน อีกทั้งเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่จำนวนมากในปัจจุบันก็มีทัศนคติความรู้สึกต่อภูมิปัญญา วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่นว่าเป็นสิ่งที่ล้าสมัย จนทำให้ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่นเริ่มเลือนหายไป ซึ่งภูมิปัญญาการทอผ้าไหม ก็เป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาที่กำลังจะเลือนหายไป เพราะในยุคสังคมอุตสาหกรรมแบบปัจจุบัน ซึ่งเครื่องจักรได้เข้ามามีบทบาทในการผลิตสิ่งทอแทนมนุษย์ ทำให้

³ ไพริน จากชุม, สังคมโลก ยุคโลกาภิวัตน์, <https://sites.google.com/site/xaseiyanniyukhlokaphiwathn/Sangkham-lok-yukh-lokaphiwathn>, 26 มีนาคม 2563.

⁴ บังอร คำกมล, อิทธิพลของทุนนิยมต่อวัฒนธรรมและสังคม, <http://oknation.nationtv.tv/blog/bangon/2009/07/29/entry-1>, 26 มีนาคม 2563.

องค์ความรู้ วัฒนธรรมการทอผ้าที่มีมายาวนานกำลังจะถูกกลืนกินและสลายหายไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ประเทศไทยนั้นมีประวัติการทอผ้าใช้กันในชุมชนชนบทและในเมืองโดยทั่วไปมาตั้งแต่โบราณกาล โดยการทอผ้านั้นถือเป็นงานหัตถกรรมฝีมืออย่างหนึ่งที่มีการทำสืบต่อกันมาเป็นเวลาดังแต่ก่อนสมัยสุโขทัยเป็นราชธานี ทั้งนี้เป็นเพราะผ้านั้นถือเป็นหนึ่งในปัจจัยขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งเดิมทีนั้นในสังคมชนบทของประเทศไทยทุกครัวเรือนจะมีการทอผ้าเพื่อใช้สอยภายในครอบครัวเป็นวิถีชีวิต แล้วมีการอบรม ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์การทอผ้าให้แก่บุตรหลานจนสั่งสมเป็นภูมิปัญญาและมีการสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผ้าทอไม่เพียงแต่มีประโยชน์ในการใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มเพื่อป้องกันการหนาวเย็นหรือเป็นอาภรณ์ปกปิดร่างกายเท่านั้น ในการพัฒนารูปแบบการผลิต การย้อมสี และเทคนิคการทอใส่ลวดลายนับเป็นงานศิลปะที่ทำให้ผ้ามามีความวิจิตรงดงามเป็นสิ่งสะท้อนค่านิยมวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมนั้น ๆ เป็นอย่างดี ซึ่งหากจะกล่าวถึงผ้าของของไทยนั้นเป็นเสมือนมรดกทางวัฒนธรรมก็คงไม่ผิด โดยประเภทผ้าทอในประเทศไทยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลักคือ 1. ผ้าทอที่แบ่งตามวัตถุดิบที่ใช้ อันได้แก่ ผ้าฝ้ายและผ้าไหม และ 2. ผ้าทอที่แบ่งตามกรรมวิธีการทอ ได้แก่ ผ้าจก ผ้าขิด ผ้ามัดหมี่ ผ้าแพรวา และหากจะกล่าวว่าการทอผ้าก็เป็นเสมือนชีวิตจิตใจของคนอีสานก็คงจะไม่ผิดเพราะภูมิปัญญาและวัฒนธรรมการทอผ้าถือเป็นสิ่งที่มีสำคัญและความผูกพันกับคนอีสานมาอย่างยาวนาน จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีทำให้ทราบว่าคนอีสานมีการทอผ้าใช้ตั้งแต่ช่วงต้นของยุคโลหะหรือประมาณ 6,000 ปีมาแล้ว ในอดีตการทอผ้านับว่าเป็นงานหลักของผู้หญิงชาวอีสานที่มีการทอไว้ใช้ในครัวเรือน ดังคำกล่าวที่ว่า “ยามว่างจากงานในนา ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายจักสาน” ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ผู้หญิงชาวอีสานจะต้องเรียนรู้และปฏิบัติให้ชำนาญ เพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้ตลอดจนพิธีกรรมทางศาสนา อีกทั้งการที่ผู้หญิงชาวอีสานสามารถทอผ้าได้อย่างสวยงามและชำนาญนั้นเป็นสิ่งบ่งบอกว่าผู้หญิงคนนั้นมีคุณสมบัติความพร้อมที่จะสามารถออกเรือนได้แล้ว⁵ อีกประการหนึ่งที่เป็นที่ยืนยันว่าการทอผ้ามีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนอีสานเป็นอย่างมาก นั่นคือ คนอีสานมีการทอผ้าใช้ในทุกโอกาสและทุกกิจกรรมนับตั้งแต่เกิดจนตาย กล่าวคือ เมื่อคนในครอบครัวตั้งครุภักก็ต้องการทอผ้าทำเป็นเปลนอนเพื่อรับขวัญหลาน เมื่อเริ่มเข้าสู่วัยหนุ่มสาวผู้หญิงก็เริ่มมีการทอผ้าเพื่อนำไปเป็นของกำนัลแก่ครอบครัวฝ่ายชายเมื่อต้องเข้าพิธีแต่งงาน (ของสมมา) นอกจากนั้นยังมีการทอผ้าไว้เพื่อเป็นของฝากให้กับญาติพี่น้องที่มีการเดินทางมาจากต่างถิ่น เป็นของที่ระลึกให้กับผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคารพรัก ในส่วนของพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาก็มีการทอผ้าถวายให้พระสงฆ์ได้ใช้ในโอกาสต่าง ๆ แม้กระทั่งเมื่อถึงคราวที่หมดลมหายใจในการมาปณิกผู้วายชนม์จะได้รับการแต่งตัวด้วยชุดที่สวยงามที่สุดด้วยความเชื่อว่าผู้ตายจะได้นำไปใช้ในอีกโลกหนึ่ง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมเป็นสิ่งสำคัญยิ่งภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์เช่นนี้ ซึ่งภูมิปัญญาการทอผ้าไหมนั้นถือเป็นสมบัติอันล้ำ

⁵ ทิดหมู มัทหม่วน, ผ้าทออีสาน, <https://www.isangate.com/new/32-art-culture/knowledge/580-pa-tor-isan-2.html>, 27 มีนาคม 2563.

ค่าที่ควรแก่การรักษาไว้เพราะนอกจากที่ภูมิปัญญาการทอผ้าจะอยู่กับคนไทยมาอย่างยาวนานจากความผูกพันในวิถีชีวิตการทอผ้าที่มีการส่งผ่านมาจากรุ่นสู่รุ่นโดยเฉพาะกับคนอีสาน ผ้าไหมก็ยังเปรียบเสมือนอัญมณีแห่งเครื่องนุ่งห่มเพราะเป็นของที่มีค่า มีราคา สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้ และยังสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศได้เช่นเดียวกัน กรมหม่อนไหม ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้านหม่อนไหม ได้มีดำเนินกิจกรรมส่งเสริมและสร้างการเรียนรู้ด้านหม่อนไหมในโรงเรียนตามโครงการเพิ่มศักยภาพระบบงานเกษตรภายใต้แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ โดยมีการสนับสนุนการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านหม่อนไหมให้นักเรียนและเยาวชนใน 21 จังหวัด ซึ่งเป็นพื้นที่จังหวัดที่ตั้งของศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ ทั้ง 21 ศูนย์ ชุมชนบ้านสมพรรัตน์ ตำบลหนองสะโน อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ก็เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จังหวัดอุบลราชธานี และมีการดำเนินงานทายาทหม่อนไหมในโรงเรียน ซึ่งชาวบ้านในชุมชนบ้านสมพรรัตน์เกือบทุกหลักคาเรือนนั้นได้เป็นสมาชิกของโครงการศูนย์ศิลปาชีพเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และชุมชนบ้านสมพรรัตน์แห่งนี้เองก็เป็นที่ตั้งของโรงเรียนบ้านสมพรรัตน์ ที่ได้เข้าร่วมโครงการ “การสร้างทายาทหม่อนไหมในโรงเรียน” เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุ 60 พรรษา ซึ่งชาวบ้านชุมชนบ้านสมพรรัตน์นั้นมีการทอผ้าไหมด้วยมือมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาในการทอผ้าไหมจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งเดิมทีชาวบ้านชุมชนบ้านสมพรรัตน์นี้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานมาจากอำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัด ศรีสะเกษ เนื่องจากด้วยเจอสภาพปัญหาพื้นที่ที่มีน้ำท่วมขังจนไม่สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ หลังจากที่มีการอพยพมาอยู่ในที่ตั้งปัจจุบันชาวบ้านก็ยังมีวิถีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีการทำการเกษตรเพื่อบริโภค การทอผ้าเพื่อเป็นเครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้ ตลอดจนทอผ้าเพื่อใช้ในพิธีการทางศาสนาและประเพณีบุญ ฮีต 12 ครอง 14 จนในปัจจุบันชาวบ้านก็ยังคงรักษาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมแบบพื้นบ้านไว้ได้เป็นอย่างดีแทบทุกหลังคาเรือน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา กระบวนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของทายาทหม่อนไหม ปัจจัยที่ทำให้การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมสามารถส่งต่อสู่ทายาทหม่อนไหมได้สำเร็จภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อทำเกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของทายาทหม่อนไหมชุมชนบ้านสมพรรัตน์ ได้ทราบถึงปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมสู่ทายาทหม่อนไหม และเกิดองค์ความรู้ว่าด้วยแนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมภายในชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของทายาทหม่อนไหมชุมชนบ้านสมพรรัตน์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของทายาทหม่อนไหมชุมชนบ้านสมพรรัตน์

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

องค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหม ผ้าไหมไทยนั้นเป็นถือเป็นศิลปหัตถกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างสรรค์และมีการสืบทอดกันมาเป็นเวลานานนับพันปีมาแล้ว เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การทอผ้าไหม รักษาไว้ด้วยความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งเพราะไหมไทยได้รับการยอมรับจากทั่วโลกว่าเป็น “ราชินีแห่งไหม” จนเปรียบเสมือนเป็นสัญลักษณ์ประจำชาติไทยไปแล้ว⁶ นอกจากนี้ เฉลิมศรี ตุ่มมะ และศิริพร บุญชู⁷ ก็ได้กล่าวไว้ว่า ผ้าไหมเป็นสิ่งล้ำค่ามากกว่าสิ่งทออื่นจนได้รับสมญานามว่า “ราชินีแห่งเส้นใย” ซึ่งกระบวนการการผลิตผ้าไหมเพื่อให้ได้คุณภาพและเป็นที่ต้องการของตลาดนั้นจำเป็นต้องอาศัยฝีมือ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกันอย่างมาก เพื่อผลิตเส้นไหมที่มีคุณภาพดีเยี่ยมกระบวนการดังกล่าวเริ่มตั้งแต่ ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม สาวไหม ย้อมเส้นไหม จนถึงการทำทอที่รังสรรค์ผืนผ้าไหมให้เป็นที่ต้องตาต้องใจผู้พบเห็น

แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Wisdom ซึ่งหมายความว่าความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม และความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์⁸ ส่วนคำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เป็นคำที่ใช้ในความหมายที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Local wisdom” หรือบางครั้งเราเรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” (Indigenous knowledge) โดยเริ่มเป็นที่รู้จักและนิยมกันแพร่หลายกันเป็นอย่างมาก และเสรี พงศ์พิศ⁹ กล่าวว่า ภูมิปัญญาหรือภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ประสบการณ์ทางตรงเกิดขึ้นกับตนเองหรือทางอ้อมคือมีผู้รู้ ผู้ใหญ่อันเป็นความรู้ที่ได้สืบทอดต่อ ๆ กันมาเพื่อนำความรู้ที่นั้น ๆ มาแก้ไขปัญหาเป็นความรู้ที่เกิดจากสติปัญญาของชาวชุมชนเองที่รู้จักซึ่งโดยคิดเอง ทำเอง นำความรู้มาแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นนั้น ๆ

⁶ ศิริ ผาสุก, ผ้าไหมพื้นบ้าน Handwoven thaisilk, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2545), หน้า 13.

⁷ เฉลิมศรี ตุ่มมะ และศิริพร บุญชู, 2554, หน้า 119.

⁸ เอกวิทย์ ณ ถลาง, ภาพรวมภูมิปัญญาไทย, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา, 2544), หน้า 11.

⁹ เสรี พงศ์พิศ, ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท, มูลนิธิหมู่บ้าน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป, 2536).

แนวคิดเกี่ยวกับทุนชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย¹⁰ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับทุนชุมชนไว้ว่า ทุนชุมชน หมายถึง สรรพสิ่งใด ๆ ก็ตามที่มีอยู่ในชุมชนทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและเกิดขึ้นจากฝีมือหรือมันสมองภูมิปัญญาที่มีมูลค่าหรือคุณค่าของมนุษย์ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม คน วัฒนธรรม ประเพณี หรือปัจจัยบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ รวมถึง “เงิน” ที่เป็นปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ที่มีมูลค่าต่อการดำเนินวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม สายันต์ ไพรชาญจิตร¹¹ ได้กำหนดความหมายและขอบเขตของทรัพยากรวัฒนธรรมว่า หมายถึง ส่วนประกอบของระบบวัฒนธรรมทั้งหมดในสังคมมนุษย์ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ สิ่งก่อสร้างที่จับต้องมองเห็นได้ และที่เป็นความหมายในเรื่องของความรู้ ภูมิปัญญา ความเชื่อ กฎระเบียบ แบบแผนเพื่อการปฏิบัติ จิตนาภาพ ความรู้สึกนึกคิด ศิลปะ และการแสดงออกที่ไม่สามารถจับต้องได้ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถจัดการให้เกิดประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของมนุษย์ในแต่ละชุมชน แต่ละสังคม แต่ละยุคสมัยได้ และสิ่งที่ยังมีการสร้างสรรค์ดัดแปลงขึ้นมาใหม่เพื่อใช้สอยให้สม ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนและสังคม ซึ่งสายันต์ ไพรชาญจิตร¹² ได้เสนอกรอบในการทำความเข้าใจ และอธิบายกระบวนการ จัดการทรัพยากรวัฒนธรรมซึ่งพัฒนามาจากวิธีการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดี เรียกว่า 3E - Model ประกอบด้วยแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ 3 ลักษณะ คือ 1.กระบวนการเรียนรู้และการปลูกฝังจิตสำนึก (E1-Education) เน้นการเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติงานจริง 2.การสร้างสรรค์และประดิษฐ์นวัตกรรมในการบริหารจัดการ (E2 - Engineering) หมายถึง การคิดค้นรูปแบบวิถีวิทยาและเทคนิควิธีที่เหมาะสมในการจัดการด้านวิชาการหรือการ และ 3. การบังคับใช้กฎระเบียบ (E3-Enforcement) หมายถึง การนำเอาเงื่อนไข กฎเกณฑ์ ข้อบัญญัติและกฎหมายที่ชุมชนและสังคมตราขึ้นร่วมกันมาบังคับใช้ เพื่อคุ้มครอง ป้องกัน และเอื้ออำนวยให้กระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นไปอย่างราบรื่น

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่)¹³ ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนมักเกิดขึ้นจากการทดลอง การแสวงหาคำตอบ การฝึกปฏิบัติจนเกิดความเข้าใจและสร้างระบบคิดของชุมชนขึ้นมาโดยก้าวทางการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีทั้งการยอมรับ การปฏิเสธ การประยุกต์ใช้การเลือกใช้และการสร้างใหม่โดยเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมในชุมชน และบริบทของสังคมที่เข้าสู่ชุมชนด้วย การเรียนรู้ของสังคมไทยมีลักษณะร่วมกันอย่างน้อย 4 ลักษณะ คือ 1.การเรียนรู้ของชุมชนเป็นเรื่องของชีวิตและการทำงานชุมชน 2.ปัญหาเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ของชุมชน การเรียนรู้

¹⁰ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, *แนวทางการพัฒนาทุนชุมชน*, <https://issuu.com/jayard/docs/naewtangpattanatunchumchon>, 27 มีนาคม 2563.

¹¹ สายันต์ ไพรชาญจิตร, *การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน*, (กรุงเทพฯ : โครงการหนังสือโบราณคดีชุมชน, 2550).

¹² เรื่องเดียวกัน,

¹³ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่), *เครือข่าย ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, (กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, 2548).

จากปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนได้ต่อสู้และหาทางออกร่วมกัน 3. การเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน และ 4. การเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอุ้น)¹⁴ ได้นิยามของเครือข่ายทางสังคมว่า หมายถึงความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับ เครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพิงอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย และได้กล่าวถึงประเภทของเครือข่ายทางสังคมว่า การแบ่งประเภท รูปแบบ และลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่ายก็เพื่อสร้างความเข้าใจและมองเห็นภาพความเคลื่อนไหวของกลุ่ม องค์กร เครือข่ายต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จากพัฒนาการของความเป็นเครือข่ายในสังคมไทยจะเห็นได้ว่ามีกระบวนการเกิดขึ้นของเครือข่ายในภาคส่วนต่าง ๆ อย่างมากมาย ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) และภาคประชาชน รวมทั้งในด้านแนวคิด กิจกรรมก็มีกระบวนการแบ่งประเภทและรูปแบบของเครือข่ายออกเป็นนัยต่าง ๆ ดังนั้นประเภทและรูปแบบของเครือข่ายจึงมีความแตกต่างกันไปตามนิยามและกิจกรรมที่แต่ละกลุ่ม หรือผู้ที่ใช้กิจกรรมเครือข่ายกำหนดขึ้นโดยในที่นี้จะกล่าวถึงเกณฑ์บางประการในการจัดประเภทและรูปแบบของ เครือข่ายเพื่อให้เหมาะสมกับการประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของทุกฝ่าย ดังนี้ 1.

เครือข่ายเชิงพื้นที่ (Area) 2. เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (Issue) และ 3. เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเน้นการวิเคราะห์และอธิบายกระบวนการอนุรักษกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญา และกระบวนการเครือข่าย ตลอดจนการวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้การอนุรักษ ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมสามารถส่งต่อให้กลุ่มทายาทหม่อนไหมได้สำเร็จอันประกอบด้วยปัจจัยภายในและภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานการอนุรักษและสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของทายาทหม่อนไหมในชุมชนบ้าน สมพรรัตน์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกต (Observation) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) 6 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำชุมชนบ้านสมพรรัตน์ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านสมพรรัตน์ กลุ่มประชาชนชุมชนบ้านสมพรรัตน์ กลุ่มคณะครูโรงเรียนบ้านสมพรรัตน์ กลุ่มข้าราชการและเจ้าหน้าที่ และกลุ่มทายาทหม่อนไหมชุมชนบ้านสมพรรัตน์

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ประเด็นที่ศึกษา มีขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย 6 ประเด็นหลัก คือ

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านสมพรรัตน์
2. ประวัติความเป็นมาของการทอผ้าไหมของชุมชนบ้านสมพรรัตน์

¹⁴ พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอุ้น), **เครือข่าย ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ**, (กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, 2547).

3. ปัจจัยความสำเร็จในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมสู่ทายาทหม่อนไหม ทั้งภายในและภายนอก

4. กระบวนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของชุมชนบ้านสมปรัดน์
5. กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของชุมชนบ้านสมปรัดน์
6. กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของชุมชนบ้านสมปรัดน์
7. กระบวนการเครือข่ายการทอผ้าไหมของชุมชนบ้านสมปรัดน์

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเริ่มทำการศึกษาจากเอกสารข้อมูลตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2537 จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเป็นปีที่มีการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนบ้านสมปรัดน์ และหลังจากนั้นก็ได้มีการดำเนินงานททายาทหม่อนไหมมาจนถึงปัจจุบัน

ขอบเขตด้านพื้นที่

การเลือกพื้นที่ในการศึกษาถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญเนื่องด้วยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพจึงจำเป็นต้องอธิบายถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งนี้พื้นที่ในการศึกษาจึงต้องมีปรากฏการณ์ที่เห็นได้อย่างชัดเจนและตรงกับประเด็นที่ต้องการจะศึกษา สามารถอธิบายให้เห็นได้ดังต่อไปนี้

ชุมชนบ้านสมปรัดน์ ตำบลหนองสะโน อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม กล่าวคือ คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังยึดถือแนวทางการปฏิบัติตนแบบชุมชนชนบท อยู่กันแบบเครือญาติ มีน้ำใจเอื้ออารี ต่อกัน ยึดมั่นในพระพุทธศาสนาอันจะเห็นได้จากประเพณีต่าง ๆ ที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ทั้งการไหว้ปู่ตา ซึ่งมีความเชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษที่คอยปกป้องรักษาคนในชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุข อีกทั้งยังมีประเพณีบุญฮีต 12 คอง 14 ที่เป็นประเพณีวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับการทำบุญตามหลักศาสนาพุทธ เช่น บุญปีใหม่ บุญสงกรานต์ บุญเข้าพรรษา บุญกฐิน เป็นต้น ทั้งนี้ในสมัยก่อนในการเข้าวัดทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชาวบ้านบ้านสมปรัดน์จะมีการทอผ้าไหมเป็นผ้าจิวรเพื่อนำไปถวายพระเนื่องในวันเข้าพรรษา และในปัจจุบันนี้ ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมถูกยกระดับขึ้นจากการทอใช้ภายในครัวเรือนเป็นการทอเพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนในครอบครัว ด้วยความที่มีการทอผ้าไหมที่เป็นกิจจะลักษณะคนในชุมชนก็มีความคิดสร้างสรรค์ในการสรรค์สร้างลายผ้าใหม่ ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์และสวยงามจนได้ขึ้นชื่อว่าผ้าไหมบ้านสมปรัดน์ เป็นสุดยอดผ้าไหมแห่งเมืองอุบลราชธานี การันตีด้วยตราพระราชทานนกยูงทอง ที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญลักษณ์นกยูงไทยให้เป็นเครื่องหมายรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย นอกจากนี้ฝีมือการทอผ้าไหมของคนในชุมชนบ้านสมปรัดน์แล้ว เยาวชนในชุมชนที่ถือเป็นอนาคตของชาติก็ได้ให้ความสำคัญในการสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าไหมจากพ่อแม่ของตนผ่านการเข้าร่วมเป็นทายาทหม่อนไหมในโรงเรียน ซึ่งเป็นโครงการตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาด้านการทอผ้าให้อยู่คู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่องอีกด้วย

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ จะดำเนินการเก็บข้อมูลจากประชากร 6 กลุ่มหลัก ซึ่งเป็นตัวแสดงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษา ประกอบด้วย

1. กลุ่มผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการก็คือผู้ใหญ่บ้าน
2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านสมพรรัตน์ หมายถึง ประธานและสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านสมพรรัตน์
3. กลุ่มประชาชน หมายถึง ปราชญ์ชุมชน และผู้ปกครองของทายาทหม่อนไหมชุมชนบ้านสมพรรัตน์
4. กลุ่มตัวแทนครูโรงเรียนบ้านสมพรรัตน์ หมายถึง ครูผู้ดูแลทายาทหม่อนไหมในโรงเรียนบ้านสมพรรัตน์
5. กลุ่มข้าราชการและเจ้าหน้าที่ หมายถึง บุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐที่ได้เข้ามาให้การสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าไหมชุมชนบ้านสมพรรัตน์
6. กลุ่มทายาทหม่อนไหม หมายถึง เด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านสมพรรัตน์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาการทอผ้ามาจากครอบครัว และโรงเรียนชุมชนบ้านสมพรรัตน์

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาเรื่องกระบวนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของทายาทหม่อนไหมกรณีศึกษา ชุมชนบ้านสมพรรัตน์ ตำบลหนองสะโน อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการพรรณนาและวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อหาข้อสรุปในเชิงอุปนัย (Inductive) โดยใช้วิธีการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถอธิบายให้เห็นได้ ดังนี้

เอกสารชั้นต้น (Primary Documents) ประกอบด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และวิธีการดำเนินงานของการจัดตั้งโครงการทายาทหม่อนไหมในโรงเรียน ระเบียบข้อบังคับการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของศูนย์ศิลปาชีพฯ และระเบียบข้อบังคับการจัดตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชน เป็นต้น

เอกสารชั้นรอง (Secondary Documents) ประกอบด้วยข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ หนังสือบทความ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ การเรียนรู้และการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหม เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) และการสัมภาษณ์พูดคุยแบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) กับผู้นำชุมชน สมาชิกในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านสมพรรัตน์ ปราชญ์ชาวบ้าน คณะครูโรงเรียนบ้านสมพรรัตน์ เจ้าหน้าที่ดูแลโครงการส่งเสริมศูนย์ศิลปาชีพ และกลุ่มทายาทหม่อน

ใหม่ในชุมชนบ้านสมพรรัตน์ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการทำหนังสือราชการเพื่อขออนุญาตลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อแสดงต่อผู้นำชุมชนและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษาเป็นเบื้องต้นก่อน

3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) รวมทั้งการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในระหว่างการลงเก็บข้อมูลภาคสนามโดยที่ผู้วิจัยจะศึกษาถึงกระบวนการอนุรักษ์ กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของชุมชนบ้านสมพรรัตน์ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ชุมชนต่าง ๆ ได้ดำเนินการตลอดจนการเข้าร่วมประชาคมหมู่บ้าน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลร่วมกันกับชุมชนในการศึกษาครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

แบบสัมภาษณ์ (Interview form) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ที่มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-Ended Discussion) เพื่อให้ผู้ตอบและผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พูดคุยและตอบคำถามพร้อมทั้งการแสดงเหตุผลและความคิดเห็นของผู้ตอบไปด้วย โดยสามารถแบ่งแบบสัมภาษณ์ได้ 6 กลุ่มตามจำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. กลุ่มผู้นำชุมชน

ซึ่งแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีข้อความทั้งหมด 8 ข้อ ย่อย ซึ่งประกอบด้วย ชื่อ เพศ ช่วงอายุ การนับถือศาสนา ตำแหน่ง บทบาทหน้าที่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ช่วงอายุของสมาชิกในครัวเรือน

ส่วนที่ 2 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลด้านอาชีพและรายได้ของสมาชิกในครัวเรือน มีข้อความทั้งหมดจำนวน 2 ข้อ ย่อย ประกอบด้วย ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพของสมาชิกในครัวเรือน (อาชีพหลักและอาชีพรอง) และรายได้จากการประกอบอาชีพของสมาชิกในครัวเรือน

ส่วนที่ 3 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการทอผ้าไหมของชุมชนบ้านสมพรรัตน์ มีข้อความทั้งหมดจำนวน 6 ข้อ ย่อย ประกอบด้วย ความเป็นมาของการทอผ้าไหมในชุมชน การอนุรักษ์ภูมิปัญญา การทอผ้าไหม การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหม การสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของทายาทหม่อมไหม บทบาทการสนับสนุนการดำเนินงานของผู้นำชุมชน การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งแบบสัมภาษณ์เป็นแบบคำถามปลายเปิด

2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านสมพรรัตน์

ซึ่งแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีข้อความทั้งหมด 8 ข้อ ย่อย ซึ่งประกอบด้วย ชื่อ เพศ ช่วงอายุ การนับถือศาสนา ตำแหน่ง บทบาทหน้าที่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ช่วงอายุของสมาชิกในครัวเรือน

ส่วนที่ 2 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลด้านอาชีพและรายได้ของสมาชิกในครัวเรือน มีข้อความทั้งหมดจำนวน 2 ข้อ ย่อย ประกอบด้วย ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพของสมาชิกในครัวเรือน (อาชีพหลักและอาชีพรอง) และรายได้จากการประกอบอาชีพของสมาชิกในครัวเรือน

ส่วนที่ 3 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการทอผ้าไหมของชุมชนบ้านสมพรรัตน์ มีข้อคำถามจำนวน 9 ข้อย่อย ประกอบด้วย ความเป็นมาของการทอผ้าไหมในชุมชน การอนุรักษ์ภูมิปัญญา การทอผ้าไหม การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหม การสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของทายาทหม่อนไหม การดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าไหม ผลิตภัณฑ์และช่องทางการจำหน่าย บทบาทการสนับสนุนการดำเนินงานของผู้นำชุมชน การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ภาครัฐหรือข่ายในการดำเนินงาน ซึ่งแบบสัมภาษณ์เป็นแบบคำถามปลายเปิด

3. กลุ่มประชาชน ซึ่งแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีข้อคำถามทั้งหมด 7 ข้อย่อย ซึ่งประกอบด้วย ชื่อ เพศ ช่วงอายุ การนับถือศาสนา องค์กรความรู้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ช่วงอายุของสมาชิกในครัวเรือน

ส่วนที่ 2 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลด้านอาชีพและรายได้ของสมาชิกในครัวเรือน มีข้อคำถามทั้งหมดจำนวน 2 ข้อย่อย ประกอบด้วย ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพของสมาชิกในครัวเรือน (อาชีพหลักและอาชีพรอง) และรายได้จากการประกอบอาชีพของสมาชิกในครัวเรือน

ส่วนที่ 3 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับองค์ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี และการทอผ้าไหมของชุมชนบ้านสมพรรัตน์ มีข้อคำถามจำนวน 7 ข้อย่อย ประกอบด้วย องค์ความรู้ของปราชญ์ชุมชน การอนุรักษ์ภูมิปัญญา การถ่ายทอดภูมิปัญญา การสืบทอดภูมิปัญญาของสมาชิกในชุมชน การนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ บทบาทการสนับสนุนการดำเนินงานของผู้นำชุมชน การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งแบบสัมภาษณ์เป็นแบบคำถามปลายเปิด

4. กลุ่มคณะครูโรงเรียนบ้านสมพรรัตน์ ซึ่งแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีข้อคำถามทั้งหมด 6 ข้อย่อย ซึ่งประกอบด้วย ชื่อ เพศ ช่วงอายุ การนับถือศาสนา ตำแหน่ง บทบาทหน้าที่

ส่วนที่ 2 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินการสร้างทายาทหม่อนไหมในโรงเรียนบ้านสมพรรัตน์ มีข้อคำถามจำนวน 9 ข้อย่อย ประกอบด้วย ความเป็นมาของการสร้างทายาทหม่อนไหมในโรงเรียน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาและการสืบทอดภูมิปัญญาของนักเรียนในโรงเรียนบ้านสมพรรัตน์ การดำเนินงานทายาทหม่อนไหม ผลการดำเนินงาน บทบาทการสนับสนุนการดำเนินงานของผู้นำชุมชนและคนในชุมชน การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก รางวัลที่ได้รับ เครือข่ายการดำเนินงานทายาทหม่อนไหม ซึ่งแบบสัมภาษณ์เป็นแบบคำถามปลายเปิด

5. กลุ่มข้าราชการและเจ้าหน้าที่ ซึ่งแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีข้อคำถามทั้งหมด 6 ข้อย่อย ซึ่งประกอบด้วย ชื่อ เพศ ช่วงอายุ การนับถือศาสนา ตำแหน่ง บทบาทหน้าที่

ส่วนที่ 2 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าไหมชุมชนบ้านสมพรรัตน์ และการสร้างทายาทหม่อนไหมในโรงเรียนบ้านสมพรรัตน์ มีข้อคำถามจำนวน 2 ข้อย่อย

ประกอบด้วย การให้การสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าไหมชุมชนบ้านสมพรรัตน์ การให้การสนับสนุนการดำเนินงานการสร้างทายาทหม่อนไหมในโรงเรียนบ้านสมพรรัตน์ ซึ่งแบบสัมภาษณ์เป็นแบบคำถามปลายเปิด

6. กลุ่มทายาทหม่อนไหม ซึ่งแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีข้อคำถามทั้งหมด 5 ข้อย่อย ซึ่งประกอบด้วย ชื่อ เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา การนับถือศาสนา

ส่วนที่ 2 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานของทายาทหม่อนไหมในโรงเรียนบ้านสมพรรัตน์ มีข้อคำถามจำนวน 9 ข้อย่อย ประกอบด้วย องค์ความรู้ด้านการผลิตผ้าไหม องค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบนวัตกรรมเกี่ยวกับผ้าไหม การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหม การสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า การดำเนินงานของทายาทหม่อนไหมในโรงเรียน ประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นทายาทหม่อนไหม เครือข่ายการดำเนินงานทายาทหม่อนไหม ซึ่งแบบสัมภาษณ์เป็นแบบคำถามปลายเปิด

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษากระบวนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาของทายาทหม่อนไหมชุมชนบ้านสมพรรัตน์

ผลการศึกษากระบวนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาของทายาทหม่อนไหมชุมชนบ้านสมพรรัตน์ พบว่า ทายาทหม่อนไหมชุมชนบ้านสมพรรัตน์มีกระบวนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหม 4 กระบวนการ ได้แก่

กระบวนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของชุมชนบ้านสมพรรัตน์ พบว่า คนในชุมชนยังนิยมใช้วิธีการดั้งเดิมในการผลิตผ้าไหม เช่น การสาวไหมด้วยมือซึ่งจะทำให้ได้เส้นใยที่มีความเหนียวแน่น เงาแวววาว ซึ่งส่งผลให้เมื่อนำไปทอเป็นผ้าผืนจะได้ผ้าไหมที่มีความสวยงามเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นคนในชุมชนก็มีการสวมใส่เสื้อผ้าที่ผลิตมาจากผ้าไหมในเทศกาลงานบุญประเพณีที่สำคัญในชุมชน ซึ่งลักษณะของผ้าไหมที่คนในชุมชนนิยมสวมใส่นั้นมักจะเป็นในรูปแบบของผ้าถุง (จีนไหม) ผ้าโสร่งสำหรับผู้ชาย ผ้าคลุมไหล่ อีกทั้งคนในชุมชนมีการยึดแนวปฏิบัติในการทอผ้าตลอดอายุขัยดั้งเดิม ทั้งลายหมากจับสามสาย ลายหมากจับคมห้า ลายมัดหมี่ลายขอ ลายหมี่คั่นนาคน้อย เป็นต้น

กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของชุมชนบ้านสมพรรัตน์ พบว่า กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของชุมชนบ้านสมพรรัตน์ สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมในระดับครอบครัว คือ เด็กและเยาวชนที่เป็นทายาทหม่อนไหมนั้นได้มีการเรียนรู้วิธีการการผลิตผ้าไหมมาจากครอบครัว เพราะครอบครัวมีการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมเป็นหลัก โดยเกิดจากการสังเกตและการลงมือปฏิบัติจริงผ่านการช่วยงานคนในครอบครัว และการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมในโรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านสมพรรัตน์มีการนำหลักสูตรภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมาบรรจุในแผนการสอนในหลักสูตร

ท้องถิ่น โดยจะใช้เวลาชั่วโมงชุมชนที่มีสัปดาห์ละ 1 ครั้งในการสอนให้ความรู้ในเรื่องของกระบวนการผลิตผ้าไหม

กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของชุมชนบ้านสมพรรัตน์ พบว่า กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของชุมชนบ้านสมพรรัตน์ สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การสืบทอดโดยการทายาทหม่อนไหมได้เข้าร่วมโครงการสร้างทายาทหม่อนไหมในโรงเรียน คือ ทายาทหม่อนไหมมีความสมัครใจในการเข้าร่วมโครงการทายาทหม่อนไหมซึ่งอาจเกิดจากแนวคิดของเด็กที่ว่าทำแล้วจะมีความสุขและเพลิดเพลิน โดยทายาทหม่อนไหมที่มีการดำเนินงานในโรงเรียนบ้านสมพรรัตน์ในปัจจุบันจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ ทายาทหม่อนไหมด้านการผลิตผ้าไหมการพัฒนาและแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการสืบทอดโดยการพัฒนาการผลิตผ้าไหมเป็นอาชีพหลักสืบต่อจากผู้ปกครอง คือ ทายาทหม่อนไหมได้ให้ความสำคัญและพร้อมที่จะรับช่วงต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมจากผู้ปกครอง

กระบวนการเครือข่ายการทอผ้าไหมของชุมชนบ้านสมพรรัตน์ พบว่า มีเครือข่ายในการดำเนินงานการทอผ้าไหมเป็นลักษณะของเครือข่ายเชิงพื้นที่ คือเครือข่ายในพื้นที่ชุมชนบ้านสมพรรัตน์ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรแม่บ้านบ้านสมพรรัตน์ กลุ่มธนาคารเส้นไหม กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กลุ่มทอผ้าไหม และกลุ่มธนาคารผ้าไหม มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกันภายใต้โครงการส่งเสริมศิลปาชีพอำเภอบุญทริก โดยลักษณะการดำเนินงานจะมีการแบ่งโครงสร้างหน้าที่ชัดเจนตลอดจนการสนับสนุนการดำเนินงานของทายาทหม่อนไหม นอกจากนั้นก็มีเครือข่ายภายนอกพื้นที่ที่เป็นหน่วยงานภาครัฐฯ โดยจะให้การสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านสมพรรัตน์และทายาทหม่อนไหมโรงเรียนบ้านสมพรรัตน์ในลักษณะของงบประมาณ องค์ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ ช่องทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ซึ่งการดำเนินงานของเครือข่ายเชิงพื้นที่ใน 2 ลักษณะนี้ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านสมพรรัตน์เข้มแข็งและสร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้นอกจากนี้จากการทำนา และที่สำคัญสามารถส่งต่อ ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับบุตรหลานและทายาทหม่อนไหมได้สำเร็จ

สรุปได้ว่า กระบวนการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาของทายาทหม่อนไหมนั้น การเริ่มต้นจากครอบครัวที่เป็นสถาบันแรกที่มีความใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมากที่สุด เป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างมาก เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้การดำเนินงานการสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าไหมทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านการช่วยงานคนในครอบครัว ลำดับต่อมาคือระดับชุมชนที่คนในชุมชนต้องให้ความสำคัญในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมโดยการปฏิบัติให้เด็กและเยาวชนเห็นเป็นตัวอย่างจนเกิดเป็นค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคม เช่น การแต่งกายด้วยผ้าไหมในการไปทำบุญในวันสำคัญต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้เด็กและเยาวชนเกิดความคุ้นชินจนเกิดเป็นความตระหนักในการปฏิบัติตาม อีกทั้งกลุ่มหรือองค์กรในชุมชนก็มีส่วนสำคัญในการผลักดันและส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมนี้โดยการให้การสนับสนุนด้านองค์ความรู้และการส่งเสริมให้เด็กได้ปฏิบัติงานจริง และลำดับถัดมาที่ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมนั้นคือโรงเรียนที่เป็นสถาบันการศึกษาที่คอยให้ความรู้และอยู่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนรองจากสถาบันครอบครัว ซึ่งในการบรรจุองค์ความรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมเป็น

หลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนนั้นสามารถช่วยส่งเสริมและกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของชุมชนตนเองมากยิ่งขึ้น

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้การอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาของทายาทหม่อนไหมประสบความสำเร็จ

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้การอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาของทายาทหม่อนไหมประสบความสำเร็จพบว่า มี 5 ปัจจัยที่สำคัญทั้งภายในและนอกนอกที่ทำให้การอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของทายาทหม่อนไหมชุมชนบ้านสมพรรัตน์ประสบความสำเร็จ ได้แก่

ปัจจัยด้านความเชื่อ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ผ้าไหมในการแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษ และสิ่งที่ตนเคารพนับถือ ตลอดจนการขัดเกลากายทางสังคมและวิถีชีวิตที่ผูกพันกับผ้าไหมตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น เมื่อแรกเกิดปู่ย่า ตายายจะมีการนำผ้าไหมมาเป็นของขวัญหลาน หรือเมื่อถึงคราวเสียชีวิตผู้ตายจะได้รับการแต่งตัวด้วยชุดผ้าไหมที่สวยงามด้วยความเชื่อที่ว่าผู้ตายจะนำไปใช้ในโลกลงหน้าได้

การบูรณาการการเรียนการสอนตลอดจนการบรรจุองค์ความรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน โรงเรียนบ้านสมพรรัตน์ได้ให้ปราชญ์ชุมชนเข้ามาเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการผลิตผ้าไหม ตั้งแต่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม ตลอดจนการทอผ้าไหม ซึ่งในปัจจุบันทางโรงเรียนมีการพัฒนาและต่อยอดกิจกรรมโดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าไหม และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากต้นหม่อนทำให้ทางโรงเรียนมีการบูรณาการเรียนการสอนเข้ากับวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งจะทำให้ทายาทหม่อนไหมมีเวลาในการดำเนินงานกิจกรรมได้มากขึ้นโดยที่ไม่ได้เบียดเบียนเวลาเรียนของหลักสูตรแกนกลาง

ความจงรักภักดี ความภาคภูมิใจที่ผู้ปกครองและคนในชุมชนได้เป็นสมาชิกโครงการศูนย์ศิลปาชีพของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง คนในชุมชนบ้านสมพรรัตน์มีความปราบปลื้ม และภาคภูมิใจเป็นอย่างมากที่พระองค์ทรงเล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริม และสนับสนุนผ้าไหมไทย ทำให้คนในชุมชนบ้านสมพรรัตน์นั้นมีความจงรักภักดี และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระราชชนนีพันปีหลวง โดยการตระหนักและให้ความสำคัญในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมสู่ลูกหลานมาจนถึงปัจจุบัน

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดรายได้ คนในชุมชนมีอาชีพหลักคือการผลิตผ้าไหม ซึ่งเป็นการวัดจากการมีรายได้และระยะเวลาในการดำเนินงาน เพราะในกระบวนการผลิตผ้าไหมนั้นสามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนได้ตั้งแต่ กระบวนการสาวไหมที่มีการจำหน่ายดักแด่ การมัดหมี่ ซึ่งบางครัวเรือนนอกจากจะผลิตผ้าไหมเป็นของตนเองแล้วยังรับจ้างมัดหมี่อีกด้วย และที่สามารถสร้างรายได้ได้เป็นอย่างมากคือ ผ้าไหมทอมือ โดยมีราคาตั้งแต่ ผืนละ 2,000 – 15,000 บาทโดยราคาจะขึ้นอยู่กับลวดลายของผ้าไหมนั้น ๆ นอกจากนั้นยังมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากต้นหม่อนด้วย เช่น น้ำมัลลเบอร์รี่ (ผลหม่อน) ชาใบหม่อน เป็นต้น

การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

ด้านงบประมาณ ที่เป็นเงินทุนสำหรับการประกอบอาชีพของคนในชุมชน เป็นงบประมาณในการจัดตั้งกลุ่มธนาคารเส้นไหม กลุ่มการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมที่มีความเชื่อมโยงกับการดำเนินงานภูมิปัญญาการทอผ้าไหม คือ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบุญทวี

ด้านวัสดุอุปกรณ์ เป็นการสนับสนุนอุปกรณ์การผลิตผ้าไหม เช่น เครื่องคันหูก อุปกรณ์การเลี้ยงไหม การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชน เส้นไหมสำเร็จรูป พันธุ์ไหม ต้นหม่อน คือ ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จังหวัดอุบลราชธานี และสำนักงานเกษตรอำเภอบุญทวี

ด้านองค์ความรู้ ในด้านการย้อมสีธรรมชาติ การพัฒนาและออกแบบลวดลายผ้าด้วยการมัดหมี่ การออกแบบลวดลายผ้าจากคอมพิวเตอร์ องค์ความรู้ในการจัดทำตลาดออนไลน์ คือ ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบุญทวี และสำนักงานเกษตรอำเภอบุญทวี

ด้านการจัดหาช่องทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์ เป็นการประสานงานกับพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหาตลาดเพื่อการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งการจัดงานเพื่อจัดจำหน่ายสินค้า OTOP การออกบูธของผลิตภัณฑ์ชุมชน การรับซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนไปจำหน่ายในสวนจิตรลดา การนำสินค้าไปขายผ่านช่องทางออนไลน์ของหน่วยงาน และการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น ทั้งผ่านช่องทางออนไลน์ ได้แก่ Facebook Line และเว็บไซต์ (WWW.) คือ ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบุญทวี และสำนักงานเกษตรอำเภอบุญทวี

สรุป

ปัจจัยที่ส่งผลให้การอนุรักษ์และสืบต่อภูมิปัญญาของทายาทหม่อนไหมประสบความสำเร็จนั้น ขึ้นอยู่กับทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ทั้งปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่ผ้าไหมสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและทายาทหม่อนไหมได้ ปัจจัยด้านความเชื่อของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ผ้าไหมเพื่อแสดงความเคารพบูชาต่อบรรพบุรุษและสิ่งที่ตนนับถือ ปัจจัยการบูรณาการการเรียนการสอนตลอดจนการบรรจุองค์ความรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนที่เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมากยิ่งขึ้นจากในห้องเรียน ปัจจัยด้านความภาคภูมิใจที่ผู้ประกอบการและคนในชุมชนได้เป็นสมาชิกโครงการศูนย์ศิลปาชีพของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง และปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐทั้งด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ องค์ความรู้และการจัดหาช่องทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์ จากปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าในการดำเนินการอนุรักษ์และสืบต่อภูมิปัญญาของทายาทหม่อนไหมนั้นต้องมีการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งในส่วนของสถาบันครอบครัว คนและกลุ่มหรือองค์กรในชุมชน ตลอดจนหน่วยงานจากภาครัฐฯ เข้ามาทำหน้าที่เพื่อสนับสนุนและขับเคลื่อนงาน

ให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งการดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนในลักษณะนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของบริบทชุมชนและการใช้ประโยชน์จากทุนชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ครูผู้ดูแลทายาทหม่อนไหมควรมีการสรรหาและพัฒนาแกนนำทายาทหม่อนไหมในชุมชนเพื่อให้เป็นกลุ่มผู้นำในการดำเนินงานด้านการผลิตผ้าไหม การพัฒนาและแปรรูปผลิตภัณฑ์ ในโรงเรียนและเป็นแกนนำในการดำเนินงานด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหม โดยเมื่อได้กลุ่มแกนนำแล้วควรมีการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนอันประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรัญญิก ฝ่ายประสานงานและประชาสัมพันธ์ และคณะกรรมการ
2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านสมพรรัตน์ควรมีการเสนอให้ทายาทหม่อนไหมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านสมพรรัตน์เพื่อให้ทายาทหม่อนไหมได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานและเรียนรู้กระบวนการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านสมพรรัตน์เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของชุมชน ตลอดจนเป็นการสร้างคณะทำงานระดับเด็กและเยาวชนเพื่อให้มีการสานต่อการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. **แนวทางการพัฒนาทุนชุมชน**. <https://issuu.com/jayard/docs/naewtangpattanatunchumchon>, 27 มีนาคม 2563
- ทิตหมู มัทม่วน. **ผ้าทออีสาน**. <https://www.isangate.com/new/32-art-culture/knowledge/580-pator-isan-2.html>, 27 มีนาคม 2563
- บังอร คำกมล. **อิทธิพลของทุนนิยมต่อวัฒนธรรมและสังคม**. <http://oknation.nationtv.tv/blog/bangon/2009/07/29/entry-1>, 26 มีนาคม 2563
- ไพริน จากชุม. **สังคมโลก ยุคโลกาภิวัตน์**. <https://sites.google.com/site/xaseiyanniyukhlokaphiwathn/Sangkhm-lok-yukh-lokaphiwathn>, 26 มีนาคม 2563
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอู่่น). **เครือข่าย ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ**. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข. 2548.
- ศิริ ผาสุก. **ผ้าไหมพื้นบ้าน Handwoven thaisilk** . กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์. 2545.
- สายันต์ ไพเราะญจิตร. **การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : โครงการหนังสือโบราณคดีชุมชน.2550.
- เสรี พงศ์พิศ. **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. มุลินธิหมู่บ้าน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป. 2536.

สำนักวิจัยและพัฒนาหม่อนไหม. **เปิดโลกทรรศน์พัฒนาการงานหม่อนไหม**. เอกสารประกอบการประชุม
แสดงผลงานวิจัยหม่อนไหม ประจำปี 2554 . กรุงเทพฯ : สำนักวิจัยและพัฒนาหม่อนไหม กรมหม่อน
ไหม. 2554.

เอกวิทย์ ฌ ถกลาง. **ภาพรวมภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพฯ : มุขนิธิภูมิปัญญา. 2544.

กระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมบ้านปลาข้าว

ตำบลปลาข้าว อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ

The process of cultural community tourism management in Ban Pla Khao,
Pla Khao sub-district, Muang district, Amnat Charoen province.

วิปีศยา โปธิบุตร¹

Wipatsaya Phothisut²

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมบ้านปลาข้าว และศึกษาปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมบ้านปลาข้าว โดยมีวิธีการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวแทนผู้นำชุมชน กลุ่มข้าราชการและเจ้าหน้าที่ กลุ่มผู้นำและคณะกรรมการกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน และตัวแทนประชาชนที่เกี่ยวข้องในชุมชนบ้านปลาข้าว รวมทั้งสิ้น 20 คน โดยมีการวิเคราะห์เนื้อหา และการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความจริงมากยิ่งขึ้น ผลการศึกษาพบว่า 1) กระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม มี 6 กระบวนการที่สำคัญ ได้แก่ การประชุมเตรียมความพร้อมและวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน การจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนอย่างเป็นทางการ การประสานงานและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว การสรุปผลถอดบทเรียนการดำเนินงาน การจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่สมาชิก และการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว และ 2) ปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การมีผู้นำชุมชนที่มีจิตอาสา มีความคิดวิสัยทัศน์ และภาวะความเป็นผู้นำ มีโครงสร้างการบริหารงานด้านการท่องเที่ยวที่มีความชัดเจน มีทุนวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น คือ ศิลปการแสดงหมอลำ มีระบบความสัมพันธ์ของเครือญาติ ที่นำไปสู่ความไว้วางใจ และช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการดำเนินงาน และการสนับสนุนของหน่วยงานภายนอก ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา จากกระบวนการและปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีการ

¹ นักศึกษาหลักสูตรพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² Student, Master of Science Program in Community Development, Faculty of social Administration, Thammasat

ดำเนินงานภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วม โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในบางกิจกรรม ซึ่งทำให้คนที่มาเข้าร่วมกิจกรรม รู้สึกร่วม เกิดความรัก ห่วงแหนทรัพย์สินทางวัฒนธรรมชาติ และวัฒนธรรมของชุมชน

คำสำคัญ กระบวนการ, การจัดการ, ท่องเที่ยวชุมชน, ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ABSTRACT

This study is a qualitative research. the factors of cultural community tourism management in Ban Pla Khao, by methods of studying from documents In-depth interviews , Observation of participation and without participation. There are 4 groups of important informants including representatives of community leaders. Government officials and officials, leadership groups and committees, community tourism groups and representatives of the people involved in Ban Pla Khao community, a total of 20 people, with content analysis and data checking in the triangular form to get more true information. The results of the study found that 1) There are 6 important cultural community tourism management processes which are meeting preparation and analysis of tourism potential of the community, establishment of community tourism groups with concrete, coordination and development of tourism activities, summarizing results. Removing lessons, operating, allocating benefits to members and creating tourism networks. And 2) The factors in cultural community tourism management include having community leaders who have volunteer mind, vision and leadership status, having a clear tourism management structure, and having cultural capital that is unique to the area, namely Mor Lam Performing Arts has a system of relationship among relatives that leads to trust and help within the community, participation of people in the community in the operation and support of external agencies such as government, private sector and educational institutions. From the process and factors mentioned above, community tourism groups operate under the participation process by allowing the people in the community to participate in some activities which make the people who participate in the activities feel the love. Cherish natural resources and culture of the community.

Keywords: process, management, community tourism, cultural tourism

บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของโลกเป็นอย่างมาก สามารถสร้างรายได้ให้กับนานาประเทศ เป็นผลทำให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจังรวมทั้งประเทศไทย ซึ่งรัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว เนื่องจากสามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศได้ การท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากรายได้และจำนวนของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี อีกทั้งประเทศไทยมีทุนทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่มีหลากหลาย มีประเพณี วัฒนธรรม อสังหาริมทรัพย์ของคนไทยที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน อันเป็นสิ่งที่น่าสนใจและเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวได้ ทำให้ประเทศไทยตระหนักและให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในฐานะกลไกหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ³

จากทิศทางการพัฒนาของประเทศไทย มีการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564) เป็นหลักในการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศ ซึ่งมีความสอดคล้องเชื่อมโยงและพัฒนาต่อเนื่องตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560 - 2579) โดยยึดหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน มีคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 -11 รวมไปถึงการพัฒนาให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำ และขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม ซึ่งในแผนพัฒนาฉบับที่ 12 มีแนวทางในการพัฒนาที่ชัดเจน โดยเน้นไปที่การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ เพื่อให้ดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณค่า สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการรวมสถาบันทางสังคมให้เกิดเป็นพลังร่วมอย่างเข้มแข็งในการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ยังได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ได้แก่ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืนและสมดุล โดยการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวชุมชน ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น และวิถีชีวิตชุมชนอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรทุนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน มาใช้ประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงขีดความสามารถและศักยภาพของพื้นที่ ประกอบกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2560-2564) มีเป้าหมายในการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลก เติบโตอย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานของความเป็นไทย โดยได้ให้ความสำคัญกับการวางรากฐานของชุมชน การสร้างสมดุลในส่วน ofพื้นที่ เวลา กิจกรรม และรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อสร้างรายได้และสามารถกระจายรายได้สู่ชุมชนได้ เติบโตบนพื้นฐานของวัฒนธรรมอันดีงามของในแต่ละพื้นที่ ตลอดจนให้ความสำคัญกับการทำงานอย่างบูรณาการทั้งภาครัฐ เอกชน โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา⁴

อีกทั้งรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของสังคม ที่มุ่งเน้นสร้างรายได้และความเจริญความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยว มี

³ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, นโยบายและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, 2560.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

การผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนผ่านโครงการต่าง ๆ โดยเริ่มมีการส่งเสริมหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยวมาตั้งแต่ปี 2549 และดำเนินการโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในปี 2561 ในปัจจุบันมีจำนวนพื้นที่ที่มีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 3,573 ชุมชน ซึ่งเป็นโครงการที่สนับสนุนให้มีการนำสินค้า โอท็อปของชุมชนเข้ามารวมกับการท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนมีรายได้จากการนำสินค้ามาจำหน่าย และจากกิจกรรมบริการท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิดรายได้กระจายลงสู่ชุมชน ส่งผลให้บุตรหลาน หรือคนในชุมชน ไม่ต้องออกไปทำงานต่างถิ่นซึ่งในปี 2561 สามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวโดยชุมชนจำนวน 3.5 พันล้านบาท จากจำนวนนักท่องเที่ยว 2,966,495 คนหรือครั้ง คิดเป็นค่าเฉลี่ยต่อคน จำนวน 1,163 บาท⁵ โดยในปี 2562 มีการดำเนินงานภายใต้แนวคิด “ท่องเที่ยววิถีไทย เก๋ไก้อย่างยั่งยืน” ร่วมกับการท่องเที่ยวชุมชน ที่มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนด้วยวิถีไทย ผ่านการเรียนรู้ประสบการณ์เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เน้นการพัฒนา ศักยภาพและทักษะของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองได้อย่างยั่งยืน ตามแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานของความพอเพียง

จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยได้เป็นอย่างมาก และมีความสำคัญโดยตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ อันส่งผลให้ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนและในประเทศดีขึ้น ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น สร้างอาชีพให้คนในพื้นที่ มีการลงทุนและสร้างรายได้เข้าประเทศ แต่ก็ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนในพื้นที่นั้น ๆ หากไม่มีการบริหารจัดการที่ดี อาจจะทำให้เกิดผลกระทบในเชิงลบตามมาในภายหลังได้ เช่น การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม หรือมีการนำความทันสมัยเข้ามามากเกินไป เป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชน วัฒนธรรมดั้งเดิมถูกกลืน เป็นต้น ดังนั้นเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา จึงได้เกิดแนวความคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พัฒนาบนฐานวัฒนธรรมของชุมชน ที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวชุมชน” (Community-Based Tourism) คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม มีการกำหนดทิศทางโดยชุมชน และมีการจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ สามารถมีสิทธิในการจัดการ ดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้ที่มาเยือน⁶

จังหวัดอำนาจเจริญเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีความโดดเด่นทางวัฒนธรรม และประเพณีที่มีความหลากหลาย ได้มีการดำเนินงานท่องเที่ยวชุมชนในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม จากข้อมูลในเดือนมิถุนายน ปี 2561 ถึงเดือนมิถุนายน ปี 2562 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวชุมชนของจังหวัดอำนาจเจริญ ทั้งหมด 8,880 คน แบ่งออกเป็นชาวต่างชาติ 178 คน และชาวไทย 8,702 คน สามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวชุมชน ทั้งหมด 24,473,585 บาท และในส่วนของอำเภอ

⁵ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, แบบสรุปผลการดำเนินงาน : โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี, https://plan.cdd.go.th/onw_report 14 มีนาคม 2563.

⁶ พจนา สวนศรี, คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน, (กรุงเทพฯ : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, 2546) หน้า 12.

เมืองอำนาจเจริญมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวชมชุมชน ทั้งหมด 2,487 คน แบ่งออกเป็น ชาวไทย 2,442 คน และชาวต่างชาติ 45 คน สามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวชมชุมชน ทั้งหมด 472,390 บาท⁷ จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวชมชุมชน เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สามารถสร้างงาน สร้างคุณค่า และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้

ชุมชนบ้านปลาค้าว อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานมากกว่า 200 ปี เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการดำเนินงานท่องเที่ยวชมชุมชนเชิงวัฒนธรรมขึ้นในชุมชน ด้วยชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์ คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย รักความสงบ ชอบความสนุกสนาน มีความเป็นเครือญาติ โดยคนในชุมชนทุกเพศ ทุกวัย มีความสามารถในการร้อง เล่น เต้นรำ ทางด้านศิลปะการแสดงหมอลำ จนได้ขึ้นชื่อว่าเป็น “หมู่บ้านหมอลำ” ในชุมชนยังมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมหมอลำหลายประเภท ได้แก่ หมอลำกลอน หมอลำพื้น ลำหมู่ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันคณะหมอลำที่มีชื่อเสียง ได้แก่ คณะรุ่งสยามบันเทิงศิลป์ และคณะดาวรุ่งเด่นสยาม ที่เกิดจากการอนุรักษ์ และสืบทอดรุ่นสู่รุ่น จากบรรพบุรุษ สู่บุตรหลานเยาวชนในชุมชนมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังมีภูมิปัญญา หัตถกรรมการทอผ้ามัดหมี่ ที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น คือ เป็นลายดอกสะแบงแยงหมอลำ นำมาเป็นเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งไม่สามารถพบได้ในพื้นที่อื่น ๆ ตลอดงานงานจักสาน งานประดิษฐ์ เครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพของชาวอีสาน และมีการอนุรักษ์บ้านโบราณสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ และความเป็นอยู่ของท้องถิ่นตามแบบวิถีชีวิตของชุมชนอีสานไว้ค่อนข้างสมบูรณ์ มีศาสนสถานที่มีความสำคัญคือ วัดศรีโพธิ์ชัย โดยมีพระเจ้าใหญ่ศรีโพธิ์ชัยเป็นพระคู่บ้านคู่เมือง วิหารช่างญวน พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน เป็นสถานที่จัดเก็บสิ่งของเครื่องใช้สมัยโบราณอายุกว่า 200 ปี ที่ถูกเก็บรักษาไว้ และวัดฉิมพลี มีระฆังไม้โบราณ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อสมัยโบราณ ให้คนรุ่นหลังได้เข้าไปเยี่ยมชมและศึกษาประวัติความเป็นมา⁸ โดยคนในชุมชนได้มีการรวมกลุ่มคนก่อตั้งกลุ่มท่องเที่ยวชมชุมชนขึ้น ในปี 2546 แล้วนำทุนวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนมาใช้ในการพัฒนาและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชมชุมชนเชิงวัฒนธรรมจนประสบความสำเร็จ ได้รับรางวัลในระดับประเทศ ได้แก่ รางวัล “ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดีเด่น ประจำปี 2559” สามารถเป็นพื้นที่ในการศึกษาดูงานให้แก่ผู้ที่มีความสนใจได้ การท่องเที่ยวชมชุมชนเชิงวัฒนธรรม สามารถสร้างคุณค่า ความภาคภูมิใจในความเป็นคนชุมชนบ้านปลาค้าวได้ ทั้งสามารถสร้างรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน และมีการขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวมาจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาว่าการที่ชุมชนสามารถบริหารจัดการท่องเที่ยวชมชุมชนได้ประสบความสำเร็จนั้น ชุมชนบ้านปลาค้าวมีกระบวนการใดบ้างเพื่อให้การดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยวชมชุมชนเชิงวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน และมีปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินงาน ให้เกิดการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชมชุมชนที่นำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างไร ซึ่งข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวชมชุมชนเชิงวัฒนธรรมบ้านปลาค้าว เกิดเป็นองค์ความรู้ นำไปสู่การพัฒนาชุมชนบ้านปลาค้าว

⁷ อ้างแล้ว, กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2562

⁸ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, แบบสรุปผลการดำเนินงาน : โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี, https://plan.cdd.go.th/onw_report 14 มีนาคม 2563

ตลอดจนเป็นรูปแบบในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมของชุมชนอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมบ้านปลาคว้าว
2. เพื่อศึกษาปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมบ้านปลาคว้าว

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการจัดการท่องเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยว คือ การที่บุคคล รวมตัวกันเป็นกลุ่ม มีการวางแผนการดำเนินงานกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว และมีการดำเนินการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ และมีการจัดตั้งองค์กรขึ้นเพื่อการดำเนินงาน บริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก และการควบคุมที่เหมาะสม เพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ พร้อมทั้งมีการประเมินผลแผนการดำเนินงานการท่องเที่ยว⁹ โดยการจัดการท่องเที่ยวนั้นจะต้องมีการจัดการอย่างยั่งยืน ซึ่ง WTO ได้ดำเนินกรอบแนวคิดการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องคำนึงถึง 5 องค์ประกอบ คือ 1) ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางประวัติศาสตร์ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและ ทรัพยากรอื่น ๆ ในการท่องเที่ยวจะต้องได้รับการอนุรักษ์ไว้เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่องในอนาคต โดยจะยังสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่สังคมในปัจจุบันได้ 2) จะต้องมีวางแผนและจัดการในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาทางสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในพื้นที่แห่งการท่องเที่ยว 3) คุณภาพของสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวโดยภาพรวม จะยังคงได้รับการรักษาไว้ได้และปรับปรุงให้ดีขึ้นได้เมื่อจำเป็นที่จะต้องจัดทำ 4) จะต้องรักษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเอาไว้เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะยังคงสามารถรักษาความเป็นที่นิยมอยู่ได้ และสามารถทำการตลาดต่อไป 5) ผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวจะต้องเผื่อแผ่ หรือกระจายไปในทุกภาคส่วนของสังคม¹⁰

แนวคิดการท่องเที่ยวชุมชน

การท่องเที่ยวชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม มีการกำหนดทิศทางโดยชุมชน และมีการจัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ สามารถมีสิทธิในการจัดการ ดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้ที่มาเยือน และจำเป็นจะต้องมีหลักการท่องเที่ยวชุมชน ดังที่ พงณา สนวนศรี ได้อธิบายไว้ว่า 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ 2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ 3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง 4) ยกระดับคุณภาพชีวิต 5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม 6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น 7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม 8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น มีการ

⁹ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, (กรุงเทพฯ: บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, 2548).

¹⁰ World Tourism Organization, Guide for Local Authorities on Development Sustainable, 1998.

กระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน¹¹ นอกจากนี้มีปัจจัยในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชน แบ่งออกได้ 2 ประเภท ดังนี้ 1) ปัจจัยภายในชุมชน เป็นสิ่งที่เกิดจากความรู้ ความสามารถที่มีอยู่แล้ว หรือมีการพัฒนาให้เกิดขึ้น ได้แก่ ความพร้อมด้านทักษะการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ความพร้อมของทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชนในการที่จะเข้าร่วมจัดการ และให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ความเข้มแข็งของชุมชน และผู้นำชุมชนก็ต้องได้รับการสนับสนุน สามารถให้สมาชิกของชุมชนรวมกลุ่มกันได้ แล้วดำเนินการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนได้ ชุมชนมีความสามัคคี และยอมเสียสละ และ 2) ปัจจัยภายนอกชุมชน เป็นสิ่งที่สนับสนุนการดำเนินงานท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ นโยบายของรัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีการเปิดโอกาส ให้ชุมชนเข้าร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสนับสนุนการเพิ่มพูนความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวแก่ชุมชน อีกทั้งความร่วมมือจากภาครัฐ และองค์กรเอกชนที่ให้การสนับสนุนให้ชุมชนจัดตั้งองค์กร การสนับสนุนจากผู้ประกอบการ ในการนำนักท่องเที่ยวมาใช้บริการของท้องถิ่น เช่น มัคคุเทศก์ ที่พักและอาหารจากท้องถิ่น เป็นต้น¹²

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคม และมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์ อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่¹³ โดยมีลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 1) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับ ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากร ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง 2) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักที่ว่าด้วยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือให้กระทบน้อยที่สุด 3) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการ ศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคม และวัฒนธรรมอันหลากหลาย 4) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชน ในท้องถิ่น โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม 5) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชน

¹¹ พงณา สนวนศรี, **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**, (กรุงเทพฯ : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, 2546), หน้า 12.

¹² สุริพร พงษ์พานิช, **การมีส่วนร่วมของประชาชน**, (กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544).

¹³ ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, **แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**, <http://tourism-dan1.blogspot.com>. 15 มีนาคม พ.ศ.

ท้องถิ่น มีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ การท่องเที่ยว และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น 6) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาด ของ บริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องให้ธุรกิจ ท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม 7) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยว เกิดความพึงพอใจเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยยึดหลักที่ว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 8) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึง ชีตความสามารถรองรับของพื้นที่และความสะอาดของพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ 9) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความ ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักที่ว่าต้องป้องกันรักษาความปลอดภัย แก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด เพื่อให้ นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ¹⁴

แนวคิดการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม เป็นอำนาจในการตัดสินใจของบุคคล กลุ่ม องค์กร ในการเข้าร่วมกระบวนการทำงานที่อาศัยความพร้อมเพรียงกัน เพื่อสร้างพื้นที่ทั้งด้านการทำงาน และจิตใจ ที่จะมุ่งไปสู่ความสำเร็จตามที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพความคิด ระบบความเชื่อ และความยึดมั่นถือมั่นภายในตัวตนของแต่ละบุคคล แต่ละหน่วยงาน แต่ละองค์กร อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับกาลเวลาแต่ละยุค แต่ละสมัย ด้วย การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา เพราะการมีส่วนร่วมทำให้ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนร่วมทั้งหมดสามารถเข้าใจสถานการณ์ของงานโดยภาพรวมทั้งหมด โดยเฉพาะการทำให้รู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงาน กลุ่ม องค์กร ที่อยู่ในกระบวนการคิดริเริ่มตัดสินใจ วางแผนงาน และดำเนินงาน เป็นต้น ที่ส่งผลให้เกิดการอุทิศตนในการปฏิบัติงานนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาไปตามแนวทางที่ได้วางไว้¹⁵ ซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมนั้น ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ ได้อธิบายไว้ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมประชุม 2) การมีส่วนร่วมออกเงิน 3) การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการและเป็นประธานกรรมการ 4) มีส่วนร่วมเป็นผู้นำ 5) มีส่วนร่วมเป็นสมาชิก 6) มีส่วนร่วมสัมภาษณ์ 7) การมีส่วนร่วมชักชวน 8) การมีส่วนร่วมบริโภคร 9) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม 10) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงานหรือไปลูกจ้าง 11) การมีส่วนร่วมของวัสดุอุปกรณ์¹⁶

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการท่องเที่ยว

เครือข่าย คือ สายใยแห่งความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างสมาชิกเพื่อร่วมกัน ปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้และการที่สมาชิกร่วมพลัง หรือศักยภาพของตนมา

¹⁴ บุญเลิศ จิตตั้งพัฒนา, การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, (กรุงเทพฯ: บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, 2548).

¹⁵ โกวิท พวงงาม, การจัดการตนเองของชุมชน, กรุงเทพฯ: เอ็กเพอเนต, 2553.

¹⁶ ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543).

รวมเข้าด้วยกัน เพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถจนเพียงพอที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จร่วมกัน ซึ่งนอกจากจะเป็นการเพิ่มพลังการดำเนินงานแล้ว ยังเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองให้กับเครือข่ายอีกด้วย¹⁷ ซึ่งเครือข่ายการท่องเที่ยว เป็นลักษณะการดำเนินงานที่มีกิจกรรมและเป้าหมายร่วมกัน โดยสร้างขึ้นเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยง การแลกเปลี่ยนตลอดจนการพึ่งพากันในทางใดทางหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการเชื่อมประสานโดยหน่วยความรู้ การสื่อสารการถ่ายทอดภายใต้เงื่อนไขการยอมรับซึ่งกัน และกัน ทั้งนี้เครือข่ายการท่องเที่ยว จึงกลายเป็นรูปแบบการเชื่อมโยงเรื่องราว เนื้อหา กิจกรรม ภายใต้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่มีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันในด้านต่าง ๆ โดยการแลกเปลี่ยนดังกล่าวนั้นจำเป็นต้องขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่มีร่วมกัน และมีการจัดการผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม รวมถึงเป็นการส่งเสริมต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้นอีกด้วย¹⁸ ในส่วนของประเภท รูปแบบ และลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่าย โดยพระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ่น) ได้อธิบายไว้มี 3 ลักษณะ คือ 1) เครือข่ายเชิงพื้นที่ (Area) หมายถึง การรวมตัวของกลุ่ม องค์กร เครือข่าย ที่อาศัยพื้นที่รูปธรรม หรือพื้นที่ดำเนินการเป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกัน เป็นกระบวนการ พัฒนาที่อาศัยกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป้าหมายนำทาง และเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการที่ไม่แยกส่วนต่าง ๆ ออกจากกันโดยยึดเอาพื้นที่เป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย 2) เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (Issue) ได้แก่ เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้น ๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง 3) เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจกิจกรรม และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์กรพัฒนาเอกชนโดยเครือข่ายต่าง ๆ ดังกล่าวมุ่งเน้นการดำเนินการ ภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของหน่วยงาน หรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์นั้น ๆ¹⁹

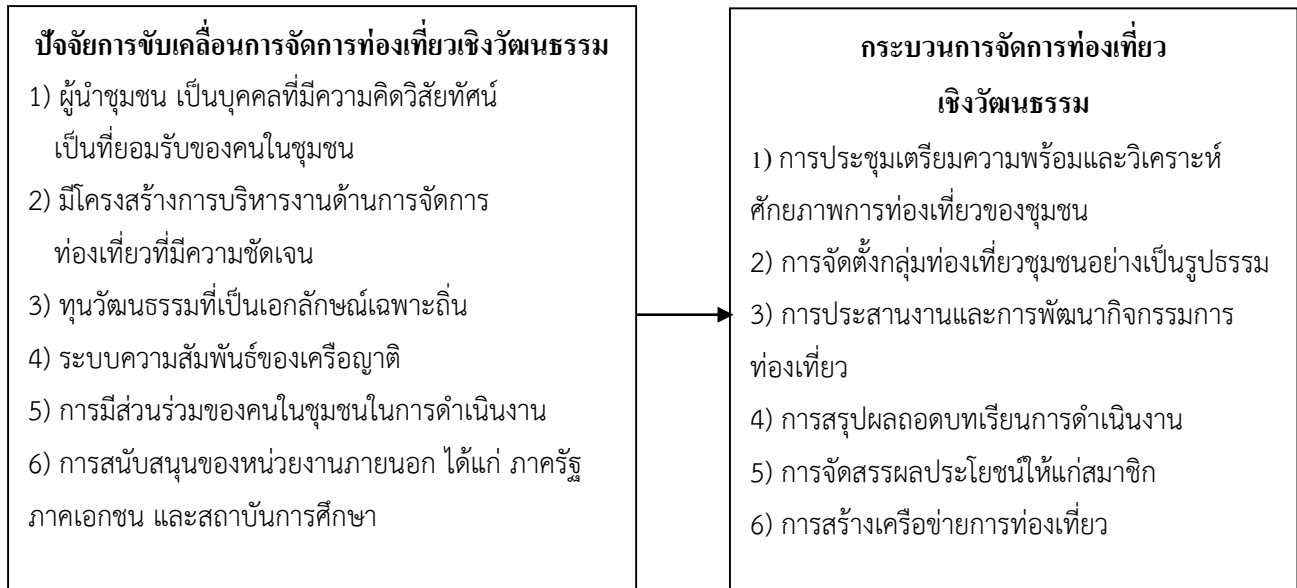
กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กรอบการศึกษาที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นทฤษฎีชั่วคราว (Tentative theory) ดังนั้นกรอบแนวคิดในการศึกษานี้สร้างขึ้นเพื่อใช้ศึกษาปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) ในพื้นที่ จึงสามารถปรับเปลี่ยน และสามารถยืดหยุ่นได้ตามข้อมูลปรากฏการณ์ที่พบตามบริบทของชุมชน

¹⁷ สนธยา พลศรี, *เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน*, กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2550,

¹⁸ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560

¹⁹ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ่น), *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*, (กรุงเทพมหานคร: โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, 2547)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาและบริบทของชุมชนบ้านปลาข้าว พัฒนาการของการท่องเที่ยวชุมชนบ้านปลาข้าว กระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านปลาข้าว และปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านปลาข้าว

ขอบเขตด้านระยะเวลา ใช้ข้อมูลตั้งแต่ปี 2546 จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเป็นปีที่คนในชุมชนมีการริเริ่มรวมกลุ่มกิจกรรมเพื่อดำเนินการท่องเที่ยวชุมชน อีกทั้งเป็นปีที่สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดอำนาจเจริญเริ่มมีการสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชน จนถึงปัจจุบัน

ขอบเขตด้านพื้นที่ ชุมชนบ้านปลาข้าว ตำบลปลาข้าว อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ ที่มีพื้นที่อาณาเขตติดต่อกัน ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 10

ผู้ให้ข้อมูล 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน และประชาชนทั่วไปในชุมชนบ้านปลาข้าว

เกณฑ์การเลือกพื้นที่ในการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ได้เลือกศึกษาพื้นที่ชุมชนบ้านปลาข้าว ที่มีการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ซึ่งมีปรากฏการณ์ที่เห็นได้อย่างชัดเจน และตรงกับประเด็นที่ต้องการจะศึกษา เป็นพื้นที่ที่มีทุนวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรมการแสดงหมอลำ การแต่งกายด้วยผ้ามัดหมี่ลายดอกสะแบงแยงหมอลำ เป็นพื้นที่ที่คนในชุมชนให้ความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

ชุมชนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมทุกเพศทุกวัย อีกทั้งยังมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดั้งเดิมที่ยึดโยงกับวัฒนธรรมหมอลำอันดีงามที่มีการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และสามารถเชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนได้โดยไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และเป็นพื้นที่ที่ได้รับรางวัลท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมดีเด่น ในระดับประเทศ ปี 2559

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ทุนวัฒนธรรม หมายถึง วัฒนธรรมของชุมชนบ้านปลาข้าว ได้แก่ ศิลปะการแสดงหมอลำ ประเพณีบุญบั้งไฟ ภูมิปัญญาการทอผ้ามัดหมี่ ลายดอกสะแบงแยงหมอลำ การแต่งกายชุดภูไท ภาษาภูไทลาว อาหารพื้นบ้าน วัดศรีโพธิ์ชัย วัดฉิมพลี และศาลปู่ตา ที่คนในชุมชนบ้านปลาข้าวสามารถนำมาใช้ในการจัดการ และขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชนบ้านปลาข้าว

การท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีการดำเนินการโดยคนในชุมชนบ้านปลาข้าว มีการกำหนดทิศทางโดยชุมชน และดำเนินการโดยคนในชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชน โดยการนำทุนด้านวัฒนธรรม มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ให้เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว

กระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชน หมายถึง กระบวนการ ขั้นตอนของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านปลาข้าวที่มีหลักการและแนวคิดรูปแบบการดำเนินการที่มีความเหมาะสม ภายใต้สภาพแวดล้อมของชุมชนตามบริบทของพื้นที่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยตั้งแต่ริเริ่มประชุมเตรียมความพร้อมและวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน การจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนแบบมีโครงสร้าง การประสานงานและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว การสรุปผลถอดบทเรียนการดำเนินงาน การจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่สมาชิก และการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม

ปัจจัยการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่คอยผลักดัน และสนับสนุนให้การดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของชุมชนบ้านปลาข้าว ให้สามารถขับเคลื่อนไปได้ และประสบความสำเร็จมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ การมีผู้นำชุมชนมีความคิด วิสัยทัศน์ เสียสละ และมีจิตอาสา มีโครงสร้างการบริหารงานด้านการจัดการท่องเที่ยวที่มีความชัดเจน มีทุนวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น ศิลปะการแสดงหมอลำ ระบบความสัมพันธ์ของเครือญาติ ที่นำไปสู่ความไว้วางใจในการทำงาน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตลอดจนการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

1) การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บทความวิชาการ บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร รายงานการวิจัยและสื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ วารสารต่าง ๆ ตลอดจนเอกสารข้อมูลทางราชการ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับข้อมูลพื้นฐาน บริบทชุมชน พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน การจัดตั้งกลุ่ม ปัจจัย

และกระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม เพื่อนำมาเป็นกรอบในการศึกษาและนำมาเป็นข้อมูลอ้างอิง

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องในทุกมิติของการศึกษา คือ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในภาคสนาม โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการกำหนดขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูลไว้ดังนี้

2.1) ขั้นตอนการเตรียมลงพื้นที่ ผู้วิจัยได้ทำการประสานงานและนัดหมายเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ก่อนที่จะทำการลงพื้นที่จริงทุกครั้ง โดยใช้วิธีการติดต่อทางโทรศัพท์ไปยังบุคคลต่าง ๆ แล้วลงพื้นที่เพื่อเข้าทำการนัดหมายด้วยตัวเอง เพื่อแจ้งให้ทราบและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาและการเก็บข้อมูล

2.2) ขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และดำเนินการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 4 กลุ่ม ได้ติดต่อและนัดหมายไว้เรียบร้อยแล้วโดยวิธีการเก็บข้อมูลจากการสังเกตเป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตบริบทของการศึกษาทั้งหมดควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก วิธีการนี้จะทำให้ได้ข้อมูลในภาพกว้างซึ่งเป็นข้อมูลบริบทเชิงพื้นที่สภาพแวดล้อมของชุมชนการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และข้อมูลเชิงบริบทบุคคลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยการใช้นักสังเกตการณ์ที่เป็นจริงตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง โดยที่จะดำเนินการเก็บข้อมูลจากการประชุมของชุมชนในวาระต่าง ๆ เช่น การประชุมชมหมู่บ้าน การประชุมของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน และจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งจะนำข้อมูลในส่วนนี้มาประกอบกับการบรรยายเนื้อหาของทุกประเด็นหลัก ซึ่งถือว่าเป็นการตรวจสอบข้อมูลอีกชั้นหนึ่งด้วย

การวิเคราะห์และแปลความข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้วิธีแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจะใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกเป็นหลัก ประกอบกับผลการศึกษาจากเอกสาร และการสังเกต มาประมวลเข้าด้วยกัน และนำเสนอรายงานการศึกษาในรูปแบบของการพรรณนา ซึ่งผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ในเชิงสาระหรือการวิเคราะห์ เป็นเทคนิคการวิเคราะห์ในภาคสนาม โดยผู้ศึกษาจะต้องจับประเด็นเนื้อหาสาระไปพร้อมกับการสรุปสาระสำคัญ และข้อค้นพบจากการศึกษา โดยการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การนำเสนอข้อมูล เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก การศึกษาจากเอกสาร และการสังเกต โดยผู้วิจัยจะนำเสนอในรูปแบบของการพรรณนาความเพื่ออธิบายถึงกระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม และปัจจัยที่สนับสนุนในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชนบ้านปลาคว้าว ในลักษณะการบรรยายความ

ผลการวิจัย

1. กระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมบ้านปลาคว้าว

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมบ้านปลาคว้าว ประกอบด้วย 6 กระบวนการสำคัญ ดังนี้

1) **กระบวนการประชุมเตรียมความพร้อมและวิเคราะห์ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน** ในกระบวนการแรกนี้ มีนายประเสริฐ ผุ่ยทอง และ อาจารย์เหรียญชัย โพธารินทร์ ซึ่งเป็นผู้ประสานงาน และได้มีการเชิญผู้นำชุมชน หน่วยงานในพื้นที่ และคนในชุมชน เข้าร่วมประชุม โดยใช้ศาลาการเปรียญของวัดศรีโพธิ์ชัย เป็นสถานที่ในการประชุมเตรียมความพร้อม มีเจ้าหน้าที่จากการท่องเที่ยวจังหวัดอำนาจเจริญ มาให้ความรู้และชี้แจงเกี่ยวกับการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวชุมชนเป็นระยะเวลา 2 วัน มีการสอบถามความต้องการของชุมชน โดยให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี และมีการใช้วิธีการยกมือในการนับคะแนนเสียง ซึ่งผลการประชุมสรุปได้ว่า ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่มีการตัดสินใจให้สามารถมีการจัดการท่องเที่ยวชุมชนขึ้นในชุมชนได้ ภายหลังจากการร่วมตัดสินใจ ได้มีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขาการจัดการการท่องเที่ยว ทำการวิจัยศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมบ้านปลาข้าวเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว โดยการลงพื้นที่มายังชุมชนบ้านปลาข้าว พร้อมกับนักศึกษา มีการศึกษาใน 3 ด้าน คือ 1) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว 2) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และ 3) ศักยภาพในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วม ในการเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว เพื่อการควบคุม ดูแลดำเนินงาน และจัดการการท่องเที่ยวร่วมกัน และมีการวางแผนเตรียมความพร้อม 3 ประเด็นหลัก คือ 1) ความพร้อมด้านบุคลากร คือการประชุม การส่งสมาชิกเข้ารับการอบรม 2) ความพร้อมด้านพื้นที่ในการดำเนินงาน และ 3) ความพร้อมด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์

2) **กระบวนการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม** การริเริ่มจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า อาจารย์เหรียญชัย โพธารินทร์ เป็นกลไกหลักในการดำเนินงาน และได้รับการแต่งตั้งให้เป็นประธานกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนนี้ มีการคัดเลือกผู้ที่จะเข้ามาทำงานในบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ตามความเหมาะสม วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนบ้านปลาข้าว ตลอดจนสามารถสร้างความรักความสามัคคีของพี่น้องในชุมชน และให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญ ซึ่งมีการแต่งตั้งคณะกรรมการทั้งหมด 2 ชุด ได้แก่ 1) คณะกรรมการดำเนินงานกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน คณะกรรมการแต่ละฝ่าย โดยมีการประสานให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มเข้ามามีบทบาท และมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว 2) คณะกรรมการที่ปรึกษา โดยมีหน้าที่หลักคือให้คำปรึกษารวมถึงช่วยตรวจสอบติดตามและประเมินผล ของการดำเนินงานการท่องเที่ยว และมีการตั้งกฎกติกาการท่องเที่ยว โดยมีการระดมความคิดเห็น ตั้งกฎที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสนอและแสดงความคิดเห็นขึ้น ซึ่งมีสำหรับ 2 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ 1) กฎกติกาของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน สำหรับผู้ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม 2) กฎกติกาสำหรับนักท่องเที่ยว ข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามต่าง ๆ ที่ จึงทำให้การจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านปลาข้าว มีการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

3) **กระบวนการประสานงานและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว** บทหลักการ “ดุ่มโฮมมูนมั่งสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชน” โดยมีฐานคิดคือ ทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของวัฒนธรรมชุมชนร่วมกัน ซึ่งเป็นการเคารพต่อวิถีชีวิต และวัฒนธรรมชุมชน การที่ไม่หวังรายได้เป็นหลักแต่เน้นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน ในกระบวนการนี้มีคณะกรรมการดำเนินงานการท่องเที่ยว และ

สมาชิกกลุ่มเป็นกลไกหลักในการดำเนินงาน การประสานงานระหว่างกลุ่มภายในชุมชนกับนักท่องเที่ยว ฝ่ายประสานงานนัดหมายกับนักท่องเที่ยวแล้วหลังจากนั้นจะมีการสรุปแล้วนำมาแจ้งให้สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวทราบ โดยใช้วิธีการประชุมที่บ้านประธานท่องเที่ยวชุมชน และการประสานคนในชุมชนช่องทางกระจายเสียงของชุมชน

ในการพัฒนากิจกรรมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านปลาข้าว สามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยมีการรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ แล้วเก็บไว้ในรูปแบบของเอกสาร การรวบรวมโบราณวัตถุที่มีการระดมมาจากการบริจาคของคนในชุมชน มอบให้เป็นสมบัติของทางวัดศรีโพธิ์ชัย
- 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีรถนำเที่ยวสกายแล็ป การจัดที่จอดรถโดยการใช้น้ำมันที่สนามฟุตบอล บริเวณด้านหน้าของโรงเรียน และสถานที่บริเวณลานวัด โดยไม่คิดค่าบริการ ในการจัดป้ายบอกทาง ชุมชนได้จัดทำป้ายบอกทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ชุมชน และซุ้มประตูทางเข้าของชุมชน ซึ่งจะมีการตั้งป้ายตามจุดต่าง ๆ ที่สามารถมองเห็นได้ง่าย และการรักษาความปลอดภัย โดยมีฝ่ายรักษาความปลอดภัย คอยดูแลความสงบเรียบร้อย และมีการเตรียมชุดกล่องยาปฐมพยาบาลเบื้องต้นไว้จำนวนหนึ่งชุด การจัดบ้านพักโฮมสเตย์ โดยมีการกำหนดข้อตกลง ในการจัดบริการที่พักเบื้องต้น คือ ทุกหลังจะต้องมีความพร้อมในการให้บริการ เน้นการจัดตามบริบทความดั้งเดิมของพื้นที่ และการจัดอาหารพื้นถิ่น
- 3) การจัดการด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ชุมชนบ้านปลาข้าวมีการกำหนดอัตราค่าบริการในการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบ้านปลาข้าว คนละ 1,000 บาท โดยส่วนใหญ่แล้วจะรับเป็นคณะขั้นต่ำ 20 คน ในส่วนของที่ระลึก ได้มีการจัดตั้งกลุ่มและจัดทำผลิตภัณฑ์อย่างมีมาตรฐาน การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านปลาข้าว และ
- 4) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวการต้อนรับนักท่องเที่ยว แต่งกายด้วยชุดผ้ามัดหมี่ลายดอกสะแบงแยงหมอลำ พร้อมด้วยคณะกลองยาว มีการให้ความรู้เกี่ยวกับชุมชนในรูปแบบของการร้องหมอลำ และในรูปแบบของแผ่นพับ จะมีการให้นักท่องเที่ยวแต่งกายด้วยผ้าทอลายดอกสะแบงแยงหมอลำที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน แล้วจึงเริ่มพิธีบายศรีสู่ขวัญ ส่วนโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการจัดเป็น 2 วัน 1 คืน มีการแบ่งประเภทของกิจกรรม ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ รูปแบบนักท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตของชุมชน ที่เรียกว่ากิจกรรม “ข้าวใหม่ ปลาหมัก” เป็นกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้และปฏิบัติเกี่ยวกับวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชน และรูปแบบนักท่องเที่ยวที่เข้ามาศึกษาดูงาน มีการเรียนรู้กลุ่มอาชีพ

4) กระบวนการสรุปผลถอดบทเรียนการดำเนินงาน โดยมีปราชญ์อาวุโสร่วมกับคณะกรรมการชุมชน มีการสังเกตการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเป็นระยะ เมื่อทางชุมชนมีการรับนักท่องเที่ยวเสร็จสิ้นกิจกรรมเป็นที่เรียบร้อยแล้วจะมีการจัดประชุมกลุ่มย่อยแล้วนำประเด็นที่ได้เข้าสู่ที่ประชุมของหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นประเด็นเกี่ยวข้องกับข้อพึงระวังในการควบคุมดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ซึ่งจะมีการจัดประชุมหมู่บ้านขึ้นในทุกวันที่ 4 ของเดือน และมีการประชุมก่อนและหลังการปฏิบัติการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกกลุ่มร่วมกับนักท่องเที่ยว มีการสังเกตกิริยาท่าทางของนักท่องเที่ยว และจากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีการบันทึกไว้ในสมุดเยี่ยมชม ซึ่งประเด็นที่ได้จากการประเมินผลจะนำไปสู่การวางแผนและพัฒนาในการจัดกิจกรรมการรับนักท่องเที่ยวในครั้งต่อไป

5) **กระบวนการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่สมาชิก** โดยสมาชิกกลุ่มได้มีข้อตกลงร่วมกันในการบริหารจัดการการจัดแบ่งผลประโยชน์ให้กับสมาชิก โดยมีกรรมการฝ่ายற்றுญักจัดทำบัญชี รายรับ – รายจ่าย ทุกครั้งที่มีการรับนักท่องเที่ยวให้เป็นปัจจุบัน ในส่วนของรายได้หลังจากหักค่าใช้จ่าย มีการจัดสรรโดยแบ่งเป็นค่าตอบแทนสมาชิกกลุ่ม โดยสมาชิกจะมีรายได้โดยตรงจากการท่องเที่ยว เช่น ค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่าวิทยากร เป็นต้น และแบ่งเข้ากองทุนการท่องเที่ยวชุมชนโดยสมาชิกจะได้ในรูปแบบของเงินปันผลเมื่อมีการดำเนินการจนครบสิ้นปีอย่างมีความยุติธรรม นอกจากนี้ยังมีการแบ่งรายได้ 10 % เพื่อใช้ในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น กิจกรรมทำความสะอาดชุมชน กิจกรรมการบูรณะโบราณสถาน เป็นต้น

6) **กระบวนการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว** การท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมบ้านปลาควมมีการดำเนินงาน ร่วมกับเครือข่าย โดยมีเครือข่าย 2 รูปแบบ ได้แก่ เครือข่ายระดับชุมชน หรือเรียกว่าเครือข่ายเชิงพื้นที่ โดยมีการรวมกลุ่มของสมาชิกที่อยู่ในชุมชนมีที่อยู่อาศัยในพื้นที่ละแวกเดียวกัน เพื่อทำกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนร่วมกันประกอบไปด้วย กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มผ้าทอพื้นเมือง กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม กลุ่มอาหารพื้นบ้าน และกลุ่มอื่น ๆ ที่มีความสนใจ โดยสมาชิกแต่ละคน หรือแต่ละกลุ่ม มีความเต็มใจ และสมัครใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม โดยไม่ได้มีการบังคับ โดยแต่ละกลุ่มเข้ามาร่วมกันมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยว และเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญาวัฒนธรรมของชุมชน ตลอดจนการได้รายได้เสริมจากการขายสินค้าที่ระลึก มีพื้นที่ในการประชุมร่วมกันคือศาลาประชาคม และวัดศรีโพธิ์ชัยในการรวมกลุ่มและทำการประชุมในการวางแผนเพื่อดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว และในส่วนของเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนทั้งในจังหวัดเดียวกัน คือชุมชนนาหมอม้า ภูมิภาคเดียวกัน ตลอดจนในระดับประเทศ มีการติดต่อสื่อสารผ่านช่องทางกลุ่มไลน์ และกลุ่มเฟซบุ๊ก มีการพูดคุยติดต่อสื่อสารระหว่างกัน มีการให้คำปรึกษา ช่วยเหลือแลกเปลี่ยนกิจกรรมการรับนักท่องเที่ยวระหว่างพื้นที่ ตลอดจนการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานในพื้นที่ของเครือข่าย เพื่อนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในตามบริบทพื้นที่ของตน

สรุปได้ว่า กระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมบ้านปลาควม พบว่า ชุมชนสามารถดำเนินการ และจัดการการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง โดยเกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชน มีการรวมกลุ่มเล็ก ๆ จากผู้ที่มีความสนใจร่วมกัน และได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดอำนาจเจริญ ในการริเริ่มการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวบนฐานวัฒนธรรมของชุมชน มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ บนหลักการ “คุ้มโฮมมูนมัง สร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชน” โดยมีฐานคิดคือ ทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของวัฒนธรรมชุมชนร่วมกัน ซึ่งเป็นการเคารพต่อวิถีชีวิต และวัฒนธรรมชุมชน การที่ไม่หวังรายได้เป็นหลักแต่เน้นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน ในกระบวนการนี้มีคณะกรรมการดำเนินงานการท่องเที่ยว และสมาชิกกลุ่มเป็นกลไกหลักในการดำเนินงาน มีการพัฒนาไปพร้อม ๆ กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งการดำเนินงานนั้นมีการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นกระบวนการขั้นตอน โดยมีกระบวนการที่สำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1) กระบวนการประชุมเตรียมความพร้อม โดยการสอบถามความต้องการ และตัดสินใจร่วมของคนในชุมชนและวิเคราะห์ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ในด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการรองรับการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการท่องเที่ยว แล้วมีการวางแผนงาน

ด้านพื้นที่ บุคลากร การตลาดและการประชาสัมพันธ์ 2) กระบวนการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม จัดโครงสร้างการทำงานแบ่งบทบาทหน้าที่ตั้งกฎกติกาการท่องเที่ยวสำหรับสมาชิกกลุ่มและนักท่องเที่ยว มีการประชุมกันเดือนละ 1 ครั้ง และในช่วงก่อนและหลังการรับนักท่องเที่ยว 3) กระบวนการประสานงานและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว 4) กระบวนการสรุปผลถอดบทเรียนการดำเนินงาน โดยมีปราชญ์อาวุโสร่วมกับคณะกรรมการชุมชน มีการจัดประชุมกลุ่มย่อยแล้วนำประเด็นที่ได้เข้าสู่ที่ประชุมของหมู่บ้าน และการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกกลุ่มร่วมกับนักท่องเที่ยว การสังเกตกิริยาท่าทางของนักท่องเที่ยว และจากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีการบันทึกไว้ในสมุดเยี่ยมชม 5) กระบวนการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่สมาชิก โดยกรรมการฝ่ายเศรษฐกิจมีการจัดทำบัญชี รายรับ – รายจ่าย ทุกครั้งที่มีการรับนักท่องเที่ยว ในส่วนของรายได้หลังจากหักค่าใช้จ่าย มีการจัดสรรโดยแบ่งเป็นค่าตอบแทนสมาชิกกลุ่มและนำเข้ากองทุน เพื่อใช้ในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน และจะมีการปันผลให้กับสมาชิกทุกสิ้นปี 6) กระบวนการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว ทั้งในระดับชุมชนหรือเรียกว่าเชิงพื้นที่โดยมีเครือข่ายกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว และในเชิงประเด็นกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนระดับจังหวัดและระดับประเทศ มีการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

2. ปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมบ้านปลาข้าว

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปลาข้าว ถือได้ว่ามีปัจจัยหลายประการ ที่เกิดจากภายใน และภายนอกชุมชนที่เอื้อและสนับสนุนให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนจนประสบความสำเร็จ ส่งผลให้บ้านปลาข้าวเป็นชุมชนแบบอย่างที่มีความสามารถในการผสมผสานระหว่างวิถีชีวิตของคนในชุมชน การอนุรักษ์วัฒนธรรม และการต้อนรับนักท่องเที่ยว ให้สามารถดำเนินการเข้าไว้ด้วยกันได้อย่างสมดุล จนได้รับการยอมรับจากผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยว และสังคมภายนอกอย่างกว้างขวาง ซึ่งมีปัจจัยที่สำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1) ผู้นำชุมชนมีความคิดวิสัยทัศน์ มีภาวะความเป็นผู้นำ มีจิตอาสา และเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน พบว่า ท่องเที่ยวชุมชนบ้านปลาข้าวมีผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งผู้นำในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชนหลัก คือ ผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ อาจารย์เหรียญชัย โพธารินทร์ เป็นปราชญ์ชุมชนที่เป็นประธานกลุ่มท่องเที่ยว และพระอาจารย์โพธิชัย สาระวิมล เป็นเจ้าอาวาสวัดศรีโพธิ์ชัยและดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลปลาข้าว ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสามารถ มีความเสียสละ มีจิตอาสา มีความเป็นผู้นำ เป็นที่ยอมรับและไว้วางใจของคนในชุมชน สามารถเชิญชวน และจูงใจให้คนในชุมชนมาเข้าร่วมกิจกรรมได้ นอกจากนี้ยังมีผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ นายประเสริฐ ฝูยทอง เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 ทั้งยังดำรงตำแหน่งกำนันตำบลปลาข้าว และนายวิชัย ศรีดา เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลปลาข้าว เข้ามามีส่วนร่วม ดูแลและปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ มีความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อนำโครงการมาพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน และมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม

2) การบริหารงานด้านการจัดการท่องเที่ยวที่มีความชัดเจน กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีการวางแผนงานและมีโครงสร้างคณะกรรมการที่มีความชัดเจน และมีความโปร่งใสสามารถให้สมาชิกกลุ่ม หรือให้คนในชุมชนสามารถเข้ามาตรวจสอบได้ กระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอน โดยเริ่มจากการประชุมวางแผนงาน แบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ตั้งแต่ ประธาน รองประธาน คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ ฝ่ายประสานงานและประชาสัมพันธ์ ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายดนตรี/การแสดง ฝ่ายการตลาด ฝ่ายบ้านพัก ฝ่ายการเงินและบัญชี และฝ่ายรักษาความปลอดภัย มีการดำเนินงานด้วยความเข้มแข็ง เสียสละ และร่วมแรงร่วมใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน จากการศึกษาพบว่า กระบวนการดำเนินงานท่องเที่ยวชุมชน โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) การประชุมวางแผนงาน กำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) การปฏิบัติการรับนักท่องเที่ยว ดำเนินการตามที่ได้วางแผนไว้ร่วมกันตามบทบาทหน้าที่ 3) การประเมินผลการดำเนินงานรับนักท่องเที่ยว ว่ามีปัญหาอุปสรรค ข้อบกพร่องหรือสิ่งที่ดี มีอะไรบ้าง โดยการประชุมร่วมกันทั้งสมาชิกและผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พร้อมทั้งสรุปผลการดำเนินงาน เพื่อนำไปวางแผนในการเตรียมรับนักท่องเที่ยวในครั้งถัดไป และ 4) การแบ่งผลประโยชน์ ให้แก่ผู้ที่รับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวนำไปสู่การดำเนินงานที่เป็นระบบ สามารถติดตามการดำเนินงานได้อย่างง่ายและทำให้แก้ไขปัญหาได้ทันที่

3) ทุนวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่นำไปสู่การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวได้ ชุมชนบ้านปลาคว่ำ มีภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหลากหลาย ได้แก่ ศิลปะการแสดง หมอลำแบบโบราณ ประกอบไปด้วย ผู้ร้อง ผู้รำ หมอแคน หมอพิณ ที่หาชมได้ยากในปัจจุบัน ซึ่งภูมิปัญญาการร้องหมอลำ มีการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ส่งต่อรุ่นสู่รุ่น และ มีคณะหมอลำน้อย ที่มีเด็กและเยาวชน มาเป็นผู้ทำการแสดง ภูมิปัญญาการทอผ้าและการแต่งกายด้วยผ้ามัดหมี่ลายดอกสะแบงแยงหมอลำ ซึ่งเป็นลวดลายที่มีความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน มีการนำมาใช้เป็นเครื่องแต่งกายในการต้อนรับนักท่องเที่ยว รวมถึง การนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ในการประดิษฐ์ ได้แก่ การทำแจกันไม้ไผ่ การสานตระกร้า การรักษาโรคด้วยสมุนไพรที่เป็นทรัพยากรในป่าโคกบ้ำใหญ่ของชุมชน ชุมชนมีโบราณสถาน วิหารช่างญวนที่มีความสำคัญ และวัตถุโบราณของชุมชน ได้แก่ โปงไม้ (ระฆังไม้โบราณ) กลอง ถ้วย ชาม ไห ที่มีการเก็บรวบรวมไว้ในพิพิธภัณฑ์ของวัดศรีโพธิ์ชัย ซึ่งเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ ยังมีประเพณีบุญบั้งไฟ ที่ชุมชนมีการจัดขึ้นในทุกปี วัฒนธรรมการไหว้ศาลปู่ตา ซึ่งเป็นการแสดงความนับถือ และความเคารพต่อบรรพบุรุษที่ดูแลปกป้องรักษา ให้ชุมชนดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข

4) ระบบความสัมพันธ์ของเครือญาติ ที่นำไปสู่ความไว้วางใจ และช่วยเหลือเกื้อกูลกันทำกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน สมาชิกท่องเที่ยวชุมชนบ้านปลาคว่ำส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันในรูปแบบของเครือญาติ และมีที่อยู่อาศัยในบริเวณเดียวกัน มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับความเชื่อ มีวัฒนธรรมและธรรมชาติของชุมชนแบบเดียวกัน แสดงให้เห็นถึงความเป็นพวกพ้องเดียวกัน ซึ่งทำให้การดำเนินงานมีการช่วยเหลือ แบ่งปัน พึ่งพาอาศัยกันและกัน ให้ความเคารพในการแสดงความคิดเห็น และการตัดสินใจของคน จากการศึกษาพบว่า คนในชุมชนมีการดำเนินงานท่องเที่ยวชุมชน ช่วยเหลือการทำงานนอกเหนือจากบทบาท

หน้าที่ของตน หากมีสมาชิกที่ต้องการความช่วยเหลือ สมาชิกคนอื่น ๆ จะมาตุ้มโหมให้ความช่วยเหลือได้ทันที มีการออกแรงช่วยเหลือกันโดยไม่ต้องจ่ายค่าจ้าง นอกจากนี้ยังใช้หลักความประณีประนอม จัดการกับผู้ที่มีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน พุดคุยกันด้วยเหตุผล ให้สามารถคลายความขัดแย้ง และให้อภัยกันได้อย่างเรียบง่าย และราบรื่น นอกจากการดำเนินงานด้านท่องเที่ยวแล้ว ก็จะช่วยกันสอดส่องดูแล ความสงบเรียบร้อยในชุมชน อีกด้วย

5) การมีส่วนร่วมและความสามัคคีของคนในชุมชนในการดำเนินงานท่องเที่ยวชุมชน พบว่า สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ในฐานะคนในชุมชนที่จิตสำนึกรักชุมชน โดยมีการเข้ามาภายหลังจากร่างจากการประกอบอาชีพหลัก ซึ่งการมีส่วนร่วมสามารถทำได้หลายวิธี ทั้งร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมระดมทุนทรัพยากร จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนมีหลายรูปแบบ เช่น การร่วมแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมตั้งกฎกติกา ร่วมต้อนรับนักท่องเที่ยว และทำกิจกรรม ร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้นำชุมชนมีวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมให้แก่นำ กลุ่มคน ทุกเพศ ทุกวัย เข้ามามีส่วนร่วมโดยการแจ้งข้อมูลข่าวสาร และผลการดำเนินงานท่องเที่ยวชุมชน เพื่อให้คนในชุมชน และสมาชิกกลุ่ม ทราบความเคลื่อนไหวเพื่อให้สามารถให้คนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น รวมไปถึงแนะนำ หรือเข้ามามีส่วนร่วมได้ในบางกิจกรรม การสร้างพื้นที่ให้เด็กและเยาวชน เข้ามาเรียนรู้และร่วมจัดกิจกรรมการแสดง การเป็นมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยว เป็นต้น ส่วนต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่าชุมชนมีความรักใคร่ สามัคคีปรองดองกัน ทำให้คนในชุมชนมีความเข้าใจที่ตรงกัน ร่วมแรงร่วมใจกันในการสร้างพลังขับเคลื่อนงานด้านการท่องเที่ยวซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน

6) การสนับสนุนของหน่วยงานภายนอก ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ส่งผลให้การดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวชุมชนประสบความสำเร็จ คือ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งมีการสนับสนุนทั้งด้านองค์ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และการประชาสัมพันธ์ 1) ภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดอำนาจเจริญ ให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณในการซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการซ่อมแซมวิหารช่างญวน การให้ข้อมูลความรู้ โดยจัดโครงการอบรมสมาชิกการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ให้แก่คนในชุมชน สำนักวัฒนธรรมจังหวัดเข้ามาสนับสนุนการจัดงานบุญประเพณี และประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในรูปแบบของการถ่ายทำเป็นวิดีโอแล้วนำไปลงเว็บไซต์ ยูทูบ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสนับสนุนความรู้ แนวทางการดำเนินงานท่องเที่ยว และองค์การบริหารส่วนตำบลปลาข้าว สนับสนุนงบประมาณในการสร้างหุ่นหมอลำบ้านปลาข้าวให้เป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้าน ป้ายบอกทางแสดงรายละเอียดสถานที่ท่องเที่ยว การซ่อมแซมซุ้มประตูทางเข้าชุมชนท่องเที่ยว มีการประชาสัมพันธ์ชุมชนท่องเที่ยวทางเว็บไซต์ของทาง อบต. และจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว 2) หน่วยงานภาคเอกชน ส่วนใหญ่จะมีการสนับสนุนในด้านการประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีสื่อมวลชนเข้ามาถ่ายทำรายการถ่ายทอดทางทีวี หนังสือพิมพ์ วารสาร หลายครั้ง เช่น รายการรักบ้านเกิด รายการเที่ยวละไมทั่วไทย ออกรายการวิทยุ กทม. รายการร่วมด้วยช่วยกันลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ วารสาร NATIONAL GEOGRAPHIC และวารสารท้องถิ่นอื่น ๆ และ 3) สถาบันการศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะ

สถาปัตยกรรมศาสตร์ มาให้มาจัดโครงการอบรมเทคนิคการซ่อมบูรณะอาคาร และสนับสนุนงบประมาณในการซ่อมบำรุงวิหารช่างญวน วัสดุอุปกรณ์ให้ซ่อมบ้านโบราณ ใช้เป็นบ้านพักโฮมสเตย์ และจัดเป็นพิพิธภัณฑ์นิทรรศการวัตถุโบราณ และคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวสนับสนุนการทำวิจัยวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ได้จัดทำแผ่นพับ ประชาสัมพันธ์ประวัติหมู่บ้านและแหล่งท่องเที่ยว ทำแผนที่ท่องเที่ยวในชุมชน และมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในการรวบรวมองค์ความรู้ และการจัดหมวดหมู่ของวัตถุโบราณเข้าพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านที่ตั้งอยู่วัดศรีโพธิ์ชัย จากการสนับสนุนของหน่วยงานภายนอก แสดงให้เห็นถึงกลไกที่ส่งเสริม และสนับสนุน ให้ชุมชนบ้านปลาค้าวมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน และสามารถลดต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในด้านต่าง ๆ ได้

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินงานให้เกิดการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชน บ้านปลาค้าวที่นำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีทั้งปัจจัยภายในที่เกิดขึ้นจากภายในชุมชน ทั้งในด้านบริบทของพื้นที่ วัฒนธรรมชุมชน ตลอดจนบุคคล หรือกลุ่มในชุมชน และปัจจัยภายนอก ซึ่งมีปัจจัยที่สำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ นายกองค้ำการปกครองส่วนท้องถิ่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ประธานกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความคิดวิสัยทัศน์ เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน มีภาวะความเป็นผู้นำในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน นอกจากนี้ ยังมีเจ้าอาวาสวัดศรีโพธิ์ชัย ผู้เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน และเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินงานด้านประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน 2) มีโครงสร้างการบริหารงานด้านการจัดการท่องเที่ยวที่มีความชัดเจน คณะกรรมการดำเนินงานมีความเข้มแข็ง เสียสละ และร่วมแรงร่วมใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน 3) ทุนวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อาทิ ศิลปะการแสดงหมอลำ ภูมิปัญญาการทอผ้าและการแต่งกายด้วยผ้ามัดหมี่ลายดอกสะแบงแยงหมอลำ เป็นต้น ซึ่งเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว 4) ระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย ที่นำไปสู่ความไว้วางใจ เชื่อใจ และช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน 5) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการดำเนินงาน เช่น ร่วมประชุมร่วมตัดสินใจ ร่วมจัดกิจกรรม และร่วมกำหนดกฎกติกาการท่องเที่ยว เป็นต้น และ 6) การสนับสนุนของหน่วยงานภายนอก ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ซึ่งมีการสนับสนุนทั้งด้านองค์ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และการประชาสัมพันธ์

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรมีการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเด็กและเยาวชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนกิจกรรม เพื่อสืบสานและต่อยอดการจัดการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดความยั่งยืน โดยมีการจัดตั้งในรูปแบบของคณะกรรมการแกนนำเด็กและเยาวชน ที่มีโครงสร้างการทำงานประกอบด้วย ประธาน รองประธาน กรรมการฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการท่องเที่ยวของตนเอง มีการขับเคลื่อนการดำเนินงานไปพร้อม ๆ กับคณะกรรมการชุดปัจจุบัน

2. ควรมีการจัดเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนใกล้เคียง เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย ซึ่งจะทำให้เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น โดยการ

ประสานไปยังผู้นำชุมชนของหมู่บ้านที่อยู่ถัดไปจากชุมชนบ้านปลาข้าวที่มีกลุ่มกิจกรรมที่มีความแปลกใหม่และน่าสนใจ เพื่อทำข้อตกลงในการร่วมเป็นชุมชนเครือข่าย ในการร่วมจัดกิจกรรมรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้เสริมให้กับคนในชุมชนใกล้เคียงด้วย

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. แบบสรุปผลการดำเนินงาน : โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี.

https://plan.cdd.go.th/onw_report 14 มีนาคม 2563,

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. **ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2559**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์. 2560.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. **นโยบายและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**. 2560.

_____. **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2564**. 2560.

โกวิท พวงงาม. **การจัดการตนเองของชุมชน**. กรุงเทพฯ: เอ็กโปเนต. 2553.

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. **แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**. <http://tourism-dan1.blogspot.com>. 15 มีนาคม พ.ศ. 2563

ชนิษฐา นภาพุชร. **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เปื่อยหัวดวง อำนาจเจริญ**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. คณะศิลปศาสตร์. 2560.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด. 2548.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2543.

พจนา สวนศรี. **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. 2546.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่). **เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร: โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข. 2547.

พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์. **การท่องเที่ยวชุมชน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. 2553.

วันใหม่ แต่งแก้ว. **การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเมืองเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย**: วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2554.

สนธยา พลศรี. **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. 2550.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12** https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=642212 กุมภาพันธ์ 2563.

สุรีพร พงษ์พานิช. **การมีส่วนร่วมของประชาชน**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544.

World Tourism Organization. **Guide for Local Authorities on Development Sustainable**. 1998.

“

ภาคผนวก ก:
เอกสารโครงการประชุม
วิชาการระดับชาติ
และนานาชาติฯ

โครงการสัมมนาผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ ๑๑
“New Normal: การวิจัยเพื่อสังคมใหม่ในยุคออนไลน์”
(ผ่านระบบออนไลน์)

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓

วันที่ ๒๗-๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓

ณ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา

๑. ชื่อโครงการ : โครงการสัมมนาผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ ๑๑
๒. ชื่อหน่วยงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. หน่วยงานหลักรับผิดชอบ : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. โครงการเชื่อมโยงกับมาตรฐาน สกอ. องค์ประกอบที่ ...
๕. หลักการและเหตุผล

การวิจัยถือเป็นกระบวนการสำคัญในการค้นหาค้นคว้าความรู้ใหม่ ๆ อย่างเป็นระบบเพื่อนำมาพัฒนาหรือแก้ปัญหาค้นคว้าดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของมหาวิทยาลัยให้เป็นเลิศทางวิชาการพระพุทธศาสนา มีพันธกิจด้านการวิจัย คือ เพื่อสร้างองค์ความรู้ควบคู่ไปกับการเรียนการสอน เน้นการวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่และเพิ่มขีดความสามารถทางวิชาการและการบริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาในระดับสูงให้แก่ประเทศชาติ และสถาบันสงฆ์ นอกจากการอบรมสั่งสอน การถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่นิสิตนักศึกษาแล้ว การค้นคว้าวิจัยยังถือเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าภารกิจด้านการเรียนการสอน เพราะการทำวิจัยเป็นดัชนีบ่งชี้ถึงศักยภาพของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา คุณประโยชน์ของผลงานการวิจัยที่ได้ยังสามารถนำไปใช้อ้างอิงและประกอบการเรียนการสอนเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือแก่ผู้เรียนและบุคคลทั่วไป อีกทั้งเป็นข้อมูลเพื่อการพัฒนาให้แก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติได้

จากความสำคัญดังกล่าว สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ในฐานะเป็นสถาบันที่ดูแลเกี่ยวกับงานวิจัยของคณาจารย์เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย และหน่วยงานเจ้าภาพร่วมได้เล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพของคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย จึงกำหนดให้มีโครงการสัมมนาผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ ๑๑ “New Normal: การวิจัยเพื่อสังคมใหม่ในยุคออนไลน์” ขึ้นเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้จากคณาจารย์ นักวิจัย และนิสิตนักศึกษา ตลอดจนจบเป็นการเผยแพร่ผลงานวิจัยซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพงานวิจัยในศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อพัฒนาประเทศชาติ พร้อมยังสามารถสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้การวิจัยกับนานาชาติประเทศต่อไป

๖. วัตถุประสงค์ของโครงการ

๑. เพื่อเป็นเวทีในการนำเสนอและเผยแพร่ผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติให้กับคณาจารย์และนักวิจัย

๒. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิชาการทางพระพุทธศาสนาระหว่างคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิต นักศึกษา

๓. เพื่อส่งเสริมและสร้างเครือข่ายงานวิจัยและผลงานสร้างสรรค์กับสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

๗. หน่วยงานความร่วมมือ

๑. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๔. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๕. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

๘. วันและสถานที่ดำเนินงาน

วันที่ ๒๗-๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๙. รูปแบบการประชุม

การนำเสนอผลงานวิจัย และผลงานวิชาการ ภาคบรรยาย (ผ่านระบบออนไลน์)

๑๐. หัวข้อการประชุม

การประชุมสัมมนาผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ ๑๑ “New Normal: การวิจัยเพื่อสังคมใหม่ในยุคออนไลน์” เปิดรับบทความวิจัยภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ยังไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ของคณาจารย์ นักวิจัย และนิสิตนักศึกษาใน ๔ กลุ่ม ได้แก่

๑. การวิจัยเพื่อแก้ไขวิกฤตโลก
๒. การวิจัยเพื่อการอยู่ร่วมในสังคมยุคใหม่
๓. การวิจัยและเรียนรู้แบบออนไลน์
๔. การวิจัยทางสังคมและมนุษยศาสตร์ เพื่อการเรียนรู้ในยุคออนไลน์

หมายเหตุ : บทความจะได้รับการตีพิมพ์ Full Paper ลงใน Proceeding online ของการประชุมวิชาการ

๑๑. กำหนดการสำคัญ

กิจกรรม	กำหนดการ
เปิดรับบทความ Full Paper ผ่านระบบ Online	บัดนี้ - ๑๐ มิ.ย. ๒๕๖๓
แจ้งผลการพิจารณาเบื้องต้นจากกองบรรณาธิการ	ภายใน ๑๐ มิ.ย. ๒๕๖๓

แจ้งผลการพิจารณาจากกรรมการกลั่นกรอง	ภายใน ๑๕ มิ.ย. ๒๕๖๓
นักวิจัยส่ง Full Paper (ฉบับแก้ไข)	ภายใน ๒๕ มิ.ย. ๒๕๖๓
ตอบรับการนำเสนอ (Acceptance Letter)	ภายใน ๒๕ มิ.ย. ๒๕๖๓
นำเสนอผลงาน (ผ่านระบบออนไลน์) GOOGLE MEET	๒๗-๒๘ มิ.ย. ๒๕๖๓
จัดทำ Proceeding online (ฉบับสมบูรณ์) พร้อมออนไลน์บนเว็บไซต์	ภายในเดือนกรกฎาคม ๒๕๖๓

๑๒. งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ

๒๐๐,๐๐๐ บาท

๑๓. กลุ่มเป้าหมายโครงการ

- ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ ๑๑ จำนวน ๒๐๐ รูป/คน ดังนี้
- คณาจารย์ นักวิชาการ ผู้บริหารและบุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - คณาจารย์ นักวิชาการ ผู้บริหาร และบุคลากรจากส่วนงานภายนอก
 - ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภายนอก และต่างประเทศ

๑๔. กิจกรรมการดำเนินงาน

- ขออนุมัติโครงการ
- ประชุมวางแผนและดำเนินงาน
- ขอแต่งตั้งคำสั่งคณะกรรมการดำเนินงาน
- ประชาสัมพันธ์/ประสานงานติดต่อเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสัมมนาทั้งภายในและต่างประเทศ
- ดำเนินตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้
- ประเมินผล/สรุปผลดำเนินการ

๑๕. อัตราค่าลงทะเบียน

- โอนเงินผ่าน ธนาคารกรุงไทย สาขายานนาวา ชื่อบัญชี สัมมนาวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เลขที่บัญชี 010-0-72766-2
- ค่าลงทะเบียนบทความ ๒,๐๐๐ บาท สำหรับอาจารย์ และนักวิจัย / ๑,๐๐๐ บาท สำหรับนิสิต

ติดต่อสอบถามได้ที่

๑. พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญ นักวิจัย โทรศัพท์ ๐๘๖-๑๐๕-๐๒๒๙

E-mail: kriangsak.wit@mcu.ac.th

๒. พระมหาประจักษ์ กิตติเมธี นักวิจัย โทรศัพท์ ๐๘๔-๙๘๐-๙๕๙๐

E-mail: juk.bri@hotmail.com

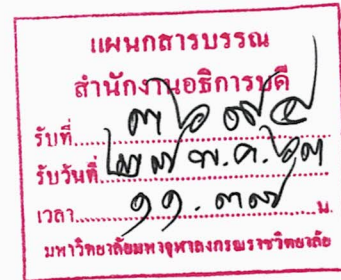
๓. นายถาวร ภูษา นักวิจัย โทรศัพท์ ๐๙๙-๕๑๕-๙๔๑๔ E-mail: dhawara.bhu@mcu.ac.th

“

ภาคผนวก ข:
คณะกรรมการกึ่งถาวร
บทความวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ภายใน ๘๐๗๓, E-mail : bri@mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๗/๒๒๓ วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุมัติลงนามในคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวิจัย (Peer Review) ในการประชุมสัมมนาผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ ๑๑

เรียน อธิการบดี

เพื่อให้การจัดสัมมนานำเสนอผลงานวิชาการและผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย

ในการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุมัติและลงนามในคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวิจัย (Peer Review) ในการประชุมสัมมนาผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ ๑๑ รายละเอียดตามเอกสารซึ่งได้แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุมัติและลงนาม

กราบเรียน อธิการบดี

เห็นควรอนุมัติ

เพื่อโปรดทราบ

พระมหาไพรัช ธรรมทีโป, ผศ.ดร.
รก. ผู้อำนวยการสำนักงานอธิการบดี

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

เรียน อธิการบดี

เห็นควรอนุมัติ

เพื่อโปรดทราบ

(พระเทพปวรเมธี)
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

(พระราชปรีดีกวี)

อธิการบดี

คำสั่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ที่ ๕๒๔ /๒๕๖๓

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวิจัย (Peer Review)
ในการประชุมสัมมนาผลงานวิชาการและผลงานวิจัยระดับนานาชาติ ครั้งที่ ๑๑

เพื่อให้การจัดสัมมนาผลงานวิชาการและผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๗ (๑) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ จึงแต่งตั้งผู้มีรายนามต่อไปนี้ เป็นคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวิจัย (Peer Review) ในการประชุมสัมมนาผลงานวิชาการและผลงานวิจัยระดับนานาชาติ ครั้งที่ ๑๑ ประกอบด้วย :-

๑. พระราชปรีดีทิกวี,ศ.ดร.	ประธานกรรมการ
๒. พระสุวรรณเมธาภรณ์,ผศ.	รองประธานกรรมการ
๓. พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร,รศ.ดร.	รองประธานกรรมการ
๔. พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน,ผศ.ดร.	กรรมการ
๕. ศาสตราจารย์ ดร.จ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์	กรรมการ
๖. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม	กรรมการ
๗. รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์	กรรมการ
๘. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักษัตย์	กรรมการ
๙. รองศาสตราจารย์ ดร.กุหลาบ รัตนสังข์ธรรม	กรรมการ
๑๐. Prof.Dr.Yukio Hayashi (Japan)	กรรมการ
๑๑. Prof.Dr.Vibhash Chandra Jha (India)	กรรมการ
๑๒. Dr.Shi Jing Peng (China)	กรรมการ
๑๓. Dr. Lim Hui ling (Singapore)	กรรมการ
๑๔. พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร.	กรรมการและเลขานุการ
๑๕. พระมหาเสรีชน นริสุโส,ดร.	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๖. พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปัญญา,ดร.	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

สั่ง ณ วันที่ ๓๐ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

(พระราชปรีดีทิกวี, ศ.ดร.)

อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำสั่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ที่ ๕๒๕ /๒๕๖๓

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวิจัย (Peer Review)
ในการประชุมสัมมนาผลงานวิชาการและผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ ๑๑

เพื่อให้การจัดสัมมนาผลงานวิชาการและผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย

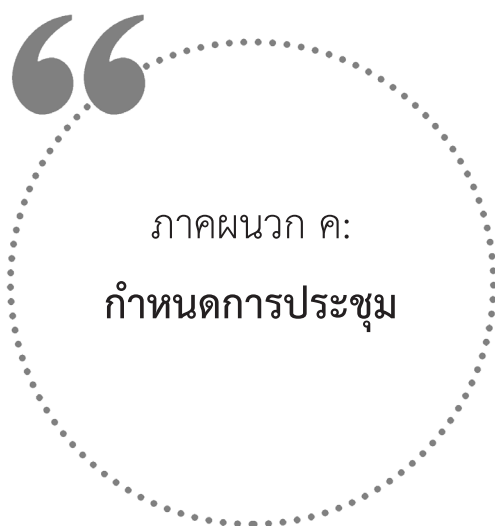
อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๗ (๑) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ จึงแต่งตั้งผู้มีรายนามต่อไปนี้ เป็นคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวิจัย (Peer Review) ในการประชุมสัมมนาผลงานวิชาการและผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ ๑๑ ประกอบด้วย :-

๑. พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร.	ประธานกรรมการ
๒. พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร,รศ.ดร.	รองประธานกรรมการ
๓. รองศาสตราจารย์ ดร. โคนิภูฏ์ ศรีทอง	รองประธานกรรมการ
๔. พระมหาสุรศักดิ์ ปจจนตเสโน,ผศ.ดร.	กรรมการ
๕. ศาสตราจารย์ ดร.จ๋านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์	กรรมการ
๖. รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์	กรรมการ
๗. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักษ์สัตย์	กรรมการ
๘. รองศาสตราจารย์ ดร.กุหลาบ รัตนสังข์ธรรม	กรรมการ
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	กรรมการ
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ สุขสถิตย์	กรรมการ
๑๑. พระมหาเสรีชน นริสสุโร,ดร.	กรรมการและเลขานุการ
๑๒. พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญ,ดร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

สั่ง ณ วันที่ ๓๐ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

(พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.)

อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ค:
กำหนดการประชุม

กำหนดการ

การประชุมสัมมนาวิจัย ระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 11
 “New Normal : การวิจัยเพื่อสังคมใหม่ในยุคออนไลน์”
 สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วันเสาร์ที่ 27 มิถุนายน 2563

เวลา	กิจกรรม
08.30 - 09.00 น.	เข้าระบบห้องประชุมผ่าน Google Meet รหัสห้อง : uks-uetu-tvb
09.00 - 09.20 น.	ประธาน ให้โอวาทและกล่าวเปิดการประชุม โดย พระครูโสภณพุทธศาสตร์, ผศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่
09.20 - 10.20 น.	การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ : การบูรณาการศาสตร์เพื่อรับใช้สังคม โดย พระสุธีรัตนบัณฑิต รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
10.20 - 10.50 น.	การสร้างความยั่งยืนของสังคมยุค New Normal โดย ดร.พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ ประธานกรรมการสถาบันไทยพัฒนา
10.50 - 11.20 น.	แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีและนวัตกรรมในยุค New Normal โดย ดร.เทพรัตน์ กล้ารัมย์ อาจารย์และนักวิจัยศูนย์วิจัย MOVE มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
11.20 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหาร
13.00 - 17.00 น.	ผู้ลงทะเบียนนำเสนอผลงานผ่านระบบ Google Meet ที่เว็บไซต์ https://meet.google.com ห้องประชุม 1 รหัสห้อง : uks-uetu-tvb ผู้ทรงคุณวุฒิห้อง 1 : พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผศ.ดร.เบญจมาศ สุขสถิต ห้องประชุม 2 รหัสห้อง : nia-kjzx-omb ผู้ทรงคุณวุฒิห้อง 2 : พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร. รศ.ดร.สุวิญ รักษ์สัตย์ ห้องประชุม 3 รหัสห้อง : stx-ngxc-ukx ผู้ทรงคุณวุฒิห้อง 3 : พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร. ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน ห้องประชุม 4 รหัสห้อง : vzg-mwac-wng ผู้ทรงคุณวุฒิห้อง 4 : รศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง รศ.ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์ ห้องประชุม 5 รหัสห้อง : pmb-zwwq-ggm ผู้ทรงคุณวุฒิห้อง 5 : พระมหานันทวิทย์ อธิภทโท, ดร. ผศ.ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์
17.00 น.	ปิดการประชุม

พิธีกร พระมหาชุตีภัก อภินนโท
 ผู้อำนวยการส่วนวางแผนและส่งเสริมการวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
พระมหาเสรีชน นริสโร
 ผู้อำนวยการส่วนบริหาร สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

หมายเหตุ : กำหนดการอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม
 เว็บไซต์รายละเอียดการสัมมนา : www.mcucon.com/2020

“New Normal :
การวิจัยเพื่อสังคมใหม่
ในยุคออนไลน์”